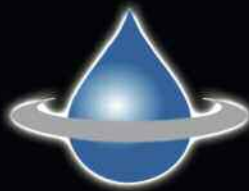

Elektrik Maliyetlerinizi Azaltmak İçin

UNIT

UNIT ELEKTRİK ENERJİSİ TOPTAN SATIŞ A.Ş.
Nispetiye Cad. Akmerkez E-3 Blok Kat: 13 Etiler, İstanbul
T: +90 212 282 28 28 F: +90 212 282 07 77
www.unitelektrik.com.tr

EKO ENERJİ

Yıl: 4 -Temmuz'10 Sayı 42

Aylık Yerel Süreli,

Siyasi, Ekonomi-Politik Enerji Dergisi

www.ekoenerjidergi.com

info@ekoenerjidergi.com

Basım Tarihi: 05.07.2010

Yayıncı

AURA

İletişim Sanatları

İmtiyaz Sahibi

Cenk MUTLU

Genel Yönetmen

Prof. Dr. Mustafa Özcan ÜLTANIR

Sorumlu Yazı İşleri Müdürü

ve Editör

Cenk MUTLU

Görsel Tasarım

AURA

Reklam Koordinasyon

AURA

Ankara İletişim ve Abone Sorumlusu

AURA

B. Pelin TEMANA

İstanbul Bölge Temsilcisi

Leman YETKİN

Tel: 0212 2570614 Faks:0212 2633768

lemanyetkin@mynet.com

Konsept Danışmanları

Ahmet Ümit DANIŞMAN

Dr. S. Gürcan GÜLEN

Cengiz GÜNEŞ

E. Tüm. G. Yaşar KARAGÖZ

Arif AKTÜRK

Selami URAS

Baskı

MRK Matbaacılık

ve Tanıtım Hiz. Ltd. Şti.

Uzayçağı Cd. 1254. Sk. No: 2

Ostim- Yenimahalle / ANKARA

Tel: 0 312 354 54 57

İdare Merkezi

AURA
İLETİŞİM SANATLARI

Bayındır 2 Sk. 36/5

Kızılay/ANKARA

Tel: 0312 4300621-22

Faks: 0312 4304940

www.aurailetisim.com

aura@aurailetisim.com

DANIŞMA KURULLARIMIZ

ENERJİ SEKTÖRÜ İŞADAMLARI DANIŞMA KURULU

Batu AKSOY (Aksoy Holding / TURCAS Petrol A.Ş. Yönetim Kurulu Üyesi), İshak ALATON (ALARKO Holding Başkanı), Fatih ALPAY (ARAR Petrol Oil & Gas Inc. President), Hüseyin ARABUL (BARMEK Holding Başkanı), Ünal AYSAL (UNIT Group Chairman & CEO), Erdal ÇELİK (SEANA ENERJİ), Ömer DİNÇKÖK (AKKÖK A.Ş. Yönetim Kurulu Başkanı), Ergil ERSÜ (GAMA Holding Yönetim Kurulu Murahhas Azası), Reha GÜLÜMSER (TURUSGAZ Genel Müdür Yardımcısı), Bumin GÜRSES (Petrol Sektörü Şirket Yöneticisi), Önder KARADUMAN (Elektrik Üreticileri Derneği Genel Başkanı), Ebru ÖZDEMİR (LİMAK Holding - Limak İnşaat Yönetim Kurulu Üyesi), Cem SAYER (ALADDIN MIDDLE EAST Başkan Yardımcısı), Sami SEVİNÇ (BİRECİK A.Ş. Genel Müdürü), Hal SUNAR (PSEG GLOBAL L.L.C. Director – Business Development & Management), Dr. Sırrı UYANIK (İSKEN Genel Müdürü), Kemal TARAGAY (BAYMİNA ENERJİ / Suez / Yönetim Kurulu Üyesi – Genel Müdür), Tahir UYSAL (YASED Eski Başkanı, BP Türkiye Eski Başkanı), Adnan YAĞMUR (ALARKO Enerji Grubu Koordinatörü), Ümit YAMANTÜRK (GÜRİŞ Holding Yönetim Kurulu Başkan Vekili Asist.)

ENERJİ POLİTİKALARI DANIŞMA KURULU

Prof. Dr. Ziya AKTAŞ (56. Hükümet Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanı), Şinasi ALTINER (51. Hükümet Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanı) Afif DEMİRKIRAN (Enerji Sektörü Yöneticisi - 22-23 Dönem Milletvekili), Hüsnü DOĞAN (53. Hükümet Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanı) Mustafa Cumhuri ERSÜMER (55. ve 57. Hükümet Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanı, 57. Hükümet Başbakan Yardımcısı), Mehmet Ersin FARALYALI 1939 - 2008 (49. Hükümet Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanı), Hüsnü ORDU (22-23 Dönem Milletvekili)

ENERJİ BİLİMSEL VE TEKNİK DANIŞMA KURULU

Prof. Dr. İbrahim Sinan AKMANDOR (Orta Doğu Teknik Üniversitesi Mühendislik Fakültesi Havacılık ve Uzay Mühendisliği Bölüm Akışkanlar Dinamiği, Termodinamik ve Enerji Öğretim Üyesi), Prof. Dr. Doğan ALTINBİLEK (İHA Eski Başkanı, DSİ Eski Genel Müdürü, Orta Doğu Teknik Üniversitesi Öğretim Üyesi), Prof. Dr. Taner ALTUNOK (Çankaya Üniversitesi Fen Bilimler Enstitüsü Müdürü) Prof. Dr. Ömer Ercan ATAER (Gazi Üniversitesi Mühendislik Mimarlık Fakültesi Enerji Bilim Dalı Öğretim Üyesi), Prof. Dr. Mustafa AYDIN (Kadir Has Üniversitesi Rektörü), Dr. Sezgin AYTUNA (Consulting Petroleum Geologist), Haluk DİRESKENELİ (Freelance Consultant, Thermal Power Plant Design Softwares), Prof. Dr. Metin Kamil ERCAN (Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi İşletme Bölümü Öğretim Üyesi), Prof. Dr. Yücel ERCAN (TOBB Ekonomi ve Teknoloji Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Müdürü), Gül EŞİYOK (T.G.T. Elektrik Santralleri Tesis, İşletme ve Ticaret A.Ş. Genel Müdürü) Prof. Dr. Şener OKTİK (Muğla Üniversitesi Rektörü, Katıhal Fiziki ve Enerji Bilim Dalları Öğretim Üyesi), Prof. Dr. Güven ÖNAL (İstanbul Teknik Üniversitesi Maden Fakültesi Maden Mühendisliği Bölümü Cevher ve Kömür Hazırlama, Değerlendirme Anabilim Dalı Öğretim Üyesi), Prof. Dr. Süleyman SARITAŞ (TOBB Ekonomi ve Teknoloji Üniversitesi Mühendislik Fakültesi Dekanı), Prof. Dr. Sümer ŞAHİN (Gazi Üniversitesi Teknik Eğitim Fakültesi, Nükleer Enerji ve Nükleer Reaktör Uzmanı), Prof. Dr. Cengiz YALÇIN (Türkiye Atom Enerjisi Kurumu Eski Başkanı), Doç. Dr. Yurdakul H. YİĞİTGÜDEN (Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı Eski Müsteşarı)

ENERJİ HUKUKU DANIŞMA KURULU

Av. T. Nihat CUHRUK (Ortak Avukatlık Bürosu), Av. Mesut ÇAKMAK (Çakmak Avukatlık Bürosu), Av. Boğaç ÇEKİNMEZ, Av. Uğur Alper GENÇ (GENÇ & GENÇ Avukatlık Bürosu), Av. M.Cem MUTLU (Cem MUTLU Avukatlık Bürosu), Av. Yılmaz ÖZ (Petrol Hukuku Uzmanı), Dr. Av. Ender ÖZEKE (Hergüner Bilgen Özeke Hukuk Bürosu), Murat YAZICI (Yazıcı Hukuk Bürosu)

(Kurullarımızın üyeleri soyadı alfabetik sırasına göre dizilmiştir)

AURA İletişim Sanatları tarafından aylık olarak yayınlanan EkoEnerji dergisinde yer alan yazı, fotoğraf, çizim, harita ve illüstrasyonların her hakkı saklıdır. Yayınlanan tüm yazıların sorumluluğu yazarlarına, ilanların sorumlulukları da ilan sahiplerine aittir. Yayınlanan yazı ve ilanlardan yayıncı kuruluş sorumlu tutulamaz.

4

Gündem

KAYAN KAYANA

Mustafa Özcan ÜLTANIR

6

Demirel ile Türkiye Gündemi
Türkiye'nin Ekseni Kaydı mı, İç ve
Dış Gelişmeler Ne Anlama Geliyor?
Süleyman DEMİREL

14

Kıbrıs Dosyası
**OLMAYACAK ARAYIŞLAR
PEŞİNDE SÜRÜKLENME...**
Rauf R. DENKTAŞ

17

Hukuk Etiğiyle Görüş
SON DURUM
Yekta Güngör ÖZDEN

20

Güncel Söyleşi
Türkiye'nin İslâmî Bazlı Ortadoğu
Politikasının Neden Olduğu Eksen
Kayması Nereye Kadar Gidebilir?
İsa GÖK
Nüzhet KANDEMİR
Haldun SOLMAZTÜRK

Editörden

Yılan hikayesine dönen nükleer enerji bir kez daha gündemde ve dolayısıyla dergimizin de hem panel hem de sayın Arif Aktürk'ün köşesinin konusu. Bir başka enerji konumuz da Meksika Körfezinde ki BP'nin sahip olduğu petrol kuyusunda meydana gelen kaza. BP'nin kaderini değiştirecek olan bu kaza dünyanın da başına gelen en büyük felaketlerden biri. Bu ay dergimizde daha çok uzun süre konuşulacak ve Türkiye'nin dış politikasında önemli bir dönemeç olarak görülen eksen kayması da siyasi temalı toplantımızın konusu. 9.Cumhurbaşkanımız Süleyman Demirel'in ülkemizde yaşanan gelişmelerle ilgili değerlendirmelerini de siz sevgili okurlarımızla buluşturuyoruz. Bir sonraki sayımızda tekrar sizlerle görüşünceye kadar hoşçakalın.

40

Ortadaki Gerçek
Gittikçe Bozulmakta Olan
Türkiye İsrail İlişkileri
ve Bir Anımsatma
Dursun ATILGAN

43

Stratejist Asker Gözüyle
Türkiye-İsrail
İlişkilerindeki Gelişmeler
Armağan KULOĞLU

48

Ekonomi Köşesi
Ekonomi, kriz öncesi
dinamiklerine geri döndü!
Maruf BUZCUĞİL

52

Çevre : Macondo
**MEKSİKA KÖRFEZİ'NDE
PETROL FACIASI**
Ferruh DEMİRMEN

56

Objektif Bakış
Sözde mi Yoksa Özde mi ?
Arif AKTÜRK

60

Rus Rulleti mi?
Rusların Malı Olacak
AKKUYU NÜKLEER SANTRALİ
Kabul Edilemez !...
Cumhur ERSÜMER
Sümer ŞAHİN
Cengiz YALÇIN

78

ENERJİDEN KISA HABERLER

Arif Aktürk

KAYAN KAYANA

04.07.2010

Haziran ayında en çok tartışılan “eksen kayması” oldu. Anayasa’nın 2’nci maddesinde yazılı “Devletin Nitelikleri” değişmediği sürece, resmen eksen kaymasından söz edilemez de, fiili gidişe göre içeride ve dışarıda ortaya çıkan bir algı, eksenin Batı’dan Doğu’ya doğru kaydığını gösteriyor. Eksen kaydı da iktidarın koltuğu kaymadı mı? Kaymaz mı hiç?... Yine içerideki ve dışarıdaki algı, ilk seçimde iktidarın değişeceği inancı. Kısacası, kayan kayana. Tabii bu süreç peş peşe çılgınlıklarla gelindi. “Çılgın Türkler” deyimine aslında karşıyım. Bu deyim dilimize, Turgut Özakman’ın Kurtuluş Savaşımızı konu alan kitabıyla yerleşti, ama Kurtuluş Savaşı çılgınlık değil, stratejisi ve adımları ayrıntılı belirlenip planlanmış, serüvene yer vermeyen akılcı mücadeleydi. Çılgınlık akıl dışı davranıştır ki, onu AKP iktidarının serüvenci yönetiminde yaşıyoruz.

ABD, Afrika’nın batısından, Ortadoğu ve Güney Avrasya’yı içine alarak ta Afganistan’a uzanan coğrafya’da, yani “Genişletilmiş ya da Büyük Ortadoğu” da, kendi çıkarları ve görüşleri doğrultusunda siyasi düzenlemeye kalkıp, Irak’ın işgali ile işe başlamaya karar verince, bu iş Türkiyesiz olamazdı. Türkiye güvenilir, sınanmıştı, Batı ile tam bir ekonomik entegrasyon amacıyla Avrupa Birliği üyesi olma çabaları sürüyordu. ABD, Türkiye’nin Avrupa Birliği üyeliğini destekliyordu, ama Avrupa’da bazı ülkeler “başka” gördükleri Türkiye konusunda, ABD ile mutabık değillerdi. Öyle olsa da, Avrupa Birliği vaadi ile gözünü kapalı Türkiye’ye çok şey yaptırılabilirdi(!)...

Ancak ABD, ulusalcı Ordu’nun ve ulusalcı iktidarın planlarına engel olacağını biliyordu. Türkiye’de kolay biat edecek bir iktidar olmalıydı(!). Arayış başladı, Milli Görüş’ten kopan bir nüve bulunverdi. Oradaki “Milli” kelimesinin de ulusalcılıkla ilgisi yoktu, o “Yeni Hilafetçi

Osmanlılık” anlayışını kamufle eden takiyye idi. Kuruluşundan sonra AKP’nin üç ayda iktidara gelmesine ABD böylece destek oldu. 3 Kasım 2002’de kazanılan seçimle AKP’nin iktidar süreci başladı. AKP’nin lider kadrosu Milli Görüş gömleğini çıkardıklarını, ısrarla söylüyorlardı. Doğruydu, metamorfoza (metamorphose), yani başkalaşıma uğramışlardı. Geçmişte küresel emperyalist dedikleri Birleşmiş Milletler’e, NATO’ya IMF’ye, ABD’ye ve Siyonizm’e karşı dik duruştan vazgeçmiş, onlardan yana görünür olmuşlardı. ABD ve Batı desteğiyle, siyasi İslâm hedefine takiyye uygulayarak yürümeyi strateji edinmişlerdi. Ortadoğu’nun yeşil sermayesine uzanmak, inançları doğrultusunda otokratik yönetim oluşturmak hedefleri idi. Ama, yine de Milli Görüş’ün tortusu belleklerinde kalmıştı.

ABD Türkiye’yi, Büyük Ortadoğu’da örnek göstermekten öte, stratejik ortağı olarak görevlendirmeye karar vermişti. Önce Türkiye’nin görünümü değiştirilecek, ılımlı İslâm kisvesi giydirilecekti. Kitaplarla Kemalizm’in geçerliliğini yitirdiği savunuluyor, yükselen bölgesel aktör, Yeni Türkiye Cumhuriyeti edebiyatı yapılıyordu. Öte yandan ılımlı da olsa siyasi İslâm, AKP’nin idealiydi, ABD’nin beklentileri ile uyuyorlardı. ABD, Evanjelistlerin görüşlerine koşut olarak ılımlı İslâm’ı, ulusalcılık karşıtı ve Batı müttefiki, globalleşme, liberalizm ve serbest pazar ekonomisi yanlısı, Siyonizm’e ters bakmayan olarak görüyordu. Evanjelistler ılımlı İslâm’ı, medeniyetler ittifakı sürecinde, Papalıkla işbirliği yapacak, Hıristiyan Türk kuşak yetişmesi için geçiş aşaması diye görüyorlardı. Türkiye’de ve Türk Cumhuriyetlerinde misyonerlik faaliyetleri artırılmış, Fethullahçı okullar üs olarak kullanılır olmuştu. Giderek İslâm’ın İsevileştirilmesi, yani Hıristiyanlaştırılması hedefleniyor, Protestan İslâm teorileri geliştiriliyordu.

İlahiyatçı Yaşar Nuri Öztürk, ılımlı İslâm’ın Soğuk Savaş sonrası oluşturulan

stratejiler kapsamında türetildiğini vurgulayıp, “Şimdi ABD için ‘ılımlı İslâm vaktidir’ diyor. İslâm dininin Hıristiyan inanışlarıyla yozlaştırıldığını, İslâm’ın kendisinin adında değişiklik yapılmasına izin vermediğini, böyle bir yetkinin peygamberlere bile tanınmadığını vurguluyor.^[1] İlimli İslâm da aslında İslâm’dan kaymaktan başka şey değil. ABD’nin ve Batı’nın anlayamadığı ister radikal olsun, ister ılımlı olsun, siyasi İslâm bazında kesin sınırların olmadığı. Siyasal İslâm iki tarafı keskin kılıç iken, ABD ve Batı ılımlı İslâm’ı destekleyerek, kendilerine karşı bir tehdit oluşabileceğini düne kadar algılayamadılar. ABD, AKP’den beklediklerinin peşindeydi ve istedikleri 2 Nisan 2003 tarihli anlaşmada saklıydı. Kuzey Irak’ta kurulacak Kürdistan’ın tanınması, PKK’ya izinsiz operasyon yapılmaması ve af çıkarılması, Güneydoğu’daki belediyelere özerklik verilmesi, Kıbrıs’ta ve Ege’de taviz verilmesi, İran’a yapılacak müdahaleye destek verilmesi, Ermenistan ile ilişkilerin düzeltilmesi. İşte açılımlar da o anlaşmadan çıkmıştı.

Tekrar AKP’ye dönersek, tabanındaki cemaatler ve tarikatlar koalisyonu için İslâmî değerlerle hareket etmesi, türbana özgürlük türü eylemlerde bulunması kaçınılmazdı da, lâik Atatürkçü Ordu’dan çekiniyordu. Eline geçen fırsatla, başta Ordu olmak üzere, yargı ve ulusalcı kesimlere karşı dış desteğini güçlendirmek için ABD’den başka, Avrupa Birliği üyelik sürecine sarıldı. Bu niyeti seçimden önce de biliyordu. Bakın Oktay Sinanoğlu, 2002 seçimlerine 3 gün kala 30 Ekim 2002 tarihli makalesinde, başörtüsü (siyasal İslâm’ın simgesi türban) için Avrupa Birliği’ne girmek istediklerini yazmış.^[2] Sadece türban için değil tabii, Ordu’yu pasifize etmek, Milli Güvenlik Kurulu’nu ötelemek, Anayasa değişikliği ve istedikleri yasaları Avrupa Birliği istiyor diye dayatmak için. AKP’nin siyasi İslâm ve Yeni Osmanlılık adına, içte muhafazakâr tabanı üzerinde olduğu

[1] Y. Nuri Öztürk, “Dil ve Din Üstüne, Yurttaşlıktan Uyarılığa, Güner Yayınları, s. 56-62, Nisan 2010.

[2] Oktay Sinanoğlu, Başörtüsü İçin mi Avrupa Birliği’ne, Yeniden Diriliş ve Kurtuluş İçin NE YAPMALI, s. 125-127, Alfa Yayınları, 16. Basım, Şubat 2009.

kadar, dışta Ortadoğu liderliği için Arap ülkelerinde prim yapacak çıkışlara da gereği vardı. Filistin’de El Fetih’e rağmen Hamas’a yaklaşıldı. İran, Suriye İslâm ülkeleriyle ilişkiler bu amaçla geliştirildi. “One Minute” eylemiyle İsrail’e karşı Don Kişot’luk bu nedenle yapıldı. Her fırsatta arabuluculuğa bunun için soyunuldu. İran’ın uranyum takası politikasına bu nedenle bulaşıldı.

Hamas yakınlığı, Gazze korumacılığına sürükledi ve sözde yardım gemisi serüveni ile boy gösterme, İsrail ile gereksiz sürtüşme çılgınlığı yaşattı. Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi’nde “Hayır” oyu çılgınlığı da bölge liderliği için planlı bir hareketti. Ancak, ne Ortadoğu ne Arap dünyası böyle bir lider istiyor. Arap dünyası geçmişte kendi içinden çıkardığı Cemal Abdülnâsır’ın bölgeye yarar değil zarar verdiğini anlamışken, kendi dışından bölge lideri ister mi? Ama bu çılgınlıklar Türkiye’yi eksen kayması algısıyla karşı karşıya getirdi. Batı, şu anda Türkiye’ye güvenmiyor yanında görmüyor. Avrasya’daki Türk Cumhuriyetlerinin yanında da yok Türkiye. Peki, Türkiye kimlerin yanında? ABD’nin, Batı’nın Birleşmiş Milletler’in terörist görmesine karşın AKP’nin terörist değil dediği, ama Gazzelilerin bile istemediği Hamas’ın mı, İran’ın mı yanında? Yanlışlıklar Türkiye’yi öyle bir noktaya getirdi ki, Cumhurbaşkanı Gül, “*Dostu düşmanı anlamak zorlaştı*” diyor. Başkan Obama, Başbakan Erdoğan’la neredeyse kerhen görüşüyor, İran ve İsrail konusunda uyarıyor. Obama-Erdoğan Toronto buluşması sonrasında çark edilerek İsrail ile gizli diplomasi, eksen kaymasına balans ayarı mı?

Eksen kayması algısının yanısıra, AKP’nin içte oy desteğini yüzde 30 düzeyine düşüren gelişmeler de iktidar koltuğunu kaydırıyor. Tabii ki AKP gitmemek, eğer giderse hesap vermemek için yeni arayışlar peşinde olacak. Anayasa Değişiklik Paketi bu nedenle ortaya çıkmıştı. Şimdi, Temmuz ayı içinde Anayasa Mahkemesi’nin yapılan değişikliklerin iptali için vereceği karar yaşamsal önemde. Beklenen

karardan, “*türban kararı gibi olur*” diye korktukları için AKP’nin akıldaneleri, bu kararı yok sayma önerisini de “devlet tanımaz” anlayışla dile getirdiler. Bu arada şimdi bir çabaları da Anayasa’yı değiştirememiş olmanın ezikliği içinde, Kırmızı Kitap denilen ve değişimi Meclis’te kabul gerektirmeyen, “Milli Güvenlik ve Siyaset Belgesi”ni değiştirmek. Yapılacak değişikliklerle cemaat ve tarikatlar tehdit unsuru olmaktan çıkarılacak da, herhalde ulusalcılık yeni bir tehdit ya da baş tehdit sayılacak(!).

Bu ay Gündem köşemizi bir enerji öyküsü ile kapatalım. Yanlış anlamayın, EPDK’nın elektrik fiyatları ucuzlayacak sözünden çark ediş öyküsüyle değil. İnternette dolaşan, belki de duyduğunuz bir öyküye yer vereceğim. Ankara’da tanınmış bir işadamı genç sevgiline, özelleştirme ihalesinden bir küçük hidroelektrik santral alıp hediye etmiş. Akıllıca bir hediye, altın yumurtlayan tavuk gibi. Öykünün devamı hangi kadına, hangi santral hediye edilebileceği ile devam ediyor. Sonucu ilginç, “*Aman siz siz olun kadınları aldatmaya kalkmayın. Kendinizi affettirmeniz için ne alacağınız belli, Nükleer Santral*” diye bitiyor. AKP de insanlarımızı otokrasi yolunda, demokrasi takiyesi ile aldattığından olacak ki, bir hediye gibi Akkuyu Nükleer Santrali’ni kurmaya kalkıştı. Ancak, Ruslarla yapılan anlaşmada Türk halkına verilen bir hediye yok. Aksine Türkiye’nin ulusal çıkarlarına ters olarak Ruslara verilen bir hediye var. Türkiye’de Rus markalı santral değil, her şeyi ile Rus malı olacak nükleer santral kurulması isteniyor.

Yatırımın finansmanını Ruslar sağlayacak, reaktörü, santrali kuracaklar. Alım garantili fahiş fiyatla bize elektrik satarak onlar işletecekler. Eğer kâr gösterirlerse, Türkiye’ye kârın beşte birini verecekler. Yakıtı temin edecekler, reaktörde zenginleşmiş uranyumu alıp götürecekler, 60 yıl sonra santrali de söküp götürecekler. Her türlü lisanlanması, denetimi Türk-Rus işbirliği diye Ruslara bırakılan bir santral olacak. Öyle ya, Yüksek Teknoloji Enstitüsü laboratuvarlarını yağmur-sel baskınından koruyamayan, yerli yapım insansız keşif uçağına “Uçuşa Elverişlilik Sertifikası” veremeyen Türkiye, nükleer santral yapımını ve teknolojisini nasıl denetlesin ki?... Akkuyu Nükleer Santrali’ne ilişkin anlaşma 29 Haziran’da Meclis’e sunuldu, Esas Komisyon olarak Dışişleri Komisyonu’na yollandı. Olay aslında bir teknoloji olayı, ama Sanayi, Ticaret, Enerji Tabii Kaynaklar, Bilgi ve Teknoloji Komisyonu burada Tali Komisyon seçilmiş. Dışişleri Komisyonu ise 3 gün sonra, 2 Temmuz’da tasarımı kabul ederek, Genel Kurul’a gönderme kararı aldı. Bu acelecilik niye? Hediye geç kalmasın diye mi? Yoksa bu da eksen kaymasında bir diğer gizli adım mı? Neyi saklamaya çalışıyorsunuz?...

Prof. Dr. Mustafa Özcan ÜLTANIR
EkoENERJİ Genel Yönetmeni

Türkiye'nin Ekseni Kaydı mı, İç ve Dış Gelişmeler Ne Anlama Geliyor?

T.C. 9. Cumhurbaşkanı SÜLEYMAN DEMİREL Anlatıyor

Röportaj: Prof. Dr. Mustafa Özcan ÜLTANIR

29.06.2010

BM GÜVENLİK KONSEYİNDEKİ “HAYIR” OYU

Ültanır: Sayın Cumhurbaşkanım, Haziran ayında Türkiye'nin gündemi önemli olaylarla dolu geçti. Hepsi birbirinden önemli, ama önce Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi'nde, kontrolsüz nükleer çalışmaları nedeniyle İran'a uygulanacak yaptırımlara ilişkin oylamada, Batı'ya ve ABD başta olmak üzere tüm daimi üyelere karşı, Brezilya ile birlikte “Hayır” oyu kullanılması üzerinde duralım istiyorum. ABD'nin ısrarla, “*Hiç olmazsa çekimser kalın*” demesine rağmen bu yapıldı. Türkiye'nin bu tutumu, sorunun çözümü için İran ve Brezilya ile birlikte uranyum takası konusunda imzaladığı üçlü deklarasyona bağlanıyor. Oylamadan iki hafta sonra Brezilya deklarasyondan çekildi, ama Türkiye İran'ın yanında yerinde koruyor. Başbakan Erdoğan, G-20 zirvesi münasebetiyle Kanada Toronto'da, bu konudaki tutumun gerekçelerini Başkan Obama'ya açıklamış olsa da, Amerikan tarafı tatmin olmuş görünmüyor. Kaldı ki Amerikan yönetimi, “*Türkiye bağlılığını kanıtlasın*” diye uyarı bile yaptı. Bu arada stratejik ortaklık zarar görmekten öte “bitti” yorumları da yapılıyor. Siz nasıl değerlendiriyorsunuz?

TÜRKİYE, ÖNCELİKLE GÜVENİLİR VE BARIŞA HİZMET EDEN BİR BÖLGE DEVLETİ

Demirel: Mesele, basit bir mesele değil.

Türkiye Cumhuriyeti hükümetinin dış politikadaki tutum ve davranışı ile çok yakından ilgili. Bir de dünyanın benimsediği meseleler var. Bu meselelere karşı dünyanın gösterdiği hassasiyetler var. Öyle bakıldığı zaman, olayın içine biraz girmek lâzım.

Bir defa şunu ifade edelim: Dış politika, milletlerin, devletlerin birbirine karşı güveninin ve karşılıklı menfaatlerinin, saygısının özetidir. Yani, eğer karşılıklı menfaatler örtüşmüyorsa, karşılıklı taahhütlere girişmek, onları tutamamak manasına gelir. O zaman da güven olmaz. Güven çok önemli hadisedir. Yani, insanların birbirine güvenmesinden daha önemlidir milletlerin, devletlerin birbirine güvenmesi.

Türkiye'nin bir diğer temel prensibi de, yurttan sulh, cihanda sulhtur. Yani, Türkiye savaş olsun istemez. Kendisi savaşa girmek istemez. Başka yerlerde savaş olsun istemez. Savaş olabilecek meselelerde destek de olmak istemez. Türkiye bir dünya devletidir, bölge devletidir. Türkiye tabii ki gücü, kudreti bakımından henüz bir global aktör değildir. Dünya meselelerinde de yatıştırıcı, barışa hizmet edici rolü bu zamana kadar hep oynaya gelmiştir.

Türkiye kendi sorunlarında da, başkalarıyla yeni sorun çıkarmamak gibi, ama kendi sorunlarını da barışçıl yollardan çözmek gibi bir politikayı takip eder. Türkiye şuna inanır ki, bizim bu zamana kadar gördüğümüz, diplomaside son yoktur. Diplomaside

fevkalâde zengin bir sahadır. Sadece sabır ister. Karşılıklı diyalogların muhafazasını ister.

NÜKLEER SİLAH, İNSANOĞLUNUN İLAHLARDAN ÇALDIĞI ATEŞ TOPU OLUP, KULLANILMAMALI

Şimdi Birleşmiş Milletler'de yaptırım meselesi için bir parçasıdır. Bu parça dünyanın bilhassa nükleer silahlar meselesindeki hassasiyeti bakımından çok önemlidir. İkinci Dünya Savaşı sonrasında görülmüştür ki, bir defa daha bu nükleer silahlar kullanılmamalıdır. Bunların kullanılması bir vahşettir ve insanlığın sonunu getirebilir. Sadece sekiz ülkede nükleer silah vardır. 50'ye yakın ülkede nükleer güç enerji üretmek maksadıyla kullanılıyor. Dünyanın pek çok ülkesinde de nükleer güçten diğer barışçıl maksatlar için yararlanılıyor. Ama savunma maksatları için veya savaş maksatları için nükleer silahları kullanabilecek ülke sayısı sekiz. Nükleer silahların yayılmaması için karşılıklı anlaşmalar yapılmıştır. Birçok ülke bu anlaşmayı imzalamıştır. Birleşmiş Milletler'e dahil olan ülkelerin hemen hepsi imzalamıştır.

Nükleer silaha bakış tarzı da şöyledir: Kissinger'in bundan iki sene ewel Münih Security Summit'in de (Güvenlik Zirvesi'nde) çok enteresan bir beyanati oldu. Kissinger dedi ki, “*Eğer insanoğlunun ilahlardan çaldığı bu ateş topu insanlığın aleyhine kullanılırsa dünyanın sonu olur*”. Yani, ne yapıp yapıp

bu ateş topunu insanlığın aleyhinde kullandırmamak lâzım.

NÜKLEER SİLAHA SAHİP DEVLETLER VE KIRMIZI DEVLETLER

Dünyada birkaç devlete rouge (ruj) devlet (kırmızı devlet) olarak bakarlar. Bu devletlerin eline eğer nükleer silah geçerse, bunların bunu ne zaman, nerede, nasıl kullanacağı belli olmaz. Çünkü, bu devletlere karşı dünyada genel bir itimatsızlık vardır. Ayrıca bu nükleer silahlar bugün dünyanın çok çekindiği, çok sıkıntı çektiği, çok ızdırap çektiği terörün eline geçerse, o zaman tamamen sorumsuz ellere geçmiş olur.

Şimdi ellerinde nükleer silahlar bulunan ülkeler kendilerini sorumlu sayıyor. Dünya da genel olarak onlara pek başka bir şey diyemiyor. Gerçi sözü ediliyor. Pekâlâ İsrail'in elinde nükleer silah var. Hindistan'ın, Pakistan'ın elinde nükleer silah var. İngiltere, Fransa, Amerika'nın elinde var. Rusya'nın ve Çin'in elinde var. Kuzey Kore'nin elinde de var, bilindiği kadarıyla. Pekâlâ Kuzey Kore'ye bir şey diyor, "ruj devlettir" diyor.

İRAN GÜVEN VERMİYOR VE ENDİŞELER SÜRÜYOR

İran'ın ise nükleer enerjiden yararlanma hususundaki gayretlerini, "Bu nükleer enerjiden yararlanma bahanesiyle nükleer silah üretecek" diyor. Aslında İran'ın nükleer silah üretmesinden korkulan şey, şayet İran'ın eline nükleer silah geçerse, bunun İsrail'i ortadan kaldırdığı korkusudur. Burada İsrail'in daha önce davranıp İran'ı ortadan kaldırmaya tevessül edebileceği gibi endişeler var.

Bu karmaşıklığın içerisinde mümkün mertebe bugünkü dengeleri bozmadan, "Eğer İran nükleer silah yapmazsa bu sıkıntılar, bugünkü kaygılar ortaya çıkmaz" deniliyor. İran da bir türlü Uluslararası Atom Enerjisi Ajansı vs. ile, Birleşmiş Milletler'in atomu kontrol eden, nükleer enerjisi kontrol eden

T.C. 9. Cumhurbaşkanı
Süleyman DEMİREL

teşkilatları ile tam bir anlaşmaya varmıyor. Onlara teminat vermiyor, veremiyor, yahut teminatları kabul görmüyor. İran'ın, bir gün bu nükleer silahları yaparsa, etrafına da, dünyaya da zarar vereceğinden korkuluyor.

Bilhassa 11 Eylül hadisesinden sonra da bu korkular daha yüksek seviyeye gelmiştir. Çünkü ideolojik kavga yapanların, bu kavgalarında sınır yok. Yani, ideolojik kavganın akla, mantiğa dayanır tarafı yok. İran bir gün ideolojik kavga yapma gibi bir hevese kapılırsa diye İran'dan endişeler var.

İRAN BARIŞÇIL AMAÇLARLA NÜKLEER ENERJİYİ KULLANABİLİR, AMA NÜKLEER SİLAHA YAPMASI MUTLAKA ENGELLENMELİ

Bu kargaşanın içerisinde İran ne yapsın? Dünyada şu da kabul edilmiştir ki, İran da gayet tabii diğer ülkeler gibi nükleer enerjiden barışçı maksatlar için yararlanabilir, ama bu kadar. Şayet bundan öteye gidecek olursa, buna mani olunmalıdır. Mutlaka mani olunmalıdır. Ama iş işten geçinceye kadar beklememek lâzımdır. Yani, bir tedbir alınmaz hale geldikten sonra, iş işten geçmiştir. Oraya kadar beklememek lâzımdır. Ama, İran barışçı maksatlar için nükleer enerjisi kullanmalıdır. Kesinlikle, silah yapmak için

kullanmamalıdır. Türkiye'nin resmi politikası budur.

İRAN'IN, AMERİKA'NIN VE TÜRKİYE'NİN KONUMLARI

Şimdi, İran ile Amerika'nın arası zaten başka sebeplerden dolayı da açıktır. Daha önceki senelerden gelen hadiselerden dolayı, Amerika ondan dolayı da İran'a güvenmiyor. Türkiye açısından ise İran, Türkiye'nin komşusudur. Türkiye ile İran arasındaki münasebetlerin tabii ki düzgün gitmesi lâzımdır. 400 seneyi aşan süredir aralarında bir çatışma yoktur. İran da aslında büyük bir devlettir ve bu iyi komşuluğun devam etmesi lâzımdır.

İRAN'IN REJİM İHRAÇ ETME SORUNU

Rejim meselesi, birtakım alınganlıklara sebep olmuştur. Fakat dünya şu neticeye gelmiştir ki, rejim bir memleketin iç meselesidir. Kimse kimseyi idare etmeye kalkışmamalıdır. Nitekim, komünist rejim yıkılmadan önce de bu kanaate gelinmişti. Yani, bir ülkenin rejimi başka ise, onunla münasebette olunmaz diye bir kural yok. Rejim, herkesin kendisindedir. Bir ülke sizin ülkenize Rejim ihraç etmeye kalkarsa, ona karşı tedbir gayet tabii ki alınır.

TÜRKİYE YUMUŞAMAYA YARDIMCI OLMAK İÇİN URANYUM TAKAS ANLAŞMASINA ORTAK OLDU, AMA AMERİKA'NIN ENDİŞESİ BİTMEDİ

Türkiye, "İran ile Amerika arasındaki bu münasebetler acaba yumuşar mı? Türkiye herhangi bir fonksiyon yapabilir mi? Yani, İran ve Amerika arasındaki zıtlaşmayı ortadan kaldırmaya yardımcı olabilir mi?" diye bir adım attı. Bu adımda işte Brezilya, Türkiye ve İran bir yerde bir anlaşma imzaladılar. Bu anlaşmaya göre, uranyumda bir takas muamelesi yapılacak ve bu takas muamelesi Amerika'nın endişelerini ortadan kaldıracak diye düşünüldü. Fakat görüldü ki, bu Amerika'nın endişelerini ortadan kaldırmadı.

TAKAS ANLAŞMASI AMERİKA VE TÜRKİYE'Yİ ZOR DURUMDA BIRAKTI

Burada şu oldu: Bu takas anlaşması yapıldıktan sonra Türkiye ne yapacak? Türkiye ve Amerika zor durumda kaldılar. Buradan anlaşılıyor ki, tam bilinmese bile, bu meselede Amerika ve Türkiye birbirine yardımcı olmak gibi bir niyet içinde iken, anlaşılıyor ki, kafi miktarda konuşmamışlar. Şimdi Amerika bu takas anlaşmasını kafi görmedi, hatta bunu iyi karşılamadı. Halbuki Türkiye, Amerika'nın bunu iyi karşılayacağını zannediyordu.

TÜRKİYE'NİN BİRLEŞMİŞ MİLLETLER'DEKİ SEÇENEKLERİNİN ANALİZİ

Bunun üzerine Amerika hem Çin'i ve hem de Rusya'yı ikna etti, İran üzerine yaptırım getirdi. Burada Türkiye ne yapacaktı? Türkiye, "Ne yapalım? Madem Amerika, Çin, Rusya ve Birleşmiş Milletler Daimi Komisyon Üyeleri böyle düşündüler, biz de onlarla birlikte hareket edelim veya çekimser kalalım" diyebilir miydi? Çünkü, yanlış bir tane değil, Türkiye böyle diyebilir miydi?

Birtakım çevrelere göre diyemezdi(!). Bu

adımı atmıştır ve ahde vefa söz konusudur. Türkiye bir bağımsız devlettir. Bugün attığı adımı yarın yalamak durumunda kalırsa, Türkiye'nin prestiji sarsılır. Bunda ağırlık vardır. Peki, ne yapabilirdi? Çekimser kalabilirdi. Çekimser kalması da, bu kadar eleştiri getirmese bile, yine de bir miktar eleştiri getirirdi.

TÜRKİYE BM GÜVENLİK KONSEYİNDE BAŞKA TÜRLÜ HAREKET EDEMEZDİ

Birleşmiş Milletler'de kullanılan oy hikayesi bence, Türkiye'nin İran ve Amerika arasındaki münasebetlerin düzelmesine yardım edeyim derken, ters netice çıkmasının sonucudur. Bence buna kimsenin darılıp gücenmemesi lâzım. Türkiye başka türlü hareket edemezdi.

Ültanır: Şimdi Sayın Cumhurbaşkanım, İran ile ilgili uranyum takas işine ilişkin olayın gelişmesi böyle de, Türkiye'nin onun dışında İran'la dikkat çekici bir yaklaşması var. İran'la ilişkilerini geliştirmesi, İran, Suriye, Türkiye işbirliği görünümü, Batı'da kuşkuyla bakılıp dikkat çekiyor. Gerçi bu iki ülkenin dışında Ürdün ve diğer Ortadoğu ülkelerine yaklaşma var, Türkiye yüzünü Ortadoğu'ya çevirdi, ancak özellikle İran ve Hamas yaklaşması dikkat çekiyor. Hamas yaklaşması da İsrail ile aramızda büyük sıkıntı yaratan bir Gazze krizi çıkardı. Türkiye'nin Ortadoğu'da aldığı inisiyatif ABD ile stratejik işbirliğine ve Batı'ya ters olarak değerlendiriliyor. Batı'dan-Doğu'ya kayma ve rejim üzerinde duruluyor da, siz bu açıdan ne dersiniz?

DEVLETLER EGEMENDİR, AMA BAĞIMLILIK DA VARDIR

Demirel: Bence Gazze ve İsrail işi de ayrı, yani şu anlattığımdan ayrı, İran ve nükleer enerjiden ayrı, ama İran ve Gazze yine var. Şimdi, Türkiye bir bağımsız devlettir. Yalnız bugün dünyada birbiriyle bağımlı olmayan devlet yoktur. Mono devlet yoktur. Kendi

sınırlarını kapatıp yaşayabilecek devlet de yoktur. Enterddependence (birbirine bağımlı olma) denilen bir olay vardır, bütün dünya birbirine bağlıdır. Bu bağımlılık milletlerin sovereignty denilen egemenliğini ortadan kaldırmaz. Dünyanın şartları budur. Devletler yine egemendir.

ÇOKLU DÜNYA, AMA TEK DÜNYA

Ancak, egemenlik denilen olay, dün anlaşıldığı gibi değildir. Bugün dünya küçülmüştür. Teknoloji çok ilerlemiştir. Dünya globalleşmiştir. İnsanlar birbirlerinden almaya satmaya mecburdur. Ayrıca, insanlar hep beraberce dünyada barışı korumaya mecburdur ve dünyayı tehdit eden iklim gibi, açlık gibi, terör gibi, bulaşıcı hastalıklar gibi, göç gibi meselelerde beraber hareket etmeye mecburdurlar. Yani çoklu dünya, ama tek dünya. Birden fazla dünya yok, bir tane dünya var. Bu bir dünyanın üzerinde insanlar birbirini daha iyi anlamaya, birbirleriyle daha iyi işbirliği yapmaya mecburdurlar. Şimdi böyle bir mecburiyetin içinde iken, ister istemez karşılıklı genel anlaşmalar vardır, karşılıklı anlaşmalar vardır.

ÇOK YÖNLÜ POLİTİKALAR UYGULANIR, AMA KARŞILIKLI ANLAŞMALAR SADAĞAT ŞART

Şimdi bağımsızsınız, yalnız bu bağımsızlığınızın gereğini yerine getirirken, ahde vefa denilen prensiplere de sadık kalmanız lâzım. Yani, sizin eğer bir devletle bir taahhüdünüz varsa, bir anlaşma yapmışsanız, bir şey üzerinde anlaşmışsanız, başka bir devletle onu rahatsız edecek anlaşma içine giremezsiniz. Girerseniz, itibarınız ortadan kalkar, itibarsız hale gelirsiniz. Yani bu aslında multilateral (çok yönlü) politika denen politikaların da kuralıdır. Bugün bütün dünya çok yönlü politikayı kullanıyor. Yalnız dünyadaki ülkelerin birbirlerine olan anlaşmalarına da sadakat gösteriliyor. Sadakat gösterilmediği yerde o anlaşmalar

görünür halden çıkıyor, ama o ülkeler de görünür halden çıkıyor.

ABD İLE STRATEJİK ORTAKLIK ANLAŞMANIZ VARSA, BUNA UYMAK VE BAŞKALARIYLA ONA TERS DÜŞEN ANLAŞMALAR YAPMAMAK GEREKİR

Şimdi biz eğer Amerika Birleşik Devletleri ile stratejik ortaklık, bunun icabı neyse ona uymak lâzım. Amerika'nın da buna uyması lâzım. Eğer biz bunun icabına uymuyorsak, Amerika'nın aleyhine biz bir başka devletle bir münasebetin içine giriyorsak, stratejik anlaşma bozulmuştur, yahut zedelenmiştir. O zaman bizim anlaşmamız stratejik anlaşma değildir, çünkü stratejik anlaşma sınırsız bir anlaşmadır.

Demek ki biz Amerika ile stratejik anlaşma yapmışız, fakat biz uyamamışız yahut onlar uyamamış, her neyse. Ama bizim başka devletle bir münasebette bulunmamıza, münasebetin ölçüsüne göre, eğer bu stratejik anlaşma mani ise bulunmamak lâzım. Yok, stratejik anlaşma mani değilse, buna kimse bir şey diyemez. Veya bir devletle anlaşmanız, başka bir devletin aleyhine bir anlaşma yapmanız gibi bir durumu önlemiyorsa, onu yapmamanız lâzım.

BUGÜN İDEOLOJİ KAVGALARI YOK, ORTAK DEĞERLER SİSTEMİ VAR

Bu limitler içerisinde ülkelerin birbirleriyle olan münasebetleri, o ülkeleri bir bloktan alıp başka bir bloğa veya bir eksenden alıp başka bir eksene götürmez. Esasen bugün blok da yoktur. Yalnız işbirliği beraberlikleri var. En büyük beraberlik Birleşmiş Milletler'dir, üyesisiniz. Sonra NATO var, NATO'nun üyesisiniz. Avrupa Birliği var. Avrupa Birliği üyeliğine adayınız. Çeşitli anlaşmalar var. Bir de şu var; dünden kalma ideoloji kavgaları. Çünkü bloklaşmalarda vs.'de bu ideoloji kavgaları çok önemli yer tutuyordu. Bugün öyle bir ideoloji kavgası yoktur.

Dün daha çok devlet olarak hangi esaslarla idare ediyorsunuz, rejiminizin temeli nedir, rejiminizin temeli insan hakları mıdır, demokrasi midir, yoksa rejiminizin temeli tek parti idaresi midir, rejiminizin temeli krallık mıdır, imparatorluk mudur bunlara bakılıyordu. Bugün bunlara öyle bakılmıyor, bu kriterler de çok değer kaybetmiştir. Yani, rejim her ülkenin kendi meselesidir. Ama yine de aynı idare tarzı benimsenmiş ya da denenmiş, aynı şekilde insan haklarına inanan, aynı şekilde hayat tarzına inanan, aynı şekilde adaletle inanan, aynı şekilde hürriyete inanan ülkeler gene birbirlerini yan yana görüyorlar. Ama bu, bugün için bir blok teşkil etmiyor.

BİR DEVLETLE MÜNASEBET O TARAFKA KAYDI ANLAMINA GELMEZ, AMA DAVRANIŞINIZ DEVLETİN NİTELİKLERİNE UYMUYORSA İTİBARINIZ BOZULUR

Şimdi böyle olunca, başka bir devletle münasebette bulunmak, efendim bizim yanımızdan o tarafa kaydı anlamına gelmiyor. Söylenildiği gibi, sizin bir itibarınız var. Türkiye demokratik, seküler, sosyal bir hukuk devletidir. Eğer tutumunuz, davranışınız bunu bozuyorsa, sizin dünya üzerindeki itibarınız bozulur. Yani, "*Siz kendinize böyle diyorsunuz, ama böyle değilsiniz*" derler size. Yoksa, bundan dolayı demokratik, seküler, sosyal hukuk devleti olan ülkeler bir yana, olmayanlar başka bir yana diye bir ayırım yok bugün. Yani resmi bir ayırım yok, değişik ülkeler var.

HERKESE MAVİ BONCUK DAĞITILMAZ ÇOK YÖNLÜ DIŞ POLİTİKA YAPILMAZ

Benim demek istediğim şey şudur: Biraz komplike anlattım, ama meselenin çok önemi var. Yani biz bir ülkeyle anlaşma yapınca veya dost olunca, başka biriyle anlaşamayız diye bir şey yok. Ama herkese mavi boncuk göstererek, çok yönlü dış politika olmaz. O şekilde davranış sizin güvenilirliğinizi ortadan

kaldırır. Onun içindir ki, İran'la veya Suriye'yle veya Irak'la veya başka bir ülkeyle, Türkiye'nin başka ülkelere vaki taahhütlerini bozmamak şartıyla münasebetleri eksen değiştirme anlamına gelmez.

HAMAS YANDAŞLIĞI VE İSRAİL İLE KARŞI KARŞIYA GELME

Ültanır: Efendim, siz geçmişte Birleşmiş Milletler'in Filistin sorunu için kurduğu bir uluslararası komisyon içinde yer almıştınız, o konuyla ilgili bir söyleşimizde, Hamas'ın terörist bir örgüt olduğunu söylemişsiniz. Şimdi Hamas'ı terörist kabul etmeyen bir Başbakanımız ve onunla ilişki kuran bir hükümetimiz var. İsrail'in Hamas kontrolündeki Gazze'ye uyguladığı ambargoyu delme girişimine de AKP iktidarı, Mavi Marmara gemisi macerasıyla öncülük etti ve bundan Türkiye dış politikada kazanmadı, ama kayıp var görünüyor. İsrail'in gemiye müdahalesi, Türkiye-İsrail ilişkilerini çok gerdi, ancak Başkan Obama'nın Toronto'da Başbakan Erdoğan'dan İsrail ile aranın düzeltilmesini istediği biliniyor. Arap ülkelerinin İsrail'e karşı buna benzer bir davranışı yok. İran da benzerini yapmadı. Bu konuda da görüşünüzü almak istiyorum.

İSRAİL, BAŞTA ABD OLMAK ÜZERE GÜVENLİK KONSEYİ'NİN DÖRT ÜYESİNİN TEMİNATI ALTINDADIR

Demirel: Şimdi o konuya geleceğim. O şöyle; Filistin meselesi yine nükleer meseleden daha az olmamak şartıyla, karışık bir meseledir. Gazze meselesi, Filistin meselesindeki parametrelerden biridir. İsrail Devleti asrın hadisesidir. İsrail Devleti'ni bugünkü Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi'ni teşkil eden Çin hariç, Amerika Birleşik Devletleri, Rusya, Fransa ve İngiltere olmak üzere dört devlet kurmuştur. İsrail'in varlığı dört devletin teminatı altındadır. Amerika Birleşik Devletleri'nin de özellikle teminatı altındadır. Amerika Birleşik Devletleri'nin Arizona

Eyaleti'nin güvenliği ile İsrail Devleti'nin güvenliği arasında bir fark yoktur onların gözünde.

ÜZERİNDE ANLAŞILAN FİLİSTİN DEVLETİ KURULAMIYOR

Şimdi, böyle bir yerde İsrail gelmiş, o devleti kurmuş. Fakat buna itiraz olmuş. Filistin'de yaşayan Arap ahali, Filistin halkı buna itiraz etmiş. Bu itirazın sonucu savaş olmuş ve bu savaşı adam kazanmış. Savaşla kazandığı topraklardaki yerli ahaliyi oradan çıkarmış. Bunlar mülteci olmuş, başka yerlere gitmişler.

Nihayet bir gün gelmiş Filistin Kurtuluş Örgütü kurulmuş. Bu örgüt Filistin'in dışında kurulmuş. Bu örgüt İsrail'e karşı savaş açmış. Örgütün hedefi; bu topraklarda İsrail'in hakkı yoktur, İsrail buradan sökülüp gidinceye kadar bu savaş devam edecektir. Ortadaki neden bu. Adam 20-30 sene savaşmış, fakat bakmış ki bu mümkün değil.

Yasser Arafat ve Filistin Kurtuluş Örgütü - El Fetih Teşkilatı, dünyanın patronajında, İsrail ile anlaşmışlar. Madrid Anlaşması, Oslo Anlaşması diye gelmişler, İsrail Filistin'i devlet olarak kabul edecek, Filistin de İsrail'in oradaki varlığını kabul edecek. Yasser Arafat, Tunus'tan kalkmış İsrail'e gelmiş, anlaşmışlar. İsrail'de Filistin Devleti kurulacak, önce Filistin Yönetimi kurulmuş, Filistin Devleti kuruluncaya kadar birtakım pürüzlü işler var, bunlar düzeltilecek ve devlet kurulacak.

Bu arada Arafat ölmüş. Filistin ikiye bölünmüş. Bir bölümü tarafından, Arafat'ın kabul ettiği, El Fetih'in kabul ettiği, "İsrail devletini tanıyoruz", İsrail Devleti de "Siz bizi tanıyorsanız biz de sizi tanıyoruz" kuralı bozulmuş.

GAZZE'YE YERLEŞEN HAMAS İSRAİL İLE SAVAŞ HALİNDE

Hamas diye örgüt meydana gelmiş, "Biz ölünceye kadar bu topraklardan İsrail'i çıkaracağız, onun için cihat edip savaşıp

uğraşacağız". Filistin Devleti kurulamıyor, ikiye bölünmüş, El Fetih tarafı ve Hamas tarafı. Şimdi, Hamas tarafının şartları fevkalâde ağır, ama ülke kimin? Ülke, Filistin toprağı mı, İsrail toprağı mı? Yani, uluslararası düzene bakarsanız karmakarışık. Çünkü, orta yerde Filistin Devleti yok. Burada Gazze denilen bölgede, ki aslında çok güzel bir yerdir, ahali İsrail tarafından ablukaya alınmış, çünkü onlar savaşa karar vermişler. Bu savaş İsrail ile Hamas arasında fiilen devam ediyor.

DAVOS'TA BAŞLAYAN TÜRKİYE-İSRAİL KOPUŞU

Şimdi Türkiye hükümeti burada, Gazze'deki halkın bu durumuna karşı çıkıyor. Türkiye hükümetinin aynı zamanda İsrail ile de münasebetleri düzgün. Ama bir gün geliyor ki, Davos'ta mesele patlıyor. Türkiye Cumhuriyeti Başbakanı İsrail Cumhurbaşkanı'na, "Siz adam öldürürsünüz, çocuk öldürürsünüz, siz canisiniz, öldürmeyi bilirsiniz" gibi hitapta bulunuyor. Orada ilişkinin kırılması başlıyor. Türkiye tamamen Gazze'deki insanların savunucusu haline geliyor. İsrail ise Türkiye'nin bu tavrını yadırgıyor ve İsrail ile Türkiye arasındaki münasebetler gittikçe kopuyor.

En sonda Gazze'ye yardım gemisi gidiyor. Bu Mavi Marmara gemisi, Türkiye'nin gemisi. Bu gemi daha İsrail'in karasularına girmeden, uluslararası sularda iken, İsrail komandoları tarafından hücumu uğruyor, 9 kişi hayatını kaybediyor, gemiyi alıp götürüyorlar. Gemiyi hâlâ orada zaptediyor.

TÜRKİYE İSRAİL'E KOLUNU KAPTIRDI

Şimdi Türkiye, gemiyle beraber oraya götürülen insanların kurtarılmasını Amerika sayesinde sağlamıştır. Önceki gün Obama ile yaptığı konuşmadan da görüyoruz ki, Türkiye Cumhuriyeti'nin Başbakanı, "Gemiye iade etsinler.

Tazminat versinler ve özür dilesinler" diyor. Yani, orta yerde uluslararası bir mesele var. Hiç değilse İsrail ile Türkiye arasında önemli bir mesele var. Bu mesele karşısında da dünya bölünmüş. Ancak, Gazze'deki insan haklarının durumuna bütün dünya karşı çıkıyor. Yani, *"Bu insanlar bu ablukadan kurtarılmalıdır"* diyor, Amerika dahil. Türkiye tabii ki, ablukadan kurtarılmalıdırın dışında bir de kendi kolunu kaptırdı.

Ültanır: Efendim buna açıklık getirelim, kime kaptırdı, Hamas'a mı?

Demirel: İsrail'e kaptırdı.

Ültanır: Hamas'a el uzattı, İsrail'e kolunu kaptırdı.

ULUSLARARASI ALANDA MESELE ÇIKARMAK KOLAY, ÇÖZMEK ZORDUR

Demirel: Yani daha doğrusu, bir mesele çıktı. Türkiye, nasıl oradaki gemisini kurtaracak? Yani, dün orada gemisi yoktu. Türkiye'den özür dilenecek bir şey de yoktu. Tazminat gerektirecek bir şey de yoktu. Bugün hepsi oldu. Bir mesele çıktı. Şimdi uluslararası alanda mesele çıkarmak kolay olabilir. Mesele çözmek zordur. Türkiye'nin bir meselesi oldu, İsrail ile sürtüşme.

Ültanır: Türkiye bu soruna gereksiz yere girip bulaşmadı mı?

Demirel: Gerekli, gereksiz, o ayrı mesele, ama oldu. Türkiye mecburdu diyen de var, değil diyen de var. Her çeşit yorum yapıyor, ama şurada haksızlık var; gemiye uluslararası sularda müdahale edilmiş olması, ağır silah kullanılmış olması, insanların öldürülmüş olması. Bunlar kabul edilemez.

YAZILI İLKELER AÇISINDAN OLMASA DA FİİLİYATTA EKSEN KAYMADI MI?

Ültanır: Efendim baştan beri konuştuğumuz, İran'la yakınlaşma,

Güvenlik Konseyi'nde "Hayır" oyu kullanma, Hamas'la yakınlaşma ve İsrail ile sürtüşme olayları, Türkiye'nin Avrupa'dan umudunu kesmişçesine AKP dış politikasıyla Ortadoğu'ya yöneltmesi Amerika'da, Batı'da, dünyanın diğer yerlerinde, Türkiye'nin eksen kaydı şeklinde algılanıyor, ama siz az önceki açıklamanızda eksen kayması olmadığından söz ettiniz. Halen devletimizin yazılı temel ilkeleri açısından kaymamış olsa da, fiiliyatta kaymadı mı? Bu eksen kayma algılamasına hiçbir şekilde katılmıyor musunuz?

KOMŞULARLA İLİŞKİLERİ DÜZELTMEKLE EKSEN KAYMASI OLMAZ

Demirel: Katılmıyorum, hayır. Hiçbir şekilde katılmıyorum. Şimdi bakınız, Suriye Türkiye'nin komşusudur. Senelerce Suriye ile Türkiye'nin arasındaki münasebetler düzgün değilse, bunun tarihi sebepleri vardır. Yakın tarihten gelen sebepleri vardır. Ama bir gün gelecektir ki, bunlar düzelecektir, çaresi yoktur. Veya Irak Türkiye'nin komşusudur. Irak'la Türkiye'nin münasebetleri kötü olacaktır diye bir şey yoktur. Bu münasebetleri düzeltilebiliyorsanız, bununla Türkiye eksen kaydırmış olmaz. Çünkü, Türkiye Suriye'nin yanına gitmiyor, Suriye'nin rejimini benimsemiyor, Suriye'nin politikasını benimsemiyor. Türkiye kendi politikasını, Suriye de kendi politikasını yürütüyor. Ama işbirliği yapılabilecek bir alan var.

ŞİDDETLENEN BÖLÜCÜ TERÖR NEYİ GÖSTERİYOR?

Ültanır: Dış politikaya ilişkin bu analizlerinizden sonra, müsaade edecek olursanız, Türkiye'nin bir numaralı sorununa, bölücü terör konusuna gelelim istiyorum. Terör son günlerde, özellikle Haziran ayı içinde *"gemi azıya aldı"* tabirine uyan biçimde çok şiddetlendi. Maalesef her gün bir

yerlerden şehit cenazeleri kaldırıyoruz. Bölücübaşı İmralı'daki hücrelerinden *"31 Mayıs'tan sonra ben kenara çekiliyorum, başınızın çaresine bakın"* derken, örgütüne harekete geçme emri vermiş görünüyor. Genelkurmayın istihbarata dayanarak "terör artacak" uyarısını yaptığı gün, Şemdinli'de dokuz şehitle başlayan kan akışı sonrasında neredeyse hiç ara vermedi. Kuzey Irak sınırında, 10 km kadar içlere uzanan şekilde askerlerimiz teröristlerle çarpışıyor. Terördeki artış, içeride AKP'nin yanlış Kürt açılımına bağlandığı gibi, dış politikadaki yanlışlıklarla da ilişkilendirilmeye çalışılıyor ve Başbakan *"Bu işin arkasında taşeronlar var"* diyor, ama onların kim olduğunu açıklamıyor. Dün Başbakan ilginç bir açıklama daha yaptı, *"Biz Afganistan'a kadar gidiyoruz, NATO 'da Kandil'e gelsin"* dedi. Ancak, bu tehlikeli bir talep de, siz şiddetlenen terör ve konuya ilişkin gelişmelerle, karşılaşabileceğimiz tehlikeler konusunda ne düşünüyorsunuz?

BÖLÜCÜ TERÖR HAREKETİNİN ARKASINA İÇERİDE DÜŞÜLECEK OLURSA, BİRLİĞİMİZ BOZULUR

Demirel: Evet terör, Türkiye'nin en büyük belasıdır. Tabii, Türkiye'deki mesele sadece terör değildir. Türkiye'nin dağlarında, resmi devlet güçlerinin dışında silahlı adamlar dolaşmakta. Bu silahlı adamlar halka eziyet etmekte. Devletin silahlı güçlerine ateş açmakta. Askerini, polisini şehit etmekte. Devletin görevlilerini şehit etmekte. Velhasıl Türkiye'de çok büyük bir huzursuzluk meydana gelmiştir. Halen Türkiye çok huzursuz günler yaşıyor. Bu nasıl önlenir meselesine cevap bulmak da zor. Neden bu hale geldi sorusuna cevap bulmak da zordur. Şehitlerimize Allah'tan rahmet diliyoruz.

Benim tabii söyleyeceğim birtakım şeyler var, ama bu ortamda söyleyeceğim şeylerin çok faydası olacağını sanmıyorum. Ama ben gene şunu söyleyeceğim: Bu terör ile

Türkiye'deki etnik yapı karıştırılmamalıdır. PKK terörü dediğimiz terör, dışarılardan bir bağımsızlık hareketi olarak görülüyor. Onların iddiası da o zaten. Yalnız içerde de bu bir bağımsızlık hareketi gibi görülmeye başlarsa, o taktirde bunu benimseyecek olanlar vardır, buna karşı çıkacak olanlar vardır. Bu çok kötü olur. Yani, şunu demek istiyorum; bu hareketin arkasına şu veya bu şekilde düşebilecek olanlar vardır. O zaman bizim birliğimiz bozulur. Bu hareketin arkasına düşülme hadisesinin görüldüğü durumda halkımız bölünür.

HER İKİ TARAFTA İNSANLAR BİRBİRİNDEN VE DEVLETEN SOĞUYORLAR

Bu zamana kadar kendisini Türk sayan, kendisini Kürt sayan, kendisi hangi etnik gruptan geliyorsa gelsin vatandaşlarımız, bu 30 senelik vur-kır'a çok iyi dayandılar. Türkiye'de insanlar karışık oturuyorlar. Fakat gidişat; her geçen gün insanlar birbirlerinden soğumaktadır ve devletten de soğumaktadırlar. Her iki taraf da devletten soğuyor. Yani bir tarafta şehitlerine ağlayan halk, devleti güçsüz görüyor. Bu çok önemlidir. "Üç-beş tane çapulcunun hakkından gelemediniz!!" feryadı çok önemlidir. Devletin ewelâ bu kanı durdurması lâzım. Kan, "dur" deyince durmaz. Devlet, devlet ise kanı durdurması lâzım.

Ültanır: Aksine, kan akışı son zamanda çok arttı.

ÜLKENİN KANUNLARI UYGULANARAK, GEREKİRSE YENİ KANUNLAR ÇIKARILARAK KAN DURDURULMALI

Demirel: İstenen de odur. Efendim böyle denildiği zaman demogoji hazırır. Şiddet mi istiyorsunuz? Şiddet, istemeye bağlı değil ki, şiddet zaten oluyor. Ama ülkenin kanunlarını uygulayıp, ülkeyi huzur ve sükûn içerisine getirmeleri lâzım. Kanunlar yetmiyorsa, yeni

kanunlar çıkarmaları lâzım. Bu istikamette bir adım görmüyorum.

SİLAHLI KUWETLER ERGENEKONLA ÖYLESİNE ZEDELENDİ Kİ, TERÖR BÖLGESİNDE GÖREVLİ ORDU KOMUTANI MAHKEMEYE GÖTÜRÜLÜYOR

Güvenlik kuvvetleri elinden geleni yapıyor. Fakat, güvenlik kuvvetleri çok zedelenmiştir. Bilhassa Silahlı Kuvvetler üzerindeki bu Ergenekon hadisesi dolayısıyla yapılan tartışmalar, muvazzaf olan görev başında bulunan generallerin dahi sorgu suale tabi tutulabilmesi ve bir Ordu Komutanı ki, bu Ordu Komutanı o bölgede görev yapıyor, bir Ordu Komutanı'nın mahkemelere götürülebilmesi falan, bunları çok zedelemiştir. "Efendim ne yapalım, suç varsa dokunmayalım mı?" değildir mesele. Meseleye doğru bir yaklaşım tarzı olmalıydı. Devletin çok önemli iki organı, gerek yargı organı gerekse askeri çok hırpalanmıştır.

DİKKAT EDİLMESİ GEREKİRKEN EDİLMİYEN ÜÇ KONU

Ben bunu daha önce de söyledim; "Gelin halkı bölmeyin" bir. İkincisi, bu çeşit hadiseleri hoş görmeyin, cesaret vermeyin. Üçüncüsü, devletin görev yapan kurumlarını görev yapamaz hale getirmeyin (!).

TERÖRÜN KÖKÜ NEREDEYSE ORAYA KADAR GİDİLMELİ

Bir diğer olay da, yani bu terörün kökü neredeyse oraya kadar gitmek lâzım.

Ültanır: Kandil Dağı'na.

Demirel: Efendim, "Kandil Dağı'na gidemeyiz" diyorsanız, bu olmaya devam eder.

NATO İLE KANDİL'E GİTMEK ÇOK YANLIŞ OLUR

Ültanır: Şimdi Efendim, "NATO ile

gidelim" diyorlar, ona ne dersiniz? Böyle bir davranış, Kürdistan denilen o bölgeyi elden çıkarıp uluslararası güce teslim etmek olmaz mı, NATO bu işe bulaşabilir mi?

Demirel: Efendim, NATO'nun bu işlere bulaştırılması fevkalâde yanlış olur, çok yanlış olur. Zaten bu NATO'nun sahası değildir. Daha doğrusu Türkiye'nin içindeki ve karşısındaki terörü bastırmak Türkiye'nin kendi işidir. Türkiye, dış güçleri karıştırmamalıdır.

TERÖR DEVAM ETTİKÇE DEVLET ZAAFA UĞRAYACAK VE ULUSLARARASI ORTAMDA İTİBAR KAYBEDECEK

"Efendim, bu sadece askeri tedbirlerle olmaz, siyasi, ekonomik, sosyal tedbirleri almak lâzım" diyorsanız, hangi tedbiri almak lâzımsa alın, ama bunu durdurun(!). Vatandaşın isteği budur. Bu daha çok devam ettiği sürece, devlet olarak daha çok zaafa uğrayacağız. Devlet olarak daha çok zaafa uğradıkça, uluslararası zeminde de itibarımız daha çok azalacak.

DİYARBAKIR'DAKİ KÜRTÇÜ VE ŞERİATÇI ŞEYH SAİT'İ ANMA TÖRENİ GİBİ GELİŞMELERLE TÜRKİYE NEREYE SÜRÜKLENİYOR?

Ültanır: Efendim, Diyarbakır'da dün yapılan, Şeyh Sait'i anma töreni hakkında görüşünüzü almak istiyorum. Bildiğiniz gibi Şeyh Sait, halkı din adına savaşıma çağırarak Kürt isyanı başlatmış bir kişi, İstiklal Mahkemesi'nin aldığı karar uyarınca 47 arkadaşı ile birlikte 1925'de idam edilmişti, 85 yıl sonra büyük bir yöresel etkinlikle anıldı. Ayrıca, Güneydoğu'da PKK'nın siyasi uzantısı ve şehir yapılanması denilen KCK ile bağlantılı olduğu iddia edilen BDP (DTP) kökenli bazı belediyeler yöresel özerklikten söz eder oldular. Güneydoğu'da terörü aşan boyutta Kürtçü siyasi ve devletin birliğine karşıt gelişmeler izleniyor. Bu arada, Kırmızı Kitap da denilen "Milli

Güvenlik ve Siyaset Belgesi”nde iç tehdit unsurlarının tanımına ilişkin değişiklik çalışması yapıldığı ortaya çıktı. Cemaatler artık tehdit olarak görülmeyecekmiş. O zaman Şeyh Sait’in, Saidi Nursi bağlantısı da belki bölücülük propagandası konusu yapılacaktır. Efendim, bugün Türkiye’nin tek duayen devlet adamı olduğunuz için sormak istiyorum; Türkiye nereye gidiyor? Bu gelişmeler endişe verici değil mi?

DEVLET ZAAFA UĞRATILMIŞTIR , DİYARBAKIR’DA İSYAN ETMİŞ VE ASILMIŞ BİR KİŞİNİN KAHRAMAN OLARAK ANILMASI BUNUN SONUCU

Demirel: Şimdi biraz evvel 1984’de başlayıp bugüne kadar devam etmiş bulunan 26 senelik terör, 2000 yılına geldiği zaman aşağı yukarı durdurulmuştu. Yani, 2002-2003 yıllarında terör Türkiye’de hemen hemen yok gibiydi. Terörün gene bilhassa 2000’li yıllardan itibaren bu hale gelmesi, biraz evvel ifade ettim ki, devleti zaafa uğratmıştır.

Diyarbakır’da meydana gelen olay, devlete karşı isyan etmiş, o gün için o isyan bastırılmış ve isyan ettiği için de asılmış bir kişinin kahraman olarak sokaklarda teşhir edilmesi, daha sonra da özerklik vs. gibi lafların edildiği birtakım toplantıların yapılmış olması, benim ifade etmek istediğim şeylerdi. Zaafa uğramıştır devlet ve bu devlete karşı olan saygıyı da azaltmıştır.

GİDEREK DEVLETLE BİRLİKTE TÜRKİYE’NİN BİRLİĞİNE SAYGI AZALABİLİR

Endişem odur ki, bu böyle devam ederse, Türkiye birliğine olan saygıyı azaltmaya doğru gidiyoruz. Çünkü, Türkiye’nin birliğine sadakatle bağlı olan insanların, herhalde dün Diyarbakır’da olanlardan memnun olduğunu kimse söyleyemez. Bunların yeni iç kanamalar, yeni iç üzüntüler, yeni hırçınlıklar meydana getirmesinden endişe ederim. Yani bir telaş uyandırmaması mümkün değildir.

DEVLETİ TAHRİP ETME ÖZGÜRLÜĞÜ OLAMAZ

Gözünüzün önünde devlet ne hale gelmiştir? Gözünüzün önünde devlete karşı neler yapılabiliyor? Eğer bunu özgürlük sayıyorsanız, onu da söylemeleri lâzım. Neyin özgürlüğüdür bu? Devleti tahrip etme özgürlüğü kimsede yok, olmamalıdır. O zaman hep beraber pişman oluruz.

HALK HER ŞEYE RAĞMEN VATANPERVER

Ben bütün bunlara rağmen, bu endişeleri ifade etmiş olmama rağmen, Türk halkının her çeşit insanıyla, doğulusuyla, batılısıyla, güneylisiyle, kuzeylisiyle vatanperver olduğuna kaniyim. Bu vatani seviyor bu insanlar. Bunların birbirini sevmesi kadar doğal bir şey olmaz. Bunlar bin senedir bir arada yaşıyor. Bunu bozmaya yönelmiş hadiselerin başında bu terör var.

TERÖR BİR UÇ, ALTI DA VAR

Terör yalnız uç. Terörün altı var. Terörün altı, bilhassa terörün olduğu bölgedeki halkı, Türkiye’nin diğer bölümlerinden ve devletten koparıyor. Bu daha fazla devam etmemeli. Uzun zamandır bunu söylemek istemiyordum, ama zamanı geldi söyledim.

DEMİREL SİYASETE Mİ İNİYOR?

Ültanır: Sayın Cumhurbaşkanım, müsaadenizle son olarak Demokrat Parti’den çıkan bir habere değinmek istiyorum izninizle. Bu ay Demokrat Parti’nin 7’nci Olağanüstü Kongresi yapıldı. Demokrat Parti Genel Başkanı Hüsamettin Cindoruk bu münasebetle, “9’uncu Cumhurbaşkanı Demirel Demokrat Parti’nin bir sonraki Kongresine katılacak” müjdesini verdi. Efendim siyasi arenaya mı iniyorsunuz?

HÂLÂ SİYASET ÜSTÜYÜM

Demirel: Ben hâlâ siyaset üstüyüm.

HESAP VERME, HESAP SORMA KONUŞMASI

Ültanır: Efendim, Sayın Cindoruk açıklamasında, “Demirel gelecek ve diyecek ki, buyurun 60 yılın hesabı. Neler yaptığınızı gösterecek. Sonra da dönecek hesap soracak” dedi. Bu konuda açıklamanızı almak istiyorum.

TÜRKİYE’NİN ÇİMENTOSUYLA YOĞURULMUŞ DEMOKRAT PARTİ BAŞARIYA ULAŞMALI

Demirel: Gene siyaset üstüyüm, ama Adalet Partisi ve Doğru Yol Partisi benim için ömrümüzü verdiğimiz siyasi kuruluşlardır. Demokrat Parti haline gelmiş olması bir gelişmedir. Onun başarıya ulaşmasını isterim.

MİLLİ İRADEYİ DEVLET İDARESİNE HÂKİM KILMIŞ, ALTYAPI VE TEMEL HİZMETLERİ GERÇEKLEŞTİRMİŞ BİR HAREKET

Bilhassa Türkiye’nin çimentosu bulunan bu siyasi hareketin, Türkiye’de gerçek millî iradeyi devlet idaresine hâkim kılmış ve uygarlığın temel eksiklerini tamamlamış, eğitim gibi, aydınlatma gibi, ulaşım gibi, altyapı gibi sağlık gibi çok temel hizmetleri yapmış bu büyük hareketin, 60 senelik siyasi parti döneminde, hemen hemen 45 seneye ulaşmış bu hareketin sönüp gitmesini istemiyorum. Yani, eğer şartlar müsait olursa, düşüncelerimi, Türkiye’de 60 senede ne yapıldığını bir yerlerde anlatmak istiyorum. Bakalım o güne bir gelelim.

Ültanır: Efendim, tabii ki o konuşmanızı henüz hazırlamış değilsiniz, ama sadece 60 senede olan gelişmeleri ve sizin yaptığınızı katkılarını mı anlatacaksınız, bundan sonra yapılması gerekenler için öğütlerde de bulunacak mısınız?

Demirel: O artık birbirini takip eder.

Ültanır: Efendim sorularım bitti, bu söyleşi fırsatını verdiğiniz için çok teşekkür ederim.

Demirel: Çok güzel oldu Hoca, ben de teşekkür ederim.

OLMAYACAK ARAYIŞLAR PEŞİNDE SÜRÜKLENME...

KKTC Kurucu Cumhurbaşkanı RAUF R. DENKTAŞ sorularımızı yanıtlıyor

Röportaj: Prof. Dr. Mustafa Özcan ÜLTANIR - 28.06.2010

Ültanir: Bildiğiniz gibi, bugünlerde Türkiye’de ve dünyada, Türkiye ile ilgili olarak en çok tartışılan konulardan biri, Türkiye’nin ekseninin kayması. Türkiye’nin İran-Hamas yakınlaşması, hatta buna Hizbullah da ekleniyor, sözde Gazze savunuculuğunun Türkiye ve İsrail’i düşman kutuplar haline getirmesi, Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi’nde İran’a uygulanacak yaptırımlar konusunda dünya görüş birliğine varmışken, Türkiye’nin “Hayır” oyu ile İran’dan yana çıkması, eksen kaymasını belirginleştirdi. Tepki boyutunda, Türkiye’nin NATO’dan çıkarılması bile konuşulur hale geldi. AKP iktidarının tercihi olarak uygulanan İslâmî bazlı Ortadoğu politikası sonucu, Batı ile ters düşen Türkiye’nin dış politikasındaki eksen kayması, Kıbrıs sorununu nasıl etkiler? Bundan Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti mi, yoksa Güney Kıbrıs Rum Yönetimi mi kazançlı çıkar? Konuya Kıbrıs Türklerinin ata lideri olarak bakış açınızla, bu gelişmelerden endişe duyuyor musunuz, değerlendirmeniz nedir?

YAHUDİ LOBİSİ ARTIK RUM VE ERMENİ LOBİLERİNİN YANINDA

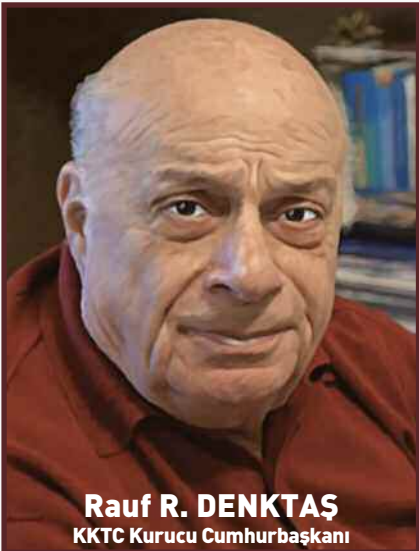
Rauf R. DENKTAŞ: Sorunuzda bahsettiğiniz gelişmeler, kuşkusuz Kıbrıs davasını ve KKTC’yi etkileyecek mahiyettedirler. Önce, İsrail’in Gazze halkına uyguladığı ambargoları ve muameleyi kabul etmek mümkün değildir, ne kadar ki yardıma giden gemilere uluslararası sularda yaptığı korsanlık da tasvip göremez. Ancak bu konuda İsrail’e karşı Davos’taki muameleden sonra, aynı konuda, İsrail’in kararlılığı bilindiği halde, “insanlık hizmetidir” diye ambargoyu kırmak eylemine müsaade etmek ne kadar doğrudu sorusu tartışılmaktadır ve daha çok tartışılacaktır. Bu gelişmelerin sonunda, ABD’deki İsrail lobilerinin yetkilileri, bundan böyle, Kongrede Türkiye ile ilgili konularda Türkiye’ye yardımcı olmayacaklarını açıklamış bulunmaktadırlar. Yunan ve Ermeni lobileri karşısında Türkiye’ye destek vermiş olan İsrail lobisinin şimdi bunlarla birleşmesi, her halde, Türkiye için bir kazanç değildir, büyük bir kayıptır. Rum-Yunan ikilisinin Kıbrıs konusunda bu ittifaktan nasıl yararlanacağını düşünmek bile istemiyorum. Kıbrıs meselesi yılda birkaç kez BM Güvenlik Konseyinde ele alınır, Kongreye götürülür. Üç güçlü düşman lobinin birleşmesi ile meydana gelen cephe pek hayrımıza olmayacaktır. Halen İsrail ile Güneydeki Rum hükümeti arasında, üst seviyede, temaslar başlamıştır. İsrail’den KKTC’ye gelen turistler sıfırlanmıştır. İsrail ile Rum İdaresi Kıbrıs’ın etrafında bulunan petrol kaynakları ile ilgili anlaşma yapıyor.

RUMLARA ARAP YATIRIMI SÜRÜYOR

Bu maceranın karşılığında, Türkiye Arap dünyasından alkış almıştır, fakat Katar, Rum bölgesine yapmaya kalktığı milyarlarca dolarlık yatırımdan vazgeçmiş değildir. ABD, stratejik nedenlerle Türkiye’ye olan ihtiyacına rağmen ilişkilerin eskisi gibi olamayacağını açıklamış bulunuyor. Kısacası, komşularla sıfır problem politikası, Gazze ve İran nedeniyle büyük bir darbe yemişe benziyor. Hükümet, her halde, meydana gelmiş olan bu tatsız durumun ortadan kalkması için çareler düşünmektedir.

AB ÜYELERİNİN HEDEFİNDE ARTIK TÜRKİYE VE KKTC VARDIR

Türkiye’nin İslâm alemi, Arap dünyası ve Avrasya ülkeleri ile, Çin ve Rusya ile ilişkilerini iyileştirmesine kimse karşı çıkamaz; endişe, bunu yaparken Batı dünyasından kopmakta ve Atatürk’ün “lâiklik, demokrasi, hukukun üstünlüğü” ile aydınlanan uygarlık yolundan ayrılmaya mı gidiliyor düşüncesinden kaynaklanmaktadır. AB ülkelerinde yayınlanan dergilerde ve basında, Türkiye’nin batıdan doğuya kaymakta olduğunu değerlendiren yazılar yayınlanmaktadır. Türkiye’yi din ve nüfus çokluğu nedeniyle tam üye yapmak istemeyen AB üyelerinden bazıları, bu yazılardan da esinlenerek Türkiye’ye daha da zorluk çıkaracak nedenler bulacaklardır. Sonuçta, bu gelişmelerden Rum tarafının aleyhine gelişecek bir şey yoktur. Hedefte KKTC ve Türkiye vardır.

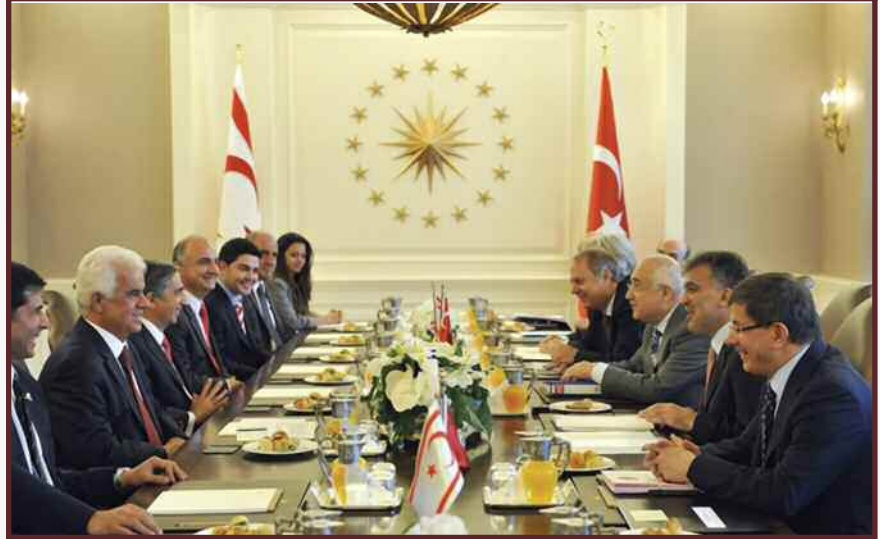

Rauf R. DENKTAŞ
KKTC Kurucu Cumhurbaşkanı

Ültanır: Eroğlu-Hristofyas görüşmeleri en son 23 Haziran'daki toplantıda, resmi açıklamaya göre, yine "Mülkiyet başlığının özlü şekilde ele alınması ile sürdü ve liderler 9 Temmuz'da tekrar buluşmayı kararlaştırdılar". O tarihe kadar da özel temsilciler konu üzerinde bir araya gelip çalışma yapacaklar. Sizin de dergimizde çeşitli kereler vurguladığınız gibi, mülkiyet konusu netameli konuların önemlilerinden biri. Bu arada AİHM'nin son kararı KKTC'nin savunduğu teze paralel görünüyor. Rum tarafı AİHM kararını göz önünde tutarak, konuya hukuk boyutunda yaklaşmayı kabul eder mi, yoksa alışlagelen biçimde siyasi manevralarla konuyu çıkmaza sürükleyebilir mi? Böyle bir tutuma sarılması durumunda, bu Rum tarafının görüşme ve çözüm istemeyen taraf olduğunun bir kez daha tescillenmesinden öte, görüşmelerin kesilmesine neden olacak bir gelişmeye yol açar mı, **mülkiyet konusuyla görüşmelere çözümsüzlük noktası konur mu?**

ÇANKAYA AÇIKLAMASINDA KIRMIZI ÇİZGİLER YOKTU

Rauf R. DENKTAŞ: Mülkiyet konusunun ele alınmasını Hristofyas istemiş. BM yetkilileri de bunu sanki kendi istemleriymiş gibi Sayın Eroğlu'na getirdiler. Eroğlu da, ilk günden zorluk çıkararak taraf olmamak için öneriyi kabul etti. **Talat-Hristofyas görüşmelerinin kaldığı yeri bilen yok.** Ancak, Türkiye'nin de arzusu üzerine bu da kabul edildi. Türk makamlarına göre, böylelikle, Türkiye'nin AB nezdindeki işi de büyük ölçüde kolaylaşmış oluyor. Her halde bu nedenle olacak, **Sayın Eroğlu'nun Ankara'ya yaptığı resmi ziyaretten sonra yapılan müşterek açıklamada beklediğimizi bulamadık.** Her iki tarafın da meselenin halli için öngördükleri formülün kırmızı çizgilerini açıklamak için bir fırsattı. Her halde Türkiye buna gerek görmedi.

MÜLKİYET KONUSU İLE TÜRK TARAFI UZLAŞMAZ GÖSTERİLMEME ÇALIŞILYOR

Rum tarafı halen, Türk tarafının mülkiyet ile ilgili önerilerini kabul edemeyeceğini basın yolu ile duyurmaya başladı. Onlara göre, eski mal sahiplerinin arzusuna öncelik verilmelidir. Hâlâ "herkes yerine gidecektir" propagandası yapmaktadırlar ve kuşkusuz, Talat-Hristofyas'ın tek devlet, tek halk, tek egemenlik ve AB normlarının uygulanacağı bir ortam yaratılacaksa, bu beklentileri pek de aşırı olmayacaktır. Halen, Rumlara AİHM'nin kararına uyararak, KKTC'deki (Türkiye'nin alt kuruluşu addedilen) Toprak Komisyonu'na müracaat etmemeleri telkinlerine devam edilmektedir.

Eroğlu ve Gül, 18 Haziran'da Çankaya'da buluşmaları kırmızı çizgileri açıklamak için bir fırsattı, ama bunu her nedense gerek görülmedi ve yapılan resmi açıklamadan Kıbrıs Türkleri beklediğini bulamadı.

Kanımcıca, Rum tarafının görüşmelere mülkiyet ile başlanması talebi, bu konuda Türk tarafının önerilerini dünyaya "olumsuz, tek yanlı, kabul edilemez, insan haklarına aykırı öneriler" olarak takdim ederek, bu konuda görüşmelerin kesilmesini, suçu bize atarak, sağlamak içindir. Kıbrıs meselesine teşhis koymaktan kaçınan, 1963-74 yıllarını unutmamış olan, nüfus mübadelesinin nedenlerinden habersiz, Rum idaresini "meşru hükümet" olarak algılayan ve "mesele 1974'de başlayan işgal meselesidir" yalanını yutmuş olan tarafları, mülkiyet konusunda aleyhimize kışkırtmak pek de zor olmayacaktır. "Mülkiyet ve toprak konuları en sona bırakılmalıydı" diyenlerimiz çoktur.

Ültanır: Eroğlu'nun 18 Haziran'da Ankara'ya gerçekleştirdiği resmi ziyarette, cumhurbaşkanları seviyesinde görüşme yapıp Kıbrıs konusu tartışıldı. Çankaya'da Gül ile yaptığı görüşmede Eroğlu, "yıl sonuna kadar yaşayabilir ve kalıcı bir anlaşmaya ulaşma" hedefinden söz edip, anlaşmaya imza atılması umudu taşıdığını ifade etti. Bu diplomatik ve politik bir ifade, Rum tarafının bilinen niyetinin test edilmekte olduğu algısını ortaya çıkarıyor. Ancak, Talat dönemine kıyasla Eroğlu döneminde değişiklik göstermiş olsa da, bu testin riskleri elbette vardır. **Çankaya'da gerçekleşen Gül-Eroğlu görüşmesinden sızan bilgilere göre, BM zemininde çözüm aranacakmış.** "Türkiye'nin AB içindeki çabaları sonuç vermedi. Bu nedenle konuyu Türkiye'nin üyesi olduğu BM Güvenlik Konseyi'nin gündeminde tutalım" yaklaşımı ön plana çıkmış. Buna bağlı olarak, Eroğlu'nun kendisiyle sohbet eden gazetecilere, "BM Güvenlik Konseyi kararları tartışmaya açılırsa, Rumlar kendilerini anlaşmaya mecbur hisseder" dediği Türkiye basınında yayınlandı. **BM Güvenlik Konseyi zemini, artık Türkiye için aslında dikenli bir zemin iken, Kıbrıs sorununu Güvenlik Konseyi'nde çözme planı, büyük risk almak olmuyor mu?**

TÜRKİYE AB ÜYESİ OLMADAN TÜRK-YUNAN DENGESİNİ RUMLARIN İSTEDİKLERİ ŞEKİLDE BOZMA GİRİŞİMİ

Rauf R. DENKTAŞ: Yukarıda da söyledim. Resmi ziyaretten sonra yapılmış olan müşterek açıklamada (her halde bilmediğimiz nedenlerle) sizin de işaret buyurduğunuz gibi, diplomatik ve politik ifadelerle yetinilmiştir. Ancak, "uslu çocuğuz, görüşmelere bırakıldığı yerden başladık, gündem maddelerini aynen kabul ediyoruz" beyanları ile aldığımız alkışlar ve Türkiye'nin AB'de işini kolaylaştırmış olmamız bir yana, **dünyaya Talat-Hristofyas görüşmelerinin devamı ile yıl sonuna kadar uzlaşma olabileceği mesajını da veriyoruz; böylelikle "Türkiye AB üyesi olmadan, 1960 Antlaşmalarının öngördüğü Türk-Yunan dengesini, Rumların istedikleri şekilde bozarak", tek devlet, tek halk, tek egemenlik formülü ile Rum'a bağlanarak, meselenin halledilmesinden yana olduğumuzun altını Sayın Eroğlu'nun kalemi ile de çiziyoruz.** Halbuki Sayın Eroğlu iki halk, iki devlet, iki egemenlik konularında halkına söz vererek seçilmiştir.

Dünyaya Kıbrıs meselesinin yıl sonuna kadar halledilebilecek bir kıvamda olduğu imajını vermek çok yanlıştır, çünkü taraflar arasındaki fark çok derindir. Mülkiyet meseleleri, polis, mahkemeler, hükümetteki hak ve yetkilerimiz gibi konuların tümünde anlaşmaya varsak bile, konunun esasına gelince ne yapacağız? Dünya ile alay etmenin yararı yok ki!

Rum tarafına göre: 1960 Cumhuriyeti üniter bir devlettir ve halen, anayasası ve hükümeti ile birlikte devam etmektedir. **Türk azınlığı memnun etmek ve Türk askeri ile Türkiye'nin garantisinden kurtulmak için, pek de istemedikleri halde, ülkenin anayasasını tadil ederek, üniter devleti iki vilayetli bir federasyona dönüştürmeyi kabul etmişlerdir ve AB normlarına göre AB vatandaşı olan herkes (Rumlar ve Yunanlılar) adanın**

istediği yerine yerleşebilecektir. Kıbrıs'ta Rumlardan, Türklere, Ermenilerden, Maronilerle Lâtinlerden oluşan ve adına "Kıbrıslı" denilen tek halk vardır. Kendi kaderini tayin hakkı da (%80 çoğunlukla) bu halkındır. Ayrı egemenlik bahis konusu değildir. Garantilerin devamı ise asla düşünülemez.

Türk tarafının yaklaşımı ise: 1960 Cumhuriyeti bir ortaklıktı. Ortaklık Enosis için yıkılmış ve ortaklar 1963'den itibaren, kendi kendilerini idare etmişlerdir. 1975'de nüfus mübadelesi, iki zeminli federasyon formülü ile birlikte kalıcı yeni bir ortaklığın temelini teşkil edecekti. **Garantiler devam edecek, merkezi hükümet kurucu devletlerin verecekleri egemenlik hakları ile meydana gelecek, arda kalan egemenlik haklarını kurucu devletler kullanacaktı.** AB üyeliği ancak Türkiye üye olduktan ve Kıbrıs'ta da uzlaşma olduktan sonra bahis konusu olacaktır. Kuzeye gelip yerleşecek Rumların sayısı tahdit edilebilecekti. İki eşit egemen, kendi kaderlerini tayin hakları olan halktan oluşacak yeni ortaklık bu şekilde meydana gelecekti.

BİRLEŞMİŞ MİLLETLER KARARLARI DOĞRULTUSUNDA UZLAŞMA OLAMAZ

Sayın Eroğlu'nun BM kararlarından bahsettiğini sanmıyorum. Bu kararların yüzde 85'ini Türk tarafının reddettiğini bilmektedir. Her halde "BM Kriterleri" demiştir. Bunların da neler olduğu konusunda Rum tarafı ile mutabakat hasıl olmuş değildir. **Rum tarafı BM kararlarında da ısrar etmektedir. Bu temel konularda mutabakat sağlanmadan Kıbrıs meselesini halletmek mümkün değildir.** Fakat bunu çok iyi bilmesi gereken BM yetkilileri de, yıl sonuna kadar bir sonuç beklemektedirler "eğer liderler uzlaşma yönünde iradelerini kullanırlarsa". Çünkü onların 47 yıldır bekledikleri, Türk tarafının %80 Rum'un içine monte edilmesidir. **BM Barış Gücü 47 yıldır eli kanlı Rum idaresini "meşru hükümet" olarak dünyaya karşı korumuş ve tanınmasına yardımcı olmuştur.**

SON DURUM

24.06.2010

Çağımızın en belirgin yapılanması Atatürk Türkiyesi'dir. İnanılması güç olumsuzlukları, güçlükleri, yoksunlukları, kötü koşulları göğüsleyerek "yok"tan "var" edilen Türkiye Cumhuriyeti, çağdaş nitelikleriyle "mucize" sayılan bir olgunun sonucudur. Müdafaa-i hukuk ruhu, Kuva-yı Milliye ateşiyle kazanılan sonuç, Padişah-Halife düzeninden demokrasiyi amaçlayan cumhuriyete geçmekle, örnek yapısını tüm dünyaya kabûl ettirmişti. Onurlu, saygılı, güvenilir, başarılı Türkiye Cumhuriyeti, barışçı tutumuyla dostlukları güçlendirmiş, güzel geleneklerini koruyup kötü alışkanlıkları atarak benimsediği bağımsızlıkla, Atatürk milliyetçiliğini ulusal bilince yerleştirmiş, ülkemizi baştanbaşa bir okul, bir fabrika ortamına çevirerek, uygarlık atılımlarını birbirine eklemiştir.

Türkiye Aydınlanması, tam bağımsızlığı, özgürlüğü, ulusal egemenliğini, uygarlık ve çağdaşlığı kapsayan bir tarihsel atılımın adı olmuştur. Aklın, ahlâkın, adaletin, bilginin ve bilimin insanlık bağlamındaki özgünlükleri, Türkiye'mizde tüm değerleriyle yaşama geçirilmişti. Devrim yasaları, Türkiye Cumhuriyeti Anayasası ve devrim atılımlarıyla alınan sonuçlar, tarihsel kazanımlarımızın görkemli ürünleridir.

Atatürk'ümüzü yitirmemiz, yokluğunu, İkinci Dünya Savaşı'nın olumsuz koşulları, demokrasiye geçiş ve çok partili İnönü atılımları izlemiştir. 1950 iktidar değişiminden sonra, popülizm ve inanç sömürüsüyle tırmanan dikta eğilimi, Vatan Cephesi, Tahkikat Komisyonu, yurttaşların camilerini ve kahvehanelerini ayırmaları, partizanlık, çoğunluk baskısı, ayrımcılık ve kayırmalar yanında özellikle Silâhlı Kuvvetlere, yargıya, üniversiteye ters

bakışlar, sakıncalı yaklaşımlarla demokrasi çizgisinden uzaklaşmıştır.

BUGÜN

Günümüzün olaylarına bakınca, dünden ayrılığını savunmak güçtür. Kimileri "*Bugünkülerin yanında Menderes ve arkadaşları daha masumdu*" diyebiliyor. Kadrolaşma, partizanlık alabildiğine yürüdüğü gibi, "tek adamlık", imamlıktan gelen kimsenin Başbakanlık yetki ve olanaklarıyla donatılmasıyla, sakıncalarda direnme inadının zararlarını da çektirmektedir. **İnanç sömürüsü, siyasete din, dine siyaset karıştırılarak AKP marka demokrasi, AKP marka lâiklik, AKP marka eğitim, AKP marka iç ve dış siyaset sözde açılımlarla dayatılmakta,** görülen yanlışlara, yaşanan kötülöklere karşın, "*Bedeli ne olursa olsun devam edeceğiz*" sözleriyle Kürtçülerin asla yeterli bulmadığı için sürdürecekleri terörü durduracaklarını sanmaktadırlar. Terör sürececek, acılar dinmeyecek, olacaklar Türkiye'mize olacaktır. Görünen köy kılavuz istemez. Her şey ortadadır. Kürt milliyetçiliği peşinde koşarak ayrı toprak, ayrı devlet isteyen PKK, Irak'lı Kürtlerden, komşu ölkelerden ve ABD ile AB'den aldığı destekle azgınlığını sürdürmektedir. **İktidar, dış ilişkilerini etkin biçimde yürütememek bir yana, İmralı konuğunun(!) avukatları aracılığıyla yönetmesini engelleyememektedir.** Yargı kesinleşmiş, görüşme nedenleri bitmişçesine azalmış bir durumda İmralı ziyaretleri, görüşme ve iletleri terörün körüğü olmuştur. Elbet medyanın büyük kesiminde, kimi üniversitelerde yuvalanan kışkırtıcıları ve Meclis'teki PKK uzantılarıyla yandaşlarının çabaları da sürmektedir. **İktidarın silahlı kuvvetler ve yargıyla savaşırçasına kavgaya tutuşmasının sakıncaları**

Yekta Güngör ÖZDEN

Anayasa Mahkemesi Önceki Başkanlarından

yaşanan olaylarla somutlaşmaktadır. YÖK Başkanı, yandaşları olduğu için, üniversiteyle uğraşmaktan vazgeçmişler, yumruklarını muhalefete çevirmişlerdir.

Anayasal önlemler düşünülmemekte, Silahlı kuvvetlerin soruşturma ve kovuşturmalarda içine düştüğü durumdan yararlanan iktidarın siyasal yönden güçsüzlüğü anlamına gelmemesi için, gözardı edilen önlemlerden uzak durulmakta, toplumsal tepkileri azaltmak ve önlemek için düzenlenen sonuçsuz toplantılarla olaylar geçiştirilmeye çalışılmaktadır. Kürtçülerin

ayaklanmalarına iktidar, yetersiz polis gücüyle "iş olsun" türünden ilgi göstermekte, milletvekillerinin tehditlerine, yerine getirilmesi olanaksız isteklerine gerekli yanıtları vermeden "Bedeli ne olursa olsun açılımı sürdüreceğiz" diyerek inatla güreşmektedir. Sözde açılımlarla bir şey sağlanmış olsa, sağlanacak olsa, Kürtçülerle uzantıları ve destekçileri terörden vazgeçme kanısı verseler ne ise ne. Gazetecilerle olanı bir yana, edebiyatçılarla, sporcularla, sanatçılarla vs. yapılan kahvaltılarda kendi görüşünü dayatma ve Kürtçü yandaşların desteklerini yineleme sonucundan başka ne çıktı? Hiç... Kürtçüler amaçlarından vazgeçmedikçe bir şey çıkması da beklenemez, olamaz.

OLUMSUZLUKLAR

Günümüz sorunlarını artıran ya da çözümsüz bırakan tutumlar iktidardan kaynaklanmaktadır. **Anamuhalefet partisinin yeni lideri 27 Mayıs devrimi konusunda ve Türk Ulusu bağlamında yanlış sözler söylese de** -yineleyeceğini sanmıyorum- **bir umut rüzgârı, önceki lideri istemeyenlerle AKP'den umut kesenlerin, Recep Bey'den bıkanların katkısıyla giderek daha güçlü esmektedir.** Kılıçdaroğlu'nun eleştirileri, önerileri ve sorunları, parti içi karışıklık çıkmaz, partiye dışarıdan yeni ve genç kadroların alınması

savsaklanmazsa, kadın ve gençlik kolları iyi çalışırsa, seçimlerde olumlu etkisini gösterebilir. CHP yönetiminin güvenilirliği önemli bir öğedir.

Hüsamettin Cindoruk'un Genel Başkanlığı da Demokrat Parti için bir umuttur. **Cindoruk'un anlamlı ve yerinde eleştirileri, gerçeklerin anlaşılmasına büyük katkı vermektedir. Aynı durum, içerikleri ağır sözleriyle Milliyetçi Hareket Partisi lideri Devlet Bahçeli için de söz konusudur.** Yardımcılarıyla birlikte -yargı için de beklenir- iktidara yönelik eleştirileri ilgiyle karşılanmaktadır.

İktidar ise Silahlı Kuvvetlerle, yüksek yargıyla, medyanın yansız kesimiyle, işçilerle, gençlerle, çiftçilerle, emeklilerle, memurlarla kavga durumundadır. Bu dönemde kimi soruşturma ve kovuşturmalarda, kimi gözaltılar, gereksiz tutuklamalarla hukuk ve yargı ağır gölge almıştır. İktidarın neden olduğu durumlar, yanlış tutumlarla kimi savcı ve yargıçların soruşturulamaması, Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulu'nun çalıştırılmaması, mezhepçilik, dincilik, tarikatçılık ve partizanlık kuşklarının artması, hukuk devletiyle bağdaşmayan oluşumların yaşanması, hukuk ve yargıyı yaralamıştır. Hukuk devletinde herkese örnek olması gereken iktidar güvencesinde, gizli soruşturmaların yandaş medyada yayımlanması, yargıya saldırıların terbiye dışı yazılarla sürdürülmesi, uygulamada kötü örneklerin birbirini izlemesi, rejimin karakterini etkileyen olumsuzluklardır.

YARGI

Hepsi bir yana, Başbakanın işine gelen kararlarını övdüğü yargıyı, işine gelmediği zaman karalaması çok kötü bir yaklaşımdır. İçtiği andla asla bağdaşmayan tutumu ulus katında en kötü örneklerden biridir. Başlangıçtan beri demokrasi, lâiklik, Atatürk, hukuk, din ve öbür konularda kendi anlayışını

yansıtan gereksiz, yersiz, anlamsız, karıştırıcı ve sakıncalı sözleri bilinen **Başbakanın, Cumhurbaşkanı için kavuşturmayı dönem sonuna bırakan Yargıtay Ceza Dairesi kararını unutup, Prof. Dr. Mehmet Haberal için aykırılıkları belirlenen yargıçlara ilişkin kararlarla birlikte, Erzincan Cumhuriyet Başsavcısı İlhan CİHANER ve öbür sanıkları salıveren kararı eleştirmesi bağışlanması olanaksız bir çıkıştır.** Yargının ele geçirilmesinin, Anayasa Mahkemesi ile Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulu yapılarındaki değişiklikle ortaya çıkan amacı iyice belirginleşmiştir. Gerçekleri tersine çevirerek, halktan saklayarak bir yere varılamaz. Tüm yargıyı karşısına alıp yalnız Habur, Silivri ve Erzurum yargı yerleriyle hukuk devletini sınırlamak, hukuktan anlamamak ve hukuka karşı çıkmaktır. **Anayasa Mahkemesi'ni, Yargıtay'ı, Danıştay'ı eleştirmeleri unutulmazken, bu kez "Yargı bitti!" diye kürsülerde haykırmak anayasal konumuyla bağdaşmayan bir Başbakan çarpıklığıdır.** Yargıyı kendileri bitirmek istemektedirler.

Yargı kendi kendini olduğu gibi, yasamay ve yürütmeyi de denetleyen anayasal ve ulusal bir kurumdur. Yargıya katlanamayanlar demokrasi dışına düşenlerdir. Bizim de her dâvamız istediğimiz, beklediğimiz gibi sonuçlanmıyor. Ama yine hukuka bağlılığımızı, yargıya güvenimizi koruyoruz. Türkiye'de iktidar, parti, Başbakan yargısı yoktur ve olamaz. YARSAV'a yönelik suçlamalar, geçmişi araştırılrsa kimlerin torunu olduğu belirlenecek, kindar, bağımlı, amaçlı, çıkarıcı çocukları konuşurup yargıyı içerden yıkma çabası asla sonuç vermeyecektir. **Türk yargısının içinde kendini saklayarak gelen tarikatçı, şeriatçı, partizan bulunsun da bunlar ayıklanacak kadar azdır. Bakanlık koruması onları kurtaramaz. Yargı, tümüyle, özellikle yüksek yargı organlarıyla Türkiye Cumhuriyeti'nin en etkin gücü, Türk Adaletinin kalesidir.** "Cek"le "cak"la bir şey

olmuyor. Biten, iktidarın kendisidir. Üstelik iktidar kendi kendini bitirmiştir. İşte Hamas, işte Brezilya. Yargı bitmedi, bitmez, bitmeyecek. “*Hangi hukuk, hangi madde?*” diye soran Başbakanın öğreneceği çok şey var. Yanındaki kışkırtıcı, yaranma amaçlı hukukçular doğruyu gösterselerdi sonuçlar böyle olmazdı.

Anayasa Mahkemesi’ni istemedikleri kararı vermemesi için yalanlarla eleştiren, safsata ürünü saçma-sapan öneriler getiren, biçim yönünden denetlemeyi öz yönünden göstererek kamuoyunu yanıltan, onurlu, tertemiz, çalışkan üyelerini karalamaya uğraşan yandaş medyanın doruğa çıkan hukuk tanımazlığı ve terbiyesizliği, Anayasa değişikliğiyle amaçlanan yapıyı da ortaya koymaktadır. Yargıçların yansızlığına katlanamayanların uydurdukları yalanlar, kendi karanlıklarının yansımalarıdır, dışavurumdur. **Hukuk devletinde hukuksuzluk en büyük kötülük ve yıkımdır. İktidar kendisine emanet edilen devleti yıkmakta olduğunun ayırtına varmalıdır.** “Eksiksiz demokrasi” özlemi iktidar için “Eksiksiz din devleti” olarak algılanmakta, anlaşılmakta olsa gerektir.

Hukuk Fakültesi sayısı 57’ye çıkarılmıştır. Ama Başbakanın isteğiyle avukatlık sınavı yasadan çıkarılmıştır. Yeterli öğretim üyesi yoktur. Özel üniversitelere kaçış hızlanmıştır. Tamgün Yasası ile hekimlere güçlükler getirilmiş, özel sağlık kuruluşlarına, özellikle iktidar yanlılarına yeni olanaklar tanınmış, sağlanmış. Avukatların sayısı artmış, avukatlıkla ilgili düzenlemeler çelişkilerle yerinde kalmıştır. Kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları bölünmüş, disiplin gözardı edilmiştir.

Medya iktidarın aracı, oyuncağı durumuna gelmiştir. Bağımsız birkaç gazete ve dergi ile özgür ve yürekli birkaç gazeteci, yansız görünen bir-iki kanal güçlükler içinde direnmektedir. Fotoğraflar, kimlerin kimlerle birlikte

olduğunu kanıtlamaktadır. **Yargıyla raportörlükten başka hiçbir somut ilgisi olmayan Osman Can adlı gencin önerilerini ciddiye almak isteyenlerin içinde Cumhurbaşkanı’nın bulunması çok düşündürücü.** Rektörlüklere, YÖK Başkanlığına, Anayasa Mahkemesi üyelikleriyle Danıştay üyeliklerine yaptığı atamalarla yanlılığı belirginleşen Cumhurbaşkanı’nın hukukdışı, akıldışı önerilere yaklaşımı, Anayasa gereğince içtiği andla da bağdaşmamaktadır. Hukuk devletin ve demokrasinin ne durumlara düşürüldüğü daha iyi anlaşılmalıdır. Komutanlar göreve değil, duruşmaya giderken halkın yüreği kanıyor.

TERÖR

İnsanlık suçlarının en büyüklerinden biri olan terör konusunda iktidarın ikilemli yaklaşımı, iç ve dış çevrelerle ilişkisi, önlem alma ve uygulama gücü, Silahlı Kuvvetleri görevlendirmesi, yasal düzenlemeler yanında toplumsal ve ekonomik girişimler demeti, teröristlerle yandaşlarının asıl amaçları gözetilmedikçe, hiçbir yarar sağlamayacaktır. **Dağdaki, sınırdaki karakolu ziyaretle, erlerin sırtını okşayıp onlarla karavana yemekle, cenaze törenlerine katılıp ellerini açarak dua etmekle sorunlar çözümlenemez.** Başbakan bir gün her şeyle birlikte, ama öncelikle şehitlerin hesabını verecektir. Hâlâ “*Açılımı sürdüreceğiz, durmak yok*” diyen Başbakan nasıl ve nerelerde açılacaklarını da söylemiş değil. Soyut demokrasi sözleriyle bir yere varılsaydı, halkımız mutlu ve esenlik içinde olurdu. Teröristle anlaşılabilir, teröriste hoşgörüle bakılamaz, teröre ödün verilemez, terör için ilkelerden vazgeçilemez. Açıklıkla, istediklerinin “verilmeyeceği” söylenip “karşı koyulacağı” anlatılıp “gerekleri yapılmazsa” terör sürer gider. Taşeronlar, yuvarlak ve genel sözlerle değil, teşhir edilerek adlarıyla verilmedikçe etkili olunamaz.

“Teğet” değil, delip geçen ekonomik güçlükler toplumun gücünü kırmaktadır. İnsanlık, dostluk, arkadaşlık, güven, sevgi, saygı, değerlilik yerini siyasal kaynaklı çıkar ilişkilerine bırakmıştır. **Bütçe açıkları, artan borçlar ve işsizlik iktidarın umurunda değildir. Egemenliğini iyice kurup sürdürmek için boş yere harcanacak milyonları gözden çıkarıp halkoylamasını beklemektedir. Halkoylamasında Anayasa Mahkemesi ile Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulu iktidarın istediği gibi geçerse, ne hukuktan eser kalır ne de hukuk devletinden.** İktidarın en az üç çocuk istemesi, partizan valilerin bu öneriyi daha fazla çocukla desteklemesi, ülkemizin sürükleneyeceği yeri göstermektedir.

DEĞİŞİK

Emekli diplomatlarımızın iktidara verdiği yanıt, başarılı dışişleri görevlilerimizi “Monşer(!)” diyerek küçümseyip alaya alan iktidar anlayışının sakatlığını iyice açığa çıkarmıştır. Emekli hukukçularımızdan sonra emekli diplomatlarımıza yönelik Başbakan saldırıları, halkın tepkisiyle yaraşır olduğu yanıtı alacaktır. Türkiye’yi çiftliği sananların, halkı “sürü” yerine koyan Vahdettin’in özlemcileri hiçbir şeyin yanlarına kâr kalmadığını anlayacak, göreceklerdir.

Yargıya AKP uşaklığı yapan medyanın saldırılarının, PKK’nın Şemdinli ve İstanbul-Halkalı saldırılarından ayrı yanı yoktur. Bindiği dalı kesen AKP iktidarının partizanlığının değişik boyutları giderek artmakta, tüm sorunların kaynağında iktidar bulunmaktadır. Dosyaları doluşturup kaçırarak, yargıçlık ve savcılık niteliklerinden uzak kimilerini bulup kullanarak adaleti gölgeleyenler temiz inançtan, gerçek demokrasiden, yurtseverlikten ve insanlıktan söz edemezler. Yargı yoluyla yurttaşlara eziyet edenleri tarih bağışlamaz...

Türkiye'nin İslâmî Bazlı Ortadoğu Politikasının Neden Olduğu Eksen **Kayması** Nereye Kadar Gidebilir?

Yöneten:

Prof. Dr. Mustafa Özcan ÜLTANIR
(EkoENERJİ Genel Yönetmeni)

Söyleşi Konukları (Soyadına göre
alfabetik sırayla)

İsa GÖK
(CHP Mersin Milletvekili)

Nüzhet KANDEMİR
(Emekli Büyükelçi)

Haldun SOLMAZTÜRK
(E. Tuğgeneral-Siyaset Bilimci)

23.06.2010

EKSEN KAYMASI VAR MI YOK MU?

Prof. Dr. Mustafa Özcan Ültanir:
Değerli konuklarım; Sayın Milletvekilim, Sayın Büyükelçim, Sayın Paşam öncelikle katılımınız için çok teşekkür ediyorum. Bu ayki Güncel Söyleşi'mizde son günlerin en çok tartışılan konusu, "Eksen Kayması" nı masaya yatıralım istedik. Eksen kayması, son bir yıl içinde bizim sık sık ifade ettiğimiz dış siyasi gelişmelerden biri olageldi. Batı'da ve özellikle Okyanus ötesinden Türkiye'ye biçilen örnek ılımlı İslâm ülkesi kisvesinin, Atatürk'ün lâik Cumhuriyetinin niteliklerine ters düştüğü, dolayısıyla Atatürk'ün gösterdiği Batı

yöneliminden Türkiye'yi saptıracağı beklenmeyen bir gelişme değildi. Amerika Birleşik Devletleri ve Avrupa ülkeleri eksen kayması teşhisiyle, Türkiye'ye endişe ile bakarken, bunun bir kayma olmadığı, Türkiye'nin bölge liderliği peşindeki bir ülke olarak çok yönlü politika uygulamasının yarattığı görüntü olduğu iddiası da var. Bunun eksen kayması değil de alan kayması olduğunu söyleyenler de var. Sizler nasıl değerlendiriyorsunuz?

**ORTADOĞU'YA VE
GAZZE'YE YOĞUNLAŞMA**

Tabii iktidar da eksen kaymasını kabul etmemekte, Başbakan kayma

iddiasında bulunanları kötü niyetli kişiler olarak suçlamakta, hatta Ortadoğu açılımı için Mehmet Akif'in değişik koşullarda kaleme aldığı "Türk Arapsız yaşayamaz" dizesini kullanmakta. Türkiye'yi eksen kaymasına iteleyen Hamas savunuculuğu ve One Minute Krizi ile başlayan, en son Gazze'ye yardım gemisine İsrail müdahalesi ile doruğa çıkan Türkiye-İsrail ilişkilerinin gerginleşmesi ve Başbakan Erdoğan'ın sert çıkışları, Araplar tarafından takdirle karşılanıyor gibi görülse de, gerçek pek de öyle değil. Filistinli Araplar arasında uzlaşma sağlamak için devreye girmek isteyen Başbakan Erdoğan'ı, Hamas arabulucu olarak kabul etmedi ve "Arabulucum Mısır" deyiverdi. Türk-Arap İşbirliği için sıcak mesajlar veren Başbakan Erdoğan ise, Ortadoğu'da sınırların kalkmasından söz ediyor; Suriye, Türkiye, Ürdün ve Lübnan'ın serbest vize ülkeleri olarak işbirliğini geliştirmeye çalışıyor. Dış politikada Ortadoğu'nun ağırlık kazanması, Türkiye'yi Batı değerlerinden uzaklaştırıp Ortadoğu değerler sistemine yaklaştırıyor ve bunlar AKP hükümetinin, Türkiye'yi eksen kaymasına ittiğini gösteren gelişmelerin bir cephesi.

EKSEN KAYMASINDA İRAN İLE OLUŞAN KIRILMA NOKTASI

Eksen kaymasında kırılma noktasını, elbette Türkiye'nin İran İslâm Cumhuriyeti ile yakınlaşması oluşturdu. Geçen ay Türkiye'nin Brezilya ile birlikte İran'ı rahatlatacak uranyum takasına arabulucu olarak girmesi, sadece Batı tarafından değil, Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi'nin daimi üyelerince de hoş karşılanmadı ve takas anlaşması yetersiz bulundu. Başkan Obama'nın uyarısına rağmen, Türkiye'nin takas imzasının arkasında durarak, İran'a karşı yeni yaptırımların uygulanması için Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi'nde 9 Haziran'da yapılan oylamada, Brezilya

ile birlikte "Hayır" oyu kullanması da, Batı açısından bardağı taşıran son damla demek az gelir, kırılma noktasını oluşturdu. ABD yetkilileri, İran yaptırımına Ankara'nın "Hayır" kararını ve oyunu diplomatik bir dille ve en hafifinden "talihsiz" ve "üzgünüz" diye karşılayıp yorumladılar. Brezilya iki hafta içinde "Hayır" oyu vermesinden pişman görünümüyle, artık "inisiyatif almak istemediklerini" belirterek, İran arabuluculuğundan çekiliverdi ve maalesef Türkiye tek başına Batı'nın hedefi olarak ortada kaldı.

BATI İLE KARŞILIKLI RESTLEŞME Mİ?

Bu arada ABD Savunma Bakanı Gates'in ifade ettiği gibi, ABD'li

yetkililer, Türkiye'nin Avrupa Birliği'nin ters tutumu yüzünden Batı'dan uzaklaştığını söylüyorlar, ama ABD tarafından desteklenen ılımlı İslâm politikasının Ortadoğu'ya yaklaşmadaki etkisi de unutulmamalı. Ne de olsa AKP'nin kökeni, her ne kadar "değiştik" deseler de, Erbakancı Milli Görüş'e dayanıyor. Milli Görüş, kendilerince, "Küresel emperyalistlere karşı dik durmak" olarak tanımlanıyor, Siyonist olarak gördüğü İsrail'i, dünya örgütlerinden IMF'yi, bugün AKP'nin içine girmek istediği AB'yi, hatta NATO ve BM'yi karşısına alıyor. İlimli İslâm kisvesinde bazılarının bu duyguları depreşmiş olabilir. Batı da bunun farkında ve Financial Times, "Türkiye kendisine verilen rolü aştı" yorumunu

yaptı. Bu arada Başbakan Erdoğan, Avrupa Birliği için "Samimi mi değil mi bunu göreceğiz", ABD için de "Irak'ta, Afganistan'da hâlâ bedel ödüyünüz, bunun sorumlusu kim?" diyerek Batı'ya çatıyor. AKP iktidarının bu "Hayır" oyunu örtmek için yarın başka "Evet"ler ile ne yapacağını, nerede, nasıl çark edeceğini zaman gösterecek de, Ankara-Washington arasında çatlak oluştu, stratejik ortaklık ya da model ortaklık eridi.

EKSEN KAYMASI İDDİASININ GETİRDİĞİ SORULAR

Kısacası son bir-iki yıldır ciddi şekilde eksen kayması iddiaları, bunun telaşı ve tedirginliği, göstergeleri ortaya çıkmıştı, şimdi somutlaştı. Ben sizlerin görüşlerinizi almak için konuya daha fazla girmeyeceğim. Ancak, bu söyleşimizde ele almanızı dilediğim konuların altını çizmek istiyorum:

Ana konumuz ve temel sorumuz; **Türkiye'nin İslâmî bazlı Ortadoğu politikasının neden olduğu eksen kayması nereye kadar gidebilir?** Bu ana sorumuzla bağlantılı şu alt sorular da gündeme geliyor:

Türkiye-İran-Hamas çizgisindeki yakınlaşma ve İsrail ile kopma(!) noktasına gelen ilişkinin geleceğine ilişkin olasılıklar ne olabilir? Başbakan Erdoğan ısrarla Hamas'ı terörist bir örgüt olarak görmediğini söylese de, Hamas'ın terörist olduğu sadece Batı'da değil, Mısır ve Suudi Arabistan gibi Arap ülkelerinde ve dünyada kabul görmüş bir gerçek. Gazze'de şeriata dayalı terörist bir yönetim var ve Atatürk Türkiye'sine

yakışmayan bu Hamas savunuculuğunun bedeli ne olabilir?

Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi'ndeki oylamada, Batı'ya karşı düşen Türkiye'nin yeni konumunda karşılaşabileceği kayıplar ve riskler nelerdir? Tabii AKP çevreleri bunun aksi iddiasıyla, Türkiye'nin önünde kazanca yönelik fırsatlar olduğunu söylüyorlar, eğer varsa fırsatlar sizce nelerdir?

Türkiye Ortadoğu'da yoğunlaşırken, çok iyi bildiğiniz gibi, bir başka bölgeyi, Türk dünyasını, Avrasya'yı adeta terk etmiş oldu, Avrasya kaybının maliyeti ne olur? Bunun getirebileceği sıkıntılar var. Gazze için Hamas ve El Fetih'i uzlaştırma arayışına giren Türkiye, Kırgızistan'daki son olaylarda soydaşları Kırgızlar ve Özbekler arasındaki çatışmayı görmezden geldi. Azerbaycan, Ermenistan açılımıyla tedirgin edildi ve araya mesafe girmedi değil. Avrasya'nın hidrokarbon kaynakları da artık Türkiye üzerinden sadece Batı'ya değil, Rusya'dan başka Çin'e de akar oldu.

Türkiye'nin bir numaralı dış politika sorunu Kıbrıs, eksen kaymasından nasıl etkilenir? Avrupa Birliği platformunda Kıbrıs sorununun artık çözümlenemeyeceği anlaşıldığından, Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi platformunda çözüm arama taktikleri konuşuluyordu. Ancak, geçmişte Güvenlik Konseyi'nin Türkiye'nin tezine karşı aldığı kararlar çoğunlukta. Bugün Türkiye Güvenlik Konseyi'ne geçici olarak seçilmiş üye olsa da, bu İran'a yaptırım oylamasından sonra, daimi üyeler önündeki itibarı tartışmalı.

Bir de NATO Türkiye ilişkilerinin geleceği sorunu var, eksen kayması NATO ilişkimizi olumsuz yönde nasıl etkiler? Önce Türkiye'nin içinde eski dış politika duayenlerinden Sayın Kâmrân İnan, "Bizi NATO'dan çıkarabilirler" diye endişesini dile getirmişti. Erdoğan konusunda endişesini gizlemeyen ABD, Türkiye'yi düşman değil, ama "dost-düşman" arasında bir yerde gördüğünü söylemekten çekinmiyor. ABD Kongre üyelerinden sert eleştiriler geliyor ve Ulusal Güvenlik İşleri Enstitüsü (JINSA), Türkiye'nin NATO'dan çıkarılması gerektiğini savunmaya başladı. Bu kuruluş her ne kadar Yahudi lobisi ile bağlantılı denilse de, içinde önemli Amerikalı muhafazakâr politikacıların olduğu biliniyor. Türkiye, NATO'dan dışlanmak gibi sıkıntılarla karşılaşabilir mi ve karşılaşır mı ne olur?

Eksen kayması konusu, oldukça geniş bir tayfa yayılan etkiler içeriyor. Bu konulardaki görüşlerinizi kısa kısa rica edeceğim. Tabii, sorulardan uygun gördüklerinize değinir, sadece birine ağırlık ya da toplu cevap da verebilirsiniz.

Sayın Büyükelçim müsaadenizle sizinle başlayalım. Sayın Başbakan her ne kadar "Monşerler" deyip, bu kelimeyi maalesef alaycı ve hatta yerici bir şekilde kullanıyor, ama diplomasi konularını en iyi diplomatların bildiği, dünyanın kabul ettiği bir gerçek.

Nüzhet Kandemir: Bizde kendisine gerekli cevabı verdik.⁽¹⁾

Ültanır: Verdiğinizi biliyorum, basında ve medyada genişçe yer aldı. Çok güzel

(1) Sayıları 160'ı bulan emekli büyükelçiler, "Monşerler diplomasisi sona erdi. Monşerler bize televizyonda diplomasi dersi vermeye çalışıyor" diyen Başbakan Erdoğan'a 19 Haziran'da basına yansıyan yazılı bir açıklamayla cevap verdiler. Açıklamada, aralarında eski Dışişleri müsteşarlarından Korkmaz Haktanır, Faruk Loğoğlu, Nüzhet Kandemir, eski AİHM Yargıcı Rıza Türmen, eski AB Genel Sekreteri Murat Sungar, eski NATO Daimi Delegesi Ümit Pamir, eski Washington Büyükelçisi Bakı İkin gibi isimlerin de bulunduğu üst düzey emekli diplomatların imzaları yer alıyor. Açıklamada "Mon cher" deyiminin Fransızca "Azizim, Dos-tum" anlamına gelen bir tekerleme olduğu, ama bugünkü Türkçe argoda "hanım evladı" anlamında kullanıldığı belirtiliyor. Askerlik ve polislik yanında en çok hayati tehlikeyle karşılaşan devlet memurluğunun Dışişleri memurluğu olduğu söylenerek, "Dışişleri mensuplarımızın hangileri bu alaycı yaklaşımı hak etmek-tedirler?" diye soruluyor. Açıklamada ayrıca, "Dış politika, kendisiyle çelişki içinde 'perakende' açılımlarla, üç-beş yabancı sözcüğü yerli yersiz kullanmakla yürütülemez. Yürütülmeye kalkılırsa bedeli ağır olur" vurgulaması yapılmış. Monşer teriminin Cumhuriyet döneminde değil, Osmanlı döneminde kullanıldığına dikkat çekilen açıklamada, "İnsan, 'Acaba Başbakan, hükümetinin izlediği dış politika eksenini, dilde de bir yeni Osmanlılık hevesine mi kapıldı?' demekten kendini alamıyor" görüşüne de yer verilmiş.

bir cevap ve isterseniz o cevaptan başlarsınız. Başbakanın inisiyatifiyle AKP iktidarı, sadece yandaşlarına kulak verip saygıdeğer diplomatlarımızın görüşlerini dikkate almadığı için, Türkiye maalesef böyle sıkıntılı bir noktaya, hatta Ortadoğu'nun Hamas gibi terörist bataklık kısmına sürüklenme tehlikesiyle karşılaştı, tabii çok tehlikeli bir gelişme. Buyurun efendim, söz sizde.

HERŞEYİ BİLDİĞİNİ SANANLAR EN CAHİL İNSANLARDIR

Nüzhet Kandemir: Hocam, benim kanaatim kendini her şey bilir farz eden ve o şekilde hareket eden insanlar, dünyadaki en cahil insanlardır. Ben yaşamımda öğrendikçe, cehaletimin vüsatını öğrenir oldum. Şimdi ne kadar cahil olduğumun bilinci içinde hareket ediyorum.

Ültanır: Estağfurullah Efendim.

Kandemir: İşte, Sayın Başbakana da geçenlerde bir televizyon programında da bunu söylemişim, ama tabii o bunlarla ilgilenmez. Her ne hal ise, o önemli değil. Şimdi, verdiğiniz gündem tabii ki çok geniş, ama bana tanınan süre içinde görüşlerimi arz etmeye gayret edeceğim.

BATI'NIN ZİHNİNDEKİ EKSEN İLE TÜRKİYE'NİN SAKLADIĞI EKSENİ

Bu eksen kayması konusunda başladınız. Türkiye'nin ekseni kaydı şeklinde uluslararası düzeyde yaratılan bir algı var. Özellikle Batı dünyası, Türkiye için bunca yıldır zihninde bir şablon yaratmış ve o şablona uygun olmayan hareketler ortaya çıktığında da Türkiye'nin yolundan başka taraflara, başka istikametlere gittiği, yönünü değiştirdiği ve ekseninin kaydığı gibi bir iddia haliyle ortaya çıkıyor.

Benim kanaatim; Türkiye eksenini, hele dış politikasındaki eksenini, Atatürk Cumhuriyeti'nin kuruluşundan bu yana saklamıştır. Bu eksenin ilkeleri vardır ve bu ilkeleri birlikte ve ayakta tutan unsur da milli dayanışmamız, adalet anlayışımız, insan haklarına saygımız, Atatürk milliyetçiliğine bağlılık alaşımından ortaya çıkan demokratik, lâik ve sosyal bir hukuk devletidir.

Şimdi, bu eksenden Türkiye'yi kaydırmaya gayret edenler, bu niyeti taşıyanlar geçmişte de bulundu, bugün de var. Tabii ki bunu pek itiraf etmiyorlar. Ancak, bu "perception" dediğimiz algı olayı son derece önemli. Uluslararası basını taradığım zaman, herkesin hep bundan bahsettiğini ve Türkiye'nin artık Batı taraftarı değil, Doğu'ya yönünü çevirmiş olan bir ülke olduğundan bahsediyorlar.

KAYDIRILMIŞ GÖRÜNSE DE, EKSEN KOLAY KAYMAZ

Benim şahsi kanaatim; bu eksen kolayına kaymaz. Kayarmış gibi,

kaydırılmış gibi görünür, ama olmaz. Türk milleti ekseni kaydırmaya çalışanları şimdiye kadar iyi izledi. Nedense bizim tabii tepkilerimiz, Batı dünyasındaki tepkiler gibi anında olmuyor, biraz zaman alıyor. Ama ne olursa olsun, bu zaman içinde de bu niyetleri taşıyanların, o niyetleri uygulama aşamasına getirmekte zorlandıkları, bunda başarı sağlayamadıkları görülüyor.

TÜRKİYE DIŞ POLİTİKADA KONULARA GENİŞ PERSPEKTİFTEN YAKLAŞMALI

Ben dış politikada aslında şahsen, Türkiye'nin geniş perspektiften konulara yaklaşmasını ve sadece bir ülke, bir ülkeler grubu, bir bölge bazında kalmayıp, Türkiye'nin bulunduğu bölgedeki önemi, mevcut potansiyelini dikkate alarak, bu potansiyeli en iyi şekilde kullanacak tarzda, hem Batı ile hem Doğu ile, hem Kuzeyle hem de Güneyle ilişkileri bir varyasyona, bir çeşitlendirmeye tabi tutması ve bunları eşitler düzeyinde yapabilmesi gerekir kanısındayım.

Nüzhet KANDEMİR

GLOBAL GÜÇ OLMAYAN TÜRKİYE, EKSENİNİ KORUYARAK BÖLGESEL GÜÇ OLABİLMELİ

Bu eşitler düzeyinde yapabilmesi çok önemli. Eşitlik ilkesi çok önemli. Bir de insanın imkân ve kabiliyetlerini iyi değerlendirebilmesi çok önemli. Türkiye'nin böyle global güç olmak gibi, bugün çok duyduğumuz ve yöneticilerimizin ağızlarından düşürmedikleri, "Global güç dengesinde Türkiye" lafı bence hayal.

Türkiye bir global güç olmaktan ziyade, kendi imkânlarını iyi kullanan, bölgesinde sözü geçen, saygınlığı ve inandırıcılığı olan bir ülke konumunda kendini kabul ettirebilmesi gerekir ki, bu da Türkiye'ye yeterlidir. Türkiye bir süper güç, bir Amerika Birleşik Devletleri, bir Rusya, bir Çin gibi olmak iddiasında bulunamaz. Bu iddia abes olur. Kaldı ki, buna gerek de yoktur zaten. Eğer bunu yapabilirsek, eksenimizi aynı tutarak, kaydırmadan, biz istediğimiz amaca hizmet edecek bir dış politikanın sahibi olabiliriz.

Bütün mesele, bu gerçekçi yaklaşımı, bizi idare edenlere anlatabilmekte yatar. Eğer bunu başarırız, tabii ki iyi bir şey yapmış oluruz. Zaten sizin derginiz de bunu yapmaya gayret eden bir dergi. Yayınlarınızla bu istikamette öğretici, bilgi verici bir rol oynuyorsunuz. Bu eksen kayması için kısaca söyleyeceklerim bu kadar.

EKSEN KAYMASI BİR YERE GİTMEZ DE, KÖRÜKLENEN YANLIŞ İMAJ VAR

"Nereye kadar gider?" diye bir soru tevcih ettiniz. Eksen kayması, söylediğim gibi bir yere kadar gitmez. Şimdiki halde, işte bu algı devam eder. Bu algının süregitmesi tabii ki Türkiye açısından iyi bir şey değil. Türkiye nerede bulunduğunu, yerini tayin edip, onlara bu mesajları iyi verebilmeli.

Çünkü herkes, okuyorum, bugün yanınıza gelmeden de okudum, öyle şeyler yazıyorlar ki, insanın bazen aklı duruyor. Yani, "bu şablonların dışında hareket eden bir Türkiye imajı", biraz önce söyledim.

İSRAİL VE YAHUDİ LOBİSİ DÜNYA ÖLÇEĞİNDE YANLIŞ İMAJİ KÖRÜKLÜYOR

Yahudi lobisi de tabii gördüğüm kadarıyla, bu yanlış imajı körüklüyor. İsrail ile Türkiye arasındaki ilişkilerin halen bulunduğu aşamada, İsrail ve Yahudi lobisi dünya ölçeğinde, Türkiye'den duyduğu kuşkuyu şu ya da bu şekilde dile getirmek ve Türkiye ile bu mücadeleyi yürütebilmek azmiyle hareket ediyor. Bunda tabii başarılı da olabiliyorlar. Çünkü onlar dünya medyasında, dünya finans çevrelerinde, yani "influential" etkili olabilecek çevrelerde yerlerini çoktan tutmuşlar ve ufacık bir yeşil ışık onları harekete geçirmeye ve inansalar da inanmasalar da, kendilerine verilen talimat doğrultusunda, söylediklerini inandırıcı yapabilmek imkânına sahip oluyorlar.

TÜRKİYE KONJONKTÜRE GÖRE, ULUSAL ÇIKARLARINA UYGUN YERDE BULUNMALI

Şimdi, "Türkiye Batı'dan firar ediyor" görüşünü dile getiriyorlar. Türkiye'nin muhakkak surette Batı ile birlikte, yahut Doğu ile birlikte, ya da Araplarla birlikte olmasına gerek yok. Eğer o günkü gelişmeler, uluslararası konjonktür öyle gerektiriyorsa, ben Araplarla da çok iyi ilişkiler içerisinde bulunabilirim. Avrupa Birliği ile ilişkilerimi de yine bu arada götürürüm. Amerikası ve Rusyası ile de kendi ulusal çıkarlarım doğrultusunda bunları yürütebilirim. Hal böyle, ama bunun bilinci daha Türkiye'de yerleşmediği içindir ki, insanlarda hep

bu soru işareti zihinlerde mevcut. Bütün televizyon programlarında aynı şeyler soruluyor. İşte bu nereye kadar gider? Hiçbir yere kadar gitmediğini söylemiştim.

İRAN TÜRKİYE'YE GÜVEN DUYMAYAN BİR ÜLKE, KONJONKTÜRE BAĞLI İLİŞKİLER DEVAM EDECEK

Şimdi, "Türkiye-İran-Hamas yakınlaşması" dediniz. Üçüncü sorunuz buydu. Kısa kısa tanıdığınız süre içinde bitirmeye gayret ettiğim için, böyle kopuk kopuk oluyor, ama kusura bakmayınız. Türkiye ile İran arasındaki ilişkiler, evet son zamanlarda hükümetin de arzusu istikametinde, belki de bugüne kadar olduğundan çok daha ileri düzeyde bir görünüm arz ediyor. Yalnız, İran'ın Türkiye'ye yüzde yüz güven içinde olduğu kanaatini ben taşıyorum. İran, zaten tarihsel olarak Türkiye'ye fazla güven duyan bir ülke değildir.

Nitekim Türkiye, İran ile Amerika arasında bir arabuluculukta, bu arabuluculuk deyimini de çok fazla kullanılıyor, maalesef arabuluculuğun anlamını bilmedikleri için bunu yapıyorlar. Türkiye'nin gerek Ortadoğu barış süreci gerek İran ile Amerika ya da benzer konularda bir arabuluculuk rolü üstlenmesinden ziyade, bir kolaylaştırıcılık rolü peşinde koşması en doğrusudur. Yani "facilitator", bunu kolaylaştırıcı bir rol oynaması gerekir. İşte bu arabuluculuk diye çıkmıştık, biliyorsunuz İran'la da, İran bunu reddetmişti.

İRAN ÜÇLÜ DEKLARASYONU BREZİLYA OLDUĞU İÇİN KABUL ETTİ, BU ARADA AKILLI DİPLOMASİSİYLE TÜRKİYE'Yİ DE KULLANDI

Hemen üçlü deklarasyona geliyorum^[2]. Bu üçlü deklarasyonu İran nasıl imzaladı? Türkiye burada öncü rol

^[2] Basında Takas Anlaşması diye de adlandırılan Tahran Deklarasyonu.

oyladı. Benim kanaatim, İran'ın bunu imzalamasında Brezilya'nın oradaki mevcudiyeti rol oynamıştır. Yani sadece Türkiye değil, Brezilya'nın da o metnin altında imzasının olması, o üçlü deklarasyonu ortaya çıkardı. Hayata geçirilmedi, ama imzalanıp deklere edilmesinin yollarını açmıştır. Yani, Türkiye'ye olan güveni, inancı o derece ileri değildir. Bir misal, mesela bu İmam Humeyni Havaalanı'nın yapımını bir Türk şirketi almıştı. Ne oldu? Devrim muhafızları hava alanının kapattılar. Öyle değil mi?

Haldun Solmaztürk: İşletmesini de almıştı. *"Bizim ülkemizde bir Türk şirketi nasıl işletebilir? Yani, nasıl böyle bir yetki alabilir?"* dediler.

Kandemir: Tabii ve bunu engellediler. Neden engellediler? Türk şirketine bu hava alanı verilmez kanaatıyla.

Solmaztürk: Ve Türk hükümeti de hiçbir şey yapamadı.

Kandemir: Yapamadı. Onun için bu Türkiye - İran yaklaşması, menfaat birlikteliği vs. ve İran bir kere çok akıllıca bir diplomasi yürütüyor. Yani, İranlıları hiç ihmal etmemek lâzım. İranlılar neyin ne olduğunu görüyor. Son aşamaya kadar direniyorlar, bakıyorlar ki ek yaptırımlar geliyor, Güvenlik Konseyi bunun kararını alacak, o anda üçlü deklarasyon vs., yani o yolu tıkayabilmek, geciktirebilmek için son çare olarak bunu da yapıyor ve bizleri de gayet güzel kullanıyorlar. Şimdi bizleri kullandılar.

Brezilya kuşkusuz, Amerika Birleşik Devletleri ile menfaatleri çok yakından ilişkili bir ülke. Güney Amerika bağlamında da düşünseniz, tarihsel bağlamda da düşünseniz, Brezilya'nın Amerika Birleşik Devletleri ile çok özel

ilişkileri var. Ekonomisi, doğal kaynakları, oradaki Amerikan yatırımları, hani Brezilya şimdi bağımsız hareket ediyor görünse de, Lula da Silva⁽³⁾ bunları belki söylemde ortaya koyabilir, ama eylemde bunların o söylemler ölçüsündeki kadar olduğu kanaatini ben taşıyorum.

Onun için Türkiye İran ilişkileri konjonktür bu şekilde olduğu sürece devam edecektir.

HAMAS'LA YAKINLAŞMA DOSTLUK İLİŞKİSİNDEN ÇIKTI, AMA KUŞKUSUZ TÜRKİYE İÇİN İYİ OLMADI

Bir de Hamas yakınlaşmamız var. Bu Hamas yaklaşması da, nedense Halid el Meşal⁽⁴⁾ ile bugünkü Dışişleri Bakanımızın ve dolayısıyla patronunun bir dostluk ilişkisinin bulunmasından ortaya çıkan bir olay olduğunu gazetelerde de okuduk. Yani, bu şahsi dostluk ilişkilerinin ortaya çıkarttığı bir olgu şeklinde, ama tabii sıkışınca da Halid el Meşal'in havaalanında bulunduğu süre içerisinde, Başbakan oraya gitmeyip, başka bir fabrikaya gidip orada zaman geçirmekten de kaçınmadı. Çünkü, nihayet siyaset bir yere kadar, ondan sonra iç siyasette puan getirmeyecek olaylarda çok tedbirli davranmak ihtiyacını herkes hissediyor, ister Başbakan, ister başka bir siyasetçi olsun.

Hamas'la yakınlaşma tabii ki Türkiye'nin imajına çok kötü etki yapıyor. Nihayet Hamas, Hizbullah gibi örgütler, tüm dünya ülkeleri, yani güvenilir ülkelerin listelerinde ve Birleşmiş Milletler, NATO ve diğer uluslararası kuruluşların listelerinde terör örgütü olarak yer almış vaziyette. Şimdi bir terör örgütü ile Türkiye'nin bu kadar yakın bir temas içinde olması ve bu gemi olayında oynadığı senaryoyu hazırlayıcı ve uygulatırıcı rol, Türkiye

için kuşkusuz sorundur. İlk başta belki iç politikada birtakım taraftarlar toplayabilirdi, ama liberal kesimden de çok kaçışlar olduğunu kabul etmek lâzım. Yani, iktidarda olan bir siyasi parti için bunun hem olumlu ve hem de olumsuz yönleri olmuştur. Bunu da burada belirtmekte yarar var.

TÜRKİYE GÜVENLİK KONSEYİ'NDE İSTİŞARİ GÖREV YAPIYOR, OYU SİYASİ YANKI BULSA DA, ESASA YÖNELİK SONUCU YOK

Güvenlik Konseyi'ndeki oyumuzun sonuçları ne olur? Güvenlik Konseyi'ndeki oyumuzun sonuçları, nihayet biz orada istişari bir görev yapıyoruz, Yani, bizim orada el kaldırıp kaldırmamamız, siyaset sahnesinde birtakım yankılar buluyor, ama esasa müteallik bir durumu da beraberinde getirmiyor. Beş daimi üyenin söylediğidir esas olan. Onlar olumlu oy verdiklerine göre, Türkiye'de bunun sonuçlarını işte bugün biraz önceden beri anlattığımız çerçevede çekiyor, çekmeye de devam edecek.

DIŞ POLİTİKADA ESAS OLAN ELİNİZİ KOLUNUZU BAĞLATMAMAK

Brezilya'nın geri çekilmesi keyfiyeti, biraz önce kısaca değindik, Brezilya zannediyorum ki, gerçekleri iyi gördü. İran'ın oynamakta olduğu oyunu da gördü. *"Ben artık bu işte yokum"* dedi ve çekildi. Şimdi Türkiye, tabii bu durumda tek başına kalmış vaziyette. Tek başına kalmasına rağmen, Türkiye'nin bugüne kadarki siyasetini değiştireceği kanaatini ben şahsen taşıyorum. Yani, ne bugünkü Dışişleri Bakanı, ne de Başbakan bu yola giremez. Girerlerse, o zaman kendi kendileriyle ters düşmüş olurlar. Dış politikada insanın elini kolunu bağlayıcı bir davranış içinde olmamaya çok dikkat etmesi lâzım. Elinizi

⁽³⁾ Brezilya Devlet Başkanı

⁽⁴⁾ Hamas (İslâmî Direniş Hareketi) siyasi lideri.

kolonuzu bağladınız mı, sizi yatırır yere keserler. Yani, bu iş bu kadar acımasız cereyan eder. Onun için biz buna devam etmek zorunda kalacağız diye düşünüyorum.

Ültanır: Çünkü bağlandılar.

AVRASYA'NIN İHMALİ SÜRÜYOR, TÜRKİYE KIRGIZİSTAN'DA ROL OYNAMAMAKLA HATA ETTİ

Kandemir: Evet bağlandılar. Şimdi Avrasya'yı da sormuştunuz. Ortadoğu'ya teveccüh etmekle diğer bölgeler ne oldu sorunuza gelince, Avrasya ihmal edildi. Zaten bu ihmal keyfiyeti devam da ediyor. Benim kanaatim, Kırgızistan'da Türkiye çok daha nafiz, çok daha etkili bir rol oynayabilirdi. Oynamadı, oynayamadı, yapmadı bence hatta etti. Yani, Kırgızistan buna hazırды. Kırgız yeni yönetiminin Başbakan Yardımcısı⁽⁵⁾ kalktı önceki ay içerisinde buraya geldi, temaslarda bulundu, "açığız" vs. dedi,

ama benim kanaatim bu açık kapı kullanılmadı. O bakımdan Avrasya'yı ihmal keyfiyeti sürüyor. Bu da doğru bir şey değil. Biraz önce bahsettiğim, o geniş varyasyonu olan dış politikanın bu şekilde oralara da intikal etmesi gerekirdi.

KIBRIS KONUSUNDA SÜREGİDEN DURUM BUNDAN SONRA DA SÜRECEK

Kıbrıs konusuna gelirsek, Kıbrıs konusu, ben başından beri söylüyorum, bu toplumlararası müzakereler bir yere vardiymaz. Toplumlararası müzakerelerde zaten karşı taraf önlemlerini almış. Avrupa Birliği'ne tam üye olmuş ve Avrupa Birliği'ni arkasına almış vaziyette. İngiltere'ye üsler vermiş. İngiltere bizden gözükmüyor, onlara "yürü" diyor filan. Yani böyle ikili bir oyun içerisinde. Amerika Birleşik Devletleri'nin de yüzde yüz Türkiye'nin yanında olduğu kesinlikle söylenemez. O bakımdan

Kıbrıs konusunda bugüne kadar süregiden durum, bundan böyle de sürecektir diye düşünüyorum. Tabii ki yeni Cumhurbaşkanı'nın politikası doğrudur, masadan çekilmemek gerekir. Ama ne olursa olsun, bu masadan çekilmeme keyfiyeti, bir sonuç verici olmayacaktır.

Ültanır: Sayın Büyükelçim, tam bu noktada değinmenizi istediğim, bence önemli husus şu; ikili görüşmelerin sonuç vermeyeceğini gerek KKTC yönetimi ve gerekse Türkiye yönetimi de gördüğü için olacak ki, şimdi Birleşmiş Milletler'de çözüm arama stratejisi çizmeye çalışıyorlar. Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi'nde İran yaptırımına "Hayır" diyerek asi duruma düşen Türkiye için, bu strateji aleyhimize olacak bir gelişmeye kapı açmaz mı? Nasıl değerlendirirsiniz?

Kandemir: Şimdi bakın, Birleşmiş Milletler gözetiminde zaten, yıllar yılı bu iş devam etti. Müzakereler sürdü. Birleşmiş Milletler'in bizim arzuladığımız istikamette bir sonuç alınabilmesini sağlayıcı bir otoritesinin olduğuna ben kani değilim. Birleşmiş Milletler'de de 10 yıl çalıştım, orada uluslararası memur olarak da çalıştım. Yani, Birleşmiş Milletler, nihayet içinizi dökemediğiniz, bol laf az iş olan bir yerdir. O bakımdan Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri Ban Ki-Moon da, şu anda ne dersene, o tarafa doğru gidebilecek bir diplomat bana göre, ben öyle değerlendiriyorum. Viyana'daki konumunu da biliyorum, orada Büyükelçi idi, Genel Sekreter oldu gitti.

En son İsrail konusunda işte bir uluslararası tahkikat komisyonu kurulması konusu vardı. Ehud Barak⁽⁶⁾ kalktı, zannederim üç gün önce New

İsa GÖK

⁽⁵⁾ Kırgızistan Geçici Hükümetinin Ekonomiden Sorumlu Başbakan Birinci Yardımcısı Almazbek Atambayev, 15 Nisan'da SDE (Stratejik Düşünce Enstitüsü) toplantısında bir konuşma yaptı, basın mensuplarının sorularını yanıtladı, bu arada Meclis Başkanı Mehmet Ali Şahin ve Başbakan Yardımcısı Ali Babacan'la görüştüğünü de açıkladı.

⁽⁶⁾ İsrail Savunma Bakanı, aynı zamanda İsrail'in eski Başbakanlarından.

York'ta kendisini ziyaret etti, "Biz bu komisyonu kurduk, senin bu komisyon üzerine fazla gitmene gerek yoktur" dedi. Ses çıkmadı. Yani, "Hayır, ben bildiğimi okurum" bilmem ne gibi böyle Ehud Barak'a ters çıkan bir söylemi olmadı. Demek ki güne göre, Amerika Birleşik Devletleri ve büyük ülkelerden aldığı talimata göre değerlendirerek vaziyeti idare edecektir. Onun için Kıbrıs konusunda ister Birleşmiş Milletler, ister başka bir yerde olsun, büyük bir beklenti içinde olmamak gerekir diye noktalıyorum.

NATO, TÜRKİYE'NİN ULUSLARARASI ORTAMDA DIŞA AÇILIM PENCERESİ

Son olarak, Türkiye NATO'dan çıkartılabilir mi? Türkiye'nin NATO'dan çıkartılması, benim kanaatime göre Türkiye için bir felaket olur. NATO, ne olursa olsun, Türkiye'nin uluslararası düzlemde bir dışa açılım penceresidir. NATO içerisindeki Türkiye, önemine mütenasip şekilde de muamele, yüzde yüz olmasa dahi, gene de bugüne kadar görmüştür. Türkiye bir beceri sahibi olursa, bu muameleyi görmeye devam da eder. O bakımdan Türkiye'yi NATO'dan çıkartmak isteyeceklerini tahmin etmiyorum. Ama, Türkiye içinde NATO'dan çıkmamızı isteyenler olduğunu da hesaba katmak lâzım. Ben onlardan taraf değilim ve Türkiye'nin bugüne kadar olduğu gibi NATO üyeliğinin süregitmesi en çıkar, en sağlıklı yoldur diyorum. Konuşma süremi de aşarak doldurdum.

Ültanır: Sayın Büyükelçim, süreniz dolmuş olsa da, ek ve size özel bir soru. Türkiye'nin Batı'ya ters tutumuna bir karşılık olarak, Ermeni Tasarısı ABD'de Kongre'den geçer mi ve ABD yönetimi Türkiye'ye bir ders vermek amacıyla böyle bir tutuma girer mi? Bildiğiniz gibi bir de son günlerde bu konuşuluyor.

AMERİKAN YÖNETİMİ İPLERİ KOPARTMAMAK İÇİN ERMENİ TASARISINI GEÇİRTMEZ, TÜRKİYE'DEN BEKLENTİLERİ VAR

Kandemir: Şimdi benim kanaatim; Amerikan yönetimi böyle bir tasarımı geçirmek suretiyle, zaten başı deritte olan Türkiye ile daha fazla derde girmek istemeyecektir. Çünkü, Amerikan yönetimi bugüne kadar, dikkat ettinizse, alttan alan bir tutum sergiledi. Türkiye ile ipleri kopartmamaya gayret etti. Çünkü, Amerika'nın Türkiye ile ilişkileri ve beklentileri sadece İsrail, sadece İran bağlamında düşünülemez. Afganistan'dan tutun da, bütün Ortadoğu ve Afrika'ya varıncaya kadar, Türkiye'den birtakım beklentileri var. Global bir güç olarak Amerika Birleşik Devletleri bu rolü oynamaya devam edecektir ve Türkiye'yi de menaje etmeye, idare etmeye gayret edecektir diye düşünüyorum.

Ültanır: Peki, açıklamalarınız için çok teşekkür ediyorum Sayın Büyükelçim.

Kandemir: Estağfurullah.

Ültanır: Sayın Milletvekilim, şimdi sizinle söyleşimize devam edelim. Başlangıçta ortaya koyduğum sorulara, Sayın Kandemir sizin de dinlediğiniz cevapları verdi. Ben aynı sorulara sizin cevaplarınızı, konuya ilişkin görüşlerinizi almak istiyorum. Buyurun Sayın Gök, söz sizde efendim.

DIŞ POLİTİKADA AK-KARA YOK, ÇIKAR İLİŞKİSİ VAR

İsa Gök: Şimdi, eksenden gideyim. Dış politikada aslında hiçbir şey ak ve kara diye ayrılmıyor. Değişmeyen bir şey menfaat, çıkar. Ülkeler bir ideolojik yapılanma içerisinde ise, dış politikasını buna uygun oluşturuyor. Yani Sosyalist Blok var iken, her Sosyalist Blok'a dahil ülkeler, dış politikalarını bu ideoloji çerçevesinde

oluşturmuşlardı. Benzeri olarak, mesela farklı sol, işte Mao'cu gruplar, Arnavutluk grubu hepsi ideolojisine uygun bir dış politika sergiliyordu. Ama bunun dışında bir Batı dünyası var, Amerika ve çevresindeki ülkeler var. Bunlar da menfaat odaklı, ama gene kapitalist odaklı bir dış politika güdüyorlardı. Bu nispeten rengi belli olan politika. Ama günümüze baktığınızda, bir Rusya Federasyonu çok rahatlıkla bir İslâmî motifle, işte din motifli bir İran'la çok sıkı ilişkiler içerisine girebiliyor veya Amerika, Afrika'dan rejimi ile hiç alâkalı olmayan ülkelerle çok sıkı fıkı olabiliyor. Bunun izahını ne? Ne ülkelerin kendi iç ilişkileri, üretim ilişkileri, kendi mevzuatları, devlet yapısı, o sıkı fıkı olduğu ülkeyle paralellik arz ediyor ne de tarihi köken. Menfaat, çıkar.

TÜRKİYE, İSLÂM COĞRAFYASINDA, ATATÜRK'ÜN İLKELERİNDEN FARKLI BİR DEVLET YAPISI VE BUNA UYGUN DIŞ POLİTİKALAR GELİŞTİRDİ

Türkiye'de bir eksen kayması olur mu? Olur, ki oluyor da. Nasıl oluyor? Türkiye'nin Cumhuriyet ile beraber oluşan aslında bir ideolojik yapılanması var. İslâm coğrafyası içerisinde Büyük Önder'in koyduğu ilkeler çerçevesinde, biz farklı bir devlet yapısı koyduk orta yere. Bu coğrafyada olmayan bir devlet yapısı oluşturduk ve buna uygun da dış politikalar geliştirdik. Ama yine, dış politikamızın özelliği neydi? Menfaat, çıkar ve hatta o çıkardan dolayı değil midir ki, burada Paşam da var, Deniz Kuvvetleri'nde bundan işte bir 15 yıl kadar önce, o Mercüme-Sarmısak meselesinde çıkan bir grup yüksek rütbeli subay, Türkiye'nin dış politikasının bölgesel çıkarlara dayalı olarak yapılması gerektiğini öne sürüp de, Türkiye'nin bir anda karışmasına sebebiyet veren görüşler. Bu görüşler ortaya atıldı. Çünkü, Türkiye'nin dış politikasının çok uzaklardan belirlenip

bölge ülkeleri ile uyumsuz hale getirilmesine, Türkiye'nin ciddi aleyhine gelişen bir konjonktür izlendiği söylendi. Bunlar da bir realite.

TÜRKİYE'NİN YAŞADIĞI SIKINTI: İKTİDARIN DEĞİŞTİRME HAREKETLERİ

Ülkeye baktığınızda, şu anda bir iktidar var. Bu iktidarın bugüne kadar, en az yakın çağ tarihi itibarıyla, ülkede siyaseti yönlendiren iktidarlardan bir farkı var. Ne bu fark? Bu iktidar ideolojik ve inanç temelinde bir tutum sergiliyor. Bu tutumun radikal noktaları da var. Kendine özgü bir sermaye yaratıyor. Kendine özgü eğitim kurumları yaratıyor. Türkiye'de kendine özgü kolluk kuvveti yaratmaya çalışıyor. Her ülkenin ana yapısını, DNA'sını belirleyen anayasasını, bu hükümet kendine özgü bir şekilde dönüştürmeye çalışıyor. Bu değiştirme hareketleri ister istemez, ülkenin hem iç dinamiklerini etkiliyor, ama bir de dış dinamikleri ve dış politikayı etkiliyor. İşte Türkiye'nin yaşadığı sıkıntı bu.

ÜLKE MENFAATLERİ ÇERÇEVESİNDE AKILLI DIŞ POLİTİKA SORUN ÇIKARMAZ

Bu dış politikayı menfaat temelinde, bu coğrafyada, Anadolu coğrafyasında yaşayan 73 milyon insanın ortak menfaati, devletin, milletin ortak menfaati çerçevesinde dış politikayı değerlendirirsek, o kadar büyük sorun çıkmaz. Zira bizim Amerika ile de çok sıkı ilişkilerimiz ve menfaatlerimiz var, Rusya'yla da var, Türkiye Cumhuriyetleri var. Şanghay Grubu ile var, Arap ülkeleriyle de var. Herkesle menfaatlerimiz var. Bu durumda, taraftar olmaksızın, bu ülkenin menfaatleri çerçevesinde akıllı dış politika. Elbette bu belli ilkeleri olan politika, barış üzerine bina edilen politika. Ülke menfaatlerini öne alarak bir güç olma, gene bir ilkedir. Belli

ilkeleri koyarak politikayı geliştirirsiniz.

DİN VE MEZHEP REFERANSLI, HİZBULLAHLI VE HAMASLI DIŞ POLİTİKA TÜRKİYE'NİN LEHİNE OLAMAZ

Türkiye'nin yaşadığı sorun, son dönemde ve eksen kayması laflarıyla dile getirilen şey; Türkiye'nin dış politikasını, ne yazık ki din referanslı ve hatta mezhep referanslı, Cumhuriyetin kuruluşundan bugüne kadar hassas ve değişmez kabul ettiği noktaları, aleyhe değiştiren çalışmalar içerisine girmesi ve ülke menfaatini değil de, ne yazık ki ülkeyi yöneten siyasi partinin kendi felsefi çerçevesi gerekçesinde, bir grup oluşturma inancı yatıyor.

Yani, bizim Hizbullah ile ne ortak noktamız olabilir? Ne menfaatimiz olabilir? Söz konusu Hizbullah'ın Lübnan'da yaptıkları ortada. Hamas'la bizim ne ortak menfaatimiz olabilir? Filistin meşru hareketine gerek Hizbullah'ın gerek Hamas'ın verdiği zarar ortada. Bir Filistin Devleti kuruluş mücadelesi var iken, bu Filistin Devleti kuruluş mücadelesine tüm dünyadan destek var iken, parasal destek de verilirken ve bu devletin unutulmaz mimarı Yasser Arafat'ın, "En büyük tehlike bölünmemizdir, örgütlere ayrılmamızdır" sözü dururken, Filistin Kurtuluş Örgütü'nü adeta yok eden, Filistin hareketini yok eden Hamas ve Hizbullah hareketi Filistin halkının da aleyhine iken, nasıl Türkiye'nin lehine olabilir? Olamaz.

DIŞ POLİTİKADA MENFAATİ VE TEMEL İLKELERİ YOK ETMENİN SONUCU, KIBRIS KONUSUNDA ANKARA PROTOKOLÜ İLE BÜYÜK HATA YAPILDI

İşte dış politikada menfaati, belli ilkeleri, ülkenin kendi anayasal

rejimine uygun, buna çok aykırı gelmeyen ilkeleri bertaraf edercesine bir dış politika ortaya koyarsanız, bu ne ülke insanının, ne devletin hayrına olur. AKP şu anda bunu yapıyor ve çok tehlikeli yapıyor. Kıbrıs politikasındaki hatayı tüm dünya biliyor, susuyor, niye? Yaptığı hata başkalarının ekmeğine yağ sürmek. Ankara Protokolü, o en son yapılan protokol, bu hükümetin yaptığı protokolle onarılmaz bir hata yapıldı.^[7] Ecevit'in Avrupa Birliği konusundaki hatasından daha büyük bir hata bence. Bir anda kendi karşımıza Güney Kıbrıs'ta dev bir politik ve siyasi güç oluşturduk.

MENFAATİMİZİN FARKINDA OLUNMADIĞINDAN DIŞ POLİTİKA YANLIŞLARLA DOLU

Irak politikası, doğru politika mı? Hayır. Irak politikamızda da bir sürü yanlışlıklar var. İran politikamız doğru mu? Hayır değil. Rusya politikamız yanlış aslında. Türkiye Cumhuriyetleri ancak küstürüyoruz. Şanghay Grubu, belki de gelecek dünya(!). Ancak uzak durup ürkek davranıyoruz. Menfaatimizin ne olduğunun farkında değiliz. Çünkü, ülkeyi yönetenlerde sağduyu, aklısellik, yakınçağ tarih bilgisi, her ne eleştirse de dış politikanın mutlaka izlenmesi gereken olmazsa olmazları ve hatta askeri bilgiler. Hiçbirisini değerlendirmiyor, yalnızca kişiye bağlı görünen, aslında kişiye değil, belli bir mezhep temelli inanca dayanan bir dış politika geliştiriyorlar. Bu da ne yazık ki, başımızı dertten geri bıraktırmıyor.

HAMAS İLİŞKİSİ, ONURSUZ DIŞ POLİTİKASIZLIK

İsrail'le kavga etmenin ne alemi var? Ne alemi var? Arap dünyası ile ilişkilerimizin kimse iyi olduğunu söyleyemez. Hamas arabuluculukta Türkiye'yi reddetti. Bu ne kadar onur

[7] 29 Temmuz 2005: Türkiye, Ankara Anlaşması'nı genişleten Ek Protokolü imzaladı. Protokol, Gümrük Birliği'ni Kıbrıs Rum Kesimi ile birlikte Avrupa Birliği'ne katılan 10 yeni üyeyi kapsayacak şekilde genişletti.

kırıcı bir olay(!)?... Siz Hamas için tüm dünyayı karşınıza alın, uluslararası hukuku çiğneyin, sonra Hamas sizi adam yerine koymasın, Mısır'ı talep etsin. Buna dış politika denmez. Buna onursuz dış politikasızlık denir. Başka hiçbir şey değil.

İÇTEKİ KAOS, DIŞ POLİTİKADA DA KAOS YARATYOR

Türkiye tam bir kaosa doğru gidiyor. Tabii dış politikadaki kaosun sebebi içteki kaos. Tabii içte mantıklı, içte homojen bir yapılanma yok. İçte karışıklık var. İçte sermayenin el değiştirmesi var. İçte devletin tasfiyesi var. İçte Türkiye'nin en büyük sorunlarına karşı duyarsızlık, ama bir grubun kendini ekonomik olarak olağanüstü refaha çıkartma çabası var. Mezhep ve hatta tarikat bazlı örgütlenme var. Lâik bir Cumhuriyette siz iç yapınızda 73 milyonluk ülkenizde bu kaosun temellerini atarsanız, bu kaosun mutlaka paralel olarak, diyalektik olarak, dış dünyaya etkisi olacaktır. Amerika ile kavgalı noktaya gelirsiniz. Fransa ile kavgalı noktaya gelirsiniz. Almanya ile ilişkileriniz bozulur, işçilerinizden dolayı, entegrasyondan dolayı. İngiltere ile ilişkileriniz bozulur. Yunanistan ile ilişkileriniz bozulur. Kıbrıs politikanız sarpa sarar.

ŞİMDİ ARAPLARIN KULLANABİLDİĞİ BİR HÜKÜMETLE CİDDİ EKSEN KAYMASI VAR

Arap dünyası, asla orada önder mönder değiliz. Ben Mersin'de yaşıyorum ve bizde çok yoğun olarak bir Arap diyalogu vardır. Hayır, hayır, Türkiye'yi aslında kullanılabilecek ülke görme var şu anda. Türkiye'yi kullanıyorlar. Belki de o Arap coğrafyası, Osmanlı tarihinde yaptıkları olumsuzlukların bir bendini şimdi yaptırmaya başladılar. Çünkü, kullanabildikleri bir hükümet var.

Bizim hükümet de onları kullandığını sanıyor. İşin komedisi burada işte. Hiç kimse olayı objektif değerlendiremiyor. O yüzden eksen kayması, Türkiye'de var aslında, ciddi olarak var.

ÜLKE İNSANININ REFAHINA YÖNELİK KENDİ EKSENİ OLMALI

Eksen olarak, ülkenin kendi eksenidir. Menfaat temelinde, siyaset temelinde dış politikada kendi yapılanması vardır. Bu eksen asla, dış dünyada bir yerlere yamanmak, birilerinin yanında yer almak olarak değerlendirmiyorum ben asla. Öyle değerlendirmiyorum. Akıllı olursunuz, birden fazla ülkede hassas diplomasiyle, ülke insanınızın refahına bakarsınız. Yani kim diyebilir ki, Almanya ile Amerika düşmandır diye? Düşman mı? Hayır. Ama gerek altın piyasasında, gerek silah piyasasında, borsalarda kıyasıya bir rekabet var, değil mi? Ölümüne rekabet var. İngiltere ve Amerika düşman mı? Hayır, ikiz kardeşler. Ama dış dünyada, kendi ülkelerine aktaracakları menfaat noktasında, ölümüne bir rekabet var ve hatta ajan faaliyetleri var, teknoloji ajanları var, ekonomik ajanlar var. İş artık ordudan çıkıyor, enerji ve ekonomi üzerine bina ediliyor. Türkiye bunları görmüyor veya göremiyor, görenler de etkin yerlere getirilmiyor.

KUDÜS'E KADAR SINIR GENİŞLETME KOMEDİSİ

Şimdi bu noktada, biz ne yapıyoruz? Biz eksenimizi aslında Ortadoğu'ya doğru çevirmeye başladık. Düşünün Hamas'tan, Hizbullah'tan, El Kaide'den yok Kudüs'e kadar sınır genişletmekten, yok vagonlar katmaktan bahsediyoruz ve komik duruma düşüyoruz. Çünkü çok iyi biliyorum ki, dış dünyanın ve Türkiye'nin önemli diplomatları, bu gidişi komik buluyorlar. Hiçbir maddi temeli yok.

ORDUNUN TASFİYESİNE YÖNELİK BİR POLİTİKA VAR

Ordu tasfiyesine yönelik bir politikamız var. Var mı böyle bir şey? Dünyanın neresinde hangi devlet kendi ordusunun gücünü azaltma üzerine politika geliştirir? Var mı böyle bir şey? Yok. Siz Amerika'da deniz piyadesine bir laf söyleyin bakayım!.

TÜRKİYE'NİN EKSENİ KAYDIRILDI

Türkiye ters işliyor. Her şey ters işliyor. Hükümet aslında doğru ile yanlış, akla kararı karıştırmış durumda. O sebepten eksen kayması olabileceğini ve Türkiye'nin aslında şu anda ekseninin kaydırıldığına inanan bir insanım. Bu kademe kademe getirildi.

Türkiye-İran-Hamas çizgisindeki yakınlaşma ve İsrail ile kopma noktasına gelen ilişkiler, mantıktan tümüyle uzak. Yani İran'ın mağdur edebiyatı üzerine geliştirdiği politika sebebiyle, Türkiye'nin İran yanlı nükleer politika gütmesinde, dünyada hiç kimse mantık bulamıyor. Yok böyle bir şey.

İRAN'A NÜKLEER DESTEĞİN MANTIĞI YOK

Sen kendi ülkende nükleer enerjiye "hayır" diyorsun, nükleere "hayır" diyorsun. Derken santral ihalesi yapıyorsun, bu ihaleyi yasal denetimden kaçırmak için, ihale denetiminden kaçırmak için, uluslararası anlaşma yapmaya kalkıyorsun. Aslında uluslararası hukuka bir gol atmaya çalışıyorsun. Türkiye yargısına adeta gol atarak, denetim dışına kaçırmaya çalışıyorsun, ama pis kokular geliyor. Bir taraftan kendi ülkende bu sorunlar yaşanırken, İran'a büyük bir destek çıkıyorsun. Ne mantığı var?

İSRAİL İLE NÜKLEER SİLAH KONUSUNDA KAVGA ÇIKARMANIN FAYDASI NE?

Derken, İsrail’de varlığı ispatlanmayan, ama olduğu iddiasını taşıyan nükleer başlıklı füzelerden dolayı, uluslararası kavga çıkarmaya çalışıyorsun. Kime ne faydası var bunun? Benim Türkiye’de yaşayan işsiz kardeşime ne faydası var? Türkiye ekonomisine ne faydası var? Hiçbir faydası yok.

TERÖRİST HAMASI SAVUNUP TERÖRLE MÜCADELE EDEMEZSİNİZ

Hele ki bu Hamas çıktı zaten, son derece hassasım, zira bir gerçek var. Hamas, terörist bir örgüt. Hamas, insanları öldüren bir örgüt. Siz Filistin’deki Hamas’a bu denli dahil olursanız, kendi ülkenizdeki teröre, “benim iç meselem” diyerek, “benim sorunum” diyerek, dış dünyayı sınır dışında tutmayı başaramazsınız. Bir hatadır. Bu konuda dikkatli olmak lâzım. Birleşmiş Milletler çerçevesinde mücadeleyi yürütmek lâzım. Kalkıp da, kılıcı alıp cenge çıkmanın hiçbir alemi yok.

TÜRKİ CUMHURİYETLERE SIRT DÖNÜLMÜŞ OLMASI BÜYÜK HATA

Avrasya ve Türk dünyası konusu, zaten bu konuda hata çok basit, çok net. Bizim yanımızda olan ve üstelik de bakın, Batı’dan görmediğimiz ekonomik desteği gördüğümüz Türki Cumhuriyetlere karşı sırt dönmek, onlarla beraber olmamak, asla kabul edilemez. Herhalde Amerika’daki, Meksika Körfezi’ndeki o petrol, günümüzün en büyük çevre felaketini yaratan İngiliz değil de bir Rus firması olsa, Amerika’nın tavrı çok daha farklı olurdu. Bir Çin firması olsa daha farklı olurdu. Neden? İngiltere ile ortak menfaatleri var, bir köken birliği var.

Biz Türki Cumhuriyetlere karşı ancak almasını, ama destek vermesini

bilmediğimiz gibi, bir de hançerliyoruz. Bunun dış politikada mantıklı bir izahı yok. Bunu kabul edemiyorum. O yüzden Türkiye çok noktada ayağını yere basmalı, düşmemek için birden fazla ayak yaratmalıyız ki, o ayaklar marifetiyle, sekiz-on ayağın temelini teşkil eden beden olarak, Türkiye üzerinde, bu Anadolu coğrafyası içerisinde güçlü olmanın çaresine bakmamız lâzım. Yani, ülke çıkarını düşünmemiz lâzım.

HÜKÜMET, BM GÜVENLİK KONSEYİ’NDEKİ HATASININ FARKINDA DEĞİL

Güvenlik Konseyi’ndeki oy, o oylama, Batı’ya ters düşen oylama. Bir tren eğer ki hatalı bir yola gidiyorsa, katarları arkasına kattıysa, geri dönüşü hakikaten zor. Önce durması lâzım. Bizim zaten oradaki yolumuz hatalıydı. Oylamada durma imkânımız da kalmadı. Ama hükümet bundan asla ders almış, hatasının farkına varmış da değil. İnadına devam ettiriyor.

BREZİLYA KAZANÇLI

Brezilya çıkarını düşündü, Güney Amerika’daki menfaatlerini düşündü, belki de Amerika’dan bir şey koparmanın hesaplarını yaptı. Çünkü, çok akıllı bir ülke. Artı, dünyaya karşı ayak direyebileceği kendi sanayisi var. Belirli sektörlerde söz sahibi ve aslında bence kullandı. Belli noktada kâra çıktı. Kendini gündeme oturttu.

TÜRKİYE BAŞARISIZ VE KAYIPTA

Türkiye ne yaptı? Türkiye de kullanıldı, ama kaybetti. Bunu birileri bize, medya önünde başarıymış gibi söylüyor. Birileri bize, 9 insanın o gemide ölümünü başarıymış gibi sunuyor. Birileri bize, Azerbaycan politikamızı başarıymış gibi sunuyor. Kıbrıs politikasını başarıymış gibi sunuyor. Ama aslında hepsi başarısızlık, başka hiçbir şey değil.

Ültanır: Çok teşekkürler. Çok çarpıcı değerlendirmeleriniz oldu.

Gök: Ben teşekkür ederim sağolun.

Ültanır: Sayın Paşam söz sırası sizde. Siz bu eksen kaymasına nasıl bakıyorsunuz, bu kaymaya bağlı olarak ortaya koyduğumuz sorularımıza ilişkin düşünceleriniz nelerdir? Buyurunuz Paşam.

Haldun Solmaztürk: Teşekkür ederim Hocam. Ben de izninizle eksen kayması var mı, bu nereye gider, nerede durur, durur mu ekseninde konuşacağım.

EKSEN KAYMASI YAVAŞ YAVAŞ NETLEŞTİ

Şimdi bir eksen kayması var mı yok mu konusundan ziyade, Sayın Büyükelçimin de ifade ettiği gibi nasıl algılanıyor? Ona bakarsak, kaydığı algılanıyor. Çünkü, bazen uluslararası ilişkilerde algı, gerçeğin önüne çıkıyor ve belirleyici oluyor. Dolayısıyla olup olmaması önemlidir, ama algısı, bence özellikle içinde bulunduğumuz ortamda daha önemli. Algılama kesinlikle Türkiye’nin dış ilişkilerindeki ana eksenin kaydığı yolunda. Şimdi bu algı, böyle bir günde, bir haftada, bir senede oluşmadı. Uzun zaman içinde oluştu.

Şimdi tabii bu elektronik resimler, fotoğraflar var, ama eskiden malûmunuz film şeritlerine çektiğimiz fotoğraflar vardı. Onlar banyo edilir, karta basılır, sonra kart banyo edilir ve o fotoğraf kart üzerinde çok fülüğ iken, zaman içinde banyoda yavaş yavaş netleşirdi. Şimdi Türkiye’nin dış politikasında, dış ilişkilerindeki algının netleşmesi de böyle oldu.

Aslında bu iktidar 8 sene önce göreve geldiğinde, herkesin kafasında değişen oranlarda tereddütler vardı. Acaba bu iktidarla, yani AKP iktidarıyla Türkiye’nin dış ilişkileri, dış

siyaseti etkilenecek mi, değişecek mi, eksenini kayacak mı? Yani bu soru 8 sene önce, seçimlerden önce bile sorulan bir soru. Zaman içinde, ilk iktidar döneminde, yani 2006-2007'ye kadar diyebiliriz; "Acaba gereksiz yere mi endişe ettik? Acaba gereksiz yere mi tereddüt ettik?" gibi sorgular vardı. Çok az kişi, yani yurt içinde değilse de, özellikle yurtdışında çok az kişi bu ilk algılamayı, ilk tereddütleri sorguladı. Ama özellikle 2007'den itibaren, süratli gelişmeler oldu ve resim çok netleşti.

RASMUSSEN KRİZİ BATI İÇİN DİKKAT ÇEKEN BİR GELİŞME

Şimdi bu gelişmeleri şöyle kısaca gözden geçirirsek; bakın, bir Rasmussen krizi yaşadık. Yani, NATO Genel Sekreteri'nin değişmesi aşamasında, Danimarka Başbakanı Rasmussen ile ilgili olarak yaşadığımız kriz. Burada esas olarak, Rasmussen'in karikatür krizindeki tutumu, Türk hükümeti tarafından karşı çıkmaya gerekçe olarak ileri sürüldü. Uluslararası ilişkilerde, özellikle üyesi olduğumuz ana uluslararası ittifak olan NATO gibi bir örgütün Genel Sekreterinin seçiminde, birinci derecede esas aldığımız kriter bu olunca, işte o zaman insanlar "bir dakika burada düşünmemiz lâzım" demeye başladılar.

SUDAN DEVLET BAŞKANI'NIN TÜRKİYE ZİYARETLERİ GÖSTERGE

Şimdi arkadan birçok gelişmeler oldu. Bu Sudan Cumhurbaşkanı'nın⁽⁸⁾ Türkiye'de özel kabul gören, özel ihtimam gören bir misafir olarak iki kez ağırlanması, kendisi dışında temsilcilerinin özel davetle buralara gelmesi ve özellikle Sudan'da uzun zamandır olan bitenler, özellikle uluslararası toplumun büyük kesiminin belli mahkemelerin kararlarına dayanarak bir soykırım kabul ettiği

eylemlerinin yok sayılması, reddedilmesi ve bunun da "bizim medeniyetimiz böyle şeyler yapmaz" söylemiyle savunulması da, bu resmin netleşmesine katkıda bulundu.

EL FETİH'E KARŞI HAMAS'LA DAYANIŞMA RESMİ İYİCE NETLEŐTİRDİ

Tabii gerek Sayın Büyükelçim ve gerekse Sayın Milletvekilim değindiler, Hamas ile 2006'da başlayan, yani buradaki malum iç olaylardan, seçimden sonra Hamas'ın gelmesi ve Filistin'in kendi içindeki iç savaş ve Hamas'ın silah zoruyla Gazze'de iktidarı ele alması ve bir ölçüde masumları üzerinde katliam diyebileceğimiz eylemlerde bulunması, bütün bunlar gözardı edilerek, 2006'dan itibaren Hamas'la gösterilen dayanışma ve El Fetih'e rağmen, yani uluslararası toplumun tanıdığı Filistin otoritesine rağmen, ona karşı olarak Hamas'la dayanışma gösterilmesi de, bu resmi sadece netleőtirmekle kalmadı, algıyı pekiőtirdi.

TÜRKİYE-SURİYE İLİŞKİLERİNİN GELİŞMESİ VE SURİYE'NİN KAZANCI

Tabii buna İran'ı katabiliriz. İşte konuşuldu, tekrarlamak istemiyorum. Suriye ile gelişen ilişkilerin karakterini alabiliriz. Tabii "Suriye-Türkiye ilişkilerinin gelişmesinin ne mahzuru var? Bizim komşumuz ne sakınca var?" gibi bakılıyor konulara. Yine söylendi, uluslararası ilişkilerde denge önemli. Yani ne alıyorsunuz, ne veriyorsunuz? Suriye-Türkiye ilişkilerinin gelişmesinde Türkiye ne alıyor, ne veriyor? Türkiye'nin ne kazandığı tartışmaya açıktır. Tabii ki komşularımızla, Suriye dahil niye kötü ilişkiler içinde olalım? İyi ilişkiler içinde olalım, ama "ne elde ediyoruz?" dersiniz, sayabileceğiniz çok fazla bir şey yok. Ancak, Suriye açısından bakarsanız, bölgede yalnız bir Suriye, Türkiye gibi bölgesel liderliğe oynayan güçlü, Batı ile bugüne kadar ilişkileri güçlü olan, güçlü bir ordusu olan ve yakın zamana kadar İsrail ile yakın müttefiklik ilişkisi içinde Suriye'yi düşman olarak gören ve 1998 gibi çok

Haldun SOLMAZTÜRK

⁽⁸⁾ Batı tarafından Darfur'da onbinlerce insanın katledilmesinden sorumlu tutulan insanlık suçlusu, jenositle suçlanan Ömer el Beşir.

yakın bir dönemde, yani ülkelerin tarihi açısından bakıldığında dün denebilecek kadar yakın bir dönemde, savaşın eşğine gelmiş ve bir tehdit altında PKK liderini ülkesinden kovalamak zorunda kalmış bir Suriye çok şey kazandı. Yani, Türkiye-Suriye ilişkilerinin gelişmesinde kazanım açısından bakıldığında, Suriye lehine çok büyük bir dengesizlik var. Resmin bu bölümünü de gerçekçi olarak görmek lâzım.

“ONE MINUTE” OLAYININ ULUSLARARASI TOPLUMDAKİ ALGILAMASI; GÜVENİLEMEZ, TEPKİSİ KESTİRİLEMEZ VE KONTROL EDİLEMEZ ÜLKE

Tabii bu Davos'taki olay, Batı'daki kamuoyunda ve belli zihniyetlerde, ruhlarda ciddi bir etki yaptı. Şu anlamda etki yaptı; canlı yayında dünyanın her yerinde milyarlarca insan, o güne kadar az görülmüş bir olay, bir gelişme yaşadı. Yani, bir ülkenin Başbakanı sınırlarını kontrol edemedi, bir nevi bir histeri krizine girmiş gibi bir tepki gösterdi, bu bir. İkincisi bir ülkenin Başbakanı diğer ülkenin Cumhurbaşkanı çok ağır şekilde, hakaret denebilecek şekilde eleştirdi. Bunu yaparken, moderatörün sözünü keserek, kolunu bacağını tutarak yaptı. Yani fiziki güç kullanarak yaptı, öyle diyelim. Bir yerde podyumu işgal etti. Şimdi bunlara bakıldığında, uluslararası toplum resmin bu bölümüne baktığında, sadece o ülkenin Başbakanını değil, o ülkenin siyasetini, siyasi karar alma mekanizmalarını, ülkenin kendisini “güvenilmez”, değil bu günden yarına, bu saniyeden diğer saniyeye “tepkisi önceden kestirilemez” ve “tepkilerini kendisi de kontrol edemez” bir ülke olarak görmeye başladı. Resmin asıl Türkiye tarafından, bizler tarafından endişe ile görülmesi, bakılması gereken tarafı bence bu.

Bu resmin İsrail ve genelde dünyadaki Yahudilerle, ülkemizdeki Musevilerle

ilgili bölümü de çok önemli. Şu açıdan önemli; şimdi o gün dile getirilen görüşler, iddialar veya o gün Davos'ta kullanılan söylem ve özellikle bu gemiye yapılan İsrail saldırısından sonra benimsenen ve bugün de devam ettirilen, ısrarlı ve çok saldırgan bir üslupla devam ettirilen söylemin, bu Yahudi kesim üzerindeki etkisi çok önemli ve derin oldu.

“SİZ ÖLDÜRMEYİ İYİ BİLİRSİNİZ(!)” SÖZÜNDEKİ “SİZ” KELİMESİ, BÜTÜN YAHUDİ VE MUSEVİLERİN HEDEF ALINDIĞI ALGISINI DOĞURDU

Birincisi, hükümetlerin politikaları ve bu politikaların uygulamalarından bütün bir kitlenin, yani sadece İsrail hükümetinin veya sadece İsrail halkının değil, dünyadaki bütün Yahudilerin, ki bunların içine Türkiye'deki Musevi vatandaşlarımız da dahildir, sorumlu tutulması ve sadece ve sadece İsrail Cumhurbaşkanı Şimon Peres'in nezdinde parmak sallayarak, “Siz öldürmeyi iyi bilirsiniz(!)” derken, “siz” sözüyle bütün bir Yahudi kitlesinin hedef alınmasıydı. Doğru-yanlış, tekrar başa dönersek, algılama bu. Ha doğru muydu? Ben algılamanın doğru olduğuna inanıyorum. Çünkü, bu resmin oluşmasında ciddi bir ideolojik boyut var.

Kandemir: Algılama mı doğru dediniz, yoksa yapılan mı doğru, hangisi? Anlayamadım.

Solmazztürk: Algılama da doğru.

Kandemir: Protesto da doğru.

Solmazztürk: Evet. Şöyle, protestonun özüne katılıyorum. Protesto edilmeliydi. Üsluba katılmıyorum. Ama algılama doğru muydu yanlış mıydı derken, yani doğru algılama olduğuna inanıyorum.

Ültanır: Dünya kamuoyunun algılaması doğru diyorsunuz.

SORUNUN “MİLLİ GÖRÜŞ”TEN GELEN İDEOLOJİK BOYUTU

Solmazztürk: Evet, dünya kamuoyunun algılaması doğru. Çünkü, bence bu resmin oluşmasında etken olan üç ana faktör var. Birincisi ideolojik faktör. Yani, Türkiye'de Millî Görüş dediğimiz zihniyet. Bunu gözardı etmek mümkün değil. Millî Görüş zihniyetinin neticesinde, bunun dayandığı ideolojinin gözardı edildiği bir açıklama getiremiyorum. Ben getiremiyorum.

RESMİN KİŞİSEL BOYUTU, KRİZİ TIRMANDIRIP İÇ SİYASETTE KULLANMAK ALGISI GÖSTERİYOR

İngilizce'de bir ifade var; “idiosyncratic”, yani kişiden kişiye farklı ya da kişiye özgü anlamında kullanılan ki, ikincisi bunun kişiden kişiye değişen, kişisel bir boyutu olması. Idiosyncratic boyutu var, yani ferdî boyutu var. Bu Sayın Başbakan'ın şahsından kaynaklanıyor. Yani ideolojinin ötesinde, ama ona paralel, onunla birlikte kişisel inançlara, kişisel dünya görüşü, dünyaya bakışı, onun paradigmatları bu şekilde davranmasını zorunlu kılıyor. Başka türlü davranması mümkün değil. Yani, bu onun için son derece doğal, belki kaçınılmaz bir tutum.

Şimdi bakınız, mesela son flotilla (küçük gemi filosu) dedikleri işte bu olaydan sonra, bir taraftan diyorlar ki, “Uluslararası soruşturma açılmalı, İsrail özür dilemeli ve tazminat ödemeli”. Çok güzel, bunların hepsi hukuki, haklı, meşru talepler, son derece doğal. Ama bunu yaparken, insanlara hakaret ederek, parmağınızı sallayarak, efendim onları tehdit ederek, ülkeyi tehdit ederek, insanları tahkir ederek, yani bütün bir ülkeyi ve bütün bir kitleyi tahkir ederek bu sonucu alamayacağınızı düşünmeniz lâzım. O zaman siz bir şey söylerken, “özür dilemenizi bekliyoruz, efendim uluslararası bir soruşturma

komisyonuna destek vermenizi bekliyoruz, tazminat ödemenizi bekliyoruz” derken, davranışlarınız bunun tam aksini söylüyor. Demek ki, siz samimi değilsiniz. Algılama bu. Türkiye hükümetinin taleplerinde samimi olmadığı ve bu gerilimi, bu krizi tırmandırmak, devam ettirmek ve bunu da iç siyasette istismar etmek için yaptığı algısı var ki, ben bu algının da doğru olduğuna inanıyorum.

RESMİN OLUŞUMUNDAKİ EKONOMİK-FİNANSAL BOYUT

Şimdi bu resmin bu şekilde ortaya çıkışında, bir de ekonomik faktör var. Üçüncü faktör ekonomik. Bu ekonomik faktör genelde gözardı ediliyor. Belki siyaset bilimciler, diplomatlar, belki bir ölçüde siyasetçilerin kendileri de akademisyenler gibi ister istemez belli alanlara odaklanıyor, belli alanlarda uzmanlaşıyor. Yani, takip edilmesi gereken o kadar çok şey var ki, dolayısıyla ekonomi çok ayrı, özel bir alan olarak kalıyor. Bu ekonominin ayrılmaz bir boyutu, finans boyutu. Şimdi uzun zamandır Türkiye'ye, son 8-10 senedir gelen, uluslararası tabirle ciddi bir yeşil sermaye var.

Ültanır: Arap dünyasından gelen paraları kastediyorsunuz.

Solmaztürk: Evet, Körfez'den gelen çok ciddi bir sermaye var. Bu sermayenin siyasi ve ideolojik boyutunu inkâr etmek ve bu gelen sermayenin kişisel bağlantılar boyutunu da inkâr etmek mümkün değil.

Ültanır: O sermayenin hatırı için mi yapılıyor, yoksa o sermaye mi böyle bir hareket yapılmasını mı istiyor?

Solmaztürk: Her ikisi de. Bunu birbirinden ayırmak mümkün değil. Hatırı için derken, bu sermaye girsin diye bu yapılıyor demek, bence çok isabetli olmaz.

Gök: O sermaye bir de burada rahat ediyor. Burada istediğini yapabiliyor.

Solmaztürk: Şimdi o nedende dedim. Bu sermayenin ideolojik ve kişisel boyutla, ekonomik boyutun, finans boyutunun birebir teması, ilişkisi var. Yani kişisel yakınlıklar, kişisel tanışıklıklar, kişisel geçmiş olması, ortak menfaatler olması, bu ortak maddi ekonomik ve finansal menfaatlerin devam ettirilmesi, bu devam ettirmenin sonucunda bu sermayenin Türkiye'de;

1.Yatırım olarak, yani uygun yatırım ve kazanç ortamı olarak,

2.İdeolojik zemin olarak, son 8 senede yapılan çeşitli kanunlara bakınız, bu kanunların önemli bir kısmı yeşil sermayenin, körfez sermayesinin Türkiye'de rahat iş görmesine yönelik. Spesifik, sadece onlar için çıkartılan dünya kadar kanun var. Sayın Milletvekilim çok daha iyi bilirler.

Kandemir: Kara paradan da bahseder misiniz? Yani yeşil sermayenin yanında bir de büyük miktarda kara para girişi var Türkiye'ye.

Solmaztürk: Tabii şüphesiz var, katılıyorum.

Ültanır: Ortadoğu kaynaklı mı kastediyorsunuz Sayın Büyükelçim?

Kandemir: Dünya kaynaklı.

Gök: Özellikle Türkiye geçiş yeri, Avrupa kaynaklı. Avrupa'ya giderken az para kazanmıyoruz(!).

Kandemir: Borsa kimin elinde, Türklerin elinde değil.

Solmaztürk: Tabii katılıyorum. Şimdi yine oraya döneceğim. Bunlara bakarken, kişisel boyut da yine burada söz konusu. Kişisel boyut da, iki anlamda kişisel boyut.

1.Dünyaya aynı gözlüklerle bakma, yani benzer ortak paradigmlar olması, aynı paradigmları paylaşma. Dolayısıyla, birlikte mutlu olma, rahat olma. Yani bu ülkelerle, bu ülkelerin temsilcileriyle birlikte olduğunuzda, ziyaretlerde, toplantılarda, konuşmalarda, hatta aile toplantılarında, uluslararası konferanslarda birlikte olduğunuz zaman, bundan bir rahatlık, bir huzur duyma. Sanki eski dostlarla beraber oluyormuş gibi. Batı ile olmayan bir şey bu.

2.Görünür ve görünmez, bir kısmı görünür, mesela iktidardaki partinin belli yöneticilerinin, bakanlarının ve tepe yöneticilerinin geçmişte bu ülkelerin sermaye kuruluşları ile birlikte çalışmış olmaları. Bir de görünmeyen, yani kamu oyuna yansımayan ilişkiler var. Karmaşık bir ilişkiler ağı var.

EKSEN KAYMASIYLA, TÜRKİYE ARTIK BATI'NIN DOĞU'YA AÇILAN KAPISI DEĞİL, DOĞU'NUN BATI'YA BAKAN KÖPRÜ BAŞINI TUTAN DEREBEYİ GİBİ

Dolayısıyla bütün bunlar bir araya geldiğinde, kendimi tekrarlamak riskini alarak da tekrar söylüyorum; ideolojik boyut, idiosyncratic olan kişisel boyut ve ekonomik-finansal boyut bir araya geldiğinde, bugün karşılaştığımız resim; bu özetlemeye çalıştığım süreç sonucu ortaya çıkan bir eksen kayması var. Türkiye, artık 10 sene öncesindeki Türkiye değil. Şu anlamda değil; tabii ki Türkiye'nin bir İslâmî geçmişi var, bir bölge geçmişi var, genelde bir orient(doğu) geçmişi var, yani Türkiye'ye bakıldığında, oriental(doğulu) bir ülke olarak geçmişten beri bakılıyor, orientalism'in(doğululuğun) bir parçası olarak inceleniyor vs. konu alınıyor, ama Türkiye Cumhuriyeti ile birlikte Türkiye Batı'nın bir parçası olmayı benimsedi. Batı da Türkiye'yi olduğu gibi kabul etti.

Yani, nasıl kabul etti? Batı'nın bir parçası olarak İslâm dünyasına veya Doğu dünyasına Batı'nın açılan bir kapısı gibi kabul etti. Türkiye de bu rolü benimsedi. Türkiye bu rolle mutlu oldu. Yani, Türkiye Cumhuriyeti'nin benimsediği, hedeflediği rol buydu. Bunun için NATO'ya üye olduk. Bunun için Batı örgütlerine üye olduk. Bunun için Avrupa Birliği'nin üyesi olmak adına çabalıyor.

Şimdi eksen kaymasının yansıması aslında şu, yani sonucu şu oldu. Türkiye Batı'nın bir parçası olarak, Batı'nın İslâm dünyasına açılan kapısı ya da köprüsü olmaktan çıktı, Doğu'nun bir parçası olup Doğu'daki Batı karşıtı otoriter rejimlerin, antidemokratik rejimlerin Batı'ya karşı savunucusu, hamisi olmaya soyundu. Sorun burada. Türkiye tabii ki köprü, ama o köprü artık Batı ile Doğu arasında köprü olmaktan çıktı, Doğu'nun Batı'ya Bakan köprü başını tutan derebeyi gibi olmaya başladı.

Ültanır: Paşam, müsaade ederseniz tam burada, aslında Ortadoğu'nun, akli başında Arapların Türkiye'den beklediği neydi konusuna ışık tutmak üzere, Filistin'in Ankara Büyükelçisi Nebil Maruf'un, geçen hafta basında yer alan bir sözünü aktarmak istiyorum. Büyükelçi Maruf diyor ki, "*Bize Batılı Türkiye lâzım, Araplaşmayınız*". Onlar da Türkiye'yi kendilerine benzemiş bir ülke olarak değil, Batılı bir ülke, Batı yanındaki bir ülke olarak görmek istiyorlar. Kendileri ile Batı arasında transformatör gibi dengeleyici bir bağlantı kurmasını istiyorlar.

Kandemir: Cesurca bir açıklama.

Ültanır: Evet, cesur olduğu kadar akılcı bir açıklama.

TÜRKİYE'NİN İLİMLİ İSLÂM ROLÜNÜ KABUL ETMESİ, KENDİ KENDİSİNE HAKARETTİR

Gök: Ben burada size bir şey sormak istiyorum? Türkiye'ye biçilen bir model var. Katılır mısınız, bu coğrafyada Türkiye'nin biraz daha Doğulu gibi radikalleşmesi tehdit olarak algılanmıyor mu? Türkiye o 8 yılın artık son iki yılını radikalleşmeye götürmeye başladı. Çıktıklarıyla, tavriyla, sertliğiyle bir ılımlılık değil, bir ekolayır değil, Doğu ile Batı arasında bir köprü, buluşma, uyuşma, medeniyet ittifakı veya buluşmasıyla bir barış ortamı değil de, Doğu'nun yeni radikal ucu niteliğine dönüşmesi mi acaba ?

Solmaztürk: Tabii, tabii kesinlikle. Şimdi tabii Batı'nın Türkiye'ye biçtiği rol ki, ben bu rolü her zaman reddettim. Türkiye'nin bu rolü zimnen kabullenmesi bile kendi kendine bir hakarettir. Rol, ılımlı İslâm denilen, ne demokrasi, ne demokrasi değil, ortada bir şey. Yani, din devleti de değil, demokrasi de değil.

Ültanır: Paşam, ılımlı İslâm rolü isteyen Batı derken, aslında bu istek tamamiyle Amerika'dan gelmişti, öyle değil mi? Bu isteğe bütün Batı'yı dahil edebilir miyiz?

Solmaztürk: Hocam, Amerika tabii bunun proje sorumlusu, ama bütün Batı Türkiye'yi böyle gördü ve böyle görmekten mutlu oldu. Benim gördüğüm bu, gördüğüm derken, kendi gözlemlerime, deneyimlerime ve Batılı düşünürlerin, yazarların, akademisyenlerin ve siyasetçilerin beyanlarına dayanarak bunu söylüyorum.

İKİNCİ SINIF DEMOKRASİ İLE İLİMLİ İSLÂM ÖRNEĞİ TÜRKİYE, ŞİMDİ RADİKAL İSLAMÎ REJİME KAYIYOR

Türkiye Batı'dan, bunu daha önce de ifade etmişim, ideal çağdaş

demokrasiye layık olmayan bir ülke olarak görüldü ve hep bundan uzak tutulmaya çalışıldı.

Ültanır: İkinci sınıf bir ülke gibi.

Solmaztürk: Demokrasi açısından ikinci sınıf bir ülke olarak görüldü, ama ortada olsun istendi. Yani Doğu'nun, özellikle İslâm dünyasının demokrasi açısından erişebileceğini hayal edebileceği bir örnek olsun istendi. Daha ötede değil. Çünkü, bölgeden bakıldığında, mesela bir Almanya, bir Fransa, bir İngiltere ulaşılamayacak seviyelerde onların demokrasisi, ama Türkiye'ye bakıldığında "*Bizden çok da farklı değil, İşte ılımlı İslâm*" falan. Hani, "*Hem İslâm'ı öne çıkartıyor, hem İslâm'ı siyasi olarak reddetmiyor, hem de kendisine demokrasiyi seçmiş, seçimler vs., yani pek de başarılamayacak bir şey, bir seviye değil. Biz de bu seviyeye gelebiliriz*". Dolayısıyla, ulaşılabilecek bir ülke örneği sağlıyordu Türkiye. Ama Türkiye, şimdi bu noktadan kontrolsüz bir biçimde savrulma görüntüsü gösteriyor. Yani, Türkiye ılımlı İslâm'ın da ötesine, radikal İslâmî rejime kaymaya başladı.

Şimdi Batı'da şu anda sadece Türkiye'nin NATO'dan çıkartılması gibi sözler ki, çok endişe vericidir, yani bunlar alarm verici ifadelerdir, bunların konuşulması bile alarm verici. Bazı insanlar, işte İran İslâm Cumhuriyeti gibi Türkiye İslâm Cumhuriyeti diye Türkiye'den bahsetmeye başladılar.

AMERİKA'NIN BATI İÇİN TERS TEPE Nİ TÜRKİYE PLANI

Ültanır: Paşam çok önemli bir noktaya değindiniz. Zaten ılımlı İslâm ile radikal İslâm arasında bir set yok ki(!).

Solmaztürk: Yok tabii.

Ültanır: İslâm'ı siyaset olarak aldığınız

zaman, o tarafa doğru kayacak tabii. Bütün tehlike oydu zaten. Bu tehlikeyi de, Türkiye açısından uyarılar vardı. “Bu gidişat iyi değil” diye uyarılar yapılmadı değil. Batı Türkiye’yi ılımlı İslâm örneği görmekle, Amerika Türkiye’ye ılımlı İslâm kisvesi giydirmekle, işte CIA Türkiye Masası Eski Şefi Graham Fuller’in “Yükselen Bölgesel Aktör” kitabında methiye düzülen “Yeni Türkiye Cumhuriyeti” tanımlamasıyla Türkiye’ye verilen rol, ya da verilmek istenen nitelik, aslında topyekün Batı’nın kendisine hani “canavar yaratma” tabiri vardır ya, onun gibi kendisine bir tehdit unsuru yarattı diye düşünüyorum. Katılıyor musunuz?

Gök: Evet aynen öyle.

Solmaztürk: Aynen katılıyorum Hocam.

Kandemir: Ama, bilinçli olarak değil tabii.

Ültanır: Tabii ki bilinçli tehdit yaratmazlar. Hatalarının sonucu diyelim, ya da yaptıklarının ters tepmesi diyelim.

Gök: Laboratuvarda bir şey denediler, ama o denedikleri şey, yani Türkiye’yi biraz daha geriye götürmek, o çok gerideki Arap alemi, İslâm dünyasını biraz kaldırarak yaklaştırmak, bu şekilde radikalliği ortadan kaldırmak. Ama, Türkiye’yi biraz geri itelim, baskıyalım derken, Türkiye bir anda o gerideki radikal dünyanın vurucu gücü olmaya soyundu.

Ültanır: İşte Batı’nın tehdit algıladığı tehlike bu.

BÜYÜK ÖNDER’İN KEMİKLERİNİ SIZLATACAK NOKTA

Gök: Tehlike bu. İşte o yüzden Batı şimdi bir anda kendini geri çekti. “Biz ne yaptık?” dedi. Amerika dış politikasını kolay kolay değiştirmeyen değil mi, Sayın Büyükelçim?

Kandemir: Doğrudur, ama teori ile pratik birbirini tutmadı.

Gök: Tutmadı. Amerika aslında önündeki 50 yılı programlayan bir ülke, ama Türkiye planı tutmadı. Bunun acısını şu anda çekiyor. Batı da çekiyor aslında. Nasıl ki, Türkiye’ye bir ara İran’ın rejim ihracı tehlikesi varsa, bir anda Türkiye Batı’ya rejim ihracına kalktı. Batı toplumları için Türkçesi bu. Batı’da da aşırı milliyetçi dalgalanmanın kaynağı, Türkiye’nin radikal yaklaşımları oldu. Batı demokrasisi için tehdit oluşturduk biz. O yüzden şimdi İnsan Hakları Mahkemesi, Fransa, Belçika, İsveç garip referandumlar yapıyor. Çünkü demokrasisine bizim radikal çıkışlar ve temsil etmeye soyunduğumuz daha Doğulu için Batı’ya tehdit oluşturmaya başladık. Bu herhalde Büyük Önder’in kemiklerini sızlatacak bir nokta, geldiğimiz nokta maalesef.

Ültanır: Paşam, kusura bakmayın. Araya girdik, ama konunun tartışılan boyutu çok çok önemli. Buyurun kaldığınız yerden tamamlayınız.

AMERİKA VE BATI İLİŞKİLERİ KOPARMAYACAKTIR, AMA İNSANLAR ARTIK TÜRKİYE’DEN ENDİŞE DUYUYOR

Solmaztürk: Ben de zaten hemen toparlıyorum. Şimdi tabii Batı, işte biraz önce Sayın Büyükelçim de ifade ettiler, Amerika’nın global bakışı ve geleneksel dış siyaseti, dış siyaset yapma stili itibarıyla, tabii ki ilişkileri hiçbir zaman koparmayacaktır. İsrail ile Türkiye’nin ilişkilerinin kopmaması için de azami dikkati gösterecektir. Aynı şeyi Avrupa da yapacaktır. O konuda ben de katılıyorum, hiçbir tereddütüm yok, ama ortada bir de realite var. İnsanlar endişeliler, kaygıyla bakıyorlar.

İnsanları endişelendiren ve bu eksen kaymasının kalıcı ve daha da uca gidici,

yani bu kaymanın devam edeceği konusunda endişelerini artıran Türkiye’nin iç siyaseti. Biz burada dış siyasetten söz ederken, bir değerler sisteminin dış siyasete yansımından söz ediyoruz. Yani ideolojik boyut diyoruz, ama örnekleriyle ideolojik boyutun kişisel boyutu da yine bir ideolojiyi yansıtıyor. Tabii ekonomik, finans boyutu da başka bir ideolojiyi yansıtıyor. Dolayısıyla insanlar baktıkları zaman, bu sadece dış politikada bir pragmatizm, bir oportünizm, bir fırsatçılık veya iç siyasette geçici olarak istifade edilecek, istismar edilecek çıkışlar değil. Bu kalıcı, çünkü iç siyasette uyguladıkları siyasetin de üzerine bina edildiği değerler sistemi, aynı değerler sistemi. Yani, antidemokratik, otokratik değerler sistemi. Dolayısıyla yan yana durdukları rejimlerle, İran rejimiyle, Suriye rejimiyle, işte Hamas’la, Hizbullah’la bunların temsil ettiği rejimlerle, bunlar ideolojik olarak, değerler sistemi olarak, birlikteler yan yanalar diye, resme bakıştaki endişe bu yüzden.

KAYMA NEREYE KADAR GİDER VE İKTİDAR DEĞİŞİNCE BATI’NIN BAKIŞI DEĞİŞİR Mİ?

Bu nereye kadar gider? Gider mi, gitmez mi? Ben bunun esas olarak bu hükümetle ve bu hükümetin temsil ettiği küçük bir azınlığın, tabanı daha geniş olabilir, ama hükümetteki partinin tabanının büyük kısmının bu ideolojiyi desteklemediğine samimi olarak inanıyorum. Ama, şu anda ellerinde güçleri var, dolayısıyla bu iktidarı devam ettirdikleri sürece, bu kayma devam edecektir. Bunun geri dönüşü yok. Özellikle şimdi genel seçimlere bir seneden az bir süre kalmışken, bunun geriye dönüşü yok. Yani siyaseten bu riski göze alamazlar. O değerlendirmeye de katılıyorum. İçerideki siyaset çizgileri devam ettiği gibi, dışarıdaki siyasi çizgileri de seçimlere kadar devam edecektir. İlk

genel seçimlerde iktidar değiştiğinde ki, ben değişeceğine inanıyorum, dış dünyanın, Batı'nın Türkiye'ye bakışı değişir mi? Çok zor. Çünkü resim o kadar netleşti ki, çok zor.

Ültanır: Bekle-gör politikası uygulayacaklardır herhalde.

Kandemir: Özür dilerim, burada benim bir tereddüdüm var. Batı çabuk fikir değiştirir aslında. Yani, eğer biz içerdeki görüntüyü bir kökten değişime tabi tutabilirsek, Batı'nın bugünkü algısında bazı kökten değişiklikler de kendini gösterebilirmiş gibi geliyor bana. Benim düşüncem bu.

Solmaztürk: Şimdi ben de tam bu noktaya değinecektim. Evet, çok haklısınız, buna tamamen katılıyorum. Batı'daki karar verici elit yönünden tamamen size katılıyorum, ama Batı toplumlarının içinde bulunduğu kamuoyunun haleti ruhiyesi açısından bakıldığında;

1. Radikal Siyasi İslâm ve bundan kaynaklandığına inanılan terörizm, bunun da ötesinde genelde bir kültürel saldırı altında oldukları, hatta bazı ülkelerde bir siyasi saldırı altında oldukları endişesi, korkusu, algısı.

2. Batıdaki her ülkede Amerika dahil, efendim işte Hollanda, Danimarka gibi ülkelerde yapılan en son seçimlerde radikal sağ partilerin sürekli oy artırmalarıyla da çok net ve rakamsal olarak da kendini gösteriyor ve bu Türkiye algılamasını menfi olarak etkiliyor.

Yani bakıldığında, mesela Türkiye'den giden bir heyetin özellikle uluslararası toplantılarda, işte özellikle eşli olan toplantılarda, sadece Türk devlet temsilcilerinin eşlerinin türbanlı olması olarak algılanmıyor. Resmi artık böyle görmüyorlar. Yakın zamana kadar, "Ne var canım, bizde de kılık kıyafeti çok farklı insanlar var. Afrika'dan, Asya'nın çeşitli yerlerinden

gelen farklı kılık kıyafetli insanlar da var, Türklerin de bu şekilde farklı kıyafeti olması son derece normaldir" diye bakılıyordu, ama artık öyle bakılmıyor. Yani, bunlar çok fazla dikkat çekiyor. Bu başlangıçta çizmeye çalıştığım resmin tamamlayıcı bir parçası olarak görülüyor.

Batı da zaten radikal Siyasi İslâm'dan duyulan ciddi bir endişe, korku tehdit algılaması var. Türkiye'yi bununla özdeşleştirmiş bulunuyor. Şu anda Türkiye'deki bu eksen kayması ki, hükümet değişse bile bunun, Batı'daki kamuoyları açısından, algılama açısından orta vade de dahi değişmeyeceği endişesi taşıyorum.

BAŞBAKANIN YENİ BİR "NÂSIR" OLMAYA SOYUNMASINDAN MISIR VE BÖLGE ÜLKELERİ RAHATSIZ

Son olarak şuna değineyim. Yine özellikle Sayın Büyükelçim değindiler,

kısmen Sayın Milletvekilim de değindi. Bu olayın bölge ülkeleri tarafından algılanması da, içeri de reklamı yapıldığı gibi değil kesinlikle. Bu durumdan, son gelişmelerden, örneği verildiği gibi, sadece Türkiye'nin Batı'dan Doğu'ya kaymasından değil, özellikle Sayın Başbakanın yeni bir Nâsır olmaya soyunmasından, Mısır son derece rahatsız. Hamas'ın kendisi de rahatsız. El Fetih zaten rahatsız ve İran'dan daha fazla Suriye rahatsız.

Ültanır: İran da rahatsız. Humeyni'nin gazeteci torunu Hadad'ın bir yazısı hakkındaki haber iki gün önce basında vardı. "Türkiye şimdi dostumuz, ama yarın en büyük rakibimiz olacak" diyor. Türkiye'nin NATO üyesi olması, AB ve ABD ilişkileri, şu anda Suriye'yi yanına çekmesi İran'ı rahatsız ediyormuş.

Solmaztürk: İran gayet tabii rahatsız. İran ve Türkiye, bölgenin tarihten gelen rakipleri. Yani bunun aksini düşünmek mümkün değil, tamamen katılıyorum. Sayın Büyükelçime de tamamen katılıyorum. Brezilya olmasaydı, İran kesinlikle takas işine ve deklarasyona yanaşmazdı. Bakın, Hamas hemen tereddütsüz bir biçimde Türkiye'yi arabulucu istemedi. Suriye de rahatsız, çünkü kenarda bırakılıyor. Bu son zamanlarda Batı basınında, özellikle bazı düşünce çevrelerinde dillendirilen Kuzey İttifakı, yani İran-Suriye-Türkiye İttifakı, buna tabii Hamas ve Hizbullah'ı da dahil edenler var, böyle bir ittifakın içinde Suriye yalnızlıktan kurtulmak değil, daha da yalnızlaşmış, daha da marjinalize edilmiş olacak. Burada tamamlayayım.

Ültanır: Çok teşekkür ediyorum Paşam. Değerli konuklarım, katkılarınızla, çok değerli görüş ve yorumlarınızla, gerçekten çok güzel, çok özlü bir söyleşi oluyor, daha doğrusu oldu. Söleşimizi kapatmadan önce varsa, çok kısa eklemelerinizi

almak istiyorum. Sayın Büyükelçim, yine bu kısa tura sizden başlayalım.

İzninizle şöyle bir de sorum olacak: Son günlerde Türkiye'de terör olaylarının artması da, bu eksen kayması ve Türkiye'nin dış politikasına tepkilerle bağlantılı mı? Çünkü, böyle bağlantı kuranlar var. Bir de genel olarak şunu sormak istiyorum; bir diplomat olarak baktığınız zaman, dış politika, geleceğe dönük yansımalarla ve dış dinamiklerin etkisiyle, Türkiye'nin iç politikasını da etkileyecek şekilde ve Paşamın dediği gibi iktidar değişikliği için bir ivme kazandırtabilir mi?

TÜRK HALKI DIŞ POLİTİKAYI İZLİYOR, AMA OY VERMESİNDE DIŞ POLİTİKA ETKİLİ OLMUYOR

Kandemir: Şimdi son sorunuzun son kısmı, benim kanaatim, Türkiye'de dış politika, iç politikaya endeksli olarak yapılıyor. Yani dış politika söylem ve uygulamaları, iç politikada sürekli olarak bir kazanım sağlama amacına yönelik.

Ültanır: Acaba ters teper mi? Benim sormak istediğim de o.

Kandemir: Ters tepmesi Türkiye bağlamında mı, yoksa uluslararası bağlamda mı?

Ültanır: Türkiye bağlamında, iktidara etkisi açısından.

Kandemir: Türkiye'de benim gördüğüm, halk dış politika konularını ilgiyle izliyor, dinliyor da, oy verme aşamasında o kadar etkili olmuyor.

Ültanır: Batı bazı muslukları kısarsa, Türkiye zora girerse de mi?

Kandemir: Fark etmiyor. Yani genel ekonomik durumdaki zorluklar içerisinde, o kaynar gidermiş gibi geliyor bana. O bakımdan sorunuzun ikinci bölümüne cevabım bu şekilde.

DIŞ POLİTİKADAKİ GELİŞMELER TERÖRE YEŞİL IŞIK YAKMIŞ OLABİLİR

Ben tabii terör uzmanı değilim. Doğrusunu isterseniz, terör konusunda fazla yetkili konuşabilmek durumunda kendimi hissetmiyorum. Onu Paşam ve Milletvekilim benden daha iyi bileceklerdir. Yalnız bu terör olgusunun artacağı keyfiyeti bilinen bir şeydi. Yani Apo bunu uzunca bir zaman önce ilân etti. "31 Mayıs'a kadar ne yaparsanız yaparsınız, ondan sonra hiçbir sorumluluk kabul etmiyorum" dedi. Yani bu iş, zaten "geliyorum" diyordu. Bu BDP'nin söylemleri de, zaten bu istikametteydi, o bakımdan beklenmesi gerekirdi.

Terör olgusu artışıyla, dış politika uygulamaları ve bizim, tabiri caizse, nasırına bastığımız ülkelerin tepkileri arasında bir ilişki var mı dediniz, bence var. Öteden beri vardır bu. Tarihsel olarak da vardır.

Bakın, biz Kıbrıs konusunda, işte Kıbrıs'a çıkartma yaptık, Kıbrıs'ı ele geçirdik bilmem ne. Ermeni konusunda işte Ermenistan üzerinde birtakım baskılar uyguladık. Kürt konusunda şunu yaptık, bunu yaptık. Benim görebildiğim, uluslararası düzeyde Kürt, Ermeni, Rum lobileri sürekli el ele çalıştılar. Yani, Türkiye ile uğraşma bahis konusu olduğu zaman Yunanistan, Ermenistan ve Kıbrıs Rum Yönetimi hep iyi bir eşgüdüm sağlamak suretiyle, Türkiye'nin aleyhine olabilecek eylemlerin içinde yer aldılar. Bu eylemlerin kurgulayıcısı da oldular. O bakımdan şu anda bizim İsrail ile olan ilişkilerimiz bağlamında düşündüğümüzde, işte birbuçuk saattir hep konuştuk, Batı dünyasında yarattığımız algı ve bu algının onların beklentilerine ters düşmesi ve bir canavarın ortaya çıkıyor olması keyfiyeti, siz bahsettiniz, gayet güzel bir benzetmeydi, bütün bunlar terör olgusuna da bir yeşil ışık yakmış, onun

önündeki engelleri bir nebze kaldırmış ve onlara “go ahead” hadi bakalım yürü şeklinde bir endirekt mesaj vermiş olabilir diye düşünüyorum. Ama tekrar ediyorum, terör konusunda ben kendimi yetkili hissetmiyorum. Fakat dış politika bağlamındaki bu ilintiyi, ilişkiyi de ifade etmek lâzım.

Ültanır: Ekleyeceğiniz başka bir şey var mı?

Kandemir: Bu kadar yeterli.

Ültanır: Peki teşekkür ediyorum Sayın Büyükelçim. Sayın Milletvekilim, varsa eklemelerinizi ve aynı konularda sizin görüşünüzü alayım.

BATI'DAN DOĞUYA EKSEN KAYMASI TERÖRÜ TETİKLER

Gök: Ben şimdi ilk soruya tersten gideyim. Eksen kayması terör olaylarını tetikleyip artırabilir. Çünkü, eğer ki siz Batı'yı düşman görürseniz, ve Batı'nın aleyhine argümanları kullanırsanız, terörün uluslararası boyutunu ve uluslararası destek alma ihtiyacını görmezden gelirsiniz, ekseninizi Ortadoğu gibi, Doğu gibi, aslında terör ile yaşamın iç içe olduğu, terörün olmadığı hiçbir ülkenin bulunmadığı bir coğrafyada kendinizi görmek isterseniz, Batı'nın, hatta daha da uzağın, sizin ülkenize dönük olarak güçlenmenizi engelleyecek en büyük faktör olan terörü kullanma ihtimalini artırabilirsiniz.

Terör aynı zamanda tüketimdir. Terör aynı zamanda harcamadır. Terör aynı zamanda bütçenizin yarısıdır, ama o yarısı paradır, cephanedir, silahtır, işgücü kaybıdır, enerji kaybıdır. Ekseninizi terörsüz dünyada, yani ekonomisini düzeltmiş, insan hakları ihlallerinin olmadığı, lâik yapı içerisinde kendini çok rahat ifade eden toplumlardan; sorunların batağı olan, sorunlarla boğuşan, hâlâ kadın haklarının dahi konuşulmadığı bir

coğrafyada kendinizi konumlandırmak isterseniz, elbetteki bu eksen kayması terörü ve hatta lâiklik temelinde farklı terörleri de, farklı örgütleri de tetikler ve açığa çıkarır, güçlendirir, büyütür.

DIŞ POLİTİKADAKİ FARKLILAŞMAYLA DIŞ GÜÇLER İÇ POLİTİKAYI ETKİLER

Dış politika farklılaşması, iç politikada değişikliğe yol açar mı? Ben size sorunuzun Türkçe mealini söyleyeyim; dış dünyaya, Batı'ya karşı yaptığımız radikal ve Ortadoğu kökenli çıkışımız, oradaki irtibatlarımızı keser, Türkiye'de hükümet değişikliğine sebebiyet verir mi? Bir realite var. AKP zembille gelmedi. AKP, üç ayda bir parti, bir anda yüzde 34'le tek başına iktidar olabiliyorsa, bu partinin ekonomik destekleri ve hatta önüne gelen ekonomiyi tökezletecek olan konular dış dünyanın desteğiyle aşıyorsa, önündeki engeller kaldırılıyorsa, ve günümüz dünyasında dördüncü ve ilk üç gücü, kuvveti çok etkileyen medya gücü, eğer ki ağırlıklı olarak Batı elindeyse, eğer ki siz dış politikadaki radikalleşmeniz ve Ortadoğu batağına doğru ülkeyi götürmeniz, Amerika başta olmak üzere dış dünya ile hedef anlamında farklılaşmanızı doğuruyorsa, oranında bir dış denge olarak, bir dış güç olarak, sınır dışı denge olarak, elbetteki iç politikayı etkileyecektir.

Hiç kimse AKP'nin Avrupa ve Amerika desteksiz olarak Türkiye'de tek başına hükümranlığının sürdüğünü, iktidara geldiğini söyleyemez. Zira biliniyor ki, o parasal kaynaklar o fonlar, o büyük imkânlar boşuna akitilmedi, bir şekilde geldi. O yüzden ülke içi iktidar yalnızca iç dinamiklerle oluşmuyor. Artık günümüz dünyasında hem iç, hem dış dinamikler her şeyi belirliyor. Çünkü dünya adeta tek ülkeymiş gibi açık. Uydularla sınırlar bir anda aşılabilir. Duvarlar bir anda kaldırılıyor. Belki de Türkiye içinde, Türkiye'nin iç siyasetinde çok önemli olan kimi

grupların, AKP'nin radikalleşmesinden duyduğu rahatsızlıktan dolayı kopmaları da, dış dünya ve hatta Atlantik ötesi ilişkilerle bağlı.

Ültanır: Teşekkür ediyorum Sayın Milletvekilim. Paşam son olarak sizin de, bu dış politika terör ilişkisi ve eksen kaymasından rahatsızlık duyan dış dinamiklerin iktidarın geleceğine ilişkin etkileri üzerindeki görüşünüzü kısaca alabilir miyim?

SON ZAMANA KADAR AKP İKTİDARINA AMERİKA'NIN VE BATI'NIN DESTEĞİ VARDI

Solmaztürk: Hay hay kısaca ben de deşineyim. Şimdi, şu andaki iktidardaki partinin, genelde Batı'nın, özellikle de Amerika Birleşik Devletleri'nin desteğiyle iktidara geldiği ve iktidarda kaldığı, kaldığı derken tabii sadece bu desteğe bağlı olarak değil, ama bu desteği her zaman arkasında bulduğu yadsınamaz bir gerçek. Net olarak ortada duruyor. En azından Sayın Başbakan böyle düşünüyor olmalı ki, bugüne kadar 18 defa Amerika'yı üç günlüğüne ziyaret etmiş, ilk ziyaretlerini de hiçbir sıfatı olmadan yapmış olduğunu da unutmamak gerekir. Hiçbir siyasi sıfatı olmadan, hiçbiri vurgulayarak söylüyorum.

Kandemir: Buna rağmen de Oval Ofis'te kabul gördüğünün altını çizelim

Solmaztürk: Gayet tabii. Yani bunu hiç kimse inkâr edemez. Bugün gelinen noktada, bu kayma algılamasından sonra ki, bu algılamanın doğru olduğuna inandığımı vurgulamıştım. Batı'nın kaygısı bu hükümet değil, Batı'nın kaygısı Türkiye. Türkiye'yi kaybetmemeye, geri kazanmaya, yine Batı'nın bir parçası olarak Türkiye'nin kendisini görmesini sağlamaya ve Türk halkına bu mesajı vermeye çalışıyor Batı. Yeni yeni başladılar buna. Bu çaba artarak devam edecektir. Ama bu çaba

artık iktidardaki partinin iktidarda kalması amacına yönelik bir çaba değildir.

Ültanır: Yalnız orada şöyle bir gelişme de yok mu? Avrupa Birliği mesela bazı imkânlar verirse, işte şimdi yazılmaya başlanan vize kolaylığı gibi, bazı başlıkları müzakereye açarsa, iktidar “*bunları ben yaptım*” deyip iç politikada kullanmaya kalkmaz mı? Bir de bu var.

BATI’NIN HÜKÜMETE DESTEĞİ BÜYÜK ÖLÇÜDE DEVRE DIŞI

Solmaztürk: Tabii mutlaka kullanacaktır, ama o ayrı bir konu diye düşünüyorum. Tabii kullanacaktır. Ama benim samimi değerlendirmem, Batı’nın Türkiye’ye bakışında artık hükümet, hükümete destek faktörünün büyük ölçüde devre dışı kaldığıdır. Türkiye’ye Türkiye olarak bakıyorlar ve ilk genel seçimlerin ötesine bakıyorlar. Şu anda Batı’nın bakışı benim okuyabildiğim kadarıyla budur.

TERÖRDE TAŞERON ARAMAK ZÜLDÜR

Şimdi bu son gelişmelerin terörün artmasında eksen kaymasının etkisi var mı? Biliyorsunuz, bu son bir hafta-on gündür taşeron tartışması, Türk siyasi hayatına girdi. Ben prensip olarak, ülkenin kendisinin baş etmesi gerek kendi problemlerinin böyle hayali taşeronluk atıfları yapılarak tartışılmasına karşıyım. Problem bizim problemimizdir. Bizim çözmemiz gerekir. Başka herhangi bir ülkenin suçlanması ve bütün tartışmanın bunun üzerinden yapılması, bence beceriksiz, basiretsiz ve başarısız hükümetlerin son can simididir.

Kandemir: Kimdir bu adı verilmeyen taşeron veya taşeronlar?

Solmaztürk: Evet, tabii onları o iddiaları yapanlara sormak lâzım.

Ültanır: Sayın Kılıçdaroğlu Başbakan Erdoğan’a ısrarla sordu, ama cevap

alamadı. Cevap vermiyorlar. Yine kaynatılmak istenen bir cadı kazanı var gibi.

Solmaztürk: Dediğim gibi, ben kişisel olarak, bu ülkenin bir vatandaşı olarak, taşeron tartışmasından zül duyuyorum. Bizim kendimize bakmamız lâzım. Bu bizim problemimiz. Biz ne yaptık, neyi yanlış yaptık, neyi başaramadık, nerede hata yaptık, doğrusu nedir? Bunu aramamız lâzım.

EKSEN KAYMASININ TERÖRÜN ARTIŞINA İKİ AÇIDAN ETKİSİ

Bu eksen kaymasının terörün artması üzerinde etkisi vardır, iki anlamda vardır:

Bugüne kadar bu mücadeleye destek veren bazı ülkeler, bazı kesimler, bu desteği vermekte daha isteksiz ve işbirliğinde daha ağır, daha yavaş davranabilirler. Bu kaçınılmazdır. Yani bunun, hükümet seviyesinde risk almış bir kararın sonucu olması gerekmez. Ama genel bir isteksizlik olabilir, bunun da artışa dolaylı bir etkisi olur. Asıl artış bence şudur: Bu hükümetin iç siyasette, dış siyasette benimsediği siyasetin ideolojik boyutu, hükümetin dikkatini, enerjisini, gayretini, zamanını ve dolayısıyla devlet kadrolarının dikkatini ve zamanlarını, öncelikli olmayan alanlara yönlendirmiştir. Bu nedenle asıl öncelik verilmesi gereken konu, terörle mücadele konusu boşta kalmıştır. Kaçınılmaz olarak da terör tırmanmaya geçmiştir., tabii kendi siyasi projesini hayata geçirmek için.

TÜRKİYE’NİN ÖNCELİKLERİ YANLIŞ, ÖNCELİK ORTA ASYA TÜRK CUMHURİYETLERİNİN KAYNAŞTIRILMASI OLMALIYDI

Bunun diğer bir örneği; işte Kıbrıs ve Orta Asya’daki gelişmeler gibidir. Bakınız, bizim asıl öncelik vermemiz gereken, uzun bir Sovyet döneminde

Türklük kökenlerini unutmuş ve her biri kendisine ayrı bir etnik grup, ayrı bir millet ve birbirine düşman millet olarak gören Türk topluluklarını, birbirine yanaştırma, birbirine kaynaştırma olmalıydı. Kırgızistan’da yaşanan olay, her an bir başka ülkede, örneğin Kazakistan’da da yaşanabilir. Kırgızların Özbeklere bakışıyla, Kazakların Özbeklere bakışı arasında hiçbir fark yoktur. Aynı risk orada da vardır. Kazakların Türkiye’den giden Anadolu Türkleri’ne bakışı da çok farklı değildir.

BİR KIBRISLI TÜRK BUGÜN TÜRKİYE’YE BAKTIĞINDA, ÜMİTSİZLİK VE GÜVENSİZLİK BAŞKA NE GÖREBİLİR?

Biz bu öncelikleri bırakıp da, ideolojik nedenlerle başka yere yönelirsek, bu sorunlar çıkar. Aynı şey Kıbrıs için de söylenebilir. Bakınız, daha yeni Cumhurbaşkanı seçimleri oldu. En kritik bir aşamada Kıbrıs sorununun çözüm imkânı, yani bu son birbirbuçuk sene içinde girilen aşamada, şimdi bir Kıbrıslı Türk gözüyle Türkiye’ye bakınız. Görebileceğiniz sadece, geleceğe yönelik daha derin bir ümitsizlik, daha derin bir güvensizlik ve ister istemez bir farklı arayıştır. Teşekkür ederim Hocam.

Ültanır: Ben de teşekkür ederim Sayın Paşam. Değerli konuklarım hepimize çok teşekkür ediyorum. Güncel gelişmelere bağlı olarak, Türkiye’nin temel sorunları, ana yönetim sorunu, bunun dış politikadaki sapmaları, etkileri bağlamında çok güzel bir söyleyişi katkılarınızla gerçekleştirdik. Okuyucularımızın ve dolayısıyla kamuoyumuzun bilgilendirilmesine böylece bir katkıda daha bulunmuş olacağımız inancı içinde, okurlarımızla birlikte tekrar sizlerle başka konuların analizinde beraber olabilmek umuduyla, esen kalınız diyorum. Katkılarınıza tekrar teşekkür ediyorum.

Gittikçe Bozulmakta Olan Türkiye İsrail İlişkileri ve Bir Anımsatma

21.06.2010

"One minute" olayından sonra, Türkiye Cumhuriyeti Tel Aviv Büyükelçisi Oğuz Çelikkol'a İsrail Dışişleri Bakan Yardımcısı'nın yaptığı çok kaba bir diplomasi ayıbı; Gazze'ye doğru yol almakta olan insani yardım amaçlı Mavi Marmara adlı geminin, uluslararası sularda seyretmekteyken İsrail'in hava saldırısına uğraması (*bu saldırıda gemide bulunan 9 insan öldürülmüş ve çok sayıda insan da yaralanmıştır*); Türkiye-İsrail ilişkilerinin gittikçe bozulmasını kanıtlayan ve körükleyen olaylardır.

Kökeni, Erbakan'ın anti İsrail odaklı "Millî Görüş Teskilatı"na dayanan AKP ile; Hitler döneminde Musevîlerin (Yahudilerin) başına gelenleri unutmuş gibi görünen ve ABD'nin **Bush** patentli yüzde yüz sakat ve saldırgan Ortadoğu siyasetine "ram" olmuş İsrail devlet yöneticilerinin, sınırsız-sorumsuz tutumlarını değerlendirirken, Türk-Musevî ilişkileri konusuna kısaca bir göz atmanın yararı olacağı kanısındayım.

Önce bir anımsatma: Kral Ferdinand ile Kraliçe İzabel'in İspanyasında uygulanan korkunç engizisyonlardan kaçan ya da zorla sürgün edilen yüzbinlerce Sefarad Yahudisini [*Sefarad demek İbrance İspanya demektir*] 1492'de sürgün

Dursun ATILGAN

Avrupa Atatürkçü Düşünce
Dernekleri Federasyonu
GENEL BAŞKANI

ettiklerinde, onları, başta Avrupa'nın en ünlü(!) devletleri olmak üzere, dünyanın hiç bir devleti kabûle yanaşmamıştı. Fatih Sultan Mehmet'in oğlu II. Bayezid'in Padişahlığı sırasında, Osmanlı İmparatorluğu, söz konusu Sefarad Yahudilerini, başta **İstanbul** olmak üzere, **İzmir, Selânik, Halep** gibi belli başlı kentlere yerleştirmişlerdir. Sefarad Yahudilerinin konuştuğu dile **Ladino** deniliyordu. (*Yeri gelmişken hemen anımsatalım: Fransa'nın bugünkü Cumhurbaşkanı Sarkozy'nin annesi Selânik'te sığınma ve özgürlük bulmuş olan Sefarad Yahudilerindendir. Babası ise, 150 yıllık Osmanlı egemenliğinde en özgür yaşam hakkını elde etmiş olan Macaristan kökenlidir.* 1992'de, engizisyonlardan kaçan ve sürgün edilen Yahudilerin, Türkler tarafından 1492'de kabûl edilmesinin 500'üncü yılında, İstanbul'da bir tören düzenlenmişti. Hattâ aynı yıl Türkiye-Avrupa İlişkileri Enstitüsü de Hamburg'ta bir tören organize etmişti. İstanbul'daki törende konuşan zamanın İsrail Cumhurbaşkanı, Yahudilere gösterdikleri konukseverlik ve iyilikseverlik için, Türklerle saygı ve şükran duyduklarını içeren bir konuşma yapmıştı.

İşte bu 500'üncü Yıl kutlamaları çerçevesinde **Benny Peiser** adlı bir Yahudi, Atatürk Türkiye'sini de dikkate alarak, Almanya'daki Musevi Cemaati tarafından Almanca yayımlanan, "**Unsere Stimme = Sesimiz**" adlı bir derginin 5'inci sayısında, "**Wussten Sie eigentlich, dass... = Bunları biliyor muydunuz?**" başlıklı bir yazı yayımlamıştı.

Bu yazının, tam da bugünlerde Türkçeye çevrilerek, her iki ülkenin kamuoyunun bilgisine sunulması gerektiği düşüncesinden hareketle önemli bir görevi yerine getirmek istiyorum.

İşte BENNY PEISER'in 30'a yakın saptamaları⁽¹⁾:

⁽¹⁾ Bu bölüm, Dursun Atılgan tarafından Almanca'dan çevrilmiştir.

SIĞINMA VE BİRLİKTE YAŞAMANIN 500. YILINDA OSMANLI İMPARATORLUĞU'NDA VE TÜRKİYE'DE MUSEVİLER

Bunları biliyor muydunuz?...

»Kafkasya bölgesi Türk halklarından olan Hazarlar'ın, 8'inci yüzyılda Musevîlik dinine geçtiklerini; 13'üncü yüzyıldaki Moğol istilâsına kadar, yani 500 yıl boyunca, büyük bir Türk-Musevî imparatorluğu kurduklarını; bu imparatorluğun diğer Türk halklarıyla birlikte istilacı Araplara ve Ruslara karşı savaşmak zorunda kaldıklarını?

»700 yıl kadar önce, yani 14'üncü yüzyılın başlarında, çok sayıda Avrupa ülkelerinde baskı ve zulümle karşı karşıya bulunan Musevîlerin, Osmanlı İmparatorluğu'nun o zamanki Başkenti olan Edirne'ye kaçarak sığınma olanağı bulduklarını?

»Osmanlıların, Bursa'nın 1324'teki fethinde, Bizanslılar tarafından baskı ve zulüm görmekte olan bir Musevî cemaatiyle karşılaşmış olduğunu; bu Musevîlerin Osmanlıları kurtarıcı olarak coşkuyla karşıladıklarını ve Sultan Orhan'ın onlara yeni bir Sinagog inşa etmeleri için izin verdiğini?

»1376 yılında Macaristan'dan kaçan çok sayıda Musevînin, Osmanlı'nın himayesinde kurtuluş bulduğunu?

»Eylül 1394'te, Fransa Kralı VI. Şarl tarafından kovulan ve Edirne'ye gelen Musevîlerin, Yıldırım Beyazıt tarafından merasimle karşılandıklarını?

»15'inci yüzyılın başlarında Sicilya'dan sınır dışı edilen Musevîlere, o tarihte Osmanlı topraklarının bir parçası olan Dubrovnik'te (Ragusa) yerleşme izni verildiğini?

»1420'de, Venedikliler tarafından baskı ve zulüm gören Selânik Musevîlerinin (Çelebi Mehmet'in Padişahlık yaptığı dönemde) Edirne'ye kaçarak sığınma hakkı elde ettiklerini?

»1450'de Edirne'de bulunan Haham İshak Zarfati'nin, Batı'daki tüm Musevîlere bir mektup yazarak, Hıristiyanların baskısından kurtulmak için Osmanlı İmparatorluğu'na göç etmelerini tavsiye ettiğini?

»İstanbul'da yaşayan ve kendilerine Bizanslılar tarafından baskı ve zulüm yapılan Musevîlerin, Bizans İmparatorluğu'nu fetheden Fatih Sultan Mehmet'i kurtarıcı olarak karşıladıklarını?

»Fatih Sultan Mehmet'in Musevîlerle ilgili resmî bir beyanname yayımlayarak, kendilerinin Osmanlı Tahtı'nın himayesine girerek, ülkenin en verimli topraklarında, sahip oldukları hayvan sürüleriyle birlikte yerleşmelerine izin verdiğini?

»1470 yılında Bavyera Kralı Ludwig tarafından ülke dışına sürülmüş olan tüm Musevîlerin, Osmanlı topraklarında sığınma hakkı ve kurtuluş olanağı bulduklarını?

»İspanya Musevîlerinin (Sefarad Yahudileri) engizisyon yöntemiyle ülke dışına sürülmeleri nedeniyle, Padişah

Yahudi kökenli sosyal antropolojist ve yazar Dr. Benny Peiser, Unsere Stimme dergisindeki "Wussten Sie eigentlich, dass..." makalesiyle, unutulmuş gerçekleri dile getirip hatırlatmış bulunuyor.

II.Bayezid'in devlet memurlarını, söz konusu Musevîlerin ülkeye kabûl edilmesinin engellenmemesi ve kendilerine herhangi bir güçlük çıkarılmaması konusunda uyardığını ve bilakis münasip bir biçimde karşılanmaları için gerekli emri verdiğini?

»Sayıları 200.000'in çok üstünde olan ve İspanya'dan sürgün edilen, aralarında (barut üreticileri, demir dökücüleri gibi askerî uzmanların da bulunduğu) Musevîlerin Osmanlı topraklarında sığınma olanağı bulduktan sonra, sahip oldukları teknolojik bilgilerle Osmanlı ordularının ateşli silahlarla donanımında dikkate değer katkıları bulunduğunu ve hatta bu sayede Osmanlıların Mısır'ın Memlûkluları'na ve Pers

İmparatorluğu'na karşı 16'ncı yüzyıl başlarında kazandıkları zaferde önemli rol oynadıklarını?

»Apulya'nın (İtalya) 1537 yılında Papa'nın egemenliğine verilmesinden sonra, Musevîlerin buradan kaçarak Osmanlı İmparatorluğu'na sığındıklarını?

»1540'ta, Amasya'da yaşayan Hıristiyanlar tarafından, Musevîlerin merasimle katledilmesine ilişkin olarak açtıkları davâda, Kanunî Sultan Süleyman'ın bir ferman yayımlayarak, bundan böyle hatalı suçlamaların sadece Padişah katındaki Kadılık makamına iletilmesini buyurduğunu?

»1542 yılında Kral Ferdinand tarafından Bohemya'dan sürgün edilen Musevîlerin çoğunun, Türkiye'de sığınma hakkı ve kurtuluş bulduklarını?

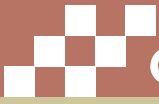
»Mart 1556'da, cebren vaftiz edilen ve Papa IV. Paul tarafından yakılan 25 Musevî nedeniyle, Kanunî Sultan Süleyman'ın Papa'ya bir mektup yollayarak, Ascona'da bulunan diğer Musevîlerin derhal serbest bırakılmasını talep ettiğini; çünkü Kanunî'nin, bu insanları Osmanlı'nın yurttaşları olarak gördüğünü ve Papa'nın, Kanunî'nin bu baskısına boyun eğmek zorunda kaldığını?

»Kanunî Sultan Süleyman'ın, 1561'de Tiberya şehrine^[2] sınırı olan bölgeleri,

Kral Ferdinand ile Kraliçe İzabel'in İspanyasında korkunç engizisyonlardan kaçan ve sürgün edilen yüzbinlerce Sefarad Yahudisini Avrupa ülkeleri dışlarken, Osmanlı Padişah II. Beyazıt kabûl edip Selanik, İstanbul, İzmir ve Halep'e yerleştirdi.

^[2] Tiberya, günümüz İsrail'inde kuzeyde yer alan bir kent ve eskiçağlardan günümüze kadar gelen bir coğrafi bölgedir.

Kanunî Sultan Süleyman, 1561'de Tiberya şehrine sınırı olan bölgeleri, Osmanlı Maliye Nazırı Musevî Yasef Nassi'ye armağan etmiş, böylece Musevîlerin Filistin'de yerleşim bölgesinin çekirdeği oluşmuştur.

1922'de toplanan Lozan Barış Konferansına, Türkiye'den gayrimüslim olarak yalnızca Musevî Haim Nahum delege olarak atılmıştır.

Osmanlı'nın Maliye Nazırı (Bakanı) Musevî Yasef Nassi'ye armağan ettiğini; bu suretle zulüm gören ve sürgün edilen Musevîler için Filistin'de bir yerleşim bölgesi kurmasını mümkün kıldığını?

»27 Ekim 1840'ta Sultan Abdülmecid'in bir ferman yayımlayarak, "Yurttaşlarımıza karşı beslediğimiz sevgi nedeniyle, kendilerine isnat edilen suç konusunda suçsuzluğu sabit olan Musevî milletine eziyet edilmesine izin vermeyeceğini" ilân ettiğini?

»1881, 1891, 1897 ve 1903 yıllarında Rus Pogrom'undan ve 1917'de Bolşevist İhtilâli'nden kaçarak kurtulan onbinlerce Musevî sığınmacının Türkiye tarafından kabul edildiğini?

»Birinci. Dünya Savaşı'nda Türkiye topraklarının büyük bölümlerinin yabancı güçlerce işgal edilmesi sonrasında da, Osmanlı Musevîlerinin Türkiye'ye sadık kaldıklarını ve Hahambaşı Haim Nahum'un yılmak yorulmak bilmeden, Amerika ve Avrupa'da Türkiye için gayret sarf ettiğini?

»1922'de toplanan Lozan Barış Konferansına, gayrimüslim olarak yalnızca Haim Nahum'un delege olarak katıldığını?

»Türkiye Cumhuriyeti'nin Cumhurbaşkanı Mustafa Kemal Atatürk'ün, 1933'ten itibaren, Hitler Almanya'sından kaçmak zorunda kalan

(Paul Hindemith gibi) çok sayıda bilim adamını, sanatçıyı, siyasetçiyi, müzisyeni Türkiye'ye davet ettiğini ve onların Türk üniversitelerinin kuruluşunda önemli katkılarda bulduklarını?

»Türk hükümetinin, 1941'de Romanya'da soykırım tehlikesiyle karşı karşıya bulunan Musevîleri tahliye ederek, Filistin'e göndermek istediğini, ancak bu istemin ABD Dışişleri Bakanlığı tarafından geri çevrildiğini?

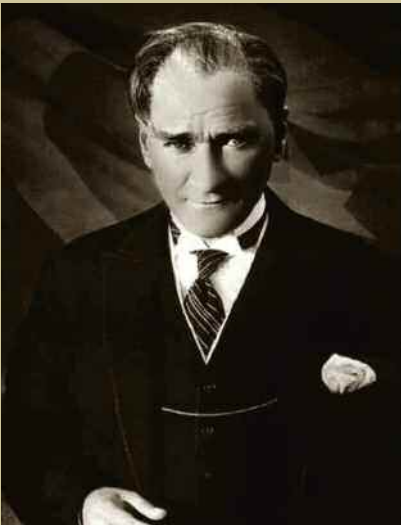
»Türkiye'nin, İkinci Dünya Savaşı sırasında anti faşist sığınmacılar için transit ülke görevi yaptığını ve bu suretle 20.000 Musevî sığınmacıyı ölümden kurtardığını?

»Türk diplomatlarının, Almanya'nın işgal ettiği Balkan ülkelerindeki Musevîleri soykırım tehlikesinden kurtardığını?

»Türkiye'nin Mart 1949'da İsrail'i resmen tanıdığını ve 1950'den itibaren, bu Musevî devletle diplomatik ilişkileri başlattığını?

»Türkiye'nin, İran ve İsrail ile birlikte 1958 yılında radikal Arap devletlerine karşı bir ittifak oluşturduğunu?

»Türkiye'nin, sürekli olarak, İran, Suriye ve Irak'ta baskı altında bulunan Musevîlerin transit olarak Türkiye üzerinden Filistin'e göç etmeyi – Aliya^[3] – ve orada sığınma olanağı sağladığını?...

Atatürk, 1933'ten itibaren Hitler Almanyasından kaçmak zorunda kalan dünyaca ünlü viyoloncel, besteci, orkestra şefi, müzik teorisyeni Paul Hindemith gibi sanatçıları bilim adamlarını, Türkiye'ye davet etmiştir.

[3] Aliya: Sionizm hareketinde Filistin'e yapılan çeşitli Musevî göçleri için kullanılan tabir. Örneğin: 1. Aliya (1881-1903), 2. Aliya (1904-1914) vs.

Türkiye-İsrail İlişkilerindeki Gelişmeler

11.06.2010

GİRİŞ

Türkiye-İsrail ilişkileri, 1990 yılından itibaren gelişim göstermiş, 20 yıl içinde ilk on yıllık dönemde olumlu, müteakip beş yıllık dönemde kısmen sabit kısmen olumsuz, sonraki beş yıllık dönemde olumsuz yönde olmak üzere değişik boyutlar kazanmış, 2010 yılına gelindiğinde en kötü dönemini geçirmeye başlamıştır. İlişkilerin bu değişik boyutta gelişmesine etki eden birçok faktör bulunmaktadır.

İki ülke arasındaki ilişkiler 1990'lı yıllarda, stratejik müttefiklik olarak algılanacak kadar gelişmiş, başlangıçta savunma sanayindeki yakınlaşma, sonra askeri işbirliği ile savunma ve güvenlik alanında ilerleme kaydetmiştir. Askeri alandaki ilişkilerin gelişmesi, diğer ilişkiler için lokomotif görevi görmüş, ekonomik ilişkiler derinleşmiş ve turizm alanı da bu gelişmelerden payını almıştır. İlişkilerdeki yakınlık, dış politikada, güvenlik sorunlarında ve iç politikadaki değişimler nedeniyle, 2000'li yılların başından itibaren önce durgunlaşmış, sonra gerilemiştir. İlişkilerin bundan sonraki seyrinin, Ortadoğu'daki gelişmelere, tarafların ihtiyaç ve algılamalarına göre değişebileceği düşünülmektedir. Geçen 20 yıllık dönemi analiz ederek, geleceğe yönelik değerlendirmeler yapmak ve Türkiye açısından bu değerlendirmeye göre, politika ve stratejiler oluşturmak mümkün olabilecektir.

1990-2000 DÖNEMİ

İlişkilerin bu dönemde gelişmesi nedenine, uluslararası ilişkilerin güvenlik boyutunda cereyan eden olaylar ve Türk Silahlı Kuvvetleri'nin (TSK) savunma malzemeleri konusundaki ihtiyaçları çerçevesinde bakmak doğru yaklaşım olacaktır. Soğuk Savaş'ın sona ermesiyle taraflar üzerindeki blok baskılarının sona ermesi ve İsrail-Filistin barış görüşmelerinin Oslo süreci çerçevesinde hızlanması, Türk-İsrail yakınlaşmasının zeminini hazırlamıştır. İsrail ile Filistin Yönetimi arasında barış görüşmelerinin başladığı bir dönemde, Türkiye'nin iki taraf arasında seçim yapma zorunluluğu göreceli olarak ortadan kalkmış, bu da Ankara'nın Tel Aviv ile daha kolay işbirliği yapabilmesini mümkün kılmıştır.⁽¹⁾

1980'lerin başlarından itibaren ortaya çıkan bölücü terör örgütü PKK'nın eylemleri gittikçe artmış ve 1990'ların başlarında tepe noktasına ulaşmıştır. TSK ve onunla birlikte diğer güvenlik güçleri PKK ile yoğun mücadeleye girmişlerdir. Suriye, PKK terör örgütüne destek vermenin ötesinde, onu barındıran, yöneten ve yönlendiren bir ülke konumunda olmuştur. Suriye'nin davranış tarzının arkasında, kısmen Rusya'nın etkisi olmakla birlikte, uzunca süredir acentesinde bulundurduğu Hatay'ı yeniden Suriye topraklarına katma isteğinin, sınır aşan sular konusunda Türkiye'yi zorlama arzusunun bulunduğu ve Türkiye'nin bölünmesini hedef alan teröre destek vererek, Türkiye'yi zayıf duruma düşürme isteğinin olduğunu söylemek mümkündür.

(E) Tümgeneral Armağan KULOĞLU
Ortadoğu Stratejik Araştırmalar Merkezi (ORSAM) ve
Beykent Üniversitesi BÜSAM Başkanışmanı

⁽¹⁾ Yrd.Doç.Dr.Tarık Oğuzlu, "Türkiye-İsrail İlişkilerinin Değişen Dinamikleri", Ortadoğu Analiz, Nisan 2009, Sayı 4, s.15.

"Davos'ta One-Minute Krizi", "Dökme Kurşun Operasyonu" ve en son yaşanan "Gazze'ye Yardım Konvoyu Krizi, İsrail'in Türkiye'ye karşı daha tepkili bir durum almasına neden olmuştur.

Aynı dönemde Yunanistan'ın, Ege Denizi ve Kıbrıs dahil Doğu Akdeniz'deki durumu kendi çıkarları doğrultusunda şekillendirebilmek için düşmanca bir tutum sergilediği ve Türkiye'nin hassasiyetini istismar ederek, avantaj sağlamaya çalıştığı görülmüştür. Bu nedenle Yunanistan'ın da PKK terör örgütüne çeşitli yönlerden dolayı destek verdiğine şahit olunmuş, hatta bu ortak noktadan hareketle Suriye ile ittifak içine girdiği belirlenmiştir. Bu gelişmelere göre Türkiye, tehdit algılamasında bir taraftan Suriye'yi, diğer taraftan Yunanistan'ı ve aynı zamanda mücadele etme zorunda kalacağı PKK terör örgütünü birlikte değerlendirme ihtiyacını duymuş ve savaş planlarını "iki buçuk muharebe doktrinine" göre yapmak mecburiyetinde kalmıştır.

Türkiye aynı dönemde İran'dan kaynaklanan tehditle karşılaşmıştır. Türkiye ile İran'ın, tarih boyunca birbirlerine karşı fazla düşmanca duygular beslemeyen, ancak bölgede birbirleriyle daima rekabet içinde olan iki ülke olduğu bilinmektedir. İran'ın 1990'lı yıllarda ve kısmen de 2000'li yılların başlarında, Türkiye'yi zayıflatarak bölge etkinliğinde üstün duruma gelmek için PKK/Kongra-Gel örgütüne verdiği desteği ve rejim ihracı politikası unutmamalıdır. Bu dönemde TSK'nın modernizasyon ve teknoloji transferi ihtiyacı artmış, ABD ise dış

politikadan kaynaklanan iç politikadaki gelişmelerden dolayı bu ihtiyacı karşılayamamış, hatta Türkiye'ye karşı savunma malzemeleri konusunda açık veya gizli ambargo uygulamıştır. Böyle bir ortamda TSK'nın ihtiyacı olan malzeme, modernizasyon ve teknoloji ihtiyacının İsrail'den karşılanabileceği anlayışı gelişmiş, ABD Yönetimi de bu durumu desteklemiştir.

İlişkilerdeki iyileşmenin ilk belirtisi, diplomatik ilişkilerin gelişmesine paralel olarak, Türkiye tarafından büyükelçi atanmasıdır. TSK'nın modernizasyon ve teknoloji transferi ihtiyaçları, İsrail ile yapılan işbirliği kapsamında karşılanmaya başlanmıştır. Ticaret ve turizm alanında gelişmeler kaydedilmiştir. Doğu Akdeniz'de düzenlenen küçük çaplı tatbikatlara Türkiye, ABD ve İsrail müştereken katılmıştır. İsrail pilotlarına Türk semalarında eğitim imkânı sağlanmıştır. Musevi Lobisi'nin uluslararası ilişkilerde ve sözde Ermeni soykırımının ABD'de tanınmaması konusunda desteği alınmıştır.

1990'lı yıllardaki yakınlaşmanın yapısal nedenlerinde en önemli faktör, kuşkusuz Türkiye ve İsrail'in kendilerini bölgelerinde stratejik anlamda yalnız hissetmeleri ve etraflarının düşman devletlerce çevrili olduğuna inanmalarındadır. Bu dönemde her iki taraf da Suriye ve İran'ı potansiyel tehdit

olarak değerlendirmiş ve Irak'taki Saddam rejiminin varlığına şüphe ile yaklaşmışlardır. İsrail'in kendisini bölgede düşman Arap rejimleri ile çevrelenmiş hissettiği müddetçe, Türkiye gibi lâik, Batı'ya dönük ve Arap olmayan Müslüman bir ülke ile ilişkilerini geliştirmeye gayret ettiği, bu sayede stratejik yalnızlıktan kurtulmaya çalıştığı düşünülmektedir. Türkiye'nin İsrail askeri pilotlarına eğitim sahası tahsis etmesi, İsrail'in İran ile yaşaması muhtemel bir hava savaşında askeri kabiliyetinin artması anlamına geldiği, tanınan bu imkânın, İsrail'in dar olan stratejik derinliğinin genişlemesine yardımcı olduğu anlaşılmaktadır.⁽²⁾

2000-2010 DÖNEMİ

Bu dönemde Suriye ve İran'la ilişkilerde değişiklik yaşanmış, Irak'la ilişkiler yeni bir platforma oturmuş, PKK'nın destek alanı değişmiştir. Türkiye ve İsrail'de iktidarlar el değiştirmiş, bu değişikliklere paralel olarak Türkiye'nin İsrail'e karşı politikalarında değişim meydana gelmiş, İsrail'deki aşırı milliyetçilerin iktidardaki koalisyonlarda yer alması, İsrail'in Türkiye'ye karşı olan tutumunda da değişiklik yaratmıştır. 2000'lerin ortalarından bu yana Türkiye ve İsrail arasında öncelikler ayrışmasının yaşandığı bir gerçektir. Bir taraftan Türkiye için bölgedeki demokratikleşme süreci ve Filistin meselesi ön plana çıkarken, İran meselesi İsrail'in birinci

⁽²⁾ Yrd.Doç.Dr.Tarık Oğuzlu, "Türkiye-İsrail İlişkilerinin Değişen Dinamikleri", Ortadoğu Analiz, Nisan 2009, Sayı 4, s.17

gündemini oluşturmuştur. İşte bu noktada Türkiye ve İsrail'in öncelikleri birbirinden ayrılmıştır. Özellikle geçen seneki "Davos Krizi", "Dökme Kurşun Operasyonu" ve paralelindeki gelişmeler ile en son yaşanan "Gazze'ye Yardım Konvoyu Krizi", İsrail'in Türkiye'ye karşı daha tepkili bir durum almasına neden olmuştur. İsrail tarafında, İsrail'in alttan alan taraf ve edilgen olduğu, Türkiye ne kadar İsrail'i eleştirirse eleştirsin, 2000'lerde yaşanan krizler boyunca, fazla tepki göstermediği, Türkiye'ye boyun eğdiği düşüncesi oluşmuştur. Artık bu davranışın sona ermesi gerektiği, bu nedenle de daha aktif şekilde Türkiye'ye tepki göstereceklerinin mesajları verilmeye başlanmıştır.

Davos sonrası gerilen ilişkiler, özellikle "Anadolu Kartalı" tatbikatında İsrail'in tatbikat dışı bırakılmasıyla, sonra "Ayrılık" dizisinin kötü etkileri ile ve "Koltuk Krizi" ile gergin bir duruma girmiştir. Gelişmeler, gittikçe kriz döngüsüne girmeye başlamıştır. İsrail Dışişleri Bakanının Şubat 2010'da Yunanistan ve Güney Kıbrıs Rum Yönetimi'ne yaptığı ziyaretlerin, bu iki ülkeyle Türkiye arasında eskiden beri var olan çekişmeyi kışkırtmak için yeni bir çaba niteliğinde olduğu algılanmaktadır.^[3] Gazze'ye yardım konvoyunda yaşanan olaylar ise, krizi en üst düzeye taşımıştır.

Hamas krizi, Halim Meşal'in Türkiye'ye gelmesi, İsrail tarafında hoşnutsuzluk yaratmış, bu gibi davranışlar, olumsuz yaklaşım sürecini hızlandırmıştır. Daha sonra Türkiye'nin Suriye ve İsrail arasında kolaylaştırıcı ya da bir arabuluculuk rolü oynamasıyla birlikte ilişkilerde yeni bir boyuttan bahsetmek mümkün olabilmıştır. Ancak, "Dökme Kurşun Operasyonu"ndan sonra bu girişim duraksamıştır. 2007'den sonra Türkiye ile ilgili haberler İsrail gazetelerinde hemen hiç yer almamıştır. Bütün bunlara rağmen Türkiye güvenilir ortak görülmüş, ilişkilerin kötüleşmesinin

siyasetin cilvesi olduğu, normalleşeceği düşünölmüştür. İsrail tarafından siyasette bunların olabileceği kabul edilerek, diğer alanlarda ilişkilerin iyi olduğu mesajı verilmiştir.

GELİNER DURUMUN DEĞERLENDİRMESİ

2000'lerle birlikte Türkiye-İsrail ilişkilerinde başlayan krizin eskiden olduğu gibi kriz, yumuşama ve normalleşme döngüsünü içinde sürdürölemeyeceği, 1990'larla karşılaştırıldığında, derin yaralar aldığı bir gerçektir. İlişkilerin eski haline döneceğini beklemenin mevcut şartlar itibarıyla mümkün olamayacağı anlaşılmaktadır.

Türkiye'nin İsrail ve Filistin arasında arabuluculuk yapma çabası, İsrail'in öncelikleriyle uyuşmamaktadır. İsrail tarafından Türkiye'nin tarafsızlığını yitirdiği iddiaları ortaya atılmış, İsrail'de Türkiye'ye karşı güven duyan insan sayısında büyük azalma olmuş ve Türkiye'nin Suriye yanlısı, algılanmaya başlanması önemli bir faktör olarak karşımıza çıkmıştır. Türkiye ve İsrail arasında, değişen şartlarda geçmişte adeta askeri pakt gibi oluşan ilişkiler zayıflamış durumdadır. Gazze'ye yardım konvoyu olayı ilişkileri daha da kötüleştirmiştir. İkili ilişkilerin düşük seviyelere inmesi beklenebilir. Bunun radikal biçimde eski haline gelebileceğini söylemek zordur. Bölgedeki gelişmeler, ilişkilerin bu yöne kaymasını zorlaştırmaktadır. Ancak, her iki ülkenin birbirine değişik alanlarda ihtiyacı olduğu bir gerçektir. İlişkilerin önümüzdeki dönemde ve yakın

gelecekte nasıl olacağını kestirmek zor olmakla beraber, farklı zeminde oluşacağı, rekabet zeminine doğru kayabileceği göz önünde tutulmalıdır.

Türkiye İsrail ilişkilerinin 1990'lardaki yakınlaşma döneminden ve derin ilişkilerden sonra 2000'li yıllara gelindiğinde ortaya çıkan durum çerçevesinde normal olduğu da, bir şekilde ifade edilebilir. Bunun, Türkiye'nin bölgedeki diğer ölkelerle ilişkilerinin daha iyiye gittiği bir dönemde, doğal ve beklenen bir durum olduğu söylenebilir. Bir diğer analize göre, Türkiye İsrail ilişkilerinin olumsuz yola girmesinin ideolojik boyutları olduğu ortaya konmaktadır. Arap ölkeleri başta olmak üzere bölgeden destek görebilecek, bölgenin sempatisini kazanabilecek, zengin Arap ölkelerinin paralarının Türkiye'ye gelmesine imkân yaratacak ve bölgede etkili olabilecek bir durum yaratılabilmesi için, İsrail karşıtı politikalar izlenmesinin ve karşıt durum sergilenmesinin gerektiğinin düşünöldüğü, üzerinde durulması gereken bir faktördür.

Türkiye'de 2002 seçimleri ile iktidarın değişmesinin, İsrail'de ise askeri çözümleri öne çıkaran siyasi partilerin iktidara gelmelerinin, ikili ilişkilerin son yıllarda göreceli olarak soğumasına neden olduğu değerlendirilmektedir. Bundan hareketle bazı gözlemciler ilişkilerdeki soğumayı, Türkiye ve İsrail'deki iktidarların ideolojik görüşleri temelinde açıklamaya çalışmışlardır. Yine bu gözlemciler, siyasi İslâmcı gelenekten gelen bir iktidarın, İsrail karşıtı tutum takınmaktan daha doğal bir şeyin düşünemeyeceği, Türkiye'nin daha çok İslâm dünyasının lider ölkesi olma isteği üzerinde fikir oluşturmuşlardır. İsrail ile

İsrail uçaklarının Türkiye'de uçuş eğitiminin kısıtlanmasından sonra, Yunanistan Ege ve kısmen Doğu Akdeniz'de kendi hava sahasını İsrail'e açtı, ayrıca uluslararası hava sahasında müşterek tatbikatlar yapıyorlar.

^[3] Turquie Diplomatique Gazetesi, "Türkiye'ye Santaj", 15 Mart-15 Nisan 2010, Sayı:14, s.1

yakınlaşmanın, Türkiye'nin İslâm dünyasından uzaklaşmasını hızlandıracağı ve Türk dış politikasının tek yönlü şekilde Batı'ya doğru çevireceği, bunun Türkiye'nin çıkarları ile örtüşmeyeceği üzerinde durmuşlardır. Davos olayı başta olmak üzere, Filistin halkını koruyucu, Gazze'deki durumu yerici davranışlar, İslam dünyasında Türkiye sempatisi sağlamış, Türkiye'nin Arap dünyasındaki imajını ve popülaritesini artırmıştır. Türkiye'nin, İslâm dünyasının politik, sosyolojik ve ekonomik desteğini alabilmesi ve İsrail'i düşman olarak gören bu camiayı kendi tarafına çekebilmesi için, Batı tarafında yer almasına rağmen, İsrail ile ilişkileri göreceli olarak bozmayı politika olarak benimsediği söylenebilir.

Türkiye'nin İran politikası, İsrail'i ve ABD'yi tedirgin etmektedir. Türkiye bakışının aksine, İran şu an İsrail'in en önemli varoluşsal güvenlik tehdididir. İran'ın bir yandan Suriye ile yakınlaşması, diğer yandan Lübnan'daki Hizbullah ve Gazze'deki HAMAS ile stratejik ilişkiler kurması, İsrail tarafında bir kuşatılmışlık duygusu yaratmaktadır.^[4] Türkiye'nin BM tarafından İran'a uygulanması düşünülen yaptırımlar konusundaki tutumu, başta ABD ve İsrail, kısmen Batı tarafından olumsuz olarak algılanmaktadır. Türkiye'nin İran'la geliştirmeye özen gösterdiği ilişkilere, uluslararası ortamın sekte vuracağı düşünülmektedir. Türkiye'nin Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi (BMGK) geçici üyesi olması, durumunu daha da güçleştirmektedir. Türkiye'nin Brezilya ile birlikte İran'ın uranyumunun takası konusunda sağladığı üçlü anlaşmadan sonra, BM'de yapılan yaptırımlar oylamasında "hayır" oyu kullanma zorunda kalması, Türkiye'nin Batı camiasından uzaklaşacağı düşüncesi ile İsrail'i sevindirmiştir. Durum, Türkiye'nin İran tarafında yer aldığını göstermektedir. Türkiye'nin İran tarafında görünmesi, İsrail açısından

olumsuz bir durum olarak nitelendirilmektedir.

Buradan hareketle birçok gözlemci, önümüzdeki dönemde Türkiye'nin dış ve güvenlik politikasının yeniden tanımlanabileceği üzerinde görüş birliği oluşmuştur. AB üyesi olmayan, ancak bölgesinde AB üyesiymiş gibi hareket edebilen, kendisini eskiye göre daha fazla AB'li hisseden Türkiye'nin, 1990'lı yıllarda içine düştüğü yalnızlıktan kurtulmak adına İsrail'e yanaşmak istemesinin, artık daha uzak bir seçenek olduğuna ilişkin görüşler bulunmaktadır. Yeni jeopolitik ortamın, Türkiye'nin İsrail'e olan ihtiyacından daha çok, İsrail'in Türkiye'ye ihtiyaç duyduğu şeklinde olduğu değerlendirilmektedir. Geline aşamada Türkiye'nin İsrail ile olan ilişkilerini askıya alması beklenebilir. Ancak, bunların içinden savunma sanayi ile ilgili olanlardan devam eden projelerin askıya alınması maddeten mümkün görülmemektedir.

İLİŞKİLERDE ABD FAKTÖRÜ

İsrail ile Türkiye arasındaki ikili ilişkiyi tek başına ele almanın yeterli olamayacağı, konunun bölgesel ve küresel düzeyde ele alınması için Türkiye ve İsrail'in yanında ABD'nin durumunu da ortaya koymanın yararlı olacağı düşünülmektedir. İsrail'in global risk algılaması ve tehdit algılamasına bağlı olarak benimsediği bölgesel ve global siyasetle ABD'nin belirlediği bölgesel ve global siyaset çatışmaktadır. Bu çatışmada bariz olarak Filistin konusu ön plandadır. Zengin petrol kaynaklarının kontrol edilmesi ve İsrail'in Ortadoğu'da yaşatılması ve güvenliğinin sağlanması, Ortadoğu denklemi ABD'yi yakından ilgilendirmektedir.

ABD 2011'in sonunda Irak'tan askeri kuvvetlerinin tamamına yakını çekmeyi planlamıştır. Diğer taraftan ABD, İsrail'in bölgedeki güvenliğini gözetmek ihtiyacındadır. ABD'nin bölgedeki yaşamsal çıkarları, hem

enerji kaynakları, hem de siyasi varlığı açısından önemlidir. Bu çerçevede ABD'nin çekilirken Türkiye'yi bu bölgede, ABD'nin çıkarlarını, İslâm Dünyası, Araplar, Filistinlilere rağmen koruyabilecek konuma getirme arayışı ve çabası içinde olduğu görülmektedir.

ABD'nin bu çıkarlarını sağlayabilmek için Türkiye'yi, kendi kontrolünde hareket edebilecek, bölge ile uyumlu, ancak Batı'dan da kopmadan hareket edebilecek bir konuma sokmak istediği anlaşılmaktadır. Bu maksatla yeni bir değerlendirme yaptığı, bunu uygulamaya koyduğu düşünülmektedir. Buna göre, Soğuk Savaş Dönemi'nde tehdit olarak komünizmi gören ABD'nin, Soğuk Savaşın sona ermesiyle yeni bir tehdit algılamasına ihtiyaç duyduğu görülmüştür. Bu tehdit algılaması da İslâm olmuştur.

Yeni algılamaya göre İslâm, tüm dünyada ABD ve Batı tarafından medeniyetin bir numaralı düşmanı ve tehdidi olarak gösterilmeye ve anlatılmaya çalışılmıştır. Fakat bir süre sonra, İslâm dünyasında bunun büyük tepki gördüğünü anlayan ABD'nin, bu söylemi değiştirdiği ve yerine radikal İslam kavramını getirdiği gözlemlenmiştir. Bu kavramın da ne kadar etkili olduğunu anlayabilmek için hemen karşısına bir panzehir çıkarmak gerektiği, bunun da Büyük Ortadoğu Projesi'ndeki ılımlı İslâm kavramı olduğu yaşanan gelişmelerden anlaşılmaktadır. Türkiye'nin de bulunduğu 22 ülkenin coğrafyasındaki rejimi değiştirmeyi amaçlayan ve Müslüman ülkeleri hedefleyen bu projenin gerçekleşebilmesi için, seçilen bir ülkenin "ılımlı İslam" modelini oynaması gerektiği düşüncesi, uluslararası platformda ve Türkiye'de kabul görmüş bir olgudur. Bu kapsamda ABD'nin de Türkiye'yi, "ılımlı İslam" modelini oynayabilecek bir aktör olarak gördüğü ve politikalarını buna göre düzenlediği değerlendirilmektedir. Ancak bu modelin uygulanmasının, Türkiye'deki

^[4] Yrd.Doc.Dr.Tarık Oğuzlu, "Türkiye-İsrail İlişkilerinin Değişen Dinamikleri", Ortadoğu Analiz, Nisan 2009, Sayı 4, s.19.

muhafazakârlığı arttırdığı ve son Gazze'ye yardım olayında görüldüğü gibi, aşırı İslâmî görünümüne büründüğü göz önünde tutulmalıdır. Türkiye'deki çalkantıların önemli bir sebebinin bu duruma yönelik uygulamalar olduğu, bunun da İsrail ile olan ilişkilere etki ettiği düşünülmektedir.

İsrail ile olan ilişkilerde İsrail Lobisi'nin etkinliğini göz önünde bulundurmanın yararlı olacağı düşünülmektedir. Bunun olumsuz bir örneği, ABD Temsilciler Meclisi Dışişleri alt komisyonunda Musevi Lobisi'nin destek vermemesinden dolayı, sözde Ermeni soykırımının kabul edilmesinde görülmüştür. Musevi Lobisi'nin ittifaklarını değiştirmeye ve Türkiye'ye karşı düşmanca tutumlar ve politikalar benimsemeye başladığı söylenebilir.^[5] Bu durumun daha da ileri boyutlara gidebileceği beklenebilir.

Son zamanda, ABD-İsrail ilişkilerinin eskisi gibi düzgün yürüdüğünü söylemek mümkün değildir. İsrail'in son olarak yeni yerleşim bölgesi açılması konusunda takındığı ısrarcı durum, BM, AB ve ABD tarafından olumsuz karşılanmış, vazgeçmesi konusunda telkinlerde ve baskılarda bulunulmuştur. Ancak, BM ve AB'nin bu konudaki tutumları cılız, hatta göstermelik kalmaktadır. ABD ise zaman zaman İsrail'e sözünü kabul ettirmekte zorluklarla karşılaşmaktadır. Buna rağmen İsrail, bölgedeki etkinliğini devam ettirebilmek için, ABD'nin desteğine ihtiyacının bulunduğu ve ABD'nin bölgesindeki stratejik ortağı olduğu gerçeği ile yüzleşmek durumunda kalmaktadır.

İsrail'in uluslararası hukuku ve insan haklarını dikkate almadığı, her şeyi kendi güvenliği penceresinden gördüğü, bu nedenle dengesiz, ölçsüz ve sorumsuzca hareket ettiği bilinmektedir. Gerek hukuksal, gerekse BM açısından kendisine yaptırım uygulanamayacağını idrak etmektedir. Çünkü bu yaptırımlar BM çerçevesinde cereyan edecektir. ABD, BM Güvenlik Konseyi'nin daimi

üyyesi olup veto hakkı bulunduğundan, İsrail'in aleyhine hiçbir karara onay vermesi söz konusu değildir. İsrail bu gerçeği bildiğinden, kontrolsüz davranışını sürdürmektedir. Son tahlilde İsrail'in Amerikasız, Amerika'nın da İsrailsiz yapamayacağı aşikârdır.

SONUÇ

Türkiye ile İsrail arasındaki ilişkilerin, iki ülkenin orantısız da olsa birbirine olan ihtiyacından dolayı zaman içinde, eski durumuna gelmesi de, düzelmesi ihtimali mevcuttur. Hatta görünürde kötü olan ilişkilerin, kapalı kapılar ardında görüldüğü kadar kötü olmadığı, yardım gemisi olayının ortaya çıkmasına kadar geçen sürede birçok olaydan anlaşılmalıdır. İsrail Genelkurmay Başkanı'nın 15-16 Mart 2010'da Ankara'da Genelkurmay Terörle Mücadele Mükemmeliyet Merkezi tarafından düzenlenen uluslararası sempozyuma davet edilmesi, sempozyuma ve resepsiyona katılması, ilişkilerin gelişmesinde başat rol oynayan askeri ilişkilerin, olumlu yönde devam etme eğiliminde olduğunun bir örneği olarak görülebilir. Ancak, son yardım gemisi olayı ile ilişkiler zor duruma girmiştir. Diğer taraftan, İsrail Parlamentosu'nda sözde Ermeni Soykırımı tasarısının ele alınması teşebbüsleri, Türkiye'nin İsrail karşıtı tutumuna devam etmesi halinde, buna benzer Türkiye aleyhinde davranışlar sergileyebileceğine ilişkin belirtiler olarak algılamak gerekmektedir.

Yunanistan ve Güney Kıbrıs Rum Yönetimi'nin (GKRY), Türkiye'nin İsrail ile olan ilişkilerinin olumsuzlaşmasından istifade etmeye çalıştığı gözardı edilmemelidir. Türkiye'nin, İsrail uçaklarının Türkiye'de uçuş eğitimi sağlanmasına kısıtlamalar getirmesinden sonra Yunanistan'ın İsrail uçaklarına Ege ve kısmen Doğu Akdeniz'de kendi hava sahasını İsrail'e açması, hatta hava sahası ve uluslararası hava sahasında müşterek tatbikat ve uçuşlar

yapması dikkate alınmalıdır. İsrail'in GKRY'ye destek vermek üzere, Türkiye'nin Kıbrıs'ın kuzeyinde işgal gücü olduğuna ilişkin girişimleri önemli gelişme olarak dikkate alınmalıdır. Yunanistan ve GKRY'nin, Türkiye'nin karşılaştığı her olumsuz durumu istismar etme temayülünde olduğu ve "düşmanımın düşmanı dostumdur" anlayışıyla hareket ettiği bilinmelidir.

Geçen 20 yıllık dönemi analiz ederek, geleceğe yönelik değerlendirmeler yapmak ve Türkiye açısından buna göre politika ve stratejiler oluşturmak mümkün olabilecektir. Komşularla "sıfır sorun" ideal bir politikadır. Her ülke komşuları ile iyi geçinip kaynaklarını kalkınmaya vererek modern bir ülke olma yolunda ilerlemek ister. Fakat "sıfır sorun" yaratacağım diye bir "taviz politikaları serisi" uygulamakta mümkün değildir. Güçlü bir Türkiye komşuları ile sıfır sorun yaşar. Bölgenin özelliği "güç politikası" nın ön planda olmasını gerektirmektedir. Güç politikası, askeri güçten geçer. Dolayısıyla askeri gücün ön planda olması gerekmektedir. "Güçlü ordu, güçlü Türkiye" ifadesi bu düşünceden kaynaklanmaktadır. Halkın güvenini TSK'nın arkasından çekerek TSK'yı etkisizleştirme çabalarının sadece Türkiye'yi güçsüzleştireceği, Türkiye'ye karşı iyi duygular beslemeyen ülkelere avantaj sağlayacağı bir gerçektir. Güçlü bir Türkiye'ye karşı hiçbir komşusu sorun çıkarma cesaretini gösteremez. O zaman da sıfır sorun politikası kendiliğinden oluşur.

İsrail ile olan ilişkilerde, ABD faktörü, uluslararası ortam ve geleceğin düşünülerek, daha temkinli hareket edilmesinin, bir tarafı yaparken, diğer tarafı tamir edilemeyecek derecede bozmanın getireceği olumsuzlukları dikkate alan bir politika ve buna uygun stratejiler izlenmesi daha doğru olacaktır. Ülke çıkarlarının gözetilmesinde ideolojik kaygıların zarar verebileceğinin dikkate alınması yararlı görülmektedir.

^[5] Turquie Diplomatique Gazetesi, "Türkiye'ye Şantaj", 15 Mart-15 Nisan 2010, Sayı:14, s.1

Ekonomi, kriz öncesi dinamiklerine geri döndü!

- ◇ 2010 yılı ilk çeyreğinde yüzde 11,7 oranında büyüyen ekonomi, henüz geçen yılki hızlı küçülme kayıplarını karşılamaktan uzakta.
- ◇ Ekonomi ilk çeyrekte iç talep, stok değişimi ve ithalatla büyüdü.
- ◇ TÜİK'e göre kriz etkilerinden arındırılmış reel büyüme oranı yüzde 0,1.
- ◇ Ekonominin toparlanma hızında gerileme var.

02.07.2010

Türkiye ekonomisi küresel krizin etkisini üzerinden attıkça, eski dinamiklerine yeniden dönmeye başladı. Değerli kur ve ucuz ithalâta dayalı, cari açık üreten dinamikler yeniden belirginleşmeye başladı.

Haziran ayının son günü açıklanan 2010 yılı birinci çeyrek ulusal gelir verileri, ekonomide toparlanmanın sürdüğünü göstermesi açısından sevindirirken, ihracatın etkisinin negatif olduğu, büyümenin iç talep, stok değişimi ve ithalâta sağlanması gerçeği, geleceğe dönük beklentiler açısından kuşku yarattı.

Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK), Türkiye ekonomisinin bu yılın birinci çeyreğinde yüzde 11,7 büyüdüğünü açıkladı. Ekonomi çevrelerindeki beklenti de geçen yıl birinci çeyrekte yüzde 14,5 oranında küçülen ekonominin, baz etkisiyle bu yılın ilk 3 aylık döneminde yüzde 11-11,5 oranında büyüme gerçekleştireceği yönündeydi. Bu büyüme oranı ile Türkiye, G-20 ülkeleri arasında en hızlı ekonomik büyüme gösteren Çin'in ardından ikinci hızlı büyüyen ülke oldu. 2010 yılının ilk çeyreğinde Çin yüzde 11,9, AB ekonomisi yüzde 0,3, Euro bölgesi ekonomisi yüzde 0,5 büyüme

gerçekleştirdi. AB istatistik kurumu Eurostat'ın verilerine göre 2010 yılının ilk çeyreğinde geçen yılın aynı dönemine göre Almanya yüzde 1,5, Fransa yüzde 1,2 ve İtalya yüzde 0,6 oranlarında büyüdü. Aynı dönemde İngiltere yüzde 0,3, İspanya yüzde 1,3 küçüldü. ABD ekonomisindeki ilk çeyrek büyüme ise yüzde 2,7 olarak açıklandı.

GERÇEK BÜYÜME İLK ÇEYREKTE YÜZDE 0,1

Ekonomide geçen yıl yaşanan hızlı daralmanın yol açtığı kayıplarının telafi edilmesinin zaman alacağı da resmi verilerle ortaya çıktı. TÜİK, yılın ilk çeyreğine ilişkin mevsim ve takvim etkilerinden arındırılmış reel büyüme oranının ise yüzde 0,1 oranında kaldığını açıkladı.

Kesintisiz 27 çeyrek büyümenin ardından, 2008'in son çeyreğinde küresel krizin etkisiyle eksiye geçen Türkiye ekonomisi, 2009'un birinci çeyreğinde yüzde 14,5, ikinci çeyrekte yüzde 7,7, üçüncü çeyrekte de yüzde 2,9 daralmıştı. Dördüncü çeyrekte ise ekonomide yüzde 6 oranında büyüme kaydedilmişti.

Türkiye ekonomisi 2001 yılındaki yüzde

Maruf BUZCUGİL
ansesNet Haber Ajansı
Yazarı İşleri Müdürü

9,5 oranındaki küçülmenin ardından, 7 yıllık bir kesintisiz büyüme dönemine girmişti. 2002’de yüzde 7,9, 2003’de yüzde 5,9, 2004’de yüzde 9,9, 2005’de yüzde 7,6, 2006’da yüzde 6 ve 2007’de yüzde 4,7 büyüyen ekonomi, 2008 yılının son çeyreğindeki yüzde 7 daralmaya karşın yılı yüzde 0,7 büyümeye tamamlamıştı.

1998 bazlı verilere göre, Türkiye ekonomisinde en büyük çeyrek bazlı büyüme oranı, en son 2004 yılının ikinci çeyreğinde yüzde 11,9 ile kaydedilmişti.

Ekonominin bu hızlı büyüme süreci, Türkiye’nin en önemli sorunu olarak nitelendirilen işsizliğin azaltılmasını sağlayamadığı için, **“istihdam yaratmayan büyüme süreci”** olarak tanımlanmıştı.

BÜYÜME DİNAMİKLERİ YENİDEN TARTIŞILYOR

Ekonominin baz etkisiyle de olsa yeniden yüksek büyüme hızını yakalaması, bu gelişmeye kaynaklık eden dinamiklerin de yeniden sorgulanmasına yol açtı.

2010’un ilk çeyreğinde, bir önceki yılın aynı dönemine göre gerçekleşen büyümedeki artışın büyük bölümü, özel tüketim ve stok değişimlerdeki artıştan kaynaklandı. Özel tüketim harcamalarının büyümeye katkısı 7,4 puan, stok değişimlerinin katkısı ise 6,4 puan oldu. Özel yatırımlardaki artış da büyümeye 3,9 puanlık bir katkı sağladı.

Büyümenin büyük ölçüde iç talebe bağlı olması, ister istemez Mayıs ayı sonunda ardı ardına Türkiye ekonomisi ile ilgili değerlendirmelerini yayımlayan Dünya Bankası, IMF ve OECD’nin uyarılarını akillara getirdi. IMF, son veriler yayımlanmadan önce ekonomik büyümeyle ilgili uyarısını şöyle dile getirmişti:

“Büyüme tekrar başlamıştır. Ancak, büyümenin fazlasıyla tüketime bağlı olması riski bulunmaktadır. Bu durum, özellikle mevcut küresel ortam altında dış kırılganlıkları besleyebilecektir. Güçlü sermaye girişi ortamında, özellikle bu akımlar kısa vadeli ise, enflasyonun artmasının ve cari açığın

sürdürülemez bir şekilde genişlemesinin önlenmesi, ihtiyatlı ve zamanlı politika uygulamalarını gerekli kılmaktadır”.

IMF, rekabet gücünün geliştirilmesi ve istihdam artırıcı büyümenin sağlanabilmesi için yapısal reformların çok boyutlu olarak ele alınması gerektiğini de vurgulamıştı.

OECD

OECD ise, büyümenin işsizlik sorunun çözmeyeceğini ve işsizliğin artacağını öngörmüştü. 2010 yılında 2009’daki küçülmenin yarattığı baz etkisiyle ekonominin yüzde 6,8 büyüyeceğini, 2011’de ise büyüme oranının yüzde 4,5 seviyesinde olacağını öngören OECD, işsizlik oranının 2010’da yüzde 14,9, 2011’de ise yüzde 15,9’a yükseleceğini tahmin etmişti.

Dünya Bankası da son yayımladığı değerlendirmede birinci çeyrek büyüme oranında etkili olan yurt içi stoklar ve işsizlikle ilgili önemli saptamalar yer almıştı. Dünya Bankası şu değerlendirmeyi yapmıştı:

Gayri Safi Yurtiçi Hasıla

	Dönem	Cari Fiyatlarla GSYH	Gelişme hızı	Cari fiyatlarla GSYH	Gelişme hızı	Sabit fiyatlarla GSYH	Gelişme hızı
		(Milyon TL)	(%)	(Milyon \$)	(%)	(Milyon TL)	(%)
	I	209 704	-2.7	127 031	-29.4	20 913	-14.5
	II	229 728	-4.0	146 207	-22.6	23 281	-7.7
	III	262 720	0.1	174 636	-19.4	27 195	-2.9
	IV	251 821	8.0	169 736	08.Mar	25 699	6.0
2009	Yıllık	953 974	0.4	617 611	-16.8	97 088	-4.7
2010	I	243 258	16.0	161 235	26.Eyl	23 350	11.Tem

Kaynak: TÜİK

“2008 yılından bu yana, küresel çalkantı Türkiye ekonomisi üzerinde baskı oluşturmuştur. Türkiye’nin imalat sektörü küresel talepteki daralmadan ağır bir şekilde etkilenmiştir ve bunun etkileri işsizlik, hane halkı düzeyindeki ekonomik zorluklar ve yoksulluk bakımlarından hissedilmektedir. Türkiye ekonomisi zaten 2007 yılından itibaren yavaşlamaya başlamıştı. 2006 yılında yüzde 6,9 olan yıllık büyüme, 2007 yılında yüzde 4,7’ye düşmüştü. Diğerlerinin yanında, Türk şirketlerinin 2007’nin birinci çeyreği ile 2008’in üçüncü çeyreği arasında GSYİH’nin yaklaşık yüzde 2’si düzeyinde stok oluşumu, bu yavaşlamayı yansıtmaktadır. İşsizlikte de keskin bir artış meydana gelmiştir. Birkaç yıl yüzde 10’un altındaki

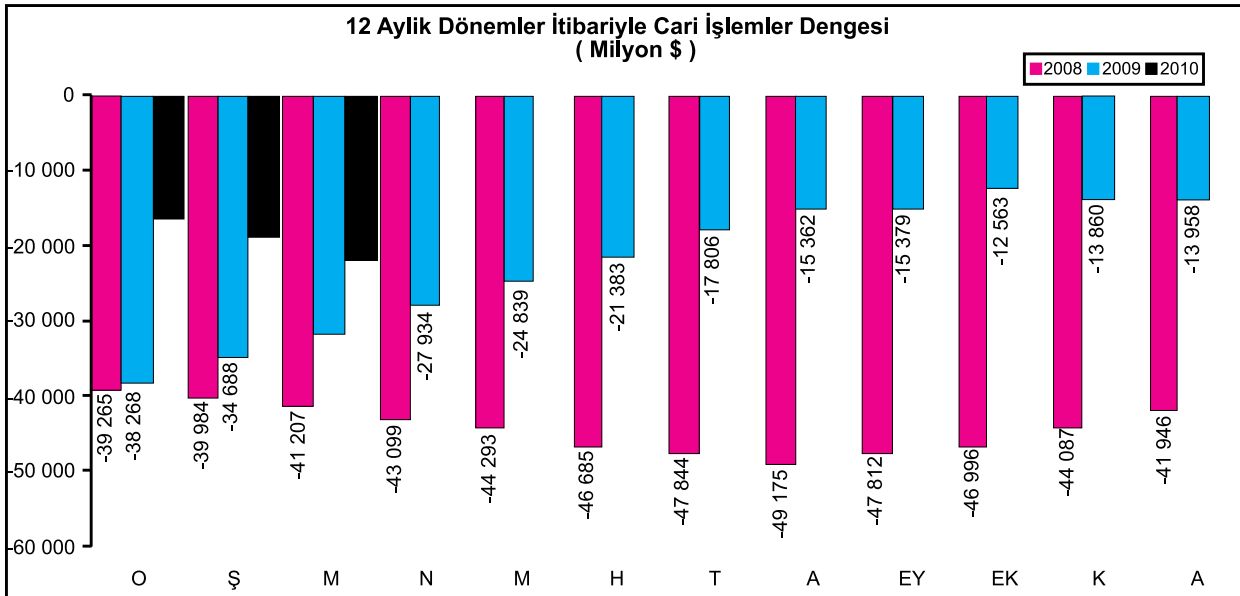
düzeylede seyrettikten sonra, işsizlik oranınının 2009 yılında ortalama yüzde 14 olmuştur”.

EKONOMİDEKİ TOPARLANMA YAVAŞLADI

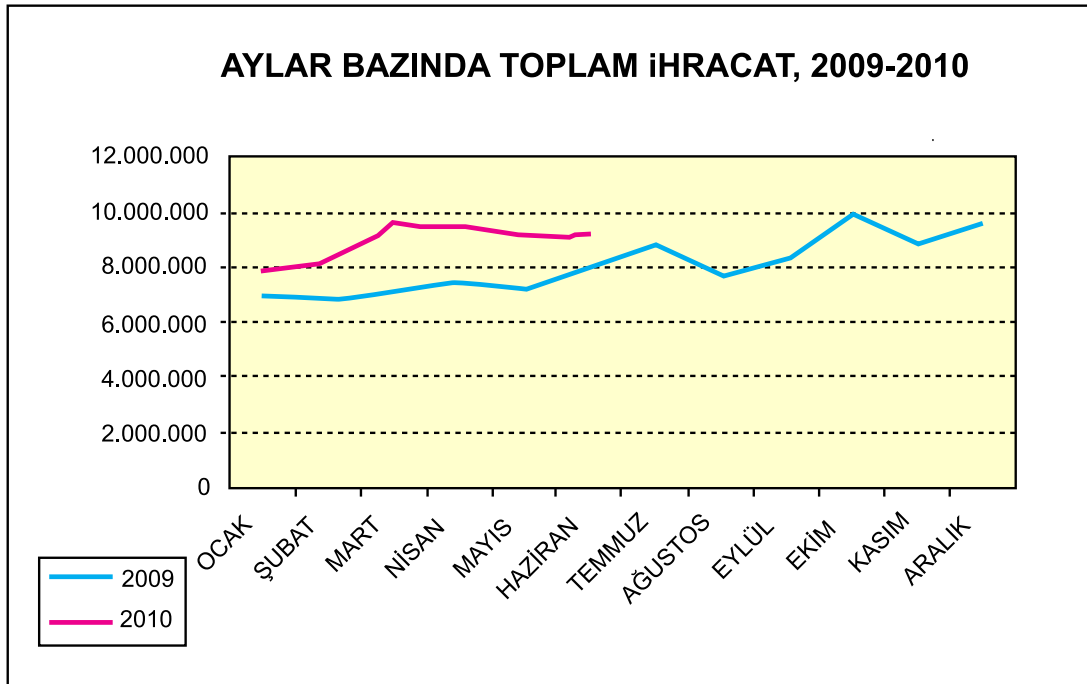
Görüldüğü gibi, Türkiye ekonomisiyle ilgili olarak yapılan saptamalar, büyümenin ne kadar hızlı olursa olsun, mevcut dinamiklerle ülkenin “iş ve aş” derdine çare olmadığını ortaya koyuyor. Üstelik, TÜİK’in açıkladığı takvim ve mevsim etkisinden arındırılmış reel veriler dikkate alındığında, ekonomideki toparlanmanın yavaşladığı açıkça görülüyor. TÜİK’e göre, 2009’un ikinci çeyreğinde yüzde 5,4 olan arındırılmış büyümüş hızı oranı, 2009 üçüncü çeyrekte yüzde 3,3’e, 2009 dördüncü çeyrekte yüzde 1,7’ye, bu yılın ilk çeyreğinde ise yüzde 0,1’e gerilemiş bulunuyor.

Maliye Bakanlığı Strateji Geliştirme Başkanlığı’nın Haziran ayı makroekonomik değerlendirme raporunda da, ekonomik toparlanmadaki yavaşlama şu ifadelerle saptanıyor:

“Türkiye’de yurtdışında iç talepte oluşan canlanma, özellikle geçen yıl ciddi kayıplar yaşayan sanayi sektörünü olumlu biçimde etkilemiştir. Ancak, Nisan ve Mayıs ayında açıklanan veriler, yılın ilk çeyreğinde sergilenen güçlü performansın yılın ikinci çeyreğinde daha ılımlı olacağını göstermektedir. İşsizlik oranları, krizden çıkışın etkisiyle geçen yılın bahar aylarından itibaren düşüş kaydetmektedir. Ancak, mevsimsellikten arındırılmış son verilerdeki yatay seyir, işsizlikteki düşüş trendinin duracağına işaret etmektedir”.

Kaynak: Maliye Bakanlığı Strateji Geliştirme Başkanlığı

İHRACATTAKİ ZAYIF ARTIŞ VE CARI AÇIK KORKUTUYOR

TÜİK'in dış ticaret ve Merkez Bankası'nın ödemeler dengesi verileri de, seçim sürecinin etkisini daha derinden hissedeceğimiz 2010'un ilerleyen dönemlerinde, ekonominin zorlanacağını ortaya koyuyor.

2009 yılının ilk dört ayında küresel krizin etkisiyle, 3,6 milyar dolar olarak gerçekleşen cari açık, yılın ilk dört aylık döneminde 14,3 milyar dolara ulaşmış bulunuyor. Sadece Nisan ayındaki 4,4 milyar dolarlık açık, geçen yılın ilk dört ayındaki cari açığı geçti.

Maliye Bakanlığı da Haziran ayı makroekonomik değerlendirme raporunda, "Orta Vadeli Planda, 2010 sonu itibarıyla, 18 milyar dolar olarak öngörülen cari açığın, bu gelişmeler çerçevesinde rahatlıkla aşılacağı"ni tahmin ediyor.

12 aylık kümülatif cari açık rakamı da Mart ayında 21,9 milyar dolar iken, Nisan ayı itibarıyla 24,7 milyar dolara yükselmiş bulunuyor. Enerji dışı cari denge ise 3,3 milyar dolar olarak hesaplanıyor. Cari açığın büyük ölçüde dış ticaret açığından kaynaklandığını

saptayan Maliye Bakanlığı şu değerlendirmeyi yapıyor:

"2010 itibarıyla iç tüketimdeki artış hızlanmaktadır. İç talepteki canlanmanın paralelinde ithalatın artış eğilimine girmesi ve petrol fiyatlarının yükselmesi ile enerji ithalatının, artması cari açığı artırmaktadır. İç talepteki canlanma, TL'nin değerlenmesi sebebiyle daha çok ithalâta yansımış ve ihracat ile ithalat rakamları arasındaki açık artmıştır. Diğer yandan ihracattaki artış, Euro'nun değer kaybı ile Avrupa'daki ekonomik sorunlara paralel olarak sınırlı kalmıştır. TÜİK'in verilerine göre dış ticaret açığı, yılın ilk dört ayında yüzde 152,8 oranında artarak 17,6 milyar dolara ulaşmıştır".

Maliye Bakanlığı Strateji Geliştirme Başkanlığı'nın dış ticaretle ilgili şu değerlendirmesi ise yoruma gerek bırakmıyor:

"Nisan ayında ihracat, 2009 yılının aynı ayına göre yüzde 25,2, ithalat ise yüzde 47,4 oranında artış göstermiştir. Bu durum, aylık dış ticaret açığı rakamının 2009'da 2,6 milyar dolar iken, 2010'da 5,5 milyar dolara yükselmesine neden olmuştur. TL'nin değerlenmesi ile ihracatçıların mallarını dolar yada Euro cinsinden daha pahalıya satmak

durumunda kalmaktadırlar. Reel döviz kurundaki yükseliş nedeniyle, ihracat mallarının yurtdışında pahalılaşması rekabet gücünü azaltmaktadır. Yılın ilk dört ayında, ihracat bir önceki yılın aynı dönemine göre yüzde 11,3 oranında artarak 35,7 milyar dolar, ithalat ise yüzde 36,6 oranında artarak 53,3 milyar dolar olarak gerçekleşmiştir. İhracatın ithalatı karşılama oranı, 2009'un ilk dört ayında yüzde 82,1 iken, bu yılın ilk dört ayında yüzde 67'ye gerilemiştir".

2010 DA KAYIP YIL MI OLACAK?

İşte Haziran ayı sonu itibarıyla, bütünüyle resmi veriler ve raporların ışığında ortaya çıkan ekonomideki görünüm, pek umut verici değil. Siyasi gündemin ağırlığının iyice arttığı, seçim sürecinin yakın olduğu, diplomatik girişimlerin hükümeti zorladığı, ekonominin büyüme dinamiklerini değiştirecek orta vadeli politikaların giderek uzaklaştığı, sıkıntılı bir sürece girmiş bulunuyoruz. Böyle bir ortamda 2010 yılı da, daha önceki dönemlerde ekonomi politikalarının kurgulanması açısından siyasi kaygılarla yitirdiğimiz ve "kayıp yıllar" olarak andığımız yıllar arasına girmeye aday görünüyor.

Hepimize kolay gelsin.

MEKSİKA KÖRFEZİ'NDE PETROL FACİASI

“Bölüm 1 – Genel Bilgiler” 01.07.2010

20 Nisan 2010 tarihinde ABD Meksika Körfezi'nde, Louisiana eyaletinden yaklaşık 65 km uzaklıkta meydana gelen petrol faciası, dünya petrol tarihinde unutulmayan iz bırakacak. Facianın yol açtığı yaşam kaybı, çevre kirlenmesi ve derin ekonomik yaralar da facianın ana unsurları olarak anılarda yer alacak.

KAZANIN OLUŞU

Facia, BP (British Petroleum) petrol şirketinin “Macondo” prospektinde açtığı Macondo-1 arama kuyusunun patlaması ile oluştu. Sondajın yapıldığı kule, İsviçre kökenli “Transocean” şirketinin sahip olduğu ve operatörlüğünü yaptığı “Deepwater Horizon” (“semi-submersible”) platformu idi. Kuyu

lokasyonunda su derinliği 1522 m, petrolü seviyeler yaklaşık 5500 m derinlikte idi. Macondo kuyusu derin denizde yeni bir petrol keşfini müjdelemişti.

BP'nin planı, bu gibi durumlarda alışagelindiği üzere keşif kuyusunu geçici olarak terk etmek ve daha sonra ek değerlendirme ve üretim için geri dönmekti. Kuyu terkenden sonra platform başka bir lokasyona sevk edilecekti.

Patlama (“blowout”), 20 Nisan gecesi kuyuyu terk işlemleri sırasında vuku buldu. Patlama ile birlikte yüze ulaşan metan gazının alev almasıyla platformda yangın çıktı. Patlama şiddeti ile yana doğru eğilen 78 m uzunluğundaki ve yaklaşık 33 bin tonluk platform, alevler içinde 36 saat sonra sulara gömüldü. Kuyudan denize ham petrol ve gaz fışkırmaya başladı.

Kazada 11 işçi yaşamını yitirdi, 17 kişi yaralandı. Hayatta kalan 115 personel gece karanlığında platformdan denize atlayarak veya can kurtaran botlarına binerek ölümden kurtuldu. Dev platform kuyudan 400 m öteye fırlatılmıştı. Ölenlerin cesedi bulunamadı.

Macondo prospekti, operatörlüğünü BP'nin üstlendiği, BP (%65)/Anadorko (%25)/Moex 2007 (%10) ortaklığına verilen bir ruhsat alanında (Mississippi Canyon Block 252) bulunuyor. Ortaklık, ruhsatı 2008 yılında 34 milyon dolar bağış (“bonus”) ve %18,75 devlet hissesi (royalty) karşılığında satın aldı. BP'nin tahminlerine göre, Macondo sondajı 51 günde bitecek ve sondaj gideri 96 milyon dolar olacaktı. Platformun BP ve ortaklarına olan günlük kira bedeli yaklaşık 500 bin dolardı.

Dr. Ferruh DEMİRMEN
Bağımsız Petrol Danışmanı
ferruh@demirmen.com

Kaza sonrası Amerikan Kongresi ve federal hükümet soruşturma başlattı. BP de kendi iç soruşturmasını başlattı. ABD yönetimi BP'yi kazadan sorumlu tuttuğunu açıkladı. Bu arada tüm ABD medyası yoğun bir şekilde bu konuya eğildi.

İLK DEĞİL

Macondo olayı Meksika Körfezi'nde ilk petrol kuyusu patlaması değil. İlk patlama 1979'da Meksika kıyılarına yakın 50 m su derinliğinde "Ixtoc-1" arama kuyusunda oldu. Kuyuyu açan Meksika devlet petrol şirketi Pemex idi. Kuyu 9,5 ayda öldürüldü ve yaklaşık 3,5 milyon varil petrol denize aktı. Akan petrol hacmi açısından, dünyada en büyük petrol kuyusu patlaması karada, 1910 yılında güney Kaliforniya'da oldu. Bir gayzer gibi fışkıran kuyudan 1,5 yılda 9 milyon varil petrol etrafa aktı.

Ancak, doğaya olan etkileri ve beraberinde getirdiği ekonomik sonuçlar açısından Macondo patlamasının ABD için en büyük felaket olduğu kesin.

KUYUYU ÖLDÜRME ÇABALARI

Patlamanın ardından BP bir kurtarma kuyusunu ("relief well") açmaya başladı. ABD hükümetinin isteği üzerine ek önlem olarak kurtarma kuyusu sayısı ikiye çıkarıldı. Bu kuyuları açmadaki amaç, eğimli bir yörüngeyle patlayan kuyuya yandan ulaşip rezervuara çamur pompalamak ve "canlı" kuyuyu öldürmek. Kurtarma kuyuları patlayan kuyuyu

öldürmek için en güvenilir yol. Kuyuların Ağustos ayı içinde patlama kuyusuna erişmesi planlanıyor.

BP'nin tahmini doğrultusunda fışkıran petrolün önce günde 1000 varil olduğu ileri sürüldü. Çevrecilerden gelen itirazlar üzerine bu miktar 5000 varile çıkarıldı. Yarı-resmi bir çalışma grubu bu miktarı 20.000-40.000 varile, daha sonra da 35.000-60.000 varile çıkardı. BP bu çalışmalarda yer almadıysa da, çalışma grubunun saptadığı tahminlere itiraz etmedi.

BP teorik maksimum hacmin günde 100.000 varil olabileceğini, ancak bunun gerçekleşmesi için gereken teknik koşulların var olmadığını ilân etti.

BP çeşitli yöntemler ile kuyuyu öldürme veya kontrol altına alma çabalarına girişti. Houston'da kurulan bir "Kriz Merkezi'nde" diğer petrol şirketleri, ve devlet ve üniversite mensuplarının da katılımıyla beraber çeşitli öneri ve olanaklar değerlendirildi, uygun görülenler işleme sokuldu.

Ancak çabalar bir ölçüde faydalı oldu, ve petrol ve gaz akmaya devam etti. En umutlu olarak, üstten çamur basılarak kuyuyu tepeden öldürme ("top kill") çabası amacına ulaşamadı. Dev bir kubbenin deniz dibine indirilip petrolü toplamak ve yüzeye çekmek işleminden de, gaz hidrat kristallerinin kubbeyi tıkaması dolayısıyla vazgeçildi. (Yüksek basınç ve düşük ısı altında metan gazı su ile temas ettiğinde kristal oluşuyor).

BP Macondo sondajında gerekli tedbirleri tam almamış olmakla doğanın ve insanın geleceğine silah mı sıktı?

Nükleer bilim adamlarının da katıldığı görüşmelerde kuyuyu nükleer veya konvansiyonel patlayıcılarla "kapatma" düşüncelerinden vaz geçildi. Zira bu takdirde kuyunun tamamen kontrolden çıkması riski büyüktü.

Bu yazının kaleme alındığı günlerde, kuyunun üst tarafına monte edilen biri büyük, diğeri küçük iki "kapak" aracılığı ile günde 25.000 varil petrol yüzeye aktarılıyor. Bu miktarın 15.000 varili bir tankere sevk ediliyor, gerisi depolama yetersizliği nedeniyle yüzeydeki bir araçta yakılıyor. Bu demektir ki, fışkıran 60.000 varilden muhtemelen 35.000 varil her gün denize akmaya devam ediyor. BP, yüzeye aktarılan miktarın yakında 50.000 varile çıkacağını ümit ettiğini açıkladı.

Deniz dibindeki çok düşük ısı ve yüksek basınç nedeniyle, tüm denizaltı işlemler uzaktan kumandalı araçlar (ROV'ler) yoluyla yapılıyor.

Kurtarma kuyuları Ağustos'ta hedefe ulaşınca kadar Macondo kuyusunun

Deniz altından petrol fışkırmaya devam ediyor

öldürülmesinin olanak dışı olduğu teknik çevrelerde kesin görülüyor.

ÇEVRESEL FELAKET

Macondo patlaması vahim çevresel sonuçları beraberinde getirdi. Kuyudan fışkıran petrol ve gaz, denizde ve kıyıda toksik bir ortam oluşturdu. Çevre kirlenmesini azaltma gayesiyle federal hükümetin önderliğinde, BP ve çeşitli kuruluşlar gece gündüz çalışıyorlar. Askeri birliklerin de yardımıyla yüzlerce deniz aracı kurtarma ve temizleme faaliyetlerinde yer alıyor. Kullanılan yöntemler arasında petrolü yüzeyde yakmak, petrolü yüzeyden sıyırmak, plastik hortumlar ve yapay bariyerlerle petrolün yayılmasını önlemek, ve kimyasal madde katılımıyla petrolü "çözme" ("disperse") çabaları var.

Ne var ki, petrol tabakaları Louisiana'dan Florida'ya kadar, ABD Meksika Körfezi'nin doğu kesimindeki kıyıya ulaşmış durumda. Görsel kirliliğin ve çirkinliğin yanında, denizde ve sahilde hasta edici ham petrol kokusu petrolün varlığını açıkça hissettiriyor. Denizde ve sahilde birçok hayvan yaşamını yitirmiş, ya da yitirmek üzere can çekiyor. Kirliliğe yol açan petrolün asfaltımsı olması nedeniyle buharlaşma ve bakteriyel imha gibi doğal yollarla arınmanın uzun yıllar alacağı öngörülmüyor.

Kısacası, Meksika Körfezi'nin doğu kesimi bir çevre felaketi ile karşı karşıya. Her an oluşabilecek bir kasırga durumunda felaketin daha da vahimleşeceği kesin. Kasırga açık denizdeki petrolü kıyılara vurabileceği gibi, petrol tabakalarını Körfez'in batı kesimlerine ve hatta ABD'nin Atlantik kıyılarına sürükleyebilecek ve kurtarma ve temizleme çabalarını da aksatacak.

Ekolojik açıdan kaygı verici başka bir husus, denizin derinliklerinde gözle görünmeyen kirlilik. Yapılan deniz araştırmaları Macondo kuyusunun yakınlarında derinliklerde petrol ve gaz ihtiva eden birtakım kitlelerin varlıklarını ortaya koydu. Oluşum mekanizmasının henüz tam anlaşılmadığı bu esrarengiz kitlelerin denizdeki oksijen miktarını azaltmakla ekosisteme, özellikle beslenme döngüsünde önemli rol oynayan planktonlara, büyük zarar vermesinden korkuluyor.

Kullanılan kimyasal maddelerin de yine oksijen seviyesini düşürmesinden endişe ediliyor.

Çevre temizleme faaliyetlerinin maliyetini BP üstlendi. Bugüne dek bu yönde 2,4 milyar dolar harcandı. Federal yasaya göre denize dökülen her varil petrol için devletin 4300 dolara kadar ceza kesme hakkı var.

EKONOMİYE DARBE VE MALİ SORUMLULUK

Macondo patlaması, ABD Meksika Körfezi'nin doğu kesiminde aynı zamanda ekonomik darbe etkisi yaptı. Bugün Louisiana eyaletinden Florida eyaletine kadar uzanan sahil bölgesinde halkın ana geçim yolları olan balıkçılık, turizm ve deniz ürünleri endüstrisi büyük ölçüde sekteye uğramış durumda. Bu sektörlerle hizmet veren yan ekonomi de aynı şekilde ciddi bir şekilde etkilenmiş durumda. Petrol akışının devam ettiği her gün durum daha da kötüye gidiyor. Yerel halk ilerisi için büyük bir kötümserlik içinde.

Louisiana valisi eyalette olağanüstü durum ilân etti. Federal hükümet de Körfez'in batı kesimini balıkçılık sektörü için bir felaket bölgesi olarak tanıdı. Tahminlere göre bu sektörde bugüne dek olan ekonomik kayıp 2,5 milyar dolar.

Ekonomik darbenin tüm ABD Meksika Körfezi'ni kapsaması büyük olasılık.

Mali sorumluluk çerçevesinde, BP Macondo olayından olumsuz etkilenenlere, "meşru" gerekçeler durumunda tazminat ödeyeceğini açıkladı, ve bunu uygulamaya soktu. Bu güne dek bu bağlamda 70 binden fazla talep geldi. Ancak, bu ödemelerin ne ölçüde yeterli ve âdil olacağından şüphe duyan federal hükümet, BP'den bir fon oluşturmasını istedi. Beyaz Saray'da 16 Haziran'da BP Yönetim Kurulu Başkanı Carl-Henric Svanberg ve BP CEO'su Tony Hayward'ın da bulunduğu bir toplantıda BP, 20 milyar dolarlık bir fon kurmayı kabul etti. Kefalet olarak BP'nin ABD'deki varlıkları bir bono altında toplanacak.

Anlaşmaya göre 20 milyar doların 5 milyar doları bu yıl, geri kalanı taksitle 3 yılda ödenecek. Fon hem çevre temizleme işlerinde ve hem de mali yönden mağdur olan kimselere tazminat ödemek amacıyla kullanılacak. Ancak, fondan cezai anlamda ödeme yapılamayacak. Tazminat başvuru ve ödeme işlerini bağımsız bir komisyon idare edecek.

Kayda değer ki, 20 milyar dolarlık fon, BP'nin mali sorumluluğu için bir üst sınır oluşturmayacak.

BP ek olarak kaza nedeniyle, 6 ay süreyle işinden olan petrol sektörü işçilerine yardım için 100 milyon dolar tahsis etti.

Bu ödemeleri kolaylaştırmak gayesiyle BP yatırımlarını kısımaya, 10 milyar dolarlık varlık satmaya, ve bu yıl temettü ödememeye karar verdi. Yatırımdaki kısıtlamalar daha çok "upstream," yani petrol arama ve geliştirme alanında olacak.

HALKLA İLİŞKİLER (Hİ)

Macondo olayında BP'yi meşgul eden başka bir husus, halkla ilişkiler ("public relations-PR") oldu. Şirketin patlayan kuyuyu kontrol altına almak ve çevre temizliğine katkıda bulunmak için tüm gayretle çalışacağını daha başlangıçta belirtmesi, bu yöndeki sürekli gayretleri, diğer petrol şirketleri ve sektör dışındaki çevreler ile teknik istişarelerde bulunması, ve sondajda bir hata yaptığına dek bir beyanda bulunmamasına karşın kaza ile ilgili mali sorumluluğu kabullenmesi, Hİ açısından olumlu adımlardı.

Hİ stratejisinin bir parçası olarak BP Bush dönemi Enerji Bakanlığı'nın Hİ direktörünü göreve aldı, televizyon ve gazetelere ilânlar verdi. Başka bir taktik olarak, internette kaza ile ilgili Google araması yapanlar şirketin web sitesine yönlendirildi. Hİ kampanyası için bu güne dek 50 milyon dolar harcandığı söyleniyor.

Ancak Hİ açısından olumsuz gelişmeler de oldu. BP'nin fıskıran petrol hacmini başlangıçta tahminen günde 1000 varil gibi çok düşük tutması ve fıskırma ile ilgili robotlarla çekilmiş videoları basına geç vermesi, kamuoyunda eleştirilere yol açtı. Ayrıca basında pot kırmalar oldu. Kazanın ardından CEO Tony Hayward denize akan petrolün "koskoca" okyanusa kıyasla "çok küçük" miktarda olduğunu, çevreye olan etkisinin "çok ılımlı" olacağını iddia ederek

olayı küçümseme yoluna gitti. Daha kötüsü, olaydan mağdur olmuş sahil bölgesini ziyaretinde kazanın hayatını aksattığını, "normal yaşamına dönmek" istediğini belirtti. (Daha sonra bu sözleri için özür diledi).

Başka bir BP üst yöneticisinin deniz altındaki toksik kitlelerin varlığını inkar edercesine konuşması, ve Başkan Svanberg'in Meksika Körfezi sakinleri için bir kültürel gaf olarak "küçük insanlar" tabirini kullanması da kamuoyunda iyi izlenim bırakmadı.

Ancak BP için Hİ açısından en olumsuz gelişme, kazanın nedenleri ile ilgili oldu. Halk ve Kongre sabırsızlıkla kazanın nasıl oluştuğunu öğrenmek istiyordu. Oysa BP bu noktada ketum davranmayı tercih etti. Özellikle, Hayward'ın Haziran ortasındaki Kongre soruşturmasında kazanın nedenine ilişkin soruları "dahili araştırmalarımız henüz tamamlanmadı" diyerek yanıtı bırakması, Kongre üyelerini çileden çıkardı. Olay yeni olmayıp, iki aydır devam ediyordu. Şüphesiz, BP ve CEO'nun tutumu avukatların önerisi doğrultusunda idi.

Soruşturmanın hemen ardından Hayward'ın bir "playboy" gibi özel yatı ile Londra'daki yat yarışlarına katılması da kamuoyunda ters tepki yarattı. Firmasının yol açtığı büyük bir facia, CEO'nun daha duyarlı olmasını gerektiriyordu.

Gelecek sayıda: Patlamanın nedenleri ve sektörel yankılar.

Sözde mi Yoksa Özde mi

Mayıs ayı içinde Rusya Devlet Başkanı Medvedev Türkiye'ye gelerek, başta nükleer santral yapımı olmak üzere bir dizi anlaşma, mutabakat zaıtları ve niyet protokollerine imza attı. Hatta Rusya Federasyonu Devlet Başkanı Medvedev, Türkiye ile Rusya Federasyonu arasındaki ilişkileri, Türkiye'de moda olan deyimle "**Sözde değil, özde gerçek stratejik ortak**" olarak nitelendirdi.

Aslında Türkiye'nin ticaret hacminde Rusya Federasyonu birinci sırada, Rusya Federasyonu ticaret hacminde de Türkiye'nin beşinci sırada olduğu göz önüne alınırsa, iki ülkenin ticari açıdan birbirlerine bağımlılığı daha fazla anlaşılır. 2008 rakamları ile Türkiye'nin Rusya Federasyonu ihracatının beş katından fazla ithalât yaptığı ve bu ithalâtın 1/3 doğalgaz, 1/3 petrol, kömür ve madeni yağ ürünleri olduğu

düşünülrse, özellikle Rusya Federasyonu açısından Türk pazarının önemi yadsınamaz. Dış ticaret hacmi Türkiye aleyhine kapatılması çok zor bir şekilde açılmıştır. Bunun yanında Türk firmaları Rusya'da, 2003-2009 arasında 19,6 milyar dolarlık müteahhitlik işi yapmış ve yine 2009 yılında 1,094 milyar dolarlık taahhüt işi almışlardır. Tabii 2003-2009 yılları arasındaki taahhüt işi bile (tüm tedarikin Türkiye'den sağlandığını varsaysak da) sadece 2008 yılındaki ticaret açığını kapatmaya yetmemiştir. Bununla birlikte 1984 yılında o zaman ki SSCB ile Türkiye Cumhuriyeti arasında doğalgaz ticaretine ilişkin hükümetlerarası anlaşmanın 3'üncü maddesinde, "*Rusya'dan ithal edilecek doğalgazın bedelinin belli bir kısmı Türkiye'den alınacak mal ve/veya hizmetler ile karşılanacaktır*" hükmü bulunmasına rağmen, 1992 yılından beri bu hüküm

Rusya Federasyonu tarafından çeşitli nedenlerle çalıştırılmamaktadır. Yani 1992 yılından beri, 2009 yılının ilk dokuz ayı itibari ile iki ülke ticaret dengesinde 109 milyar ABD doları Türkiye'nin aleyhine fark bulunmaktadır.

1984 yılında imzalanmış bulunan Hükümetlerarası Anlaşma halen yürürlüktedir. Rusya Federasyonu argümanlarına göre, 3'üncü maddeyi ifa etmek imkânsızdır. Ancak Sayın Medvedev'in nükleer enerji ile ilgili yapmış olduğu ziyarette, ifası imkânsız olduğu iddia edilen Türkiye'nin aleyhine gelişmiş olan durumu telafi edecek adımlar atılabildi, yeni yapılan ve stratejik ortaklık olarak nitelendirilen anlaşmalarda bu husus makro olarak telafi edici bir şekilde yapılandırılabilir.

Nükleer güç santrallerinin yapımı hususunda birçok yazı yazıldı, bir çok uzman görüş ifade etti. Bunları tekrarlamaya gerek yok. Türkiye'nin ivedilikle elektrik üretiminde arz çeşitlendirmesi ve arz emniyeti için nükleer seçeneğini de portföyüne ilave etmesi kaçınılmaz bir gerçektir.

Henüz imzalanmış bulunan Hükümetlerarası Anlaşma kamuoyuna açıklanmadı. Ancak, sektörde yapılan tartışmalardan edindiğim bilgiden, anlaşmaya göre sahibi yüzde 100 Rusya olan bir proje şirketi kurulacakmış. Türk tarafı bedelsiz olarak araziye Rus şirketine devredecek, Rus şirketi buraya dört adet VVER-1200 Rus modeli reaktör ünitesi kuracakmış. Santralin, yardımcı tesislerinin ve üretilecek elektriğin sahibi Rus şirketi olacakmış. Rus proje şirketi, santralin hisselerini satmak isterse, Türk tarafının hisseleri en fazla yüzde 49 olabilecek, yani çoğunluk hisseleri Ruslarda olacakmış. Ayrıca

Arif AKTÜRK
aakturk@gmail.com

Tablo 1. Rusya Federasyonu ile Türkiye Cumhuriyeti Ticaret Dengesi.

	Rusya Federasyonu Dış Ticaret Dengesi (milyon USD)			
	İhracat	İthalat	Fark	
1990	531	1.247	716	
1991	611	1.097	486	
1992	438	1.040	602	
1993	499	1.542	1.043	
1994	820	1.045	225	
1995	1.238	2.082	844	
1996	1.512	1.921	410	
1997	2.056	2.174	118	
1998	1.348	2.155	807	
1999	589	2.374	1.785	
2000	644	3.887	3.243	
2001	924	3.436	2.512	
2002	1.172	3.892	2.720	
2003	1.368	5.451	4.084	
2004	1.859	9.033	7.174	
2005	2.377	12.906	10.529	
2006	3.238	17.806	14.569	
2007	4.727	23.508	18.782	
2008	6.483	31.364	24.881	
2009 Ocak-Kasım	2.897	17.669	14.773	
1992'den İtibaren Toplam			109.099	

Kaynak: Dış Ticaret Müsteşarlığı

santrale yakıt Rusya'nın TVEL şirketi tarafından sağlanacakmış. Yine, Türkiye Elektrik Ticaret A.Ş. de Rus tarafıyla kurulacak birinci ve ikinci ünitenin üreteceği elektriğin yüzde 70'ini, üçüncü ve dördüncü ünitelerin de yüzde 30'unu onbeş yıl süreyle 12,35 ABD Cent/kWh olacak şekilde alım garanti sözleşmesi imzalayacakmış.

VVER-1200 reaktörleri AES-2006 projesine göre 1150-1200 MWe gücünde,

VVER-1000'lerin geliştirilmiş hali olup, üçüncü jenerasyon reaktörlerdir. Reaktörlerin ömrü VVER-1000'lerden 20 yıl daha uzatılmış ve 50 yıla çıkartılmıştır. Verimleri ise yüzde 31,6'dan yüzde 36,56 çıkartılmış ve kapasite faktörleri yüzde 90-92'ye ulaşmıştır. Yatırım maliyetleri 1200 USD/kW olarak verilmektedir.⁽¹⁾ İnşaat süresi 54 ay olarak verilmektedir. İlk uygulaması Novovoronezh II, 2012-13 devreye girecek ve bunu Leningrad II 2013-14 olarak takip edecektir. Çift cidarlı olarak inşa edilen reaktörler 1 X10⁻⁷ frekansında depreme dayanıklı olduğu ifade edilmekte olup, her bir yakıt yükleme süresi 24 olacak şekilde tasarlanmıştır.

Tablo 2. Uranyum Maliyetleri

Uranyum:	8.9 kg U3O8 x \$115.50	US\$ 1028
Çevrim (Conversion):	7.5 kg U x \$12	US\$ 90
Zenginleştirme (Enrichment):	7.3 SWU x \$164	US\$ 1197
Yakıt Üretimi (Fuel fabrication):	her kg	US\$ 240
Yaklaşık Toplam:		US\$ 2555

Nükleer santrallerin maliyet yapısına bakıldığında, dört maliyet kalemi bulunmaktadır, bunlar:

- İnşaat maliyeti
- Finansman maliyeti
- İşletme maliyeti
- Atık ve sökülme maliyetleri

İnşaat maliyetleri son dönemlerde standartlaşmaya başlayan tasarım ve kısalan inşaat sürelerinden dolayı ciddi şekilde düşmüştür. Finansman maliyetleri ise, yatırımcıların aldıkları risk oranları ile değişmektedir. Türkiye'de imzalanmış bulunan Hükümetlerarası Anlaşma ile yatırımcının almış olduğu risk, sadece Türkiye'nin ülke riski olmuştur. Verilen garantiler ve siyasi destek ve bunun sonucunda TBMM'den yasalararak geçecek olan Hükümetlerarası Anlaşma, Anayasa'nın 90'ıncı maddesi gereği normlar hiyerarşisinde yasalarında üzerinde bir sıfat kazanmasıyla, kurulacak santralin finansman maliyeti epeyce düşmüş olacaktır.

Maliyetler içinde diğer önemli unsur ise, atık ve sökülme maliyetleridir. Atık ve sökülme maliyetlerin hesaplanması belki de bu dört kalem içinde en zor olanıdır. Çünkü varsayımları çok fazladır. Hele Türkiye gibi bir ülkede nükleer atıklarla ilgili çok da fazla bir mevzuatın olmadığı düşünülürse, bu kalemin hesaplanmasındaki zorluk daha kolay anlaşılır. Tüm dünyada da bu kalemi hesaplamak diğerlerinden daha zordur. Genelde nükleer santralin sökülmesi, tüm maliyetin yüzde 9-15'i kadar olup bugün ki değere çekince 0,1-0,2 Cent/kWh (%5) bir birim maliyet yaratmaktadır. Nükleer atık maliyeti de toplam maliyetin yüzde 10'u civarında bir rakamı içermektedir.

Ancak, nükleer tesisleri olan ülkelerde, nükleer atık yönetmelikleri ve nükleer tesislerin sökülmesi ile ilgili düzenlemeler mevcut iken, bu tür düzenlemelerin olmadığı Türkiye'de, 12,35 Cent/kWh rakamına nasıl ulaşıldığının ilgili Hükümetlerarası Anlaşma TBMM'nin gündemine geldiğinde, detaylı bir şekilde Meclis'e açıklanmasında fayda olacaktır.

VVER-1200 reaktörlü nükleer güç santrallerinin yatırım maliyetleri, her yatırımda olduğu gibi projeden projeye ve ülkeden ülkeye değişiklik göstereceğinin farkında olarak ve Hükümetlerarası Anlaşma ile finansman maliyetini düşürücü bir çok unsurları da aklımızın bir köşesinde bulundurarak, World Nuclear Association'un OECD'nin Nuclear Energy Agency'nin "Projected Costs of Generating Electricity: 2010 Edition" çalışmasını baz alarak hazırladığı raporda; AEP Volgodonsk 3 & 4, 2 x 1200 MWe VVER santralının 4.8 milyar USD yani 2000 USD/kW olarak ifade edilmektedir. Buna göre aynı raporda yüzde 5 iskonto oranı ile Rus

⁽¹⁾ TAEK'in de üye olduğu World Nuclear Association'un verilerine göre www.world-nuclear.org

Rusların VVER -1000 reaktörlü Volgodonsk santralının I. ve II. ünitesi

nükleer santrallerinin elektrik üretim maliyetleri 4,3 Cent/kWh, yüzde 10 iskonto oranı ile ise 6,8 Cent/kWh olmaktadır.^[2]

Burada üzerinde önemle durulması gereken birkaç husus bulunmaktadır. 2001 yılında yasalaşmış bulunan 4628 Sayılı Elektrik Piyasası Kanunu kapsamında, tüm dünyaya serbest bir elektrik piyasası olduğunu her ortamda deklare ederken, hükümetlerarası anlaşma ile elektrik alım fiyatı belirlemek çok tezat bir durum oluşturmaktadır.

Rusya Federasyonu'nun Hükümetlerarası Anlaşma talep ederek, projenin birtakım risklerini azaltmaya çalışmaları, kendileri açısından normal karşılanır. Nitekim, çok eleştirilen ve çok büyük teknik riskler içeren Mavi Akım projesi için de aynı şekilde hükümetlerarası anlaşma talep etmişlerdi ve bu anlaşma kapsamında o dönemde mavi rüya (blue dream) olarak nitelenen projenin finansmanını sağlayabilmişlerdi. Fakat, Mavi Akım'ın hükümetlerarası sözleşmesinde bile ticari konular Doğalgaz Alım Satım Anlaşmasına bırakılmış iken, nükleer santral ile ilgili hükümetlerarası anlaşmada fiyatın bile belirlenmesi, başlı başına 4628 sayılı kanun ile çelişmektedir. Ayrıca TBMM onayından geçecek hükümetlerarası anlaşma gibi

^[2] Bu raporda çalışmanın kaynağı olarak OECD/IEA NEA 2010, table 4.1. gösterilmiştir.

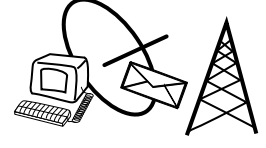
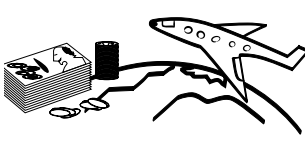
^[3] Economics of Nuclear Power April 2010 World Nuclear Association.

bir enstrüman uluslararası ihale aşamasında ortaya konulmuş olsa, belki daha rekabetçi fiyatlar gelebilecekti. Bununla birlikte Türkiye halen Güney Kore ile yaptığı ve yine başka bir ülke ile sürdürdüğü ikinci ve üçüncü nükleer santral olasılıklarında gerek fiyat, gerekse de alım garantileri açısından pazarlık gücünü azaltarak kendi elini ayağını bağlamış oldu. (15 yıl boyunca 309,5 milyar kWh elektrik alım garantisi verilmiş olduğu hesaplanmaktadır. Bununda yaklaşık bedeli yine 38 milyar dolar olarak hesaplanmıştır.) Tüm yatırım maliyetlerini 15 yıllık 12,35 Cent/kWh alım garantisi ile karşılayacak olan nükleer santral ilk iki ünite için yüzde 30, kalan kapasite ve diğer iki ünite için de yüzde 70 kendisine kalan kapasite ile Türkiye pazarında diğer özel sektör üreticilerini piyasadan silebilecek bir güç olabilecektir. Çünkü yakıt maliyeti 45,000 MWd/t güçte her 1 kg uranyum 360,000 kWh elektrik üretilir böylece yakıt maliyeti: 0.71 Cent/kWh olmaktadır.^[3]

Türkiye nükleer teknolojiye bir nükleer program çerçevesinde, stratejik planlar yaparak, ülkenin ekonomisine rekabet gücüne, sanayisine, teknolojik gelişmişliğine etkisini tartışarak, yapılandırarak geçmelidir. Konu sadece enerji sektörünü ilgilendirmemektedir. Sanayi, eğitim, yasal boyutları ile toplumun ve gelecek nesillerin tümünü ilgilendirmektedir. Yıllardır nükleer santrali tartışıp bir arpa boyu yol almadan, bugün de gününbirlik kararlarla çok hızlı hareket edilmektedir.

Dünya Ekonomik Forumu'nun **Küresel Rekabet Raporu** ve İsviçre'deki dünyaca ünlü IMD Business School'un **Dünya Rekabet Yıllığı**'nda Türkiye'nin yeri, 60'lı (sırasıyla 65 ve 61) yerlerde bulunmaktadır. Rekabet gücünü etkileyen faktörler şekil 1'de verilmektedir. Bu faktörlerden üretimin en önemli girdisi olan enerji fiyatları, ülkelerin ekonomik performansını çok

Şekil 1. Rekabet Avantajı Faktörleri.^[4]

Ekonomik Performans

Yerel Ekonomi

Dış Ticaret

Uluslararası Yatırım

İşgücü

Fiyatlar

Devletin Etkinliği

Kamu Finansmanı

Mali Politikalar

Kurumsal Altyapı

İş Mevzuatı

Sosyal Altyapı

İş Verimliliği

Üretkenlik

İşgücü Piyasası

Finansman

Yönetim Uygulamaları ve Pratikleri

Davranış ve Değerler

Altyapı

Temel Altyapı

Teknolojik Altyapı

Bilimsel Altyapı

Sağlık ve Çevre Altyapısı

Eğitim

önemli şekilde etkilemektedir. Aynı şekilde dış ticaret dengesini de dolaylı yoldan etkileyen enerji fiyatlarının oluşumunda uzun vadeli atılacak her adımın makro dengelerle ve uzun vadeli stratejilerle uyumunun gözetilmesi gerekir.

Türkiye gibi işsizlik oranlarının çok yüksek olduğu bir ülkede, rekabet avantajının sağlanması en önemli hedef olmalıdır. Katar, Suudi Arabistan, Kuveyt, Azerbaycan gibi enerjiye sahip ülkelerin bizden çok daha yukarı sıralarda yer almasının tek nedeni kendi enerji fiyatlarıdır.^[5] Öte yandan henüz tanımadığımız Kıbrıs Rum Kesimi bile, bizden çok daha ön sıralarda yer alması, Estonya, Slovenya gibi ülkelerin de bizi geçmiş olması, rekabet avantajı faktörlerini her stratejik adımda gözardı etmeden değerlendirmemiz gerçeğini ortaya koymaktadır.

^[4] Kaynak IMD World Competitiveness Yearbook.

^[5] Kaynak www.weforum.org

Henüz kamuoyuna yansımamış bir hükümetlerarası anlaşma hakkında daha detaylı yorumlarda daha sonra da bulunulabilir, ancak son birkaç cümle olarak şunu ifade etmekte fayda bulunmaktadır. Nükleer güç santrallerine ilişkin hükümetlerarası anlaşma gibi; Nabucco, IGT hükümetlerarası anlaşmaları da imzalandı. Teknik yönetmelikler gibi olan, aslında birçok ticari ve teknik hususları içeren böylesi detaylı anlaşmaları, Anayasa'nın 90'ncı maddesi kapsamında TBMM onayından geçirmek, daha sonra revizyon ihtiyaçlarının doğması durumunda süreçleri de kilitleyebilir. Bu nedenle hükümetlerarası anlaşmaların mümkün olduğunca yalın ve teknik detaylardan uzak, sadece siyasi iradelerin desteğini ifade edecek şekilde yapılması yerinde olur.

Rusların Malı Olacak AKKUYU NÜKLEER SANTRALI Kabul Edilemez !...

Cengiz YALÇIN

M. Özcan ÜLTANIR

Sümer ŞAHİN

M. Cumhur ERSÜMER

09.06.2010

Yöneten:

Prof. Dr. Mustafa Özcan ÜLTANIR
(EkoENERJİ Genel Yönetmeni)

Panelistler: (Soyadına göre alfabetik sırayla):

M. Cumhur ERSÜMER
(Enerji ve Tabii Kaynaklar Eski Bakanı)

Prof. Dr. Sümer ŞAHİN
(Atılım Üniversitesi Öğretim Üyesi)

Prof. Dr. Cengiz YALÇIN
(TAEK Eski Başkanı)

**NÜKLEERDE ALTINCI GİRİŞİM
BAŞLATILDI**

Prof. Dr. Mustafa Özcan Ültanır: Değerli dostlarım enerji panelimize hoş geldiniz, panelimizi açıyorum. Bu panelimizde, Türkiye’de yılan hikayesine dönen nükleer santral konusunu, son gelişmelerin ışığında bir kez daha ele alacağız. Hepiniz nükleer enerji konusunu benden iyi bilen dostlarımsınız. Onun için benim burada işim zor. Yine de okuyucularımızı

aydınlatmak ve bu panelden bekleediklerimizi ortaya koyabilmek amaçlarıyla, izninizle biraz açıklama yapmaya çalışacağım. Kısa tutacağım, ama konuya ilişkin kendi görüşlerimi de ortaya koyacağım.

Bildiğiniz gibi, Türkiye’de 1955’den bu yana, 55 yıl içinde başarısızlıkla sonuçlanan 5 adet nükleer santral girişimi oldu. Bunlardan iki tanesi normal ihale, iki tanesi firmalarla özel görüşme ve pazarlık, bir tanesi ve

beşincisi geçen yıl akamete uğrayan AKP'nin 2008 yılında yarışma diye başlattığı, beş firmanın ya da konsorsiyumun teklif değil, teşekkür yazısı verip çekildiği, yarışmada bir tek Rusların kaldığı ve başta fiyat yüksekliğine dayalı çeşitli nedenlerle sonuçlandırılmayan özel bir ihale idi. Bu beş girişim de arkamızda kaldı, şimdi altıncı bir girişim var, yine Ruslarla başlatıldı. Ruslar ile Akkuyu için yapılan, yakında Güney Kore ile Sinop için yapılacak olan hükümetlerarası anlaşmalar, esasen aynı modele dayalı

altıncı girişimi oluşturuyor. Bu model, AKP iktidarına özgü "Gel Nükleer Santrali Kur ve İşlet, Elektrikliğini Bize Sat" diye özetlenen bir model, dünyada ilk deniyor, ama sonuca gidebilecek mi? Onu henüz bilmiyoruz, tereddütlerimiz ise fazla.

RUSYA İLE İMZALANAN DÖRT ANLAŞMA İLE NÜKLEERDE İŞBİRLİĞİ

Yine bildiğiniz gibi, bu AKP hükümeti döneminde Türkiye Rusya'yla nükleer enerjide işbirliği konusunu geliştirmek

için özel bir çaba gösteriyor. Düne kadar imzalanmış üç tane anlaşma vardı, dün dördüncüsü imzalandı. İlk iki anlaşma, geçen yıl Putin'in ziyareti sırasında imzalanmıştı. Birincisi, "Nükleer Enerjinin Barışçıl Amaçlarla Kullanımına Dair İşbirliği Anlaşması". İkincisi, "Nükleer Kazanın Erken Bildirimine ve Nükleer Tesisler Hakkında Bilgi Değişimine Dair Anlaşma". Bu iki anlaşma da henüz TBMM'nin ilgili komisyonlarında bulunuyor, Genel Kurul'dan geçirilip onaylanmadı. Üçüncü anlaşma,

Medvedev'in geçen ay Ankara ziyaretinde imzalanan, "Akkuyu Sahasında Nükleer Güç Santralinin Tesisine ve İşletimine Dair İşbirliği Anlaşması" ki, bugünkü panelimizin konusu. Bu anlaşma imzalandığı zaman, bir hafta-on gün içinde Meclis'e sunulacağı Enerji Bakanı Yıldız tarafından söylenmişti, ama henüz ihtisas komisyonları kayıtlarına geçmiş böyle bir anlaşma Meclis web sitesinde görünmüyor, yani henüz Meclis'e sunulmamış durumda denilebilir herhalde.

M. Cumhurbaşkanlığı: Ben dün Meclis'e sordum yoktu.

Ültanır: Teşekkür ediyorum, siz de teyit etmiş oldunuz Sayın Bakanım. Bir de dün Putin'in İstanbul'a gelişiyle imzalanan, "Türkiye Atom Enerjisi Kurumu (TAEK) ile Rusya Federal Çevre, Endüstri ve Nükleer Denetleme Servisi (ROSTECHNADZOR) İşbirliği Anlaşması var. Bu anlaşmanın da özellikle lisanslamada işbirliği için kullanılacağı açıklandı. Dolayısıyla, hükümet Rusya ile nükleer enerji işbirliğinin hukuksal altyapısını oluşturacak imzaları atmış ve hatta işbirliğini geliştirmeye başlamış durumda. Bu işbirliğinin neler kazandıracağını zaman gösterecek. Önümüzdeki günlerden başlanarak, Güney Kore ile de Sinop Nükleer Santrali için benzer bazı anlaşmalar imzalanması bekleniyor.

TÜRKİYE'NİN GEÇ KALDIĞI NÜKLEER SANTRALLERDEN DÜNYA ÖNEMLİ ÖLÇÜDE YARARLANIYOR

Şimdi bu masanın çevresinde oturan hepimiz, gerçekte tam çevreci ve temiz kaynak olan nükleer enerjiden yanayız. Türkiye'nin kaynaklarının sınırlılığı, başta doğalgaz olmak üzere fosil yakıtlarla ithal enerjiye aşırı bağımlılığı, kamuoyuna cankurtaran simidi gibi sunulan, ama ekonomik ve teknolojik kısıtlarıyla enerji arz güvenliğini sağlayıcı kaynaklar olamayacak yenilenebilir kaynakların bugün için

yetersizliği karşısında, Türkiye'nin nükleer enerjiden mutlaka yararlanması gerekiyor. Yine daha önceki konuşmalarımızda ortaya koyduğumuz gibi, hepimiz hem fikiriz ki, Türkiye nükleer enerjiye adım atmakta çok geç kalmıştır.

Bugün sabah Uluslararası Atom Enerjisi Ajansı'nın (IAEA) internet sitesine baktım. Biliyorsunuz, her ay veriler yenilenir. Bu ay yenileme dün yapılmış. 8 Haziran itibariyle dünyada 29 ülkede, tabii politik kutup ülkeleri başı çekmek üzere, tüm gelişmiş ülkeler de bu rakamın içine dahil, 438 santral ünitesi ile 372047 MW nükleer elektrik santrali kurulu gücü var. Kurulu güç büyüklüğü bakımından ilk beş ülkeyi sırasıyla ABD (100683 MW), Fransa (63130 MW), Japonya (46823 MW), Rusya (22693 MW) ve Almanya (20490 MW) oluşturuyor. Türkiye'nin de içinde yer aldığı G20 ülkelerine bakarsak, Avustralya, Endonezya, İtalya, Suudi Arabistan ve Türkiye'nin dışında 15 ülkede, Avrupa Birliği'nin de çok büyük bir kısmında nükleer enerji kullanılıyor.

Yine 8 Haziran itibariyle, dünyada 15 ülkede 58 santral ünitesi ile 55807 MW nükleer kurulu güç inşa halinde. Bu ülkeler arasında 23 santral ünitesi ve 23620 MW güçle Çin başı çekiyor. 2040 yılında dünya gayrisafi hasılasının üçte birini, bugünkü Amerikan gayrisafi milli hasılasının yaklaşık 10 katını üretmesi beklenen Çin, enerjide ağırlığı nükleere vermiş durumda. Çin'le beraber yeni güç odağı olan BRIC ülkelerinin Çin dışında kalan diğerleri, yani Brezilya, Hindistan ve Rusya da yeni nükleer santral kuruyor. Yeni nükleer santral kuran ülkeler arasında ABD, Fransa, Finlandiya, Bulgaristan gibi Batı ülkeleri ile birlikte Japonya da var.

"Nükleer santraller kapatılıyor" denilen dönem artık geride kaldı. Eski nükleer santraller yenileniyor, verimlilikleri ve kullanım süreleri artırılıyor, ama eski nesil demode ya da ömrünü doldurmuş santraller de tabii ki kapatılıyor. Yine 8

Haziran itibariyle, 18 ülkede kapatılmış 124 santral ünitesi var ve bunların güç toplamı 37778 MW, yani, yeni inşa edilmekte olan santrallerin gücünden az ve onların yüzde 67'si kadar, işletilmekte olan santrallerin de yüzde 10'u kadar. Nükleer santral kapatan 18 ülkenin 3 tanesinde bugün çalışan nükleer santral yok, ama diğer 15 ülkede var. O üç ülke de İtalya, Kazakistan ve Litvanya olarak sıralanıyor. Bunlardan İtalya, Ruslarla yeni nükleer santral kurmak için uzlaşmış bir ülke. Yine nükleer santral kapatmış bu 18 ülkeden 7 tanesinde, yeni nükleer santraller de inşa ediliyor.

Sizlerin çok iyi bildiği bu bilgileri de sevgili okurlarımıza sunmuş olduk, kısaca vurgulayalım, ihtiyacı olmasına karşın Türkiye'nin henüz nükleer santrali yok, ama dünya nükleer santrallerden geniş ölçüde yararlanıyor. Elektrik talebinin yüzde 78'ini bu kaynaktan karşılayan Fransa gibi örnek bir ülke varken, dünya elektrik talebinin yüzde 16'sı da nükleerden karşılanıyor.

RUSLARIN AKKUYU NÜKLEER SANTRAL TEKLİFİ TÜRKİYE'NİN İHTİYACINI VE BEKLENTİLERİNİ KARŞILAMAKTAN UZAK

Türkiye nükleer santralde geç kaldı diyoruz, ama Ruslarla yapılan bu anlaşma, acaba beklentilerimizi ne ölçüde karşılayacak? Anlaşmanın tam metni henüz yayınlanmış değil, Meclis'e de sunulmuş değil, fakat basında yer alan bilgilerle bir değerlendirme yapabiliriz. İzinizle şunlar kısaca sıralamak istiyorum:

1) Türkiye İhtiyacı Olan Nükleer Kurulu Güce 2020 Yılında Ulaşamayacak: Rusya'nın Rosatom firması Türkiye'ye VVER 1200 tipi denilen reaktörlerden 4 adet ile Akkuyu'da 4800 MW kurulu güç oluşturacak. Sayın Ersümer çok iyi bilir, 1998 yılında toplanan Türkiye Birinci Enerji Şûrası'nda, zaten ondan sonra Şûra hiç toplanmadı, 2020 yılına kadar 10 bin MW nükleer kurulu güç tesis

edilmesi önerisi karara bağlanmıştı. Akkuyu 2017-2018 yılında bitecek dense de, her şey yolunda gitse bile bitmesi çok zor, Türkiye 2020 yılında hâlâ ihtiyacı olan nükleer kurulu güç miktarına kavuşamamış olacak. Tabii ki bu açığı, zorunlu olarak ithal doğalgaz ve ithal kömür santralleri ile kapatacak, bazılarının sandığı ve kamuoyunu yanılttığı gibi, zaten rüzgâr santralleri, güneş tarlaları vs. ile kapatılması söz konusu bile değil.

2) Yatırım Tutarı Kontrol Edilemez ve Belirgin Olmayan Biçimde Görünüyor: Rusların VVER tipi reaktörleri, Batı'da PWR dediğimiz basınçlı sulu reaktörlerden ve VVER-1200 reaktörlerinin üçüncü nesil gelişmiş reaktör tipi olduğu da biliniyor. Avrupa standartlarına koşut yapıda bile diyebiliriz, ama Batı'da lisanslanmış reaktör değil. Bu nedenle Avrupa Birliği üyesi Bulgaristan'da inşa edilmesi düşünülen yeni projeden vazgeçilmek zorunda kalındı, çünkü Batı finansman kuruluşları Batı lisansı olmayan bu reaktörlerle yapılacak yatırımı ve inşasını kredilendirmiyor. Nitekim, basına yansıdığına göre 20 milyar dolarlık yatırımın tamamı Ruslar tarafından karşılanacak da, acaba reel yatırım tutarı 20 milyar dolar mı?

ABD'den, Japonya'dan, Fransız-Alman ortaklığına dayalı şekilde Avrupa'dan alacağınız yaklaşık 5000 MW'lık nükleer santralin yatırım tutarı 20 milyar dolar olabilir, ama Rus santrallerinin bundan çok çok ucuz olduğu biliniyor. Amiyane bir tabir olsa da, bu yatırım hesabıyla "Türkiye kazıklanıyor mu?" demeden geçmemiz de mümkün değil. Bence işin püf noktası da burada.

3) Pahalı ve Serbest Piyasaya Karşı Alım Garantisi Verilmiş: Yapılan anlaşmaya göre 15 yıl süre ile ortalama 12,35 US cent/kWh'den alım garantisi verilmiş bulunuyor. Bu ortalama, maksimum fiyat 15,33 US cent/kWh'e kadar çıkıyor. Türkiye elektrik piyasasında puant saatlerde bu düzeyde

fiyata rastlanabilir, ancak nükleer gibi bir baz yük santrali için bu fiyat yüksek sayılabilir. Tabii burada 15 yıl süre demek, yatırımın 15 yıl sürede amortismanının hedeflenmesi demek olduğu için, fiyat yüksek tutulmakta. Ancak, amorti edilecek toplam yatırım tutarını sağlıklı bilme olanağı da yok. Öte yandan dağıtımın özelleştirildiği, dağıtım şirketlerine bölge taleplerinin yüzde 100'ü kadar üretim hakkının verildiği bir piyasada, alım garantili bu elektriğin paçallanarak bile olsa dağıtım şirketlerine yansıtılması ya da aktarılması, rekabet hukuku açısından çeşitli davaların ortaya çıkmasına neden olacaktır.

4) Ruslara Tanınan İmtiyazlı Yap-İşlet Modeli Serbest Piyasaya Uymuyor: Yatırımın tamamını Rusların yapacağı bu santralde, hissenin en az yüzde 51'i Ruslarda kalmak üzere, Türk özel sektörü veya Türk şirketlerinin içinde yer alacağı konsorsiyumların katılması söz konusu olmakla beraber, bunun seçimi tamamen Rusların inisiyatifine bırakılmıştır. Türk kamu sektörü ise hiç katılmayacaktır. Kısacası eskiden ithal doğalgaz ve ithal kömür santraller için yerli ve yabancı sermayeye tanınan Yap-İşlet modeli, ayrıcalıklı bir anlaşma ile nükleerde Ruslara tanınmış olmaktadır. Bu nükleer santralde rekabeti ortadan kaldıran sakıncalı bir durumdur. Türkiye'de nükleer santrallerin PPP (Public Private Partnership – Kamu Özel İşbirliği) modeli ile kurulması gerekirken, bir yabancı devlete verilen İmtiyazlı Yap-İşlet modeli getirilmiş olmaktadır ki, bu model serbest piyasa uymamaktadır. Bu imtiyazlı model, karşılıksız yer tahsisini de öngörüyor.

5) Seçilen Model Türkiye'ye Nükleer Teknoloji Kazandırmıyor: Kurulacak nükleer santralde yakıt temini ve işletmecilikten başka atık yönetimi de Ruslara bırakılmıştır. 55-60 yıl sonunda Ruslar, ömrü dolan santrali söküp parçalarını götüreceklerdir. Bu tutum ise, santrale ait her türlü teknolojiye Türklerin geri planda kalacağı, Türkiye'ye nükleer teknoloji

kazandırılmayacağı anlamına gelen bir yöntemi çağırıştırılmaktadır. AKP iktidarına özgü "Gel Kur Elektrikliğini Bize Sat" modeli, her ne kadar santralin inşasında ve işletmesinde çalışanlar Türkiye'den temin edilecek denilse de, Türkiye'ye teknoloji kazandıracak bir model olarak görünmüyor.

AKKUYU NÜKLEER SANTRALİ NE KARŞILIĞI VERİLDİ?

Nükleer enerjinin gerekliliğine inanan, nükleer teknolojiye yandaş bir kişiyim. Ruslarla ekonomik ve teknolojik işbirliğine de taraftarım. Geçmişte Rusların bize kazandırdığı teknolojilerin bilincine de sahibim. Tüm bunlara rağmen, yukarıda beş maddede sıraladığım sakıncalar nedeniyle, Akkuyu Nükleer Santrali için getirilmiş bulunan modelin içime sinmediğini samimiyetle söyleyebilirim. Ruslara, serbest piyasayı zedeleyen, Türkiye'nin ulusal çıkarları ile bağdaşmayan bir ayrıcalık verilmiş bulunuyor. Peki bu ayrıcalık neyin karşılığında verildi?

AKP yandaşı bir şirketin Samsun-Ceyhan diye bilinen, ama Ordu (Ünye)-Ceyhan (Yumurtalık) arasında yapılacak petrol boru hattının işlerliği için gerekli throughput (doluluk oranı) sağlayacak petrole karşılık mı? Öte yandan bir de şunu vurgulamalıyım, enerji politikaları ve nükleer enerji uzmanı sayılan bazı arkadaşlarım, bu altıncı girişimin de sonuca gitmeyeceği kanısı içindeler.

KONUKLARIMIZ NE DİYOR?

Ben burada sözlerimi, "sizler nasıl değerlendiriyorsunuz?" diyerek tamamlayıp ve ilk sözü Bakanımız Sayın Ersümer'e bırakmak istiyorum. Sayın Bakanım buyurunuz söz sizde, sizin görüşlerinizi alalım.

EKOENERJİ TÜRKİYE'NİN ENERJİ GERÇEĞİNİN ISRARLA TARTIŞILMASINI SAĞLIYOR

M. Cumhur Ersümer: Ben öncelikle

M. Cumhur ERSÜMER

EkoENERJİ'ye ve Sayın Ültanır'a teşekkür ediyorum. Israrlı bir şekilde, Türkiye'deki enerji konularını derginin gündeminde tutuyor, böylelikle demokratik ortamlarda bu konuların tartışılmasını sağlıyor. Ben zevkle izliyorum. Bu dergide yazılanlar, konuşulanlar için, biraz kendime de pay çıkarıyor gibi olacağım, ama gerçekten objektif konuşmaya çalışıyorum, enerji gerçeğinin ülke genelinde anlatılmasıyla ilgili çok önemli beyanlar içeren bir dergi.

ARTIK, NÜKLEER KARŞITI SESLER CILIZ ÇIKIYOR

Tabii, bu masanın etrafında bulunan insanlar olarak nükleer enerjiye hiçbirimiz karşı değiliz. Hepimizin de Türkiye'nin nükleer teknikle tanışması, Türkiye'de nükleer enerjinin gelişmesi, nükleer santrallerin kurulması noktasında dönem dönem çok ciddi çabaları oldu. Tabii hükümetin de böyle bir karar vermiş olmasına, yani nükleer santral yapımıyla ilgili, 8 yıl gibi bir gecikmeden sonra karar vermiş olmasına da hep birlikte sevindik. Nükleer santralle ilgili en son yapılan anlaşmanın ardından, Türkiye'de adeta

bir fikir birliği oluştu. Yani, nükleer enerjiye ve nükleer santrale karşı eskisine kıyasla çok cılız sesler çıkıyor. Aksine de çok ciddi destekler var. Gazete manşetlerine şöyle bir baktım, "Sınırsız ortaklık, 100 milyara 17 adım, Rusya ile tarihi açılım, Tarihi sıçrama, Sözde değil gerçek partneriz, Sınırsız dostluk" gibi manşetler ve Medvedev'in ziyareti ile de ilişki çok üst seviyeye çıktı. Nükleer enerjinin Türkiye'de kullanılabilmesi noktasında önemli adımlar olduğu konusunda, zaten hepimiz fikir birliği içindeyiz.

NÜKLEER SANTRALDE RAHATSIZLIK VEREN PAKET PROJE PAZARLIĞI

Ancak, bunun yanında hemen başka şeyler de geliyor, işte nükleer enerjiyle birlikte, nükleer santral yapımıyla birlikte konuşulupveren, Samsun-Ceyhan Petrol Boru hattı gündeme geliyor. Arkadan dönüyoruz, Ceyhan'da bir rafineri. Tabii ki Samsun-Ceyhan Boru Hattı da yapılmalı, bu Lazer Projesi adı altında çok daha önceleri hatta bizim dönemimizde gündeme gelmiş projelerden biridir. Tabii ki boğazlardan böylesine büyük kapasitelerin taşınmaması lâzım. Bu boğazları by-

pass eden bir boru hattı olacaktır. Bu boru hattının alternatifi, Türkiye sınırlarının dışındaki yerlerde önerilmeye başlanmıştı. Onların da önüne geçecektir. Ceyhan'da mutlaka bir rafineri yapılmalıdır, ama nükleer santral yapımı ile Samsun-Ceyhan Petrol Boru Hattı'nın yapımı ve rafineri kurulması, eş zamanlı olarak deklere edilince, bazı sorular ortaya çıktı. Hepimizin çok iyi bildiği gibi, bir Bakanlar Kurulu kararıyla ve Cumhurbaşkanının onayıyla Samsun-Ceyhan Boru Hattı'nın yapımı bir şirkete verilmişti. Bir başka şirket Ceyhan'da rafineri kurmak için müracaat etti, "Hayır sana izin vermiyoruz" dediler ve botu hattıyla aynı şirkete Ceyhan'da rafineri kurması için izin de verildi.

Karadeniz'e çıkan petrolün büyük bir bölümü Rusya'ya ait, ama Ruslar da zaten bir türlü bu boru hattına throughput garantisi (boruyu doldurma garantisi) vermiyorlardı. Nükleer santral anlaşmasıyla birlikte eş zamanlı olarak buraya throughput vereceklerini (boruyu dolduracaklarını), bu boru hattını yaşar hale getireceklerini söylediler. Bir de müjde gibi, işte üç aylığına da vizeyi kaldırdılar. Netice'de Türkiye nükleer santrali Ruslara verdi, karşılığında vize kalktı. Karşılığında boru hattına verecekleri petrolle, Ruslar Akdeniz'e, sıcak denizlere de bu boru hattı ile inmiş oluyorlar. Tabii biz hep işin santral tarafındayız da, başka tarafları da var.

Ültanır: Tabii, sadece nükleer santral pazarlığı değil de, yandaşlara da çıkar sağlayan paket pazarlığı yapıldığı anlaşılıyor.

Ersümer: Bir nevi ona döndü. O bizleri rahatsız ettiği gibi, Türkiye kamuoyunu da rahatsız etti.

YAPILMASI GEREKEN REKABET ORTAMINDA ŞEFFAF BİR İHALE İDİ

Ültanır: O boru hattı işine kayırılan yandaş şirketi güçlendirmek adına, İtalyan ENI şirketinin de onunla

ortaklığa gitmesi için politik nüfuz kullanıldığı biliniyor. Şimdi ihalesiz bir nükleer santral işi veriliyor ve Türk ortağını, eğer alırsa Ruslar seçecek. Acaba, ister misiniz, Samsun-Ceyhan Petrol Boru hattı ile kayırılan şirket Ruslar tarafından ortaklığa seçilsin?... Seçilirse kimse şaşırmasın, ama kamuoyu daha çok rahatsız edilmiş olur. İş, bir kez daha iktidar eliyle yandaşlara sermaye transferine dönüşmüş olur, ama AKP iktidarından da beklenmez değil hani. Nükleer santral işinin hükümetlerarası anlaşmayla kotarılması bu tür sürprizlere kapıyı açabilir. En doğru olanı sağlıklı saydam ihale yapmaktır.

Ersümer: Tabii daha önce bir ihaleye çıkmıştı. İhaleye çıkmadan önce, Sayın Hocalarımın da çok iyi bildikleri ve yakından takip ettikleri gibi, nükleer mevzuat hazırlandı. Yani, Türkiye’de bir nükleer santralin yapımıyla ilgili, işletilmesi ve yönetilmesiyle ilgili, ihalesiyle ilgili bir altyapı hazırlandı. Bu altyapıya dayalı olarak ihaleye çıktı. İşte, ihaleye birçok şirketler teklif vermedi. Tek bir şirket teklif verdi. “Burada şartlar oluşmadı” dendi. Danıştay bunun belli bir bölümünü iptal etti. Sonra da hükümet ihaleyi iptal etti. Biz bekliyorduk ki, Danıştay’ın direktifi, önerileri dikkate alınsın, şeffaf ve herkesin kabul edebileceği rekabete açık bir ihale yapılsın. Türkiye’de mutlaka, artık üzerinde tartışılmayan ve çağdaş normlara sahip, işte yeni nesil, hemen lisanslanabilen, çok rahat finanse edilebilen bir nükleer santrale sahip olsun diye bekliyorduk. Biraz önce sizin de buyurduğunuz gibi, tablo tam değişti.

RUSYA İLE YAPILAN NÜKLEER SANTRAL ANLAŞMASININ SAKINCALARI

Yani öyle bir hale geldi ki, Rusya sizin de belirttiğiniz gibi, 15 yıl süreyle Türkiye’ye

12,35 cent/kWh fiyattan satacak ve yüzde yüz Rusların sahip olacağı bir santrali inşa edecek. Bu santralin 60 yıl da ömrü olması öngörülüyor, 7 yıl inşaat süresini de bunun içine katsak 53 yıl, yani 2070 yılına kadar bu santral Türkiye’de kalacak ve elektrik üretmeye devam edecek.

Rusların burada mutlaka Türk ortak seçmek gibi bir zorunlulukları anlaşmada yok. Türk müteahhitlere iş yaptırmak gibi bir zorunlulukları da yok. Yani, Türkiye işsizlikten kıvranıyor, en had safhaya çıkan problemlerden biri işsizlik, binlerce Rus işçiyi getirip Türkiye’de nükleer santral yapımında çalıştırmak gibi bir imkâna sahip olacak.

Tabii bilmiyoruz, dün Putin ile imzalanan anlaşmanın içeriğine ilişkin bilgilere tam sahip değiliz, ama biliyoruz ki, atık yönetimi ve müteakiben sökülme şartları da oldukça tartışmalı. Zaten, Danıştay’ın iptal ettiği hükümler içinde bu hususlar da yer alıyordu.

RUS NÜKLEER SANTRALI RUS RULETİ GİBİ

Geçenlerde bir yerde okudum, “Nükleer, Rus ruleti diye değerlendiriliyor” diyordu. Çünkü, Rus santralleri maalesef kazalı-arızalı bir geçmişe sahip. Şu anda Belarus’ta yapımı henüz bitmiş üretime alınmamış Volgodonsk santrali⁽¹⁾, Çin’de üç yıl gecikmeyle biten bir santralin yapımı da on yılı bulmuş, şimdi böyle bir riskleri de var.

ŞİMDİLİK SIR OLAN HÜKÜMETLERARASI ANLAŞMA

Nasıl bir santral olacağını bilmiyoruz. Hükümetlerarası bir anlaşma var, bu anlaşma şimdilik sır. Tabii şu anda masanın başında olan arkadaşlar, yani biz, basın, kamuoyu, bu hükümetlerarası anlaşmanın içinde ne olduğunu bilmiyor.

Şimdi, hükümetlerarası anlaşmalar Türkiye Büyük Millet Meclisi’ne üç madde şeklinde gelir; Amaç, Yürürlük, Yürütme. İçeriği içindedir, ama bu ek hiçbir zaman tartışılmaz.

TBMM’YE BİR ÇAĞRI

Ben buradan Türkiye Büyük Millet Meclisi’ne bir çağrı yapmak istiyorum. Dışişleri Komisyonu’nda görüşülecek, Bütçe Plan Komisyonu’nda görüşülecek, Enerji Komisyonu’nda görüşülecek. Umarım, Türkiye Büyük Millet Meclisi’nde bu komisyonlardaki görevli arkadaşlar, Meclis platformunda bu hükümetlerarası anlaşmanın içeriğini tartışsınlar.

YAPIM, DENETLEME VE LİSANSLAMAYA İLİŞKİN ENDİŞE

Tabii benim önemli bir endişem şu: Biraz önce Türkiye’de bir mevzuat oluşturulmuştu, yapılan ihalede verilen teklifler ihaleye çıkılan santralin özellikleri değerlendirilirken, mevcut yasaya uygun olup olmadığı konusunda tartışmalar çıktı, ama hükümetlerarası anlaşmada, anlaşmaya konu edilen santralin yapımı, denetimi, lisanslanması ve biraz önce belirttiğim hususlarıyla ilgili bu uygunluk sağlanacak mı? Sağlanacaksa bunu kim kontrol edecek? Maalesef bu husus tam görülemiyor.

AKKUYU’DA BİR İLK: GEÇMİŞTEKİ DEMİRPERDE ÜLKELERİ VE RUSYA FEDERASYONU SINIRLARI DIŞINDA, RUSYA’YA AİT BİR SANTRAL OLACAK

Şimdi Ruslar diyorlar ki, “İlk defa Rusya’nın kendi sınırları dışında, kendine ait bir nükleer santrali olacak”. Daha önce demirperde ülkesi diye sayılan ülkelerde Rusya’nın santralleri vardı. Ama, bunun dışında hiçbir yerde bir nükleer santrali yoktu. Neyse ki, Türkiye’de böyle bir santralleri olacak.

⁽¹⁾Söz konusu Volgodonsk-2 santrali IAEA kayıtlarına göre Rusya Federasyonu santrali olarak gösterilmekte olup, inşaatına 1 Mayıs 1983’de başlanıldığı, 18 Mart 2010’da elektrik şebekesine bağlandığı belirtilmekte olup, ticari çalışması için “N/A - bilinmiyor” notu bulunmakta. Öte yandan haber ajanlarının kayıtlarına göre Ruslara ihalesiz verilen 1000 MW’lık bu nükleer santral için toplam 9 milyar dolarlık anlaşma üzerinde Belarus’la imza atılmadığı 2009 yılı kayıtlarında yer almaktadır.

Ültanır: Hazmedilemeyecek olan da bence bu.

ŞEFFAFLIK VE REKABETTEN VAZGEÇİLEREK NEDEN RUSYA?

Ersümer: Tabii, bu önceki ihaleden niye vazgeçilmiştir? Kamuoyu bunu da merak ediyor. Yani, hükümetin önünde iki yol vardı. Ya ihaleye devam edecekti, ya da vazgeçecekti. Hükümet ihaleden vazgeçti. Peki, bu Rusya'nın sağladığı şartları sağlayacak veya daha iyi şartlarda santral yapacak başka ülke yok muydu? Bu arandı mı, aranmadı mı? Tartışılmadı mı ve neden Rusya? Şeffaf bir ihaleden rekabetçi bir ortamdan vazgeçilerek böyle bir yola ulaşıldı da neden?...

10 YIL ÖNCEKİ İHALE İLE KIYASLANAMAYACAK PAHALI FİYAT

10 yıl önce rekabet ortamında alınan fiyatları sizlere kısaca arz etmek istiyorum. En pahalı fiyat 3,35 US cent/kWh, en ucuzu da 2,28 US cent/kWh. Şimdi toplam yatırımın 20 milyar US dolar olacağından bahsediyorlar. Peki, bu maliyetler neye göre hesaplanmıştır. Bu maliyetleri hesaplarken uygulanan kriterler nelerdir?

İşte 2000 yılındaki ihale burada: 1482 MW'lık bir santrali yapacağını bir şirket

taahhüt ediyor. "2 milyar 293 milyon dolara ben bunu yaparım" diyor. "Eğer iki tane yaparsam, ikisini 4 milyar 480 milyon dolara yaparım" diyor. Yani toplam 5928 MW'lık bir santralin maliyetinin de 8 milyar 960 milyon dolar olacağı söyleniyor ve 2,28 cent'ten elektrik vermeyi taahhüt ediyor. Biz hangi bazda bunları tartışacağız? Yani, bu önümüzdeki bir baz. Daha önce verilmiş, ihaleye girmiş, şeffaf bir şekilde oluşmuş bir fiyat.

ASLINDA HÜKÜMETİN BİR NÜKLEER SANTRALİMİZ OLSUN ARZUSU YOK

Şimdi bir santralin de Sinop'ta yapılacağından bahsediliyor. İşte, KEPCO'nun ticari teklif verdiği söyleniyordu. Dün yansıyanlara göre KEPCO, "Yüzde 40'ı bana yeter, yüzde 60'ını siz karşılayın" demiş. Hükümet, "Hayır, hayır yüzde 100'ünü sen karşıla" diyor. Anlaşıyor ki, Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti'nin "Bizim bir nükleer santralimiz olsun" demek gibi bir arzusu yok.

Ültanır: Açıkça söylüyorlar zaten, "Gel kur, elektriğini bize sat" diye. 15 Nisan'da İstanbul'da Beykent Üniversitesi'nde yönettiğim panelde önceki Bakan Hilmi Güler bunu yeni bir buluş yapmışçasına övünerek söyledi, hatta bazı ülkelerin imrendiğini belirtti.

Uyguladıkları "Gel Kur ve Elektriğini Garantili Bize Sat" modeli. Bunu özellikle tekrar vurguladım, çünkü hata seçtikleri modelde. Modelleri yanlış.

TÜRKİYE SAHİP OLAMAYACAĞI SORUNLU BİR SANTRALİ NİYE YAPIYOR?

Ersümer: Evet, aynen bu. İyi de biz buna niye katlanıyoruz Sayın Hocam? Bakın şimdi benim elimde 2001 yılında o günkü Rusya'da elektrikten sorumlu Bakanın bana yolladığı bir teklif var. Adam teklifinde özetle diyor ki, "Biz size bir kablo ile 1000-1500 MW elektriği, Türkiye'deki fiyatlardan çok daha düşük fiyatla hemen temin eder göndeririz. Aramızdaki işbirliği çok üst seviyelere geldi, gelin bunu değerlendirelim".^[2] O zaman Türkiye, madem kendi sınırları içinde yapılmasına karşın sahip olamayacağı bir santrali niye yapıyor? Artı bir de gidip her zaman arıza yapan, geç bitirilen, lisanslama problemleri yaşayan bir teknikte yapıyor.

Ültanır: Sayın Bakanım, sözünüzü kesmek istemiyorum, ama açıklığa kavuşturmak için benzer bir teklif de Romanya'da kurulacak iki santralden biri için Türkiye'ye yapılmamış mıydı? Böyle bir teklif vardı diye biliyorum. Kanada AECL firmasına kurdurmak için anlaştıkları iki CANDU tipi santralden

^[2] Rus Bakan E.O. Adamov tarafından MNHATOM antetli kağıda yazılmış, 27 Mart 2001 tarihinde yollanan mektubun gayri resmi tercümesi aynen şöyle:

Sayın Cumhurbaşkanım,
Ankara'da Aralık 1997 tarihinde Türkiye Cumhuriyeti ile Rusya Federasyonu arasında imzalanmış olan Uzun Süreli Ticari, Ekonomik, Endüstriyel ve Bilimsel Teknik İşbirliği Programı, Türk ve Rus iş çevreleri arasında direkt bağlantılar kurma yönünde iki taraflı pozitif dinamik kararlar alınmıştır.

Benim düşünceme göre, enerji alanındaki bir işbirliği iki taraflı ilişkimizin uzun süreli ve devamlı gelişmesi yönündeki en umut verici alanlardan biridir. Bu fikir, geçen Eylül ayında Viyana'da Türk yetkilileri ile yaptığımız toplantılarda ve Kasım 2000 tarihinde Moskova'da yapılan 5'inci Ticari Ekonomik İşbirliği Ortak Komite Toplantısı'ndaki Türk meslektaşlarımız tarafından da memnuniyetle karşılanmıştır.

Rus Minatom, Memleketlerimiz ve bilhassa Bakanlıklarımız arasında ekonomik ilişkilerimizi derinleştirecek ve geliştirecek çeşitli yaklaşımları incelemeye ve araştırmaya hazırdır. Minatom'dan bazı uzmanlar ve Amerikan firması INTERVEX Inc. ile Rus NPP tarafından üretilen elektrik enerjisini Rusya'dan Türkiye'ye Karadeniz'de su altından nakletmeyi teklif etmektedirler. Teklif yıllık 1000-1500 MW güç için olup, projenin süresi bu konudaki karşılıklı görüşmeler sonucunda ve Ülkenizin ihtiyacına göre yapılacaktır.

Yapılan ön anlaşma ve tahminlere göre, enerji satış fiyatımız TEAS'ın şu anda satın aldığı fiyatların çok altında olacaktır. Aynı zamanda projenin kendisi, finansman giderleri, enerji tedarik ve alım garantileri, sualtı kablo inşaatları, işletme ve bütün diğer masrafların tamamen ticari imkânlarla karşılanıp Türk ve Rus Hazine Bakanlıklarına herhangi bir yük getirmeyecektir.

Böyle bir projenin gerçekleştirilmesi, ticari ve ekonomik ilişkilerimizde çok faydalı ve pozitif gelişmelere sebebiyet verecek ve hatta ümit ederim ki, Rus ve Türk bu işbirliği, bizleri üçüncü ülkelere birlikte enerji pazarlama alanında imkânlar sağlayacaktır.

Bu teklifimize Türkiye tarafından da ilgi duyulursa, Türk yetkililer ile teklif edilen projenin ekonomik, ticari ve hukuki yönlerini karşılıklı görüşmek; ekonomik fayda ve imkânlarını incelemek üzere bir toplantı yapılmasını teklif ediyoruz. Bu bizlere proje hakkında görüşlerimizi açıklamamızı ve projenin ikmal için belli bir program geliştirmemizi de sağlayacaktır.

Bütün samimiyetle inanıyorum ki, sizlere müşterek atılımlarımız için göstereceğimiz gayretler yararlı sonuçlar sağlayacaktır.

Saygılarımızla

Bakan

İmza

E.O. Adamov

birinin elektriğini Türkiye'ye satmak teklifleri olmuştu ve hatta özel iletim hattı bile gündeme gelmişti.

Ersümer: Doğrudur. Emil Constantinescu'dan teklif yine bana gelmiştir. O zamanki Romanya Cumhurbaşkanı Constantinescu, Romanya'da bulunduğum bir sırada beni konutuna davet etti, sürpriz bir davet. Büyükelçi ile birlikte gittim, "Buyurun Sayın Cumhurbaşkanı. Ne emrediyorsunuz?" dedim. Dedi ki, "Ne uğraşıyorsunuz bu çevrecilerle falan Sayın Bakan. Biz burada birinci CANDU santralini yaptık. Siz finansmanını sağlayın, biz size elektriğini verelim". Böyle dedi, yıl 1999.

Yani Sayın Hocam, bu tarzda nükleer santral yapımının, bizim arzu ettiğimiz düzeyde Türkiye'de nükleer teknolojinin geliştirilmesi, Türkiye'nin nükleer teknikten fayda sağlaması, nükleer enerji üretilmesi noktasında bir yararı olmayacağı üzerindeki kanaatimi belirtmek istiyorum. Daha söyleyeceklerim var, ama Hocalarım konuştuktan sonra gerekirse eklemelerde bulunurum.

Ütanır: Teşekkür ediyorum Sayın Bakanım. Çok önemli noktalara değindiniz. Görüşlerinize içtenlikle katılıyorum. Şimdi söz sırası Sümer Hocamızda. Hocam buyurun, siz nasıl değerlendiriyorsunuz, ne gibi sakıncalar görüyorsunuz?

RUSYA İLE İMZALANAN ANLAŞMALARIN İÇİ BOŞ

Prof. Dr. Sümer Şahin: Ben de biraz düşüncelerimi söylemek istiyorum. Biraz önce bahsettiğiniz Rusya ile yaptığımız anlaşmaların benim nazarımda önemi yok, nükleer santral kurulması konusunda veya nükleer teknoloji konusunda hepsinin içi

tamamen boştur. Bunlar iktidarların her zaman yapabileceği anlaşmalardandır, Arnavutluk'la da yapabiliriz böyle bir işbirliği anlaşmasını, Kırgızistan'la da yapabiliriz, herkeste yapabiliriz.

BU HÜKÜMET TÜRKİYE'YE NÜKLEER SANTRAL GETİRMEZ

Ben şahsen bu hükümetin Türkiye 'ye nükleer santral kuracağına inanmıyorum. Bunu ilk söyleyen de ben değilim, kendilerine çok söyleyenler oldu. Hilmi Bey de benim yakın dostumdur, Cengiz Bey de dostluğumuzun nereden geldiğini bilir.^[3] Ona da bir toplantıda, oturma başkanlığı yaptığım bir toplantıda kendisi konuşmacıydı, "Ben nükleer santral getireceğinize inanmıyorum" diye açık açık söyledim.

TÜRKİYE'DE NÜKLEER SANTRAL KONUSUNDA İLK VE TEK SOMUT ADIMI ADNAN MENDERES ATTI

Nükleer teknoloji, nükleer santral

konusunda Türkiye Cumhuriyeti tarihinde ilk ve tek müşahhas adımı atmış olan rahmetli Adnan Menderes'tir. 1955-1956 yıllarında Türkiye Atom Enerjisi Komisyonu'nu kurdu^[4], kuruluş kanununun birinci maddesi olarak da, "Türkiye Atom Enerjisi Komisyonu'nun görevi de Türkiye'ye nükleer reaktör-nükleer santral yapmaktır" dedi. Sadece kanun yapmakla da kalmadı, müşahhas adım olarak da kurulacak olan nükleer santrallere gerekli elemanları yetiştirmek üzere, hemen bir araştırma-deney reaktörünün Çekmece'de kurulmasına başlandı ve 1959 yılında temeli atıldı, 1962 yılında da çalışmaya başladı.

NÜKLEER SANTRAL YAPIMCILARI TÜRKİYE'Yİ CİDDİYE ALMADIĞINDAN SON İHALEDE ZARFLARDAN TEKLİF YERİNE TEŞEKKÜR MEKTUBU ÇIKTI

Onun haricinde hiçbir hükümet, hiçbir Bakan alınmasın, hiçbir hükümet ciddi, müşahhas bir adım atmadı. Türkiye'de 4-5 kere ihaleler vs. oldu, 1960'lı

Prof. Dr. Sümer ŞAHİN

^[3] Önceki Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanı Dr. Hilmi Güler, TÜBİTAK'ta birlikte çalışmış kişiler.

^[4] Türkiye Atom Enerjisi Komisyonu 1956 yılında 6821 sayılı kanunla kurulmuş, daha sonra adı Türkiye Atom Enerjisi Kurumu'na dönüştürülmüştür. Kuruluşundan bir yıl önce 05.05.1955 tarihinde de ABD ile "Barış için Atom" Anlaşması imzalanmıştı. Türkiye Atom Enerjisi Komisyonu, 1957 yılında 7015 sayılı kanunla Uluslararası Atom Enerjisi Ajansı'na üye olmuştur.

yıllardan sonra 1970'li yıllarda ihalelere girildi, ama hiçbirisi neticelendirilemedi. Bu ihalelere girmek için reaktör firmalarının çalışmaları yapmaları lâzım, masraflar yapmaları lâzım. Her birinin masrafı 10, 20, 30 vs. milyon dolara yükselebilir. Cumhurbaşkanlığı bu konudaki rakamları müşahhas olarak daha iyi bilir. Son ihalede beş tane zarftan yalnızca teşekkür çıkmasının sebebi şudur; “*Biz sizin ciddiyetinize inanmıyoruz, biz sizi ciddiye almıyoruz*” demek için sadece teşekkür mektubu vermişlerdir.

SON 50 YILIN HÜKÜMETLERİ NÜKLEER SANTRALİN ÖNEMİNİ VE ANLAMINI KAVRAYAMAMIŞLARDIR

1960'dan beri son 50 yıl boyunca gelen Cumhuriyet hükümetlerinin hiçbirisi nükleer santralin, nükleer enerjinin önemini, manasının kavrayamamışlardır. Hepsini, elektrik üreten hidrolik santral gibi, kömür santrali gibi bir araç, bir tesis olarak görmüşlerdir. Nükleer santrallerde elektrik yan üründür. Nükleer santralin bir ülkeye esas getirisi, yüksek teknoloji sıçramasıdır ve çok geniş bir yelpazede. Onu görebilen olmamıştır. Bu görülseydi, bir devlet politikası olurdu. 1960'dan beri iktidara gelen hiçbir Başbakan bunu kavrayamamıştır. Şu andaki hükümetin de bunu kavradığına katiiyen inanmıyorum.

RUSLAR AKKUYU'YU 10-20 SENE TUTUP, BAŞKALARININ ORADA SANTRAL KURMASINI ENGELLERLER

Ruslarla Akkuyu'daki anlaşma nasıl olur? Ruslar belki orayı bağlarlar, 10 sene 20 sene süreyle bağlarlar. Oraya başka bir devletin, başka bir şirketin reaktör kurmasını “*biz yapıyoruz*” diyerek engellerler.

SİNOP SAHASINDA NÜKLEER SANTRAL İÇİN YER LİSANSI YOK

Türkiye'de ya da herhangi bir ülkede bir yere nükleer santral kurulması için ilk

şart, oranın yer lisansının alınmasıdır. Yer lisansı alınmasında da Türk Devleti son derece yavaş, son derece acemice davranmıştır. Akkuyu'daki santral için yer lisansı çalışmaları galiba 8 sene sürdü, belki de daha uzun sürmüştür. Bundan önceki Bakan Hilmi Bey zamanında, “*Sinop'a da kuracağız*” diye bir laf ortaya atıldı. Bu laf ortaya atıldığı 6 sene geçti, 5-6 senedir Sinop'ta herhangi bir yer lisansı alınmış değil.

NÜKLEER SANTRAL İÇİN ÖNCE TEKNOLOJİ SEÇİMİ GEREKİR

Şimdi bir nükleer santralin sipariş edilmesine gelince, Türk Devleti'nin tamam, bir ihale kanunu var. İşte bir müesseseye 5-10 tane araba almak isterseniz, şartname hazırlar ihaleye çıkarsınız vs. vs., ya da bilgisayar almak isterseniz ihaleye verirsiniz olur. Fakat nükleer santral özellikleri olan tek bir tesistir. Nükleer santralden siz sadece elektrik üretmeyeceksiniz. Santral olarak reaktör alırsanız, önce hangi teknolojinin Türkiye için yararlı olacağını, hangi teknolojiye hâkim olabileceğimizi değerlendirmemiz, önce buna karar vermemiz lâzım. Hangi teknolojinin Türkiye'ye gelmesinin, teknoloji sıçraması bakımından faydalı olacağını, katkıda bulunacağını belirlemek gerekir ve bunun iyi anlaşılması lâzım.

NÜKLEER SANTRAL İHALEYE DEĞİL, TEKNOLOJİ SEÇİMİNE GÖRE ŞİRKETLERLE PAZARLIK YAPILARAK SİPARİŞ EDİLİR

İyi anlaşıldıktan sonra da ihaleye girilmez. Dünyada nükleer santral yapan 3-5 tane şirket vardır. Gidilir ve onlarla oturulur, pazarlık yapılır. Daha sonra ona göre nükleer santralin siparişi verilir, Meclis'ten geçirilir. Zaten bunların hepsinin Meclis'ten geçirilmesi lâzım. Ondan sonra gelen iktidar, “*Siz böyle neden ihaleye girmeden santrale giriştiniz?*” derse ve Yüce Divan'a

verirse, o ilk iktidar için şereftir. Yani, böyle bir sebepten dolayı Yüce Divan'a verilmek, o iktidar için şereftir.

ALMAN, FRANSIZ ŞİRKETLERİNİN VE ORTAKLIĞININ İHRAÇ SİCİLİ BOZUK

Nükleer santral konusunda 1960'lı, 1970'li yıllarda Amerikan şirketleri epeyce santral yapıp dışarıya, çeşitli ülkelere de sattılar. Uluslararası ihalelere giren bir Alman-Fransız ortak şirketi var (NPI - AREVA), Türkiye'deki ihalelere girdiler. Bunlar kendi ülkelerinde mükemmel santral yapıyorlar, zamanında yapıyorlar, kullanım süreleri uzun oluyor, yük faktörleri yüksek oluyor. Fakat, bunların ihracat sicilleri çok bozuk. Bakarsak, Alman-Fransız ortak şirketi Brezilya'ya bir nükleer santral kurdu, Brezilya santralinin kuruluşu 24.5 yıl sürdü.^[5] Bu bir felaket, fecaat.

Şimdi bu hükümet Rusya'ya santral siparişi verecekmiş. Vereceğine de inanmıyorum da, içi boş laflar. Ortada bir anlaşma-manlaşma yok. Meclis'ten geçmesi lâzım. O zamana kadar seçim gelir, gelecek hükümet bunu iptal eder, geçer gider, iyi niyet anlaşmasıyla kalır. Yani ciddi, bu Ruslarla da müşahhas bir adım atılacağına inanmıyorum.

RUSLAR İRAN'DA BATI'NIN YARIM BIRAKTIĞI SANTRALİ 15 YILDA TAMAMLAMADI

Rusların ihracat siciline bakalım. Eski Sovyetler zamanında peyk ülkelerine yaptıkları, çok kötü ve geri teknoloji ile yapılmış santraller, Doğu Bloku ülkeleri Avrupa Birliği'ne girdikten sonra onları kapatma şartı getirildi. Doğu Almanya'daki 19 Rus santrali Doğu Almanya ile Batı Almanya birleşirken kapatıldı. Onları geçerse, Rusların dışarıya yaptığı tek ihracat geçmişti İran'da yarım kalmış reaktörü tamamlamaktı. İran'daki reaktörü Alman-Fransız ortak şirketi Şah

[5] ANGRA-2 Santrali, toplam kapasitesi 1350 MW, net kapasitesi 1275 MW, inşaata başlangıç 01.01.1976, elektrik şebekesine bağlanması 21.07.2000, ticari işletmeye başlangıç tarihi 01.02.2001.

zamanında yapmaya başlamıştı, yüzde 60'ı tamamlanmıştı.⁽⁶⁾ İşte, Humeyni olayından sonra durduruldu. Ruslar, "bunu biz tamamlayalım" dediler. 1995'de başladılar, şimdi 2010'dayız, 15 yıl geçti. 15 yılda o yarım iş tamamlanmadı.

Ültanır: Bu sene üretime başlayacağı söyleniyor.

Şahin: Geçen sene İran Enerji Bakanı'nın beyanati vardı. "Ruslar bunu 20 senede de bitiremeyecekler, 200 senede de bitiremeyecekler" diye. İran'ın şimdi dünya karşısında içine düştüğü nükleer krizin sebebi de budur zaten.

RUSYA'NIN NÜKLEER YAKIT VERMEYECEĞİNİ ANLAYAN İRAN ZENGİNLEŞTİRME İŞİNE GİRDİ

İran, aradan bir süre geçtikten sonra Rusların bu santrali tamamlamayacağını, santralin makine aksamı tamamlansa da nükleer yakıtı vermeyeceğini anladı. Rusya İran'ın parasını aldı, ama bu santrali çalıştırmak için nükleer yakıt vermeyeceği anlaşıldı. Onun için "kendi santralimin yakıtını kendim üretmeye başlayayım" dedi ve zenginleştirme işine girdi. Rusya buna zorladı.

BATI İRAN'A KARŞI HİPOKRASI UYGULUYOR, ELİNDEKİ URANYUM BİR SANTRALE YETMEZ

İşte kaç senedir, birtakım zenginleştirme tesisleri kurdu ortaya. Dünya ayağa kalktı. Tabii burada dünya da yalancı. Batı dünyası burada hipokراسi, yani yalancılık, münafıklık yapıyorlar. İran'ın şu andaki zenginleştirme tesislerinin bir nükleer silaha dönüşmesi mümkün değil. Erişebildikleri zenginleştirme oranları kendi Bakanlarının ifadelerine göre yüzde 4,5 küsur. Viyana'daki Ajansın ifadesine göre yüzde 3,7-3,8 gibi bir düzeyde.

Bir tek nükleer santralin çalıştırılması için gerekli az zenginleştirilmiş yakıt miktarı 30-40 tondur. İran yapa yapa "1200 kg yaptı" denildi, "şimdi 2300 kg'a çıktı" dendi. Bu bir santrali çalıştırmaya yetmez.

Ültanır: Hocam, verdiğiniz 30-40 ton yakıt miktarı basınçlı hafif sulu PWR tipi 1000 MW'lık reaktör için mi? Yoksa CANDU tipi ağır su reaktörleri için mi?

Şahin: Evet, yani normal, şu andaki standart santrallerin içine yüklenen yüzde 3-5 arasında zenginleştirilmiş yakıt miktarı, o reaktörün kritik olması için gerekli yakıt miktarı, hafif su reaktörünün 30-40 tondur. CANDU reaktörlerinde ihtiyaç duyulan tabii uranyum miktarı ise 100 tondur. Çünkü, uranyum yakıtının içindeki uranyum 235 miktarına bağlı. Hafif su reaktörleri zenginleştirilmiş daha kaliteli uranyum kullandıkları için 30-40 tonla çalışabiliyorlar. Hızlı reaktörlerinki ise 15 ton civarındadır. Bu zenginleştirme oranlarına göre, yüzde 20, yüzde 40, yüzde 90 zenginleştirme oranına göre.

RUSYA İRAN'I ÇIKMAZ SOKAĞA SOKTU, ABD VE BATI BU BAHANEYLE YERLE BİR ETMEK İSTİYOR

İran'ın elindeki, şu ana kadar yapmış olduğu, önümüzdeki daha 10 sene içinde biriktireceği uranyum, bir tek reaktörü bile çalıştırmaya yetmez. Rusya, İran'ı şimdi bir çıkmaz sokağa sokmuştur. Amerikalı, Batılı bunu bahane ederek, hani Saddam'da nükleer silah var diye yerle bir ettiler, ortadan kaldırdılar ya, İran'ı da bu bahaneyle vurmak istiyorlar.

İRAN ELİNDEKİ URANYUMLA NE SANTRAL ÇALIŞTIRABİLİR, NE DE NÜKLEER SİLAH YAPABİLİR

Ültanır: Hocam, İran'ın bu elindeki yüzde 3-4 zenginleştirilmiş uranyumla santral çalıştıramadığı gibi, nükleer silah yapması da mümkün değil, öyle değil mi?

Şahin: Hiçbir şey yapamaz bu yakıtla. Zaten nükleer silah yapabilmesi için uranyumun yüzde 90-93 zenginleştirilmesi lâzım. Elinde öyle bir imkân yok.

RUSYA'NIN SİCİLİ KÖTÜ, YARI YOLDA BIRAKIR

Demek ki, Rusya'nın da geçmişi, sicili kötü. Rusya'ya bir sipariş veren ülke yarı yolda kalır. Onu da bilelim.

AMERİKAN NÜKLEER SANAYİİ UZUN SÜRE DURDU VE YAVAŞLADI, AMA ŞİMDİ YENİDEN BAŞLADI

Amerika zamanında yaptı, fakat 1980'lerden beri yeni nükleer santral yapmadığı için Amerika'daki nükleer imalat sanayii donmuş ve yavaşlamış durumda. Artık mesela kendi reaktörleri için gerekli ekipmanları kendileri yapmıyorlar, Güney Kore'den sipariş ediyorlar. O firmayı ben 2006 Aralık ayında ziyaret de ettim, reaktörün dış kazanları, eşanjörleri filan, 10-30 cm kalınlığında dövme çelikten gövdeleri yapıyorlar.

Ültanır: Sümer Hocam, Güney Kore'nin Amerikan GE ile değil İngiliz GE ile bir anlaşması olduğunun bende biliyorum, ama belki Amerikan GE'den (General Electric) teknoloji almıştır. Amerikan Westinghouse firmasından da Japonların teknoloji aldığını biliyoruz. Bu arada son yıllarda Amerikalılar santrallerini yenileyip yük faktörlerini artırdılar. Bir nükleer rönesans yaşadılar, ama ondan da önemlisi, şimdi Amerika Tennessee Eyaleti'nde, 1165 MW gücünde Watts Bar-2 santralini inşa ediyor. Herhalde kendi teknolojisini kullanıyor sanıyorum, ancak yüklenici firması hakkında bilgiye ulaşamadım.

Şahin: İşte yeni yeni, yeniden başladılar. Amerika için sicili kötü demeyeyim, fakat uzun süredir oradaki nükleer sanayi durdu, yavaşladı.

⁽⁶⁾ Buşehir (Bushehr) santrali, yapımı 01.05.1975'de başladı. 07.01.2010'da elektrik şebekesine bağlandı. Aralık ayında ticari üretime geçeceği kaydediliyor.

TÜRKİYE NÜKLEER SANTRAL SİPARİŞİ VERECEKSE ÜÇ ÜLKEYİ VE BUNLARDAKİ DÖRT ŞİRKETİ DÜŞÜNMELE

Şu anda eğer Türkiye sipariş verecekse, güvenilir üç ülke dört şirket vardır. Kanada AECL güvenilir şirkettir.

Ültanır: Hocam, Kanada devam ediyor mu, kapatmadı mı?

Şahin: Yok hayır kapatmadı.

Ültanır: Kapatmadan kastım kilit vurması değil tabii. Firmanın küçüldüğünü, nükleer mühendis ve uzmanlarının bazılarının Alman Fransız ortaklığı AREVA firmasına geçtiğini, orada mühendis olarak çalışan Türk mühendis dostlarımdan biliyorum. Şu anda uluslararası arenada Çin ile bir işbirliği var, ama bakın IAEA'nın raporuna göre başlangıçta belirttiğim inşa halindeki 58 reaktör ünitesinden 50 tanesi PWR tipi sadece iki tanesi CANDU ya da ağır sulu reaktör dediğimiz PHWR tipi ikisinin toplam gücü de sadece 894 MW gibi çok çok küçük, yani neredeyse yok hükmünde inşa edilmekte olan 55807 MW'ın yanında.

Şahin: Kanada firması anlaşma imzalandıktan ve temel atıldıktan sonra 60 ayda santrali bitirir, yani reaktörü 60 ayda elektrik vermeye başlar. O güvenilir bir ülkedir. Türkiye gibi bir ülkeye en fazla tavsiye edilecek reaktör de budur. Çünkü, teknolojisi kolaydır. Türkiye çabucak bu teknolojiyi kendi yerli sanayii ile büyük ölçüde yapabilir. Hiçbir zaman Türkiye'nin yüzde 100 bir reaktörü kendi yapması söz konusu olmaz. Ama yerli yüzdesi git gide artan bir şekilde, yüzde 60, 70 ve 80'e çıkan oranda yapabilir. Bu güvenilir bir ülkedir.

Diğer güvenilir bir ülke Güney Kore KEPCO'dur. Bunlar şu anda 1400 MW kurulu güçte, yeni tip, üçüncü nesil reaktörleri yapıyorlar. Son derece güvenilir, son derece modern

reaktörler. Dünyada reaktör maliyetini en düşük seviyede tutan, en ucuza çıkaran da Güney Kore'dir. Ucuza çıkarmalarının sırrı ya da sebebi şöyle; tek bir reaktör ünitesi yapmıyorlar, birkaç tanesini yan yana yapıyorlar. Güney Kore'de şu anda inşaat halinde 8 tane 1400 MW'lık yeni tip reaktör var. Önce birisinin temelini kazıyor makineler, ondan sonra onun duvarı çıkarken ikincisinin temeli kazılıyor. Birisinin çatısı kapatılırken, üçüncüsünün temeli kazılıyor. Aynı makine parkı, 8 tane reaktör ardı ardına yapıyorlar.

Ersümer: Hem de ekonomi sağlıyorlar.

Ültanır: Yalnız IAEA kayıtları, Kore'de inşa halinde olan toplam 6520 MW ile 6 santral gösteriyor. Öte yandan, Güney Kore'nin kendi ülkesi dışındaki ülkelerde santral inşaatı yok, yani ihraç tecrübesi yok şu anda. Ürdün ve Birleşik Arap Emirlikleri ile galiba ön mutabakatları var ve Türkiye'yi pazar olarak görüyorlar, Çin'e de girmek istiyorlar. Nükleer santrallere PHWR reaktörleri ile başladılar, şimdi PWR tipi reaktörler yapıyorlar. 6 tane PWR'yi kendi ülkesinde inşa ettiği kayıtlarda var.

Şahin: O istatistikte 6 tane gözükebilir, ama planlama 8 tane. Kendi ülkelerinde 1400 MW kurulu güçteki bir reaktörü 1,5 milyar dolara mal ediyorlar. Sinop için getirdiklerinde, ilk görüşmelerde sizde de 6 tane yapa dediler. Güney Kore güvenilir bir ülkedir. İhracat yapmak istiyor.

Ültanır: Ama yurtdışı deneyimi yok.

Şahin: Ama teknolojisi sağlam. Batı teknolojisine sahip bir teknoloji devi ve güvenilir. Dışarıya satışa çok hevesli. Geçenlerde Ürdün'de Amman'da bir nükleer konferansa gitmiştik, Ürdün'e de nükleer santral kurmak istiyorlar. Hem güç santrali reaktörü ve hem de araştırma reaktörü vermek istiyorlar. Birleşik Arap Emirlikleri ile de bir

anlaşma imzalandı. Türkiye de Kore'ye ciddi olarak yaklaşırsa, ciddi olarak böyle bir nükleer reaktör kurmaya başlayabilir ve sonu da gelir. Teknoloji olarak Türkiye'ye CANDU reaktörünü birinci sıraya koysam da, eğer Güney Kore böyle bir teknoloji ile Türkiye'ye gelmek isterse, onu da hararetle bir atom profesörü olarak desteklemek isterim, desteklerim.

Diğer ülke ise Japonya'dır. En güvenilir, en iyi reaktörleri Hitachi yapıyor. Hitachi'nin reaktörü temel attıktan sonra 39 ayda elektrik vermeye başlıyor. Bu da bir rekordur. Türkiye 8 senede Akkuyu'nun yer lisansını alamadı, Hitachi 39 ayda reaktörü kuruyor.

Ersümer: Hocam, Japonların takribi fiyatlarını biliyor musunuz?

Şahin: Bilmiyorum, ama bunlar hep konuşulabilir.

Ültanır: Zaten başta gelecek pazarlık konusu o değil mi?

Şahin: Mitsubishi de çok güzel reaktör yapıyor. Mitsubishi 1400 MW kurulu güçte, tek blok halinde reaktör yapıyor ve Mitsubishi'nin makine mühendisliği yönünden üstün bir teknolojik özelliği var. Verimi yüzde 39. Şimdi, termodinamik bilgisi olan arkadaşlar bilirler.

Ültanır: Ben termodinamik kitabı yazarıyım Hocam. Burada sözünü ettiğiniz adeta teorik Carnot verimi galiba.

Şahin: Çalışma sıcaklığı 300-350 derece arasında olan bir reaktörün gerçek veriminin yüzde 39 olması demek, Carnot verimine çok yaklaşmış demektir. Yani son derecede kaliteli, güvenli, yüksek teknolojiye sahip reaktöre yapıyor.

Japon Mitsubishi, Hitachi, Güney Kore KEPCO, Kanada AECL'den başka şu anda Türkiye için güvenilir, itimat edilir

bir reaktör imalatçısı, kurucusu yok derim.

Ültanır: Peki Hocam teşekkür ediyorum. Şimdi söz sırası Cengiz Hocamızda. Hocam, Cumhurbaşığı ve Sümer Hocayı dinlediniz. Siz konuyu nasıl değerlendiriyorsunuz? Buyurunuz söz sizde.

EKOENERJİ, SADECE ENERJİ ÜZERİNDE DEĞİL, SİYASİ KONULARDA DA ÇOK GÜZEL RÖPORTAJLAR, SÖYLEŞİLER YAPIYOR

Prof. Dr. Cengiz Yalçın: Teşekkür ederim. Önce ben de Sayın Bakanım gibi, EkoENERJİ'ye gerçekten takdirlerimi sunmak isterim. Yalnız enerjiyle ilgili değil, Türkiye'nin geleceğiyle ilgili siyasi konularda da çok güzel röportajlar, söyleşiler yapıyorsunuz. Çok değer verdiğim bir dergi, her ay takdirle okuyorum.

Ültanır: Çok teşekkür ediyorum Hocam, o sizin iyi görüşünüz.

Yalçın: Şimdi, benden önce konuşan değerli konuşmacıların söylediklerinin hemen hepsine katılıyorum, katılmadığım hiçbir şey yok. Şöyle bir olay var: Bakın Sayın Şahin Güney Kore reaktörlerinin çok iyi olduğunu söyledi. Bu konuda hiç şüphem yok. Ben de aynı düşünceyi paylaşıyorum.

TÜRKİYE 1963'DE ANADOL ARABA YAPARKEN, GÜNEY KORE BİSİKLET YAPABİLİYORDU, AMA TÜRKİYE'DE İNSAN SERMAYESİ YOK

1963 senesinde Türkiye ilk defa bir araba yaptı, Anadolu arabası. Türkiye Anadolu yaparken, 1963 senesinde Güney Kore ancak bisiklet yapıyordu. Dolayısıyla bir teknolojiye ileri gidebilmek için ciddi bir planlamaya, bir human capital (insani sermaye) biriktirmeye gereksinim vardır. Türkiye'de bu human capital'in yani insan sermayesinin olduğu kanısında değilim.

Şöyle bir örnek daha vereyim. Mesela Hacettepe Üniversitesi'nde fevkalâde iyi niyetle bir nükleer mühendislik bölümü açıldı. Şimdi bu bölümden mezun, teorik bilgilerle mücehhez olmuş birçok öğrenci var. Fakat, bu öğrencilerin hemen hemen yüzde 90'ı daha henüz bir reaktörün kapsından içeri girmemiş. Yalnız teorik bilgilerle, efendim işte transport teorisini, difüzyon teorisini, ekstrapolasyon mesafesi, kritik kütle şudur budur, bunları görmüş, ama hayat bu değil, hayat başka bir şey.

ÖNEMLİ OLAN SİPARİŞ EDİLEN REAKTÖRÜN USULÜNE UYGUN YAPILIP YAPILMADIĞINI DENETLEYEBİLMEK

Yine şu anda benim kanımca, nükleer teknolojinin başat elementi nükleer enerji santralleri, nükleer güç reaktörleridir. Bunun hukuki alt yapısı, teknolojik alt yapısı, firmalar, o şirketlerdeki lisanslar vs. konuşulabilir, ama daha önemli bir konu var. Teknoloji deyince, Ruslar da mesela EPR (European Pressurized Reactor) benzeri (APR) kor yakalayıcı reaktör dizaynları yaptılar. Elleri böyle dizaynlar var. Lisans da almışlardı, ama

uygulamadılar. Fakat önemli olan, bir reaktör yapılırken, bu reaktörün usulüne uygun olarak yapıp yapılmadığını lisanslama aşamaları içerisinde kontrol etmek geliyor. Mesela ben Nuclear Power International (NPI) firmasının reaktör kazanı değil de, diğer aksamının yapıldığı bir fabrikayı Fransa'da gezdim, o zaman Çinlilere yapıyorlardı. Çin'den 10 tane uzman gelmiş, her bir tarafını ölçüyorlardı, her tarafını kontrol ediyorlardı. Acaba, Fransızlar usulüne uygun yapıyor mu diye bakıyorlardı.

DENETLEMİYİ DE RUSLARIN YAPACAK OLMASI KABUL EDİLEMEZ

Şimdi Türkiye'de bir özel şirketin nükleer santral kurduğunu düşünelim. Özel şirketin kurduğu bir reaktörü, diğer ülkelerde olduğu gibi Regulatory Authority (Düzenleyici Otorite) olarak, Atom Enerjisi Kurumu'nun lisanslaması ve bunu kuruluş aşamalarında, her aşamada, "bu işi uygun yapıyor mu yapmıyor mu?" diye kontrol etmesi gerekir, diğer ülkelerde olduğu gibi. Şimdi öyle bir durum ki, eğer reaktörü özel sektör yapıyorsa, devletin bunu kontrol etmesi gayet doğal. Mesela

Prof. Dr. Cengiz YALÇIN

Fransa'da böyle oluyor. Enerji Bakanlığı'na değil de Sanayi Bakanlığı'na ait bir kurum, bu Regulatory Authority görevini yapıyor. Bizde devlet yapıyorsa, yine lisansı verecek olan Atom Enerjisi Kurumu olarak devletin bir kurumu oluyor. Ancak, burada nasıl çarpık bir olaysa, Rusya burada bir reaktör yapacak, Ruslar bu işin usulüne uygun olup olmadığını kendileri kontrol edecek. Bu kabul edilebilir bir şey değildir, çok yanlıştır.

RUS REAKTÖRLERİNDE GÜVENLİK TARTIŞMASI

Çernobil kazası, nükleer teknolojinin bir şanssızlığıdır. Oradaki deli bir Ukraynalı managerin bir güç reaktöründe deney yapma teşebbüsü böyle bir sonuç doğurmuştur. Bunun tekrarlanacağını sanmıyorum. Rusların yapacağı reaktörlerde de, öyle bir kaza olasılığının çok düşük olduğu kanısındayım. Ama, yüksek verim verir mi vermez mi? O ayrı bir tartışma konusu. Biraz evvel Şahin Bey'in söylediği gibi, Doğu Almanya'da ben 16 reaktör kapatıldı biliyordum, 19 tane miydi?

Şahin: 19 tane dedim, öyle biliyorum, ama belki 16'dır.

Yalçın: Ben 16 biliyorum, neyse, sayı önemli değil de hepsini kapattılar hemen. Bunlar, Çernobil tipi reaktörlerdi.

Şahin: Onlar Çernobil'den biraz daha iyiydi. Çernobil'in bir özelliği vardı. Çernobil, sıfırdan normal yüke gelinceye kadar 200 MW bölgesinde pozitif sıcaklık coefficient'ine (katsayısına) sahipti. Pozitif sıcaklık katsayısı şu demektir; reaktörün sıcaklığı yükselirse, kritik kalitesi de yükselir. Kritik kalitesi yükselince sıcaklığı da yükselir, diverjansta reaktör patlar. Kaldı ki Batı reaktörlerinde mecburdur, bütün reaktörlerin negatif sıcaklık coefficient'ine sahip olması. Sıcaklık yükselirse, otomatik olarak fiziki

kanunlar çerçevesinde, insan müdahalesi, kontrol mekanizması müdahalesi olmadan, fiziki şartlar onun kritik katsayısını düşürür. Nominal seviyede otomatik olarak tutar. Çernobil'in böyle bir özelliği vardı. Diğer Rus reaktörlerinde bu yok. Buyurun Cengiz Bey.

BİR REAKTÖR AKKUYU'YA, ULUFE DAĞITIR GİBİ BİR REAKTÖR DE SİNOP'A OLMAZ, AYNI YERDE YAPMAK MALİYETİ ÇOK CİDDİ DÜŞÜRÜR

Yalçın: Şimdi bu meselede bir sakıncalı noktayı da şöyle görüyorum. Tabii bu benim kendi kişisel görüşüm. Şimdi diyelim ki, Akkuyu'ya A firması bir reaktör yaptı. Sanki bir ulufe dağıtıyormuş gibi, Sinop'a da B firmasına bir reaktör yaptırmanın bir anlamı yok. Eğer 5000 MW'lık bir santral yapacaksak ki, biraz evvel Sayın Bakanım söyledi, bir tanesini yaparsak şu kadara, iki tanesini yaparsak bu kadara, üç tanesini yaparsak o kadara, kanımca üç tane reaktörü de yer lisansı alınmış Akkuyu'ya kurmak, maliyeti çok ciddi ölçüde, hatta bir reaktör maliyetine yakın ölçüde düşürür. Peki, niye bunu böyle düşünmüyorlar? Onu da bilemiyorum. Şimdi mesela Japonya'da 10 bin MW'lık bir kompleks, aynı yerde duruyor ve elektriği veriyor. Dolayısıyla, bence Akkuyu'ya üç tane reaktör yapıp, bizim isteğimiz 5000 MW ise, 5000 MW'lık kurulu gücü almak mümkündür. Bunlar tabii şu andaki problematik durumlar.

DÜNYADA NEREDE OLDUĞU BİLİNMEYEN, NÜKLEER SİLAH YAPMAYA MÜSAİT 1800 KİLO ZENGİNLEŞTİRİLMİŞ URANYUM VAR

Bu Amerika'nın İran'a yaptırımı, biraz önce Şahin Hoca da söyledi, nükleer silahlanma falan gibi bu konularda, nükleer silah yapma işi, yalnız İran'ın zenginleştirme operasyonu ile sınırlı bir olay değil. Bakın, İkinci Dünya Harbi'nden sonra, bu Hiroşima ve Nagazaki olayından sonra, Amerika

dünyaya kendisini affettirebilmek için Atom for Peace (Barış İçin Atom) diye bir program çıkarttı. Bu program çerçevesinde Türkiye de dahil olmak üzere dünyanın birçok ülkelerine araştırma reaktörleri kurdu. Bu araştırma reaktörlerindeki yakıt yüzde 90'ın üzerinde zenginleştirilmiş yakıttır. Çünkü, ancak o zaman yeterli nötron akısı elde edebiliyorsunuz, işte bu akıyla da deney yapabiliyorsunuz, araştırma yapabiliyorsunuz. Nötron optiği ile ilgili birçok değişik araştırma yapabiliyorsunuz. Aynı şeyi Rusya da yaptı.

Şimdi dünya üzerinde 1800 ton, bakın atom bombası yapmaya müsait, nerede olduğu belli olmayan yakıt var. Esas saklı bomba o. Yani, İran bunun yanında çok masum kalır. Hatta şöyle söyleyeyim; Putin ile Bush bir anlaşma imzaladılar, dediler ki bunları alalım. Hatta biz de bu zenginleştirilmiş uranyumları verdik. Bu sadece bizim Çekmece için değil, Amerika nerelerde araştırma reaktörleri yaptıysa, bütün onları topladı. Fakat, Rusya bu anlaşmaya öyle sıcak bakmadı. Rusya'da mesela kritik yerlerdeki araştırma reaktörleri var, nerede olduğunu bulmanız bile mümkün değil. Yani bunlar öyle bir yerlerdeki, buralardan nükleer kaçakçılık yapmak ve bunu teröristlere satmak zor bir şey değil. Dolayısıyla bu İran üzerinde kopartılan fırtınanın bir anlamı yok. Onu demek istedim.

HER ŞEY SÜRDÜRÜLEBİLİR KALKINMA MODELİ İÇİNDE DÜŞÜNÜLMELİ

Son olarak bir hususu daha söylemek istiyorum, o da şu: Şimdi bakın, bilim ve teknolojiye gelişme, bir küreselleşme olgusu ortaya çıkarttı. Küreselleşme ise bir "sürdürülebilir kalkınma" ve "bilgi kaynaklı üretim ekonomisi" diye yeni iki kavram üretti. Sayın Bakanım OECD toplantılarına katılmıştır, bu toplantılarda bu iki kavram fevkalâde tartışıldı, çok ince ayrıntılarına kadar tartışıldı. Şimdi hiçbir üretim mekanizması, sürdürülebilir kalkınma

modelinin dışında düşünülmesi mümkün değil. Nedir sürdürülebilir kalkınma? Çok basit olarak söylemek isterim, biz burada eğer nükleer santral kuracaksak, sürdürülebilir kalkınma modeli içinde düşünmeliyiz.

BUGÜN TÜRKİYE'DE NÜKLEER SANTRAL KONUSU, GAZZE OLAYI GİBİ, GÜNDEM YARATMA STOKUNUN BİR MADDESİ

Ancak, ben nükleer santralin kurulacağını Şahin Hoca gibi aynen sanmıyorum. Bu kanımca Gazze olayı gibi, bir gündem olayı gibi geliyor bana. Çünkü, ellerinde bir stok var, gündem yaratma stoku. Hani frekans üreten makineler var ya, onun gibi, gidip basıyorsun sana altı tane numara veriyor, burada da bir gündem yaratma stoku var. Hadise bu ve bu da onun gibi bir şey. Yani çok fazla önemli olacağını sanmıyorum. Ne siyasi açıdan önemi var, ne de teknolojik açıdan Türkiye'ye bir yarar sağlayacağını sanmıyorum. Türkiye'ye yarar sağlayacaksa, ilk defa üniversitelerdeki eğitimini düzeltsin. Orta öğretimini düzeltsin. Daha Ankara-İstanbul yolunu kg ile ölçen lise mezunları var. Böyle bir ülkede doğru dürüst mühendislik de olamaz. Bunu çok ciddi bir eksiklik olarak görüyorum. Bu eksikliği düzeltecek bir şey de yok.

SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK AÇISINDAN NÜKLEER TEKNOLOJİNİN ÇEVRE UYUMU VAR

Şimdi bakın, nedir sürdürülebilir kalkınma? Bugün yaşayan kuşaklara, her türlü gereksinimlerini karşılayacak ve kendi yaşam standartlarını yükseltecek imkânlar verdiğiniz gibi, bundan sonra gelecek kuşaklara da, aynı imkânları tanıyan bir teknolojiyi kullanmanız lâzım. Yani, sen örneğin Sibiry'a'nın bütün ormanlarını kesip satarsan, Rusya'yı yatırırsın. Belki belli bir miktar para kazanırsın, ama ülkeyi yatırırsın. Sürdürülebilir kalkınma mantığı budur. Bu mantığın dışında bir şey yapılmaz. Acaba Türkiye'ye nükleer

enerji gelirse, böyle bir sürdürülebilir mantığı olabilir mi?

Enerjiyi de dünyadaki genel konjonktüründen soyutlayarak düşünmek mümkün değildir. Enerjide şu an en önemli mesele çevresel faktörlerdir. Yani, karbondioksit emisyonu dünyanın başına ciddi bir problemdir. Hatta bu konuda "Aklını Kaçıran Dünya" diye bir de kitap yazdım. Burada acaba nükleer enerji bu karbondioksit emisyonunun durdurulmasına ne şekilde bir katkı yapabilir? Tabii yalnız nükleer enerji değil, diğer enerji tarzları da. Dolayısıyla bir enerji sistemi tasarlıyorsanız, mutlaka karbondioksit ile sera gazları emisyonunu minimize eden teknolojileri gündeme getirmeniz gerekir. Bu çevresel uyumlu olması gereken bir teknolojidir. Nükleer teknolojinin çevresel uyumu, karbondioksit emisyonu yapmamasıdır. Şimdilik söyleyeceklerim bunlar.

Ülтанır: Teşekkür ediyorum Cengiz Hocam. Değerli katılımcı dostlarım, böylece, söyleşimizin birinci turunda altı çizilecek görüşlerinizle konuyu hemen tüm boyutlarıyla, boyutlarından da sorunları ve sakıncaları kastediyorum, ortaya koymuş durumdayız. Şimdi çok kısa bir ikinci tur ile eklemek istediklerinizi alacağım. Sayın Bakanım, yine size dönüyorum. Ekleyeceğinizi bazı şeyler mutlaka vardır, ama ben bir de dış politika açısından şunu sormak istiyorum:

TÜRKİYE-İRAN YAKINLAŞMASI VARKEN, NÜKLEERDE TÜRK-RUS İŞBİRLİĞİ BATIYI KAYGILANDIRMAZ MI?

Türkiye, üzerine hiç görev değilken, Ortadoğu'da liderlik sevdasıyla mı, yoksa İran'a yaklaşma hevesiyle mi, ne dersiniz deyin, İran'ın uranyum sorununa, uranyum takası gibi sözde bir çözüm getirmeye kalkıştı. Brezilya'dan da aldığı destekle, İran-Türkiye-Brezilya bir uranyum takası mekanizmasında uzlaştılar. 1200 kg yüzde 3-4 zenginleştirilmiş uranyumun, 120 kg yüzde 20 zenginleştirilmiş uranyumla

takasını öngören bu çözüm modeli, Batı'nın hoşuna gitmedi. Amerika Birleşik Devletleri, Avrupa bundan tatmin olmadığı gibi, Rusya ve Çin'i de ikna ederek İran'a karşı yeni uluslararası yaptırımlar geliştirdiler. Uluslararası ilişkiler açısından burada altı çizilecek husus, öyle olsun ya da olmasın, Türkiye'nin nükleer korsanlıkla suçlanan İran'ın yanında yer alması. Bence burada İran, Türkiye'yi kullanmış oluyor. O da işin bir diğer boyutu. Durum böyleyken, Türkiye-İran yakınlaşması, Batı'yı ve Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi'nin daimi üyelerini tedirgin eden uranyum takası işbirliğine, bu işbirliği sonuca ulaşsın ya da ulaşmasın, Türkiye'nin bulaşmış olması, uluslararası alanda Türkiye adına altı çizilen olumsuz bir gelişme. Bir de Rusya'nın nükleer santral yapımındaki sicili bir yana, nükleer teknoloji verme sicili de Batı tarafından geçmişten gelen algılamalarla hiç de temiz sayılmaz. Dolayısıyla, Türkiye-İran yakınlaşması, nükleer teknolojiye Rusya-Türkiye işbirliği Batı'yı kaygılandırabilir. Bu ortamda, Rusların Akkuyu Nükleer Enerji Santrali'ni yapmasına, nükleer enerji gibi stratejik bir konuda Rus-Türk işbirliğine Batı kayıtsız kalır mı, yoksa buna tepki gösterir mi, tepki gelirse ne gibi tepki olur?

Evet Sayın Bakanım, bu sorumu da yanıtlamanızı bekleyerek ve eklemelerinizi almak için sözü size bırakıyorum, buyurunuz.

Ersümer: Öncelikle Sayın konuşmacılarımıza çok teşekkür ediyorum. Belli konularda gerçekten bilgilendirici, aydınlatıcı fikirlerini serdettiler. Tabii, nükleeri dış politika açısından da çok kısa bir değerlendirebiliriz.

İÇERİDE İŞLERİ İYİ GİTMEYİNDEN DIŞ POLİTİKADA ROL KAPMA İHTİYAÇLARI VAR

Şimdi Türkiye'de, özellikle dış politikada rol kapma gibi bir ihtiyaç doğdu. Bu

İhtiyaç nereden doğdu diye bakarsanız, içeride işler iyi gitmiyor. Gerek ekonomik göstergeler, gerek siyasi göstergeler iyi gitmiyor. İşte devamlı herkesle didişen bir iktidar görüntüsü. Yargıyla kavga ediyorsunuz. Orduyla kavga ediyorsunuz. Neticede işte YÖK'le kavganızı bir şekilde bitiriyorsunuz, ama herkesle didişen bir görüntünüz var ve bunu da halk adına yaptığınızı iddia ediyorsunuz. Dayanağınızı da milli iradeden aldığınızı her noktada gündeme getiriyorsunuz. Sizi destekleyen, işte "aaa" dediğinizde, "ne güzel 'aaa' dedi" diyen bir medya ordusu var peşinizde, ama Türkiye'de yine de işler iyi gitmiyor. Hükümetimiz, yönetimimiz, maalesef bu sıkıntıları dışarıda bir şekilde halledip, dışarıdan güç alarak içeriye gelme, "efendim, dışarıda biz çok daha saygınız, çok daha meşruiyet" görüntüsü vererek, işte muhalefetin söylediklerinin de mesnetsiz olduğunu ispat etme gibi bir yaklaşım içindeler. Tabii çoğu zaman da bu yaklaşımlar komik oluyor.

Tabii ki Ortadoğu, zaten kaynayan bir kazan. Irak problemleri devam ediyor. Suriye problemleri devam ediyor. İran'daki problem zaten ortada. Siz geçen 8 yıllık iktidarınız döneminde Kıbrıs olayında bir adım ileri gidememişsiniz, işte komşularımızla "sıfır problem" derken, hakikaten dış politikada sıfıra müncer olmuşsunuz.

Şimdi arada bu gibi imkânları değerlendirerek, gösteri yapma çabasına giriyorlar, ama maalesef iyi de sonuçlar alınmıyor. İşte İran'la olan, Brezilya ile birlikte hareket etme noktasında, Rusya'nın tavrı meydandadır. Maalesef sonuçları üzülerken göreceğiz, yani bunların ne Türkiye'ye, ne de mevcut iktidara bir hayrının olmadığını yaşayarak göreceğiz diye düşünüyorum.

HERKES BU ŞEKLİYLE NÜKLEERİN YAPILMAYACAĞINDA FİKİR BİRLİĞİNDE VE TEPKİSİZLİĞİN NEDENİ DE GALİBA BU

Sayın Hocalarıma ekleyebilecek çok fazla bir şey bulamıyorum, ama bir hülasa çıkarırsak, şimdi ben sözlerimin başında bahsetmiştim, Türkiye'de ilk defa nükleer enerji santralının yapılmasına bu kadar az tepki gösteriliyor, hakikaten herhalde bu konuda millet fikir birliği içinde diye düşünmüştüm. Ama anladım ki herkesin fikir birliği içinde olduğu şey zaten bu nükleer santralin yapılmayacağı noktası. Tepkisizlikleri de ben artık buraya bağlıyorum. Galiba bu nedenle tepkisizlik var. Başka bir şey de söylemek istemiyorum.

Ültanır: Çok güzel Bakanım, çıkardığınız sonuç çarpıcı bir gerçek.

NÜKLEERDE RUSYA ANLAŞMASIYLA GELİNEREK NOKTA İÇLER ACISI

Ersümer: Şimdi yaptığımız değerlendirmelere bakalım. Teknik değerlendirmeler yapıldı. Yani, nasıl bir teknik olması lâzım. Türkiye'de nükleer santralin nasıl yapılması gerektiği noktasında 50 yıllık tecrübeler ortaya kondu. Hukuki altyapı değerlendirildi. Bu işin hukuki altyapısının gereği gibi hazırlanmadığı, birtakım eksikliklerin olduğu değerlendirildi. Uluslararası kriterlere uygun bir yapılaşmanın olmadığı çok net tespit edildi. İşin ekonomisine gelince, içler acısı. İşte fiyatlar meydandadır. Şu anda Türkiye'de hiçbir enerji santralinden, alım fiyatları işte önümüzde, hiç bu fiyata, yani 12,35 US cent gibi bir fiyata, Türkiye hiçbir elektrik üretim tesisinden enerji satın almıyor. Peki, hadi biz bu pahalı fiyattan bu elektriği alalım. Alalım da, Allah aşkına bir kazancımız olsun(!). 15 yıl ne kazancımız olacak? Eh, bizim sınırlarımız içinde bir nükleer santral yapılmış olacak. Ama umduğumuz, meramımız, isteğimiz Türkiye'nin ihtiyacı olan, aman efendim bizim de bir nükleer santralimiz olsun diye bir çaba değil ki!. Nükleer teknikte tanışalım, bu yüksek teknoloji Türkiye'de yaygın hale gelsin diye düşünülürken, geldiğimiz nokta içler acısı.

KAZANÇ SADECE SAMSUN-CEYHAN HATTINA PETROL TEMİNİYLE BİR AKRABANIN KAYIRILMASINDAN ÖTE ÇEÇMİYOR GÖRÜNMEKTE

Teknik, hukuki, ekonomik yönlerden baktığımız zaman, artı bir de dönüp siyasi bir değerlendirme yaptığımızda, yani nükleer santralin bir ülkeye bu tarzda veriliyor olmasının, hükümetlerarası bir anlaşmayla rekabetçi olmayan bir ortamda, "gel kardeşim sen bunu yap" dememizin diğer ülkeler nezdinde, işte Sayın Şahin Hocam gayet güzel ifade ettiler, Koresi var, Kanadası var, Avrupalı firmalar var, Japonlar var, yani dünyada sadece Rusya ve Amerika değil ki nükleer santrali üreten ve satma çabasında olan. Yani, biz ilişkilerimizi düzeltelim derken, herhalde kötüleştiririz. Ama olursa, herhalde bu nükleer santral girişiminin herhalde en büyük faydası Samsun-Ceyhan hattına petrol verilmesi noktasında ve Ceyhan'da bir rafineri yapılması noktasında herhalde bir yakın akrabasının da bu işten faydalanması, kayırılması olacak diye düşünüyorum. Tekrar teşekkür ediyorum.

Ültanır: Ben de çok teşekkür ediyorum Sayın Bakanım. Sümer Hocam buyurunuz, ekleyecekleriniz için söz sizde.

Şahin: İki ayrı konuda biraz fikir yürütmek istiyorum. Bir bu İran konusunda ve bir de reaktör fiyatları konusunda fikirlerimi söyleyeceğim.

TÜRKLERİN FARSLARDAN ÇOK OLDUĞU İRAN'A ASKERİ MÜDAHALEYİ ÖNLEME AÇISINDAN URANYUM TAKASI BİR ÇÖZÜM OLABİLİR MİYDİ?

İran konusunda ben hükümetin tutumunu beğeniyorum. Şu sebepten dolayı beğeniyorum. Irak'ı Amerika'nın ve İngiltere'nin müşterek olarak vurmasının, Türkiye'ye çok büyük zararları oldu. 57'nci hükümet zamanında, müteveffa Başbakan Ecevit'in buna izin vermeyeceği

anlaşıldığı için, Kemal Derviş isimli bilgisayar virüsü sokuldu, hükümet dağıtıldı. Ondan sonra buna izin vermeye mütemayil yeni bir hükümet geldi. Meclis'ten geçmemesine rağmen, tamam asker geçmedi, ama her türlü stratejik, lojistik destek verildi. Bu Irak devletinin ortadan kaldırılmasının Türkiye'ye, uzun vadeli çok büyük zararları oldu, halen de oluyor.

İran'ın böyle bir hücumu uğraması karşısında, Türkiye'nin maruz kalacağı zararlar çok daha büyüktür. Hatta ilaveten şunu da söyleyeyim, İran nüfusunun büyük çoğunluğu Türktür. Azeri, artı Türkmenleri katarsanız, Farslardan fazladır. Azeriler tek başlarına Farslardan biraz azdır, Farsların nüfusu Azerilerin nüfusundan biraz daha yüksektir. Fakat, Türk asıllı nüfus olarak Azerilere doğudaki Türkmenleri katarsanız, İran'da Türkler Farslardan daha çoktur ve birinci millettir. Zaten daha Karahanlılar'dan Pehlevi hanedanına kadar İran'ı daima Türk hanedanları yönetmiştir. Farklı farklı hanedanlar, farklı farklı devletler, ama daima Türkler yönetmiştir. Pehlevi'den beri Farslar yönetmeye başlamıştır.

Onun için Türkiye'nin buna gücü yeter mi yetmez mi, ama elinden geldiği kadar böyle bir askeri müdahaleyi önleme konusunda hükümetin girişimlerini destekliyorum. Uranyum takası konusunda da hiçbir tehlike, hiçbir risk görmüyorum Türkiye açısından. Teknik olarak da basit bir olaydır, son derece basit bir iştir.

Ültanır: Ancak, Batı yetersiz bulduğu bu takas anlaşmasını uygulamayacak görünüyor Hocam. Dolayısıyla, bu kapsamı ile takastan çözüm çıkmayacak da, önemli olan Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi'nden çıkacak karar.

NÜKLEER ELEKTRİK FİYATLARI VE REAKTÖR MALİYETLERİ

Şahin: Şimdi gelelim reaktör fiyatları

konusuna. Demin Avrupa firmalarından bahsederken, bir söz daha söylemek istiyorum, o eksik kaldı. Alman-Fransız ortaklığı kendi ülkelerinde güzel reaktörler yapıyorlar, fakat ihracat sicillerinin bozuk olduğu konusunda Brezilya misalini vermiştim. Bir de Finlandiya misali var. Finlandiya'ya da bunlar 1600 MW'lık bir reaktör kuracaklar, 15-20 sene oldu, ortada duruyor.

Yalçın: Olkiluoto'daki mi? Hayır, 2006'da kurmaya başladılar.

Şahin: Yerini bilemem, ben halbuki 15 senedir okuyorum, kuruldu kurulacak diye.

Yalçın: 2006'da başladı, 2012'de üretime geçecek. O yeni bir reaktör EPR, Avrupa tipi bir reaktör.^[7]

Şahin: Tamam o zaman güzel, bunların hepsi üçüncü nesil içine girer, Korelilerin de üçüncü nesil, Japonların ki de. Rusların Türkiye'ye teklif ettikleri de prensip olarak üçüncü nesil reaktördür.

Ersümer: Zaten TAEK'in kriterleri var, üçüncü nesil olacak diyor.

Şahin: Uluslararası Atom Enerjisi Ajansı (IAEA) raporuna göre, fakültemiz kütüphanesinde bu rapor var, nükleer elektriğin fiyatı ülkeden ülkeye, reaktörden reaktöre değişiyor, 2 US cent ile 7 US cent arasındadır. Kuruluş maliyeti de kW güç başına 1000 US dolar ile 2500 US dolar arasındadır. Bunun üzerindeki fiyatlar fahiştir.

Ültanır: Sayın Hocam, geçen sefer yarışma ihalesinde teşekkür mektubu veren, ama teklif vermeyen firmalarla yaptığım özel görüşmelerde, dünyanın global ekonomik krizi öncesinde kuruluş giderinin 4000-5000 US dolar/kW mertebesine çıktığını öğrenmiştim. Siz bunu fahiş olarak görebilirsiniz, doğrudur, ama ben literatür bilgisi değil, piyasa bilgisi olarak veriyi ortaya koymak istedim.

Şahin: Türkiye’de elektriğin kaçsa satıldığını Cumhur Bey benden iyi bilir, basından öğrendiğime göre iç piyasaya 9 US cent’den satılıyor, Barzani’ye 4 US cent’den satılıyor. Şimdi Ruslardan 12,35 US cent’e elektrik alacağız, bunu 4 US cent’den Barzani’ye satacağız. Nasreddin Hocanın yumurtanın 4’ünü 5 kuruştan alıp 5’ini 5 kuruştan satıyor hikayesini biliyorsunuz...

Ültanır: Sayın Hocam, serbest elektrik piyasasında DUY fiyatları dediğimiz marjinal fiyatlar 19 Ykr’a kadar fırladığı zamanlar görüldü ki, 12,5 US cent üzerindeki bir değere karşılık gelir. Bir de TETAŞ’ın elektrik alım ihalesinde böyle yüksek fiyat teklifleri konvansiyonel kaynaklarda görüldü.

RUSLARLA İYİ PAZARLIK YAPILMALI, YOKSA YATIRIMLARINI BİR SENEDE ÇIKARACAKLAR

Şahin: Ruslarla iyi bir pazarlık yapılırsa bu reaktörün bir tanesi bir milyar dolara Türkiye’ye kurdurulur, tamamen Türkiye’nin malı olarak. Çünkü, bu Rusların ilk ihracatı olacak. Oraya 1200 MW’lık dört ünite kurulacakmış. Bunların her birinin Ruslara maliyeti de 1-1,5 milyar doları geçmez.

Peki, bunun getirisi ne olacak. Bir yılı 8640 saat alırsanız, Reaktörün 1 kW kurulu gücüne karşılık, bunların yük faktörü yüzde 90’ın üzerindedir, aşağı yukarı senede 8000 kWh elektrik üretir. 8000 kWh’i 12,5 US cent/kWh fiyatından satarsanız, 1000 dolar eder. Demek ki bu reaktör bir yılda Rusların yatırım masrafını çıkaracak. Ruslar yatırım masrafını bir yılda Türkiye’den alacaklar. Bu üçüncü nesil reaktörlerin ömürleri 40 ile 60 yıl arasında değişir. Batılıların ki 100 yıla kadar uzatılabilir, Ruslarınkini bilemem. Demek ki bu reaktör 40 sene, 60 sene Rusya’ya fahiş fiyatla Türkiye’ye elektrik satma imkânı verecek.

Ersümer: Hocam, biri hesap yapmış okudum. 431 milyar US dolar para kazanacaklarmış 40 yıllık ömründe.

Şahin: Olabilir.

Yalçın: Osman Sevaioğlu’nun hesabı.

Şahin: Yani, kendilerine 4 milyar US dolara mal olacak, dolayısıyla bire 100 alacaklar. Artık, onun için fazla diyecek bir şey yok.

Ersümer: Neyse ki olmayacak!...

Şahin: Süre kısıtlı olduğu için artık fazla bir şey söylemeyeyim.

Ültanır: Peki Sümer Hocam çok teşekkür ederim. Cengiz Hocam, sizin eklemelerinizi alalım, buyurunuz.

İRAN İÇİN GÜVENLİK KONSEYİNDE TÜRKİYE’NİN TAVRİ CİDDİ PROBLEM

Yalçın: Ben de çok kısa konuşacağım. Şimdi bir yerde, Türkiye’de nükleer santralin kurulacağı hakkında hepimizde bir şüphe belirdiği için, olay döndü dolaştı, İran’ın nükleer programıyla, gündemin bugünkü maddesiyle yoğunlaştı, oraya odaklandı. Bugün öğlen haberlerinde sizler de dinlemişsinizdir; Rusya, Amerika, Çin, Fransa, Almanya yaptırım konusunda tamamen anlaşmışlar. Güvenlik Konseyi’nde Türkiye de var. Bakalım, Güvenlik Konseyi’nde Türkiye ne diyecek? “Hayır” mı diyecek, “Evet” mi diyecek? Bu da siyasi bir olay, hem de çok ciddi bir problem bu. Bakalım bu konu ne olacak?

BURADA NÜKLEER SANTRAL KURDURMAK YERİNE RUSYA’DAN GELECEK NÜKLEER ELEKTRİK 0,8 US CENT/KWH

Şimdi, biraz önce yine konu oldu, Türkiye’de reaktör yapmak yerine, Sayın Bakanım çok iyi bilir, Rostov’da 1000’er

MW’lık iki tane reaktör var. Türkiye’de kuracağına, Rostov’daki reaktörlerden, hem DC ve hem de AC akım için kabloları da var, Samsun’a ya da neresiyse artık uygun bir yere netice itibariyle bir transformatör kurarak, bu elektriği Rusya ile senkronize çalışacak şekilde getirmek mümkün. Bunu o zaman Minatom’un Başkanı Evgeny Adamov, Sayın Bakan ile birlikte yanımızda başkaları da vardı, başka yere de, Litvanya, Estonya falan oralara satıyorlarmış, bize rakam da verdi, “0.8 US cent” dedi. “Ne uğraşıyorsunuz, biz bunu yapalım” dedi.

1956’DA BU İŞE İLK ÖNCE ADAM YETİŞTİREREK BAŞLANMIŞ

Türkiye enerji açısından çok verimli topraklar üzerinde oturmuyor. Kömürden filan enerji elde etmek o kadar kolay değil, Sayın Bakanım çok uğraştı, Ne kadar problemlidir değil mi? Bu bir realite. Türkiye eğer enerjisini nükleer enerjiye dayandırmış olsaydı, 50 yıl geçti. 1956 senesinde Atom Enerjisi Komisyonu kuruldu ya, ben onların bursu ile okudum, 50 yıl önce nükleer santraller kurulacak diye bursla okudum. O zaman bakın mantalite başkaymış, “biz bunu kuracağız, ama ilk defa adam yetiştirelim” demişler, yani başlangıçta söylediğim human capital’i, insan sermayesini yetiştirmeyi hedef almışlar. Bu işten anlayan insan yetiştirilecek. Bana burs verdiler, hem de çok iyi bir burs aldım. Zaten, biz böyle olursa nükleer santrali yapabiliriz. Başka türlüünün olması mümkün değil diye düşünüyorum.

TÜRKİYE SON 50 YIL İÇİNDE NÜKLEER SANTRALLERİ KURUP, NÜKLEER ENERJİYİ BAŞAT YAPSAYDI, BAMBAAŞKA BİR ÜLKE OLABİLİRDİ

Eğer Türkiye’de biz enerjimizi sağlamak için nükleer santrali dominant hale getirmiş olsaydık, 1956’da başladık, 1963’de ilk reaktörünü kurup sonra da

⁽⁷⁾ Finlandiya’da inşa halinde olan tek santral var, Olkiluoto-3 Santrali, 1600 MW(e) kapasitede, IAEA kayıtlarına göre inşaatı 12.08.2005’de başlamış görünüyor, elektrik şebekesine ne zaman bağlanacağı bilinmiyor, ama ticari üretimin 01.06.2011’de, yani bir yıl sonra başlaması hedeflenmiş.

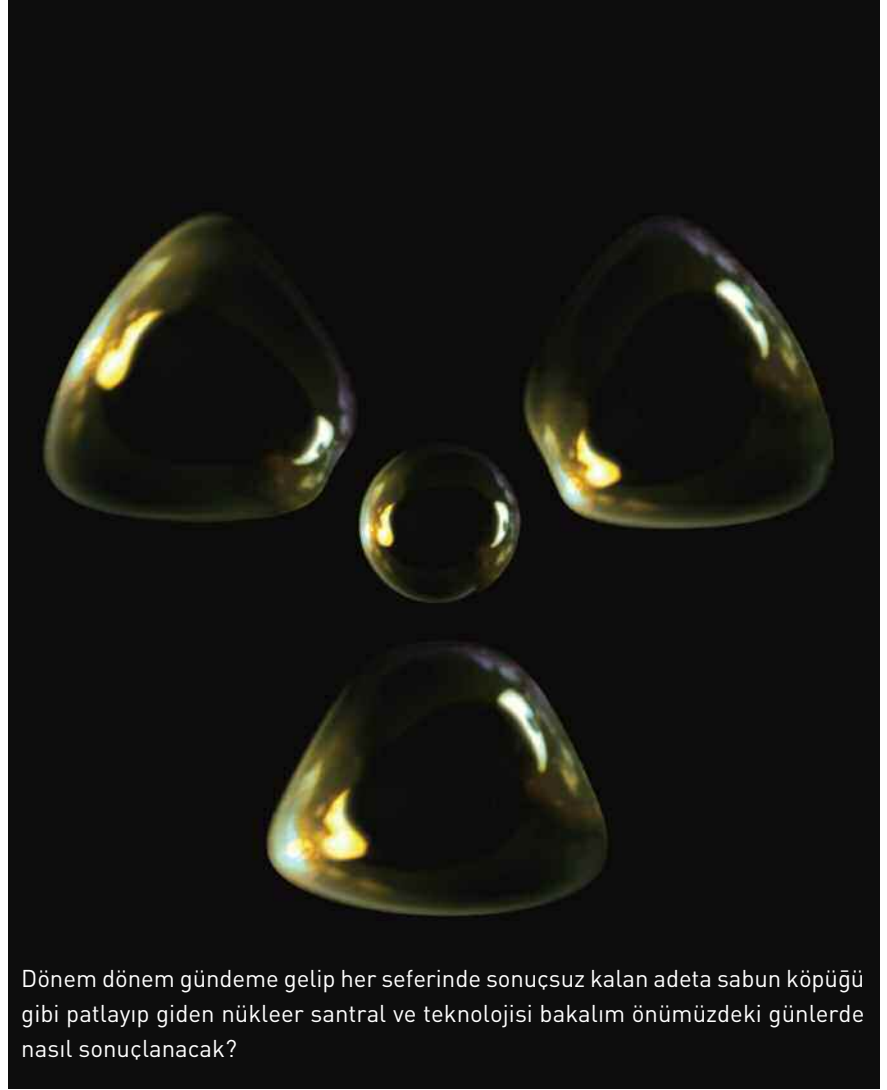
Güney Kore gibi kendi kendimize yapmayı başarabilmiş olsaydık, şimdi hidroelektrik santrallere bu kadar dayalı olmayacaktık. Düşünün bir kere, dünyanın en zengin, en münbit toprakları Fırat ve Dicle havzasıdır. Fırat ve Dicle havzasına ve diğer yerlere, münbit topraklar üzerine kurmuş olduğumuz barajların kapladığı alan Kıbrıs kadar. Dünyada iki büyük kriz var. Birincisi besin krizi, ikincisi enerji krizi. Ekonomistler bir araya gelip de, acaba biz nükleer enerjiyi kurmuş olsaydık da, buralara bu hidroelektrik santralleri kurmayıp, bunun yerine ziraat yapmış olsaydık, çünkü dünyanın dörtte biri aç, nasıl bir sonuç ortaya çıkardı diye bir hesabını yapmalılar, ama bugüne kadar bu hesap yapılmadı. Türkiye bu nükleer santralleri kurmuş olsaydı, bambaşka bir yerde olurdu.

Ültanır: Teşekkür ediyorum Hocam.

Şahin: Ben kısa bir şey eklemek istiyorum. Türkiye sadece nükleer konusunda değil, pek çok teknoloji konusunda geri kalmış durumdadır. Hidroelektrik santrallerin sadece inşaatını yapıyoruz, elektromekanik ekipmanını biz yapmıyoruz. Böyle teknoloji olmaz.

Ültanır: Küçük hidroelektrik santrallerin, kanal tiplerinin türbin ve diğer ekipmanları yapıyoruz da, büyükleri yapmıyoruz, ama her geçen zaman sürecinde donanımlarda yerli payı artıyor.

Şahin: Türkiye nükleer santrallerini zamanında kurmuş olsaydı, 1960'lı yıllarda başlayarak bunu yapsaydı, şimdi kişi başına düşen milli geliri 40 bin US doların üzerinde olurdu. Yine 1960'lı yılların sonunda Avrupa Birliği üyesi olurdu, İngiltere'nin, Avusturya'nın vs. Avrupa Birliği'ne girip girmeyeceğine Türkiye karar verirdi. Nükleer teknolojiye sahip ülkeler ileri ülkeler olurlar, sahip olamayanlar düşük ülkeler olurlar. İçinde bulunduğumuz 21'inci yüzyılda insanoğlunun

Dönem dönem gündeme gelip her seferinde sonuçsuz kalan adeta sabun köpüğü gibi patlayıp giden nükleer santral ve teknolojisi bakalım önümüzdeki günlerde nasıl sonuçlanacak?

entelektüel değerlerini nükleer bilimlere yapılandıracaktır.

NÜKLEER ENERJİ İSTİYORUZ, NÜKLEER SÖMÜRÜ VE KAPİTÜLASYON DEĞİL

Ültanır: Teşekkürler. Değerli dostlarım hepinize katkılarınız için bir kez daha teşekkür ederim. Çok güzel bir panel gerçekleştirdik. Büyük yankı yaratacağına inandığım bir panel oldu. Bu siyasi yanlış tercihe ve yanlış seçime dayalı Akkuyu Nükleer Santrali Rus malı (made in Russia) değil, yanlışlıklar zincirinin sonucu Rusya'nın malı olacak. Akkuyu Nükleer Santrali bu şekilde kurulmamalı. Türkiye'deki bir nükleer santral Rus malı olabilir, ama Rusya'nın malı olamaz.

Türkiye doğru strateji ile nükleer santrallerini kendi malı olacak şekilde kurmalıdır da, ne yazık ki, AKP döneminde 8 yıl boşa harcanmış görünüyor. Nükleer santralde firma seçimleri şeffaf ve rekabetçi ortamda yapılması gerektiği gibi, kamu ve özel sektör ortaklığı şeklinde kurulması uygun olur. Bu tür yatırımlar, bütünüyle yabancı sermayeye bırakılmaz, yabancı sermayeye çoğunluk hissesi ya da altın hisse verilemez. Ruslarla Akkuyu Nükleer Santrali Anlaşması, bütünüyle yabancı sermayeye bırakılmak istendiği için herhalde çok tartışılacak ve soruşturulacak bir konudur. Çünkü, nükleer enerji istiyoruz, ama nükleer sömürü ya da nükleer kapitülasyon istemiyoruz.

Burada panelimizi kapatırken, sizlere ve okurlarımıza esen kalın diyorum.

01

**AKENERJİ,
TEMİZ ENERJİLERİ
TOPLUYOR
01.06.2010**

AKENERJİ Polat Enerji'nin Rüzgâr Üretim Kapasitesini Satın Aldı

AKENERJİ'nin Polat Enerji'ye ait rüzgâr santralleri üretim kapasitesini satın alma anlaşması imza töreninde, AKENERJİ Genel Müdürü Ahmet Ümit Danışman, CEZ Group stratejik ortaklığıyla 5 yılda 3 milyar dolar yatırım yaparak, elektrik üretimindeki pazar paylarını yüzde 7-8'lere çıkaracaklarını, tüketicilere daha fazla temiz kaynaktan enerji sunmak amacıyla, diğer şirketlerin yenilenebilir enerji üretimlerine talip olduklarını söyledi. Bu arada AKENERJİ'nin kurucu ortağı AKKÖK Grubu İcra Kurulu Başkanı Mehmet Ali Berkman, Türkiye'deki yerli ve yenilenebilir kaynakların kısıtlı olmasından, önümüzdeki dönemde doğalgaza bağımlılığın devam edeceğini belirtiyor.

07

**PİYASA FİYATINA
ULAŞAN AZERİ GAZI
ARTIK NABUCCO'YA
GİTMEYECEK
07.06.2010**

Azerbaycan Şahdeniz Gazı İçin BOTAS-SOCAR Anlaşması İmzalandı

Azerbaycan doğalgazının Türkiye'ye satışına ilişkin deklarasyon ile Türkiye üzerinden Avrupa'ya taşınması ve satışına ilişkin mutabakat zaptı, Enerji Bakanı Yıldız ile Azerbaycan Enerji ve Sanayi Bakanı Aliyev tarafından İstanbul'da imzalandı. Azerbaycan, Türkiye üzerinden Yunanistan, Bulgaristan ve Suriye'ye gaz satışı yapabilecek. Anlaşmaya göre Türkiye Azeri gazını geçmişte olduğu gibi 120 USD/1000 m³ fiyattan değil, eski kontratın bittiği Nisan 2008'den geçerli olmak üzere, 275 USD/1000 m³ fiyatıyla alacak. Ancak, fiyat artışının şimdilik tüketiciye yansıtılmayacağı açıklandı. BOTAS'ın SOCAR'a özel bir transit tarife uygulayacağı anlaşılıyor. Şahdeniz-II gazının 6-7 milyar metreküpünü Türkiye'nin aldığı, geri kalan 10 milyar metreküp için Avrupa ülkelerinin pazarlığa gireceği söyleniyor. Azerbaycan'ın artık Nabucco'ya değil, Türkiye gaz piyasasına ve Avrupa ülkeleri gaz piyasasına kendi bağlantıları ile gaz verebilecek.

09

**İSRAİL'E KARŞI
HAVADA KALAN
YAPTIRIM
09.06.2010**

İSRAİL'İN UMURUNDA MI? İsrail Doğalgaz İhracatçısı Oluyor, Türkiye Gemi Krizi Diye Mavi Akım-II'nin İsrail Ayağını Sözde Askıya Alıyor

İsrail, geçen yıl Hayfa'ya 90 km uzaklıktaki Tamar sahası keşfinden sonra, 180 milyar metreküp doğalgaz rezervi saptadığını açıklamıştı. Bu yıl Haziran başında Doğu Akdeniz'de Tamar sahasına yakın Leviathan keşfi duyuruldu Tamar rezervinin İsrail'e 20 yıl yeteceği söylenirken, şimdiki keşfin Tamar'ın iki katı olduğu, Avrupa ve Uzak Doğu'ya İsrail'in gaz satabileceği söyleniyor. Tam bu sırada oluşan Mavi Marmara Krizi'nin ardından Enerji Bakanı Yıldız, İsrail'le bağlantılı enerji projelerinin ve bu kapsamda Mavi Akım-II'nin İsrail'e uzatılmasının askıya alındığını açıkladı. İsrail'in zaten Mavi Akım-II'den gelecek gaz ihtiyacı kalmamıştı. Bunu Rusya Başbakanı Putin de 8 Haziran'da İstanbul'da söyledi. Böylece Bakan Yıldız'ın göstermelik İsrail tepkisi havada kaldı. Bakarsınız, günün birinde İsrail Nabucco'ya gaz verir.

06

**TURCAS RAFİNERİ
İZİNİNİ ALDI
11.06.2010**

TURCAS, Ege Petrokimya Rafinerisi'ne 5 Milyar Dolar Yatırıyor

PETKİM'in yüzde 51 hissesine sahip olan SOCAR & TURCAS'a ait Ege Petrokimya Rafinerisi için EPDK lisans vermiş bulunuyor. Yılda 10 milyon ton kapasiteli rafineri 2014 yılında üretime girecek ve inşası için 5 milyar dolarlık yatırım yapılacak. İnşa aşamasında 7-10 bin kişinin çalışacağı rafineride faaliyet aşamasında bin kişinin istihdam edileceği belirtiliyor.

12

**TÜRKİYE'NİN MADEN
ALANLARI AKP'NİN
OYUN SAHASI MI?
12.06.2010**

AKP'nin Yandaşlarına Maden Ruhsatlarını Dağıttığı Ortaya Çıktı

AKP döneminde verilen yeni ruhsatlarla maden ruhsatı sayısının 1500'den 45 bine çıktığı açıklandı. İstanbul'un yüzde 54'ünün, Ankara'nın yüzde 38'inin, İzmir'in yüzde 41'inin ruhsatlarla kapatıldığı ifade olunuyor. 780 bin 917 kilometrekare (km²) olan Türkiye izdüşüm alanının 282 bin 898 km²'sini, yani üçte birini kapsayan ruhsat verilmiş. Akdeniz bölgesinde ise daha çok yabancılara ruhsat verildiği dikkat çekiyor. AKP bir yandan da Maden Yasası değişikliği ile rant alanını genişletme çabası içinde bulunuyor.

15

**NÜKLEER ANLAŞMALAR
PEŞPEŞE DE
NÜKLEER SANTRALLER
YAPILABİLECEK Mİ?
15.06.2010**

Rusya'dan Sonra Güney Kore ile Nükleer Santral Anlaşması İmzalandı

Geçen ay Rusya ile Akkuyu Nükleer Santralinin Tesisine ve İşletilmesine İlişkin Anlaşma imzalanmıştı. 15 Haziran'da Seul'de Güney Kore Firması KEPCO'nun Sinop'ta kuracağı nükleer santral için bir anlaşma imzalandı. Akkuyu'nun yer lisansı var da, Sinop'un henüz yer lisansı yok. Tüm bu anlaşmalara karşın uzmanlar, santrallerin sonuca gidebileceğine pek inanmıyorlar, girişimleri hatalı bulup anlaşmalara kuşku ile bakıyorlar.

17

**ABD AFGANİSTAN'I
MADENLERİ İÇİN Mİ
İSTİYOR?
17.06.2010**

Afganistan Savaşı'nın Nedeni Taliban mı Yoksa Maden Yatakları mı?

ABD'nin terörist İslâm örgütü Taliban'ı yok etmek adına işgal ettiği Afganistan'da 1,6 trilyon dolar değerinde bakır, demir, kobalt, altın ve lityum rezervi bulunduğu açıklandı. ABD'de yayınlanan New York Times bu bilgiye Pentagon'un ele geçirdiği iç yazısıyla ulaştı. Özellikle lityum rezervlerinin görkemli olduğu, Afganistan'ın gelecekte lityumun Suudi Arabistan'ı olacağı belirtiliyor. Lityum,

batarya yapımında öneme sahip. Şarj edilebilir lityum bataryaları cep telefonları ve bilgisayarlardan elektrikli otolara kadar geniş bir alanda kullanılabilir. Afganlı maden mühendisler 1970'li yılların başlarında maden yataklarının haritalarını çıkarmışlar, ama 1979'da Sovyetlerin, 2001'de Amerika'nın işgaline uğrayan Afganistan savaşlarından bu yatakları değerlendirmeye fırsat bulamamış. Afganistan maden yatakları, Rusların ve Amerikalıların yanısıra Çin ve Hindistan'ın da ilgisini çekiyor.

ENERJISA Nükleerde Ruslarla Ortaklık Arayışında

Sabancı Holding Enerji Grup Başkanı Selahattin Hakman, Ruslarla ortak olabilmek için arayış ve beklenti içinde olduklarına ilişkin yeşil ışık yaktı. Hakman yaptığı açıklamada, Rusların Mersin Akkuyu Nükleer Santrali için yerli ortak arayışıyla kendilerine gelmeleri halinde, değerlendireceklerini söyledi. Hakman, Güney Kore'nin benzer talebine açık olduklarını da belirtti. Sabancı Grubu, önceki yarışma ihalesinde çok iddialı idi ve Amerikan GE firması ile teklif hazırlığına girmiş, süre uzatımı istemişti. Sonra iddiasından vazgeçti ve doğalgaz santrali temeli attı. İyi hoş da Sabancı henüz Başkent Elektrik Dağıtım'ı gereğince işletmiyor, yatırımı kuşku. Ankaralılar sık sık yerli yersiz arızalardan, elektrikli aygıtlarının zarar görmesinden şikayetçi.

Zorlu Enerji Yeniliklerle Yenilenebilir Yeraltı Kaynakları Peşinde

Haziran ayında Zorlu Enerji'den iki dikkat çekici açıklama yapıldı. Birincisi kömür gazlaştırma teknolojisine dayalı elektrik üretimi, ikincisi ise jeotermal enerji projelerine ilişkindi. Zorlu Enerji, TÜBİTAK Teknoloji ve Yenilik Destek Programları Başkanlığı (TEYDEB) ile işbirliği içinde, kömür gazlaştırma teknolojisine dayalı elektrik üretimi için pilot tesis kuruyor. Pilot tesiste kömür gazlaştırma işlemi, akışkan yatak gazlaştırma teknolojisiyle yapılacak olup, 2 MW kapasiteye sahip olacak tesisteki çalışmalar, TÜBİTAK MAM ve Zorlu Enerji ekiplerince yürütülecek. 9 milyon TL'ye mal olacak pilot tesisin 2011 yılı sonunda tamamlanacağı ifade ediliyor. Zorlu Enerji'nin jeotermal kaynaklar üzerindeki çalışmalarına gelince, önce Simav sahası geliştirilmeye çalışılıyor. Simav, Türkiye'nin henüz tam keşfedilmemiş önde gelen jeotermal sahaslarından biri olarak değerlendirilmekte. Zorlu Enerji ayrıca, Kızıldere Jeotermal Santrali'nin 6 MW'a kadar düşen kapasitesini 15 MW'a yükseltmiş bulunmakla birlikte, Kızıldere'de 77 MW'lık santral kuracak. Bu arada Alaşehir jeotermal sahasını da geliştirmeye çalışıyor.

BP Meksika Körfezinde Batsa da, 60 Yıldır Yaptığı Gibi, Enerji İstatistik Bültenini Yayınlayıp Dünya Ölçeğinde Dağıttı Bile

Meksika Körfezi'ndeki talihsiz kuyu patlaması kazası, BP'ye ilk etapta 20 milyar dolarlık bir tazminat fonu oluşturmaya mal oldu. Ancak bu devasa fonu şirket 3 yılda ödeyecek de, kusurlu bulunması koşulunda ödeyeceği tazminatın yanında bu fonun çok küçük kalacağı söyleniyor. BP'nin akıbeti meçhul. Ancak, BP Statistical Review of World Energy June 2010 bültenini yayınlamak gibi ilkelerinden vazgeçmedi. BP'nin Enerji İstatistikleri Raporu 2009 yılında enerji tüketiminin kriz nedeniyle OECD ülkelerinde yüzde 5 düştüğünü, ama gelişmekte olan ülkelerde yüzde 2.7 arttığını gösteriyor. Rapora göre, Türkiye'nin birincil enerji tüketimi geçen yıl ekonomik daralma ile yüzde 8.4 azalma göstermiş. 2008 yılında toplam 101.8 mtep olan birincil enerji tüketimi 2009 yılında 93 mtep olarak gerçekleşmiş.

Boğazlardan Petrol Tankeri Geçişine Yeni Düzenleme Yolda da Samsun-Ceyhan Hattı Yetmez, Kıyköy-İbrikbaba Hattı Yapılmalı

Dört Bakan'dan "Temiz Boğaz Açılımı". Dışişleri Bakanı Davutoğlu, Ulaştırma Bakanı Yıldırım, Çevre Bakanı Eroğlu ve Enerji Bakanı Yıldız, Türk boğazlarında "Geçiş Güvenliği ve Çevre Faktörleri" konusunda Bakanlar düzeyinde istişare toplantısı yaptılar. Boğazlardan tanker geçişine yeni düzenleme hazırlıkları yapılıyor. Montrö Anlaşması gereğince Türkiye'nin buna hakkı var. Tabii bir öncelik de boğazların yükünü azaltmak olmalı. Ancak, boğazların yükünü azaltmak için zoraki yaptırılmaya çalışılan Samsun-Ceyhan hattı yetmez. AKP iktidarının yandaş şirket kayırması ve dayatmasıyla yapılacak bu hatta, kerhen de olsa gerekli petrolün yeterince akıp akmayacağı Rusya'nın teminatına rağmen kuşku. Çare; Türk Transtrakya Hattı dediğimiz, Kıyköy (Karadeniz) ile İbrikbaba (Sarıöz-Ege) arasında uzanacak hat, bir an önce yapılmalı. Bulgaristan-Yunanistan arasında planlanan alternatif hattın akamete uğraması, Kıyköy-İbrikbaba hattına finansman teminini de kolaylaştıracak. Samsun-Ceyhan (doğrusu Ünye-Yumurtalık) hattının kuş uçuşu mesafesi bile Türk Transtrakya'sından 3.25 kat daha fazla. Transtrakya Hattı boğazların yükünü azaltmak için ilk proje, öncelikli ama AKP engeline takıldı bir kere, 6 yıldır yerinde sayıyor.

19 **RUSLAR KABUL EDERSE
SABANCI NÜKLEER
SANTRALE ORTAK OLACAK
19.06.2010**

23 **ZORLU ENERJİ'NİN
KÖMÜR GAZI VE
JEOTERMAL PROJELERİ
VAR
23.06.2010**

29 **MEKSİKA KÖRFEZİ
SIKINTISIYLA BOĞUŞAN
BP DÜNYA İSTATİSTİK
BÜLTENİNİ YAYINLAMAKTA
GECİKMEDİ
29.06.2010**

30 **BOĞAZLARDAN ARTAN
PETROL TANKERİ
TRAFİĞİNE ÇÖZÜM ARANIYOR
30.06.2010**

yaşam değişir,

medya kaydeder,

biz fark ederiz...

www.medyatakip.com

medya takip merkezi
media monitoring center

MTM

medya elinizin altında...